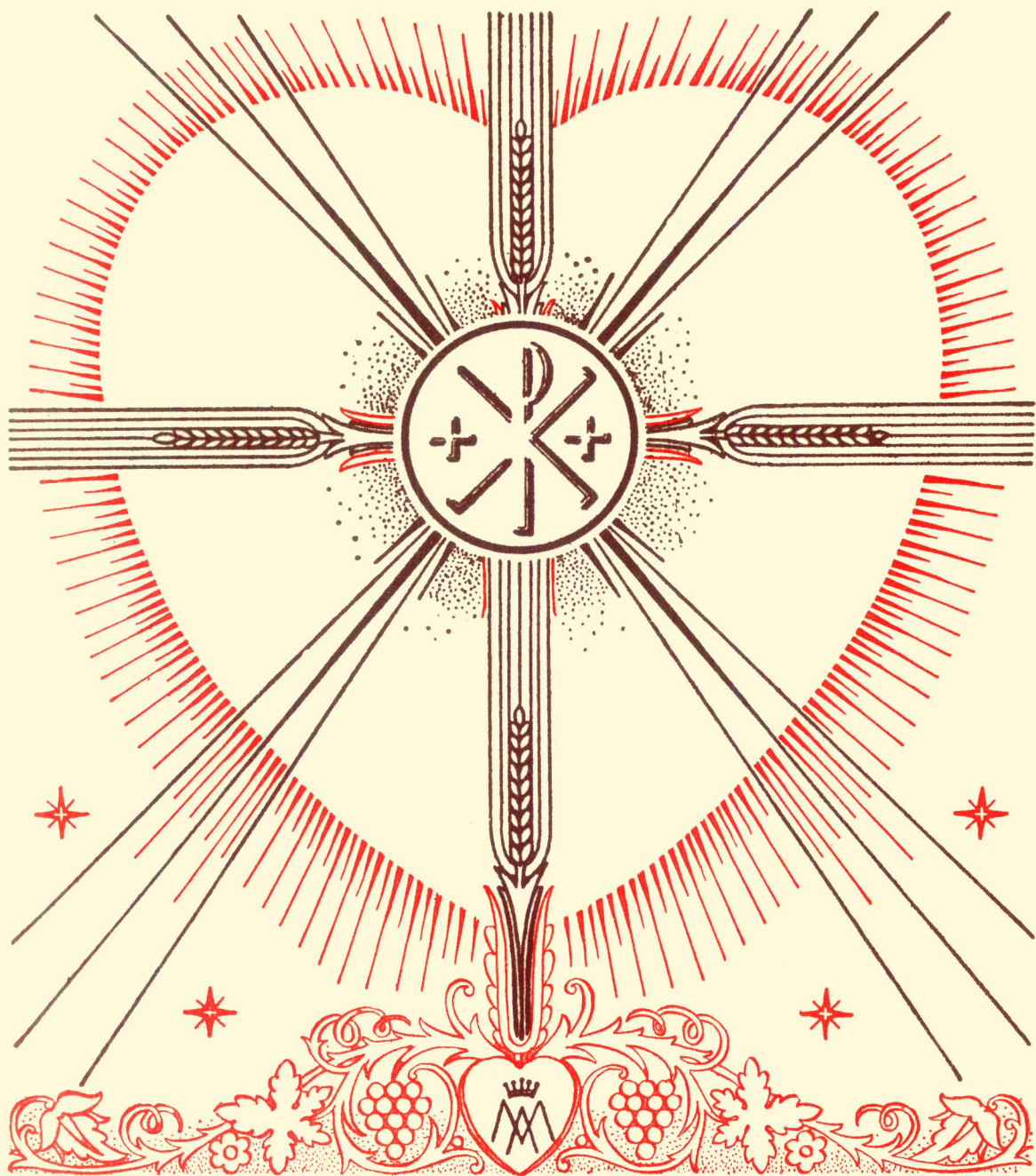

PAPI + LELKISÉG

1947/48.

PAPI LELKISÉG

Osszeállította: Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi egyházmegyei Papnevelőintézet lelkiigazgatója. Szeged, Dóm-tér 2.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Postatakarékpénztári csekkszámra száma: 51.576.

A kötet ára 13.— forint (csomagolás és portó 1.— frt.).

Jelen témánk: **A keresztény jellem nevelés kincses világa.**

*

Egyházi jóváhagyással.

Papi jellem — férfijellem

A papi jellem: férfijellem. Egyszerű teológiai megfontolás tárja föl előttünk ezt az igazságot. Papi hivatásunk legmélyebb szépségei nyílnak meg a föltárt igazság fényében. Valóban érdemes volna elmerni ez igazság tanulmányozásába; fölbányászni a Szentírás és a szent-hagyomány kincsebányájából az egész anyagot. Itt azonban csak röviden utalunk az ismertebb tényekre, hogy aztán a gyakorlati következményekre térhessünk és a papi életben kivirágzó férfijellem szépségében gyönyörködhessünk.

Az egész férfi.

Még 1938 elején egy lelkipásztori látogatás alkalmával érdekes vitába keveredtem. Nagyon művelt, komoly férfi volt beszélgető társam, aki szeretett volna megismerkedni a teológia tanításaival, s mindenekelőtt onnan kívánt magyarázatot kapni az élet sok paradoxonjára. Nos, egy ilyen paradoxon az is, hogy a férfi mint ilyen, kiegészítésre szorul, hitvese neki felesége, élettársa. Nélküle a férfi fél-ember. De ugyanakkor azt látjuk, hogy vannak férfiak, akik egymagukban is megállnak, akik egész személyiségüket egy magasabb ügynék szentelik s ha nem is pusztán természetes síkon, de kiegészítik embervoltukat a hivatás szent odaadásával, a férfiszűzesség kemény s mégis oly finom ajándékával. Ezek is egész emberek, sőt éppen ők *egész férfiak*. Beszélgető társam, mint orvos, azzal az előítélettel nyitott e témára, mintha a férfi és a nő testi, alkati és pszichikai különbözősége szükségyszerűen magával vonná az egymásrautaltság követelményét. Carrel könyve alapján, mely épp kéznél volt, hamarosan fölismerte, hogy a szervi és szellemi tevékenység összhangja akkor is lehetséges, ha a férfi nem a másik nemtől, hanem magasabbról veszi saját személyiségének kiegészítését. Innen már csak egy lépés kellett, hogy metafizikai szempontból is megértse a mi teremtetett férfivoltunk korlátoltságában azt a tényt is, hogy mint teremtetett okból, nem következhet belőle szükségyszerűen a másrautaltság. A szabadakarat s még inkább az isteni kegyelem épp korlátoltságunknál fogva új módon egészíthet ki, olyan „férfiúi tökéletességre, melynek mértéke Krisztus teljessége”.¹ (Ef. 4, 13.)

Igy érkeztünk el a beszélgetés folyamán a teológia küszöbéhez, ahonnan még további utak vezetnek a fölvetett gondolat mélyebb megértéséhez. A teológus minden teremtetett valóságnak az eszményképét, az „idea exemplarist” a Teremtőben látja, ott keresi. A férfi-mivolt is tulajdonképp csak tükröződése, megtestesülése egy isteni gondolatnak,

¹ Fölösleges, hogy itt kitérjünk a *potentia obedientialis* taglalására vagy a *naturale desiderium Dei* kérdésére. Mindkettő eléggé ismert olvasóim előtt, hogy megadja a szükséges háttérteret az itt röviden vázolt gondolatmenet teljesebb kibontásához.

mely a maga teljességében csak úgy érthető meg, ha a kinyilatkoztatás fényében vizsgáljuk.

Meggondolkoztató már az a körülmény is, hogy a Bibliában az Isten emberi analagonja mindenkor a férfi, az Ószövetségben a hősi harcos, „vir pugnator”,² az Újszövetségben pedig a jóságos atya, a „pater familias”.³ A krisztusi evangélium azonban még többet is mond nekünk, amikor kinyilatkoztatja az isteni élet legbensőbb titkát, a Szentháromság valóságát. Az isteni személyek egymáshoz való kapcsolata, főképp az első és második személy viszonya ismét a férfiúi vonalon talál csak analógiát. Helyesebben mondva a mennyei Atya és az egyszülött Fiú személyi volta örök előképe minden atyai és fiúi, egyszóval minden *férfiúi* személyiségnek. Mikor tehát mi emberek fogalmat akarunk magunknak alkotni arról, hogy a Teremtő elgondolása szerint miben áll az igaz férfiúság, akkor az örök Atyára és az örök Fiúra kell tekintenünk és tőlük tanulhatjuk meg, onnan mintázhatjuk le magunknak tökéletes eszményét. Ez értelemben is vonatkozik reánk a Hegyi Beszéd fölszólítása: Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok. (Mt. 5, 48.)

Hogy könnyebben alkothasson magának képet az ember az Istengondolta férfiúi tökéletességről, látható alakban is elébünk lép. Mindenekelőtt föl kell figyelnünk itt arra a tényre, papi szempontból is jelentős körülményre, hogy az Isten trónjánál szolgáló angyalok, mikor Isten küldötteiként, tehát apostoli funkcióban jelennek meg az emberek között, mindig férfi-alakban jelennek meg. A vallásosság elférfiatlanodásának egyik jele, hogy korunkban ez a tudat teljesen kiveszett az egyházművészek körében s már századok óta édeskés, nőies angyalokkal töltik meg templomainkat, imakönyveinket, képzeletünket.

Am az angyali jelenések nem adnak elég anyagot ahhoz, hogy az eszményi férfiasságról konkrét képet alkothassunk magunknak. Ennél többet adott nekünk a Mindenható, mikor férfi alakjában jött le kö-zénk. Krisztusra, a megtestesült Igére kell tekintenünk, s tőle kell megtanulnunk, mi az igaz férfiúság Isten akarata szerint. Krisztus Urunk tökéletes ember, s mint ilyen a legteljesebb mértékben a tökéletes férfi, az egész férfi.

A férfiasság teológiája.

Az Atya a Fiúban szemléli az egész teremtetett mindenséget, ezt a csodálatos emberi világot is, melyet a Fiú által a Szentlélekben a semmiből akart létrehozni. Mindent a Fiúban szemlél, mert hiszen a Fiúról mondja a kinyilatkoztatás, hogy „mindenek általa lettek és nála nélkül semmi sem lett”. (Jn. 1, 3.) „Ő a láthatatlan Isten képe, elsőszülött minden teremtmény előtt, mert benne teremtetett minden az égben és a földön.” (Kol. 1, 15—16.)

Ha a kinyilatkoztatás igéit helyesen értelmezzük, azt kell mondanunk, hogy Krisztus nemcsak mint Ige, mint isteni Személy áll a teremtés elején és középpontjában, hanem mint megtestesült Ige, mint

² Ex 15, 3. — V. ö. Fredriksson, Jahwe als Krieger. Studien zum alttest. Gottesbild, Lund 1945.

³ Lagrange, La Paternité de Dieu dans l'A. T. (Revue biblique 1908, 481—499); Gillenberg, Gott der Vater im A. T. und in der Predigt Jesu (Studia Orientalia 1925, 51—60.).

ember, mint *férfi*. Teremthetett volna Isten más világot, de ez a világ, mely valóság lett, minden ízében krisztocentrikus. A mi Urunk Jézus Krisztus az alfája és omegája mindennek: „minden őáltala és őérette teremtetett”. (Kol. 1, 16.) Különösképp áll ez reánk, emberekre, Krisztusban megváltott lelkekre, akiket az Atya „eleve arra rendelt, hogy fiainak fogadtassunk Jézus Krisztus által”. (Ef. 1, 5.)

Mikor az Ige testté lett: *férfivá lett*. Így a mai világrend közép-pontja Krisztus: az Isten-férfi. De rögtön hozzá kell tennünk a másik igazságot, hogy ez a férfi *pap*, mégpedig az egyetlen Közvetítő, az egyetlen Főpap az Isten és az emberek között. Krisztus papsága pedig épp a megtestesülés, vagyis a férfiválevés misztériumában valósult meg. Ahogy minket az egyházirend szentsége tesz valóban pappá, Krisztus Urunk papi hatalmának s küldetésének részeseivé, maga Krisztus Jézus a megtestesülés, azaz a két természetnek az Ige személyében való egyesülése (unio hypostatica) révén lett főpappá.⁴

Krisztus Urunk pap azáltal, hogy a Fiú Személyében egyesült az isteni természet az emberi, mégpedig a férfi-természettel. Ez pedig annyit jelent, hogy emberi testet öltött, mégpedig férfitestet, férfilelekkel és férfiakarattal.

A Christus-Mediator minden cselekedete *papi* és egyben *férfiúi*. De ezt a krisztusi férfi-természetet egészen áthatja a kegyelem, sőt „benne lakozik az istenség egész teljessége valósággal”. (Kol. 2, 9.) Krisztus férfiúi ténykedése tehát tulajdonképpen istenférfiúi (dei-virilis).

Ebből a kristálytisztá igazságból következik, hogy a megváltás rendjében, ahol minden papság csak részesedés Krisztus papságában, a papi funkció is lényegesen deivirilis funkció. A pap a maga mivoltában, mint *alter Christus*, a férfiasságában megistenült lény. Más szóval a papi exisztencia nem egyéb, mint a *férfiasság megistenülése (theozisa) a kegyelem által*. Itt is a természetre épít csodálatosan a kegyelem, a természetes férfiasságot itatja át s formálja az Ige képére és hasonlatosságára. A mi papi, istenférfiúi létünk nem egyéb, mint a kegyelemtől átítatott férfiasság.

Character sacerdotalis — character deivirilis.

Amint tudjuk, a szentségekben is a *gratia sanctificans* működik, de mint szentségi kegyelem új adottsággal színesülve vagy a szentségnek megfelelő többlettel gazdagodva. De a *gratia sacramentalis* három szentségben együtt szokott föllépni a szentségi jeggyel, az adja meg az alapot, amelyen dolgozhat. Mint egy filmszalag a *character sacramentalis*, melyen keresztül a kegyelem lelkünkbe vetíti a krisztusi élet képét. A lényeges különbség abban van, hogy maga a keret (hasonlatunkban a filmszalag) elválaszthatatlanul lelkünkhöz van rögzítve és így Krisztus képét hordozzuk magunkban akkor is, ha az teljesen sötétségbe merül s nem világítja meg semmiféle kegyelmi fény. Mert a szentségi jegy kitörölhetetlen bélyeget nyom lelkünkbe, mégpedig Krisztus arcának vonásait. Ez a Krisztus-arc pedig, amint az előbb mondottakból önként következik, sajátosan férfiarc, az Isten-férfi arca.

A teológusok sokszor kutatják, hogy mi is a szentségi jegynek, mint Krisztushoz kapcsoló, lefoglaló és hasonlító jegynek a sajátos

⁴ V. ö. Scheeben, *Mysterien des Christentums* 1941, 472—483; Bouessé, *Theologie et Sacerdoce* 1938, 111. k.

mivolta (*signum configurativum*). Aztán kutatják azt is, hogy mint ilyenek, milyen megkülönböztető jelei vannak a három különböző szentségben.⁵ Bátran mondhatjuk, hogy a *character sacerdotalis*, vagyis az egyházi rend szentségében kapott szentségi *character*, a keresztség és a bérálás szentségi jegyével szemben sajátosan *férfi-jegy*, mégpedig Krisztus *istenférfiúi jellemének* beleégetése lelkünkbe. Ez a jegy foglal le bennünket örökre Krisztus munkájának folytatására, általa lesz egész valónk *sacerdos in aeternum*, örökre és visszavonhatatlanul részese a krisztusi papi küldetésnek. Krisztus Urunk papságának alapja pedig, amint láttuk, épp *istenférfiúi mivolta*. Tehát magától értetődik, hogy a mi papi mivoltunk is egészen hozzá hasonul. Mivel pedig ez a Krisztushoz való hasonulás a szentségi jegy műve (*signum configurativum Christo*), következésképp ennél a jegynek is a lényege, hogy Krisztus *istenférfiúi jegyével* pecsételi meg a lelket. Így égeti belénk Krisztus *istenférfiúi jellemének*, a *character deivirilis* papi szépségének jegyét. Kitörülhetetlen ez a jegy, de önmagában nem világít, nem beszél. Papi életünk első és alapvető feladata, hogy a kegyelemmel közreműködve állandóan kisugározzuk és mindenütt megszólaltassuk. Eleven filmszalagként kellene papi életünk minden mozdulásában, szívünk dobbanásával, vérünk keringésével együtt „futnia” ennek a szalagnak és szünet nélkül, pihenés nélkül vetíteni befelé és kifelé egyaránt a krisztusi, a papi, az *istenférfiúi tökéletességet*.

A *character* eredetileg, az emberi személyre alkalmazva, olyan tulajdonságot, jelleget, sajátos egyéniséget jelent, amely nemcsak ismertetője annak, aki bírja, hanem egyben megkülönböztetője másoktól, tetteinek és magatartásának zsinórmértéke és irányítója. A papi egyéniség számára ilyen megkülönböztető, irányító valóság a *character sacerdotalis-deivirilis*. Mindenben mint papnak, mégpedig mint Krisztushoz hasonult férfinak kell cselekednie és helytállania.

Férfijellem és férfivallásosság.

Vannak, akik kortünetet látnak abban is, hogy igen sok könyv, tanulmány foglalkozik a női lélek pszichológiájával, a nőiség meghatározásával, az anyai hivatás magasztosságával, de alig van irodalma a férfi világának.⁶ Még a modern szociális mozgalmak is szinte kizárólag a nők jogairól szólnak, de a férfi jogairól, a férfighivatásról, a férfijellemről kevés szó esik.

Mint emberek, így tanította a kinyilatkoztatás alapján már Aquinói Szent Tamás, teljesen egyformák. Mint egyedek, különböznek egymástól. Ez a különbözőség egyrészt az individuáció anyagában, másrészt magában a személyiségben gyökerezik. Metafizikai fogalmakkal ezt a különbözőséget a legfinomabb hajszálygyökerekig követhetjük. A férfi mivoltának alaptulajdonságait megmagyarázza az a tény, hogy

⁵ Erről részletesebben szoltunk „A pap Krisztus misztikus testében” c. tanulmányunkban (Papi Lelkiség 1941—42. évi 4. szám, 4—15. lap). Magától értetődik, hogy a következő fejtegetések szorosan összefüggnek azzal a ténnyel, hogy Krisztus Egyházában csak férfi lehet az egyházi rend részese, csak benne teljesülhet ki a *character deivirilis Christi*. Bizonyos szempontból azonban az egész Egyház magán viseli Krisztus férfiúi mivoltának jegyét, sőt az Egyház mint *corpus Christi mysticum*, az Atya előtt a maga egészében férfiúi alakot mutat.

⁶ Fragen der Männerseelsorge. Gesammelte Beiträge. Herausgegeben v. Anton Wohlgenut, Saarbrücken 1939, I. k. 9—10. lap.

egyéniisége elsősorban *aktív*, az emberi közösségben ő biztosítja, emeli, képviseli a lét (esse) vonalát. Ezzel szemben a női egyéniség inkább *passzív*, befogadó, átalakító, aki a létnek a milyenségét, a lényegét határozza meg.⁷ Ezek a mély metafizikai fogalmak, melyek végeredményben az actus-potentia, esse-essentia fogalompárra mennek vissza, a legegyszerűbb mindennapi tapasztalatban is igazolást nyernek. A férfi a családalapító, a kenyérkereső, egyszóval a létfenntartó. Az asszony a család anyja, az otthon melegé és vonzóvá formáló princípiuma, az édesanya. Ugyanezt látjuk természetfölötti vonalon is. A keresztség és a bérmlás a hívót a krisztusi papság *passzív* befogadására képesíti csak. Egyedül az egyházirend, a character sacerdotialis ad *aktív* részt a krisztusi hármashivatalban. Ezért lehet csak férfi részese ennek a szentségnek, mert annak karaktere lényegénél fogva *aktív* férfi-jelleg.

A karakterológia ugyanezt emeli ki, amikor azt mondja, hogy a női lélek zártabb, aki egyéniségét kisebb körben találja meg, annak szerves egységét alakítani, a fészek melegét ápolni saját hivatása. Ezzel szemben a férfi egyénisége kifelé nyílik, kezdeményezésben és tevékenységben bontakozik ki.⁸

Mindezekből lelkipásztori gyakorlatunk számára fontos következtetéseket szoktak levonni. A női jellemnek megfelelően a női valóság inkább *passzív*, olyan, mint az anyaföld a magvetőről szóló példabeszédben. A férfijellem követelte vallásosság ezzel szemben *aktív*, olyan, mint a mécsesé vagy mint a búzaszemé, mely felőrlődik a tevékenységben. A nő a vallási életben a formákat szereti s azoknak szépségében merül el, azoknak gazdagságából töltekezik, a hit világosságával sugározza be otthonát, a remény és szeretet melegével árasztja be. A férfi számára létkérdés a hit vagy hitetlenség. Meg akar bizonyosodni a természetfölötti világ valóságáról. S ha egyszer megbizonyosodott, ki akarja vinni a világba, hogy azt meghódítsa Krisztusnak. Egy kicsit túlzott élel ezt a kétféle vallási lelkiséget így szokták szembeállítani: a női vallásosság *házi*, a férfié *világi*. Utóbbin persze nem a világias szellemet kell érteni, hanem a kifelé sugárzó erőt, a kezdeményező, *aktív*, „világhódító” kereszténységet.

Templomainkban miért több a nő, egyházi életünkben miért hiányoznak a férfitömegek? Ilyen és hasonló megdöbbentő kérdésekre sokan ma azt válaszolják, hogy ennek a jelenségnek is egyik oka a *férfijellem* elhanyagolása a modern lelkipásztorkodásban és nevelésben.⁹ De megadták a választ még inkább azok az apostoli lelkű férfiak, akik buzgalmuk egész hevével igyekeztek vallási életünket kiemelni a jozefinizmus, liberalizmus és racionalizmus kátyújából. Gondoljunk itt korunk nagy pápáira, nagy püspökeire, szent lelkipásztoraira, de azokra a hős világi férfiakra is, akik velük vállvetve küzdöttek a ka-

⁷ S. Th. I 98, 2. — V. ö. Thoma Angelica, Seinsrhythmik 1932; Creusen, La Chasteté (Nouvel Revue Théol. 1938, 180.); Manser, Die Ehe (Divus Thomas 1946, 122. k.).

⁸ Spranger, Kultur und Erziehung 1923, 207—219. — V. ö. Fragen der Männerseelsorge, I. k. 30. lap.

⁹ Gillet, La virilité chrétienne 1913; Wöhrmüller, Mannhaftes Christentum 1934 (magyarra fordította: Fejes: Férfias kereszténység); Gröber, Der christliche Mann 1935; Kuckhoff, Christus und der Mann, 1937; Vanyó Tihamér, A modern katolikus férfi vallásossága (Pannonhalmi Szemle, 1937).

tolikus élet újravirágzásáért. (Manzoni, Donoso Cortéz, Görres, Ozanam, Zichy Nándor stb.)

A lekipásztorkodás, kivált mifelénk, az utolsó századokban mindjobban a bürokratizmus felé evezett. A jozefinizmus szellemében a pap éppoly hivatalnok, mint az adóisztviselő, a jegyző vagy más. A válás kizárólag az ő feladatkörébe tartozik. Mi papok valahogy úgy is fogtuk föl a dolgot, hogy ez a mi hivatalunk, ezért egyedül mi vagyunk felelősek. A krisztusi papság dogmatikai tételének durva félreértése! Vannak kizárólagos papi funkciók (elsősorban a Szentmiseáldozat bemutatása, a gyóntatás, egyházkormányzás stb.), de a vallási élet nem csupán ezekre szorítkozik, hanem behálózza az egész emberi életet, és ott minden megkeresztelt férfi „királyi papságánál” fogva *felelős* az Egyház léteért, virágzásáért, Isten ügyéért. Ezt a keresztyén felelősségérzetet ismét feléleszteni, tudatosítani és aktiválni a Katolikus Akció alapvető feladata. Az A. C. új olaszországi szabályzata, melyet XII. Pius pápa személyesen javított át, épp abban határozza meg ezt a feladatot, hogy munkatársakat kell nevelni, mégpedig világi munkatársakat a hierarchikus papságnak. Másszóval, a Katolikus Akció a modern vallási életben ismét olyan szerepet ad a férfinak, amilyen őt *aktív* egyénisége szerint megilleti.

„A férfi jelleménél fogva a közvetlen cselekvési terület felé irányul, és pedig oly erővel, hogy Isten világának kevés helye marad. Politikai, hivatás és szakmabeli eszmék mohón veszik igénybe, e miatt tudata a vallás számára egyszerűen megszűkül.”¹⁰ Ez a helyzet is azonnal megváltozik, ha a férfit rá tudjuk nevelni arra, hogy vallási életének kibontakozását elsősorban *hivatásában* keresse. A férfi vallásossága az életfeladatok vállalásában, a kötelesség teljesítésében, a társadalmi jólét szolgálatában teljesedik ki. Míg a nő vallási élete szűkebb keretek közt mozog (templom, család, egyesület, kolostor), a férfinak naponta el kell hagyni az otthon körét, „egyéni és közösségi parancsok kiszólják” onnan, tehát kint a „világban” kell megállania és ott Isten Országáért dolgoznia.

Krisztus Urunk jelleme.

Szabad ezt a szót Krisztusra is alkalmazni, sőt szükséges is. A bűnt kivéve mindenben tökéletesen ember, férfi volt. Mint minden emberileg nemes, jelentős valóságot, a férfijellem vonásait is magára vette. A jellem mint *hivatás* és annak megszentelése, megvalósulása az élet harcában, a legtisztább alakban ragyog föl Krisztus Jézusban.

Az Írások pontos és plasztikus képet adnak arról az eszményről, amelybe mint drágakő a Megváltó *hivatása* foglaltatik. Azért jött, hogy az Atya irántunk való szeretetét mintegy megiszemélyesítse,¹¹ szívünk-

¹⁰ Vanyó, i. h. — V. ö. Venczel József, A keresztyén férfi (Erdélyi Iskola 1938, 268.): „A férfinak tehát nemcsak családi erényei fontosak, de ezekhez hasonló jelentőségűek társadalmi erényei.” A fentiekkel kapcsolatban arra is utalhatunk, hogy a szociális kérdésnek lekipásztorkozó elhanyagolása a múltban, amit a legilletékesebb XI. Pius vetett szemünkre, szintén hozzájárult a férfiak elidegenüléséhez és elmaradásához. Minél erősebb szociális beállítást lesz újra az egyházi élet (s ilyen volt kezdettől fogva), annál nagyobb mértékben fog a férfivilág visszatérni Istenhez.

¹¹ V. ö. Jn. 3, 16; Tit. 3, 4.

be öntse.¹² Ennek a küldetésnek mozzanatai: mindenben az Atya akaratára szerint járni el, az embereknek őt kinyilatkoztatni, a legtökéletesebben kiengesztelni és megdicsőíteni, minket a bűntől megszabadítani, az isteni szeretet befogadására és gyakorlására alkalmassá tenni, az örök liturgia boldog közösségébe egybegyűjteni... Van-e szebb és magasztosabb, férfihoz méltóbb hivatás? Krisztus Urunk ennek a hivatásnak élt, sőt föl is áldozta magát. Mindenben az Atya akaratát teljesítette és a legeszményibb módon valósította meg a kitűzött célt. Mondhatjuk: soha senki oly teljesen át nem értette küldetését s végre nem hajtotta, mint az Udvözítő. Emberi alakja úgy áll előttünk, mint a vállalt hivatás férfieszménye, a szó legszigorúbb értelmében kiérett jellem, minden „férfiúi tökéletesség” örök mértéke. (Ef. 4, 13.)

„Ez Jézus: a világosan fölismert akarat, a célbiztos tettek férfiai.”¹³ Semmiféle kísértés, ellenkezés, még övéinek jóakarató lebeszélése sem tudta visszatartani attól, hogy az Atya által előírt utat engedelmesen és öntudatosan kövesse. Csak a legnagyobb szentek és lekipásztorok élték át legszentebb munkatervüknek és egyenes megvalósításának azt a legkeserűbb, legsátánibb aláaknázását, amit a legjobb híveknek és munkatársaknak cserbenhagyása jelent. A gyenge jellem ilyenkor meghátrál és feladja a küzdelmet. A kafarnaumi beszéd után „sokan visszavonultak az ő tanítványai közül és már nem jártak vele”. (Jn. 6, 67.) Krisztus Urunk azonban egy pillanatra sem inog meg, kész egymagában is folytatni útját, legbizalmasabb barátaihoz nem panasszal, hanem nyílt kérdéssel fordul: „Ti is el akartok menni?” — A tizenkettő akkor hűségesen kitartott a Mesterrel. De Jézus tudta, hogy közülük is akad áruló, és hogy eljön az idő, amikor a legnehezebb órában apostolai is mind elhagyják és gyáván elfutnak mellőle. (Mk. 14, 50.)

Krisztus nem félt az egyedüllétől. Sőt nagy döntések, választások előtt kereste a magányt. „Azért észrevevén Jézus, hogy készülnek jönni és megragadni őt, hogy királlyá tegyék, ismét a hegyre meneküle maga egyedül.” (Jn. 6, 15.) Messiási küldetését félreértette a tömeg, ezért is tért ki előlük. De különben is, az igazi férfi nem szereti a külső ünnepeltetést, a tömeg hangos, de lélektelen udvarlását. Neki épp akkor, amikor a legnagyobb tevékenységben van, amikor a közösség gondjait hordja vállain és az egész emberiségért készül nagy dolgot cselekedni, akkor van leginkább szüksége csöndre, elmélyedésre, összeszedettségre, imára.

Az evangéliumok Krisztus férfilelkének legmélyebb szépségébe adnak bepillantást, amikor oly gyakorta¹⁴ emlékeznek meg imádság-

¹² Jn. 17, 26; Róm. 5, 5; 1 Tim. 1, 14. stb.

¹³ Karl Adam, *Jesus Christus* 1933, 113. — Ezt látták Krisztusban kortársai is. „Was ihnen an der menschlichen Wesensart Jesu vor allen auffiel, und was sie immer wieder unterstreichen, ist die ungeheure Zielklarheit seines Denkens und die davon getragene Straffheit, Geschlossenheit seines Willens. Wollte man das Unmögliche versuchen und Jesu geistige Art auf einen letzten Ausdruck bringen, so müsste man wohl diese resolute, zielharte Männlichkeit nennen, mit der er seine Aufgaben sieht und bejaht und bis zum Aeussersten, bis zum Verströmen seines Blutes durchführt”. U. o. 111. — Hasonlókép: Lebreton, *La vie et l'enseignement de Jésus-Christ Notre Seigneur*, 1930, passim.

¹⁴ Egyszerű tévedés, ha P. Bangha azt állítja, hogy „az evangélium csak egészen kivételes esetekben emeli ki róla, hogy külsőleg is hosszabb imádságban töltötte az időt”. Világhódító kereszténység 1940, 20. — Ellene kell mondanunk

ban töltött éjszakáiról vagy tanítványai közt végzett hosszabb imáiról.¹⁵ Eltekintve azoktól a természetfölötti erőktől, amelyek a férfilelket az imában alakítják, méghozzá mindig Istenhez alakítják, akivel az imában kapcsolódunk, — de természetes szempontból is csak úgy képes a férfi a világért vállalt apostoli munkát a maga teljes tisztaságában, önzetlenül és bölcsen véghezvinni, ha távol tudja tartani magát a tömeg behatását, „az emberi nivellirozás, blazirtság és szemtelenség tolakodásait, melyek megszólásba, irigykedésekbe, hiúságokba sodorják a férfit, s teletömik lelkét a világi dolgok és érdekek becsülésével s erőtlenné az eszmény lendítő hatalmát”.¹⁶ Joggal mondja tehát Prohászka, hogy aki a világ hiúságának ebben is ellen tud állani, aki belső imaéletében kellő egyensúlyt talál, és működésében számotvet az örökkévalósággal: az *férfiú*.

Krisztus Urunk egyenes, határozott, céltudatos, megingathatatlan, egyszerű férfias föllépésének alapja s egyben igazolása, hogy számotvetett minden tettével, teljesen tudatában volt küldetésének és biztos volt annak igazságában. Innen az a „támadó erély”, mely föllépését jellemzi mindenkivel szemben, aki Isten terveinek útjában áll (Mt. 16, 23; 21, 12.), de különösképp a képmutatókkal szemben (Mt. 23, 13.). Férfias jellemének nélkülözhetetlen vonása természetesen, hogy elsősorban önmagával szigorú, önmagát nem kíméli, s bármily keserű, de kész a szenvedések kelyhét fenéig kiüríteni, ha egyszer fölismerte, hogy az Atya így akarja.

Krisztus bátorságáról is számtalanszor szólnak az evangéliumi jelentések. De arról is fölvilágosítanak, hogy az *evangéliumi bátorság* nem a fanatizmus elszántsága, hanem a szeretet erőssége, azé a szeretet, mely kész életét adni barátaiért. Ennek a bátorságnak kiteljesülése: a vértanúság, melynek örök eszményképe Krisztus Urunk keresztáldozata. Istenbe vetett bizalom és mindenekelőtt szeretet, áldozatkészség, nagylelkűség vezeti Krisztust, amikor bátran szembeszáll minden nehézséggel s tántoríthatatlanul folytatja hivatását egy ellenséges világ közepette. Erő és gyöngédség csodálatosan párosul Krisztus jellemében. Sohasem kíméletlen, mint a farizeusok, hanem mindig megértő: a megtört nádszálat össze nem zúzza, s a füstölő mécsbelet ki nem oltja.¹⁷

Ebben van Krisztus hódító, mindeneket magához vonzó erejének is a varázsa. Nem hatalommal, nem erőszakkal, de nem is a hangos propaganda eszközeivel, hanem szeretetével nyeri meg magának a lelkeket. „Hódító Szív” — *coeur conquérant* — így nevezhetjük jog-

Banghának akkor is, amikor a kontemplatív élet félreértésével találkozunk nála. A kat teológia épp ellenkezőleg, azért helyezi a szemlélődő életet az ú. n. *vita activa* elé, mert annál is aktívabb, mégpedig magasabbrendű síkon: természetfölötti aktivitásban. E példák is mutatják, hogy a Szentírás és a teológia pontos ismerete milyen fontos épp a gyakorlati, lelkipásztori kérdések megítélésében!

¹⁵ Lk. 5, 16; 6, 12; 9, 28; 11, 1; Mk. 1, 35; 6, 46. stb. — V. ö: Margreth, *Das Gebetsleben Jesu Christi* 1902; Lebreton, *La contemplation dans le N. T.* (Rech. Sc. Rel. 1939—1940.)

¹⁶ Prohászka, *Soliloquia* (O. M. XXIII. 145. és a következő utalás u. o. 158. lap.)

¹⁷ Iz. 42, 3. — Mt. 12, 1—21. — „Christi Charakter ist von dem des geistlichen Starrkopfes Pharisaer genannt, völlig verschieden. Sein Ideal ist das Glück, die Rettung und das Wohlbefinden der einzelnen Seele. Diese göttliche Berücksichtigung der Rechte und Anlagen eines jeden Menschen ist *sein* Charakter.” Vonier, *Persönlichkeit Christi*, 1935, 162.

gal a világ megváltóját, aki nem érzélgős, hanem áldozatkész férfias szeretettel férközött szívünkbe, s — bátran mondhatjuk — az egész történelemben a legtöbbektől igazán szeretett, a legszeretettebb egyéniség itt a földön.¹⁸

Hozzá mindenki bizalommal fordul, mert nála egyenesebb, nyiltabb jellem, őszintébb ember nem található. Egy nagy olasz misztikus az Úr Jézus férfias egyénisége előtt, annak szépségétől elragadtatva, találóan foglalta össze igazi jellegét e szóval: „netezza”. Jelenti ez a legtisztább lelkiséget, mely magában foglalja a szív tisztaságát, a szüzi lélek rokonszenves melegségét, a tiszta szándékot minden gondolatban, cselekedetben. Minden politika, taktika, hátsó gondolat távol áll Krisztus Urunk jellemétől. Egészen átlátszóan tiszta, egészen egyszerű, amilyen egyszerű csak az isteni lényegtől átsugárzott egyéniség lehet.¹⁹

Krisztus Urunk alázatossága is ilyen egyszerű, tiszta, kendőzetlen és őszinte. Tudja, hogy ki ő, mi a küldetése. Nincs benne semmi meghunyászkodás, kisebbségérzet, önlebecsülés. Önérzetesen vet vissza minden támadást, mely becsületére sérelmes lehet. A *becsület* az egészséges férfilélek féltett kincse. Krisztus jellemében a becsületérzet kristálytiszta képződménye tündököl. Látjuk ezt már a tizenkétéves ifjúnál, a farizeusokkal vitatkozó Mesternél, de különösképp a kereszttútra induló Megváltónál. Mielőtt a zsoldosoknak megengedné, hogy foglyul ejtsék, előbb földre teríti őket, hogy megmutassa nekik hatalmát. (Jn. 18, 6.) Annás kérdését önérzetesen utasítja vissza, még inkább a szolga igazságtalan bántalmazását. (Jn. 18, 20—23.) Pilátus előtt büszkén tesz vallomást királyi méltósága mellett. (Jn. 18, 36—37.) De nemcsak saját becsületére vigyáz, hanem apostolainak, tanítványainak becsületére is. Megvédi őket a farizeusok támadása ellen. (Mt. 9, 15.) Legfőbb törekvése pedig: mindenütt az Isten ügyét védeni, az Atya dicsőségét szolgálni. (Jn. 12, 28.)

A férfias becsületérzésnek a közösség felé való kiteljesedése a *lovagiaság*, amelynek viszont legtökéletesebb hajtása a krisztusi szolgálatkészség. Vagy van-e lovagiasabb lélek, mint az, aki kész csodateremtő hatalmát is igénybe venni, hogy a menyegzős népnek bora el ne fogyjon. Aki utólérhetetlen finomsággal tudja a vétkeket úgy a jóra inteni, hogy meg ne sértse. Aki kész egy elveszettért otthagyni az egész nyáját, s tüskén-bokron keresztül keresni az eltévedt bárányt. A tökéletes lovagi szolgálatkészség ércbe kívánczó szavai: *Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis.* (Mk. 10, 45.)

Pillanatig se feledjük: ez a nemes férfiszív „az istenséggel lényegileg egyesített Szív”. Krisztus embersége, egész férfivolta, minden képességével, tehetségével, adottságával, munkateljesítményével együtt istenségének orgánuma.²⁰ Ahogy egy nagy művésznek szeme, keze, ujjai mind csak szervei géniuszának, melyet szolgálnak; ahogy Aranyszájú Szent János vagy Prohászka hangorgánuma is csak szerve volt a szónoki tehetségnek, s méginkább a lelkükben izzó, szavakban kisugárzó buzgóságnak, valahogy hasonlóképp az Isten Igéjének, a Fiú személyének szerves organuma volt Krisztus férfijelleme. Az Ige for-

¹⁸ V. ö. Alzin, *Jesus-Christ*, 1941, 63—69.

¹⁹ Mt. 6, 22. — V. ö. L. de Grandmaison, *Jesus Christ*, 1931, II. 120—121.

²⁰ *Instrumentum coniunctum divinitatis.* Lásd Aqu: Szent Tamás, S. Th. III. 13. 2.

málta ezt a jellemet, egy isteni személyiség fejezte benne ki magát. Ilyen egészen Krisztushoz hasonló s magukat az Ige szolgálatába állító férfijellemekre van szüksége Isten országának.

Krisztus jellemének követése.

A férfijellem hasonló a legfinomabb fényképezőlemezhez, melyet Isten a fogantatás pillanatában lelkünkbe zárt azzal a rendeltetéssel, hogy csak a férfierés tavaszán nyílják ki. Isten akarata szerint két lehetőség közt választhatunk. Az egyik lehetőség az, hogy a férfilelek egy hozzá méltó leánynak a képét fogadja magába. A finom ezüstsók, melyek a lemezre vették azt a képet, a házasság szentségében rögzítődnek. A férfilelek egy egész életre összefonta sorsát hitvesével, életútját vele együtt kell megtennie, jellemének a családi közösségben kell kiforrnia és kitisztulnia. — A másik lehetőség, s ezt választottuk mi kegyelemből és szabadon, amikor a férfilelek csak Krisztusra nyílik, Krisztus arcát vési mélyen a szívébe, de úgy, hogy azt betöltse teljesen. A szentségi character rögzítősóként örökre belénk oltja ezt a képet, nemcsak egy életen át, hanem az örökkévalóságban is a krisztusi papi character hordozói vagyunk: sacerdos in aeternum!

Papi elmélkedésnek jobbat nem is lehetne ajánlani, mint a szent könyvekben lépésről-lépésre követni Krisztus Urunk papi jellemének megnyilatkozásait. Akkor fogjuk észrevenni igazán, mégpedig úgy, hogy megragadja lelkünket ez a fölismerés, mennyire sürgeti Krisztus, hogy tanítványai, apostolai, papjai is elsajátítsák férfijellemének erejéit és tulajdonságait. Mindig újra átcseng példamutató cselekedeteinek hangszerén a figyelmeztetés: ha én így cselekedtem, Uratok és Mesteretek, mennyivel inkább kell nektek is ugyanígy cselekednetek. (Jn. 13, 14.) Talán sokkal többet kellene Krisztus Urunk tettei fölött elmélkednünk és azokból tanulnunk, akkor szavait is jobban megértőnk, lelkiségét jobban kiismernők, jellemét még inkább csodálnók s szeretnők.

Figyeljük meg, mennyi gonddal neveli Krisztus Urunk apostolai-ban a *hivatástudatot*. Maga mellé veszi őket, hogy lássák az apostoli élet minden mélységét, értsék át felelősségét, szokják meg fáradságát, tanulják meg önzetlenségét. Nekik is részt ad a munkából, a dicsőségből, mint pl. a csodálatos kenyérszaporításnál. Mindenekelőtt feltétlen odaadást, eleven hitet, erős bizalmat követel tőlük. Ismételten megrója világias gondolkozásukat, kicsinyhitűségüket. (Mt. 14, 31; Mk. 8, 17—21.) Követőitől teljes odaadást követel. (Mt. 10, 37.) Krisztus szolgálatában mindent félre kell tennünk, ami a munka végzésében akadályoz. Péternek mindent el kell hagynia, Jánosnak és Jakabnak is az atyai hálókat, Máténak a vámszedő asztalokat. Senki fenntartással nem szolgálhat az Úrnak, sem kikötést nem tehet, feltételt nem szabhat. (Lk. 9, 60.) A papi character mindörökre kötelez, s aki egyszer „az eke szarvára tette kezét”, nem nézhet vissza. (Lk. 9, 62.)

Az Úr valóban nem állhatja a langyos szolgát. (Ap. 3, 16.) Azt akarja, hogy apostolaiban is égjen az a hév, a *zelus Domini*, mely őt áthatotta. Persze nem a megfontolatlan, elhamarkodott hevület, mely a Boanergesekben is föllobbant, hanem a bölcs férfi határozott, célbiztos, következetes magatartása. A férfinak, méginkább annak a férfinak, aki egyszersmind pap, vezető szerepénél fogva különösképp szük-

sége van az okosságra.²¹ Épp erre az okosságra hivatkozva követeli meg tanítványaitól Krisztus, hogy mindenről lemondjanak, ami hivatásukkal nem áll összhangban. (Lk. 14, 25—35.) Sőt a hivatáson belül is szakítanunk kell mindazzal, ami nem krisztusi. (Mt. 5, 29.)

A férfijellem karakterisztikumai az aktivitás, a munkakedv, a hivatásban való föloldódás. A férfivallásosság alapelve következőképpen az, hogy mindenki megtalálja a Krisztus-követésnek azt a módját, mely saját munkakörében, Isten-akarta hivatásában valósulhat meg. Tehát nem az állapotbeli kötelességek elvégzése után, a hivatalon kívül, az egész lényünket lekötő hivatásbeli munkától elkülönítve, hanem *abban* kell vallási életünknek kiteljesednie. A modern papi lelkiség egyik legvonzóbb megszemélyesítője, a szentéletű Poppe Ede egyik papi lelkigyakorlaton így fejezte ki ezt a gondolatot: „Testvéreim, nekünk abban az állásban, amelybe helyeztek, kell Krisztushoz hasonlókká lennünk. Tehát mint igehirdetők, mint megyéspapok. Ne nézzünk se jobbra, se balra. Mi megszentelődhetünk gondviselészerű hivatásunkban. Nekünk meg kell szentelődnünk abban az apostoli munkában, amelyet mindennap végzünk.”²²

A modern egyháztörténelem legszomorúbb jelensége a világ támadása elől gyáván megfutamodó s magát épp ezáltal a világnak megadó papság. A középkorban a világ az Aristotelizmussal támadta a vallást. Aquinói Szent Tamás ugyanazzal a fegyverrel verte vissza a támadást és a filozófia királynőjévé emelte a hittudományt. A 19. század a természettudományokkal indított támadást. Az egykorú teológusok kapituláltak (Hermes, Günther), és a teológia hamupipőke sorsra jutott... Hasonlóképp ment végbe a harc, illetve a küzdelem nélküli visszavonulás az élet minden vonalán. A világtól, illetve a felvilágosodástól meghódított klérus mindjobban elvilágiasodott. Pedig Krisztus nem azért küldött minket a világra, hogy ott magunknak a békét keressük. A férfijellem, a határozottság, a lelki erő „kardját” adja kezünkbe. (Mt. 10, 34.) Azt akarja, hogy a hitetlenség, a képmutatás, az erkölcsi romlás elleni küzdelemben is kövessük őt.²³

A férfijellem egyik alaptulajdonsága, hogy minden tetteiben meggyőződés vezet. Ennek a meggyőződésnek a keresztény férfinál a hitből kell fakadnia. (Róm. 14, 23.) „A jellem a lelkek nemes alakja, a belső valónak kialakulása, megállapodott erényessége, erélye, elve. Mi a tengelye, mi a sudártörzse? Az igazság. A jellem vezérvonása a meggyőződés; hol van ez igazság nélkül?” Itt a földön, az eredeti bűn következtében a megterhelt lelkiismeret s az elhomályosult értelem nehezen találja meg az igazságot. Az ember gyakran téved, s azért épp a legjobbak, a lelkiismeretesebbek tartózkodók az ítéletben s nem mernek teljes határozottsággal kitartani elgondolásaik mellett. Egy kivétel van. A hit igazsága biztos. A kinyilatkoztatás nem téved. Az Egyház csalhatatlanul közvetíti nekünk ezt az igazságot. Tehát aggo-

²¹ Péld. 10, 23; 12, 8; Eccl. 14, 22. — V. ö. Mt. 7, 24.

²² Poppe, *Entretiens sacerdotaux* 1935, 47. — V. ö. Papi Lelkiség XVI. sz. 91—92. lap.

²³ „Suivez moi dans mes combats.” Chevrier, *Le prêtre selon l'Evangile* ch. VIII. (ed. 7. pag. 446—464.). Desurmont lekipásztori kézikönyvében külön fejezetben tárgyalja „a papi küzdelem tulajdonságait”. *La Charité sacerdotale*, 1925, II. 393—417. Vianney Szent János szerint „il y a une sainte colère, qui vient du zèle que nous avons pour soutenir les intérêts de Dieu”. (Sermons III, 352.)

dalomnak, trepidációnak, meghátrálásnak, megalkuvásnak helye nincsen. Mi biztosak vagyunk ügyünk igazságában, utunk helyességében. Egy Szent Pállal mondhatjuk: Tudom, kinek hiszek. Prohászkaival felelhetünk az általa előbb fölvetett kérdésre: „Van igazság. A Krisztus az. Körülötte chaosz és skepszis. Ezért az igazságért vérét ontotta; vérével s a szentek vérével és könnyeivel van ez a fala az igazságnak összehátolva. Melege a szent szíveknek olvasztotta egybe köveit. Ó, boldogság! S ez a mienk. Azonkívül a boldogtalan kételkedéssel együtt jár a jellemtelenség.”²⁴

A mi meggyőződésünk, következőkép határozottságunk, erőnk, támadókészségünk a hitből fakad. Sokat kell a papnak *imádkoznia*, hogy hite tisztán égjen s világítson tetteinek, nehogy vakbuzgóság, egyéni érdek vagy más emberi szempont félrevezesse. Krisztus Urunk imája az ő szakadatlan Isten-látásának áradó illatozása. A mi imánk hitünk rózsatövének kivirágzása. Nélküle nincs tavasz, nincs frissesség, nincs isteni elevenség munkánkban. De ha egyszer elkapott az ima termékenysége, ha egyszer átéltek s megértették, hogyan lehet Istennel közvetlenül, bensőségesen, bizalmasan beszélni, akkor egész napunkat, életünket, minden tevékenységünket át fogja hatni az ima illata. Imádsággá válik minden, amit teszünk, amihez fogunk. Papi hivatásunk minden ténykedése az *oportet semper orare* megvalósulása lehet.

Az önmehtagadásnak is legmagasabb foka, ha a teljes, határozott, céltudatos aktivitás érdekében félretesszük minden egyéni érdeket, csűrös-csavarást, hátsó gondolatot, és teljes egyszerűségben, a legtisztább szándékkal és akarattal, csak az Isten dicsőségét tartva szem előtt: *egyenesen és őszintén* szolgáljuk Krisztust. Ezt az egyenességet el is várja tőlünk a Mester. (Mt. 5, 37.) Az őszinteség nélkül pedig nem nyerhetjük meg híveink bizalmát. Az igaz beszéd adja meg nekik azt a biztonságot, hogy nálunk mindig az igazságot kapják, szavunkra bizton indulhatnak, mert az Krisztus tanítása. (Lk. 10, 16.)

Akit göggel tölt el „meggyőződése”, az bizonytalan forrásból meríti a maga igazát. Ezt a belső bizonytalanságot külsőleg leplezi az a kérielhetetlenség, kegyetlenség, amellyel keresztül akarja hajszolni. Ez magyarázza a farizeusok és a szadduceusok szívtelenségét Krisztussal szemben, Calvin és Robespierre, Néró és Himmler embertelenségét. Aki azonban a hitre építi meggyőződését, abban az *igazság* tisztán világít. Ennek legbiztosabb mesterpróbája az *alázatosság*. De csak az tud alázatos lenni, akiben van önzetlen szeretet. És viszont az alázatosság teszi részvevőé a szívet. A papi jellem nélkülözhetetlen kelléke ez a megértő szív, hogy „irgalmas legyen” és hűséges Isten előtt. (Zsid. 2, 17.)

Krisztus Urunk egyik legszebb példabeszédében mutatta be, mily visszataszító a rideg, érzéketlen szívű levita. Férfi képében mutatta be

²⁴ Prohászka, Soliloquia (O. M. XXIII, 186.). Külön elmélkedhetnénk még arról, hogy a katolikus papnak, mint a kinyilatkoztatott igazság hirdetőjének és a tanító Egyház megbízásából beszélőnek, mennyire igazmondónak kelle lennie minden szavában. Az ördög a „hazugság atyja” (Jn. 8, 44.), és az Úr papjának még véletlenül sem szabad szolgálnia neki. A modern propaganda pedig erre épít. Vele szemben sziklaszilárdan áll az „Igazság oszlopa” (I Ti. 3, 15.), melyhez tartozik a katolikus papság. Hívatása, hogy a tévelygő emberiséget visszavezze az igazsághoz: az emberi méltóság és szabadság forrásához. (Jn. 3, 21; 8, 32.)

az irgalmasság eszményét is. Mennyire tévedtek azok, akik az irgalmasságot és a Szentlélek többi gyümölcsét — a türelmet, békességet stb. — férfiatlannak minősítették. Nőies és passzív erényeknek nevezték a többiekkel szemben. A katolikus hagyomány tanítását tolmácsolta XIII. Leó pápa, amikor az ú. n. amerikanizmus tévedését elítélve kimutatta, hogy tulajdonképp passzív erény nincs. Minden erény aktív, leginkább azok, melyek a bennünk lakó Szentlélek közremunkálkodása által bontakoznak ki. A különbség csak az, hogy ugyanazok az erények *máskép* nyilatkoznak meg a férfilelekben, ismét *máskép* a női szívben. Jézus Szíve „minden erény mélysége”. Ugyanazok az erények, amelyek benne férfias alakban jelennek meg, Szűz Mária szepültelen szívében is megtalálhatók, de a női lélek szövetébe mintázva. Vagy nem csodáljuk-e azt a bátorságot, melyet Jean d'Arc, Ward Mária s hozzájuk hasonló női szentek tudnak fölmutatni. Mégis milyen finom női vonások szövik át ezt a bátorságot. Így a türelemnek, irgalomnak, szelidségnek, békességnek is megvannak a férfias formái. Nincsenek kizárólag férfi-erények, de vannak olyanok, amelyek a férfijellemhez szorosabban simulnak s mintegy nagyobb jelentőségűek a férfi életében. Ezek a társadalmi erények: igazságosság, becsületérzet, lovagiasság, szótartás, stb.²⁵

A biblia nem tud szebb dicséretet férfiról mondani, mint azt, hogy *igazságos*: vir iustus. A szociális igazságosság, amennyiben a közösségre irányítja tevékenységünket, eminenter papi erény. Hiszen a pap a közösség szolgálatában áll: pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum. (Zsid. 5, 1.) Amint a népet Isten előtt, úgy képviseli az Urat is az emberek előtt. A *papi becsület* egyben az ő becsülete. Ezért kell a pap világosságának úgy ragyognia az emberek előtt, „hogy dicsőítsék az Atyát, aki a mennyekben van”. (Mt. 5, 16.)²⁶

Ezen az evangéliumi alapon fejlesztették s alakították ki a középkor lovagrendjei a keresztény *becsületérzetet*, azok a lovagok, akik nemcsak tisztán tudtak nézni a nőre, hanem szüzességet fogadtak s annak megtartását, Isteni kegyelméből, éppoly becsületűgynek tartották, mint a szegények, árvák, gyöngék jogainak védelmét, az Egyház ügyének szolgálatát. Fogadalmat tettek a templomos lovagok s mindazok, akik Szent Bernát szabályzatát követték, hogy bátran szembeszállnak az ellenséggel s háromszoros túlerővel szemben sem inognak meg. A cisztercita Menologium a vértanú-lovagok egész sorát ünnepli. A *papi lovagiasság* mintaképei ők, akik arra tanítanak, hogyan kell Krisztust követni abban is, hogy készek vagyunk érte s országáért mindent föláldozni, az életünket is. „Edelster Ritterdienst gebührt dem Heiligen” — a legnemesebb lovagi szolgálat a Szentnek jár: Istennek, Isten országának.²⁷ Az Úr Jézus pedig arra tanított, hogy őt szolgálhatjuk testvéreinkben is. (Mt. 25, 40.) Ez a krisztusi szolgálat — diakonia — oly lényeges eleme a papi jellemnek, hogy az egyházi rendnek egyik fokozata, melyen keresztül kell belépünk a sacerdotium szentélyébe.

²⁵ V. ö. Sellmair, Der Priester als Mann c. fejezetét „Der Priester in der Welt” c. könyvében, 1939, 97—101. — Ugyancsak téves, ha valaki ezeket az erényeket „polgári erényeknek” címkézi. Ezzel egészen kiesnek az evangéliumi keretből.

²⁶ V. ö. I Ti. 5, 17; I Pt. 2, 12. — Lásd Papi Lelkiség XVI, 28. R. Egenter, Von christlicher Ehrenhaftigkeit, 1937.

²⁷ Guardini, Gottes Werkleute. Briefe über Selbsterziehung, 1925, 181: „Vom rechten Mannestum.”

Krisztus valóban egy olyan karakterisztikumot adott ezzel papjainak, mely őket a világ fiaitól és hatalmasaitól mindenkor megkülönbözteti.²⁸

A férfijellem megszentelődése (theozisa) alapvetőleg már a papszentelésben megtörtént, mint a lélek megszentelődése a keresztségben. Ennek a létrendi (ontikus) szentségnek azonban erkölcsi valósággá kell válnia. A fölszentelt pap tudatosan Krisztusnak szenteli magát egészen, fenntartás nélkül, szüzi tisztaságban és őszinteségben. Csak a szüzi lélek tudja magát így odaadni, egészen és kizárólag az Úr szolgálatába szentelni magát, hogy teljesen föloldódjék a papi hivatásban és munkában. Akkor a papszentelés kegyelmi valósága nemcsak élmény lesz számára, hanem egész egyéniségét átsugárzó, minden tetteiben megnyilatkozó bizonyosság. Az egész papi élet egy megtestesült „kézföltétel”, mely Isten áldását árasztja mindenre, amivel érintkezésbe kerül. Maga a pap pedig mint *instrumentum coniunctum Christi*, a papi hatalomban részese Krisztus isteni hatalmának s annak erejében szenteli meg a lelkeket.²⁹ Aranyszájú Szent János így jellemzi ezt a papi tevékenységet: „Az Atya, a Fiú, a Szentlélek működik s gazdálkodik általa; a pap csupán ajkát készíti, kezét nyújtja nekik.”³⁰ Ám nemcsak ajkunkat, kezünket, hanem egész szívünket, minden tehetségünket, képességünket, erőnket, erényünket, egyszóval egész férfivoltunkat és jellemünket neki adjuk. Isten működjék általa. Akkor lesz minden papi, sőt minden tudatos tevékenységünk istenemberi, *deivirilis* akció. A papi szív egyesül Jézus Szívével. A papi lélek orgánuma lett Krisztus lelkének. Az egész férfi igazi pap, *sacerdos iustus*. Akkor rólunk is elmondhatók az Írás szavai: „vir secundum cor meum, qui facit omnes voluntates meas”. (Cse. 13, 22.)

A jellem imája.

Sehol sem nyilatkozik meg oly tisztán a papi jellem, mint az imában. Ha érdemes fáradságos kapaszkodókon fölsietni a magas hegyekre, hogy onnan pillantsuk meg a napfölkeltét, ennél szebb látvány az imádkozó férfi, a pap, mikor Krisztussal beszélget. Az Egyház az Isten-nel való kapcsolódásnak olyan iskolájában nevel minket, mely férfijellem alakítására alkalmas. A zsoltárok, az ősi liturgikus szövegek mind ilyen patinás imák. Claudel egyszer csodálkozását fejezte ki, hogy azok a papok, akik naponta imádkozzák a kemény zsoltárokat, hogyan lehetnek puha emberek s hogyan tűrhetnek meg templomaikban édeskés képeket, énekeket. Gondoljunk arra a hét imára, amit misére öltözködés közben szoktunk mondani. Férfiimák valóban. Hát a mindennapi Prima könyörgése: *semper ad Tuam iustitiam faciendam procedant nostra eloquia, dirigantur cogitationes et opera per Dominum nostrum*. Krisztus Urunk utolsó fohásza és első imája (*Ecce venio*)

²⁸ Mk. 9, 35; 10, 42—45; Jn. 12, 25—26. — V. ö. Kittel, Theol. Wörterb. z. N. T. II, 83—93. Valamikor elevenen élt a köztudatban az a gondolat, hogy Krisztust szolgáljuk testvéreinkben. Legszebb népmeséink ma is tanúskodnak erről. Szép példát találunk pl. Nád Péter meséjében. Kisfaludy-Társ. Magy. Népköltési gyűjt. Új folyam, VII. 389—90.

²⁹ V. ö. Aqu. Szent Tamás, *Contra Gentes* IV. 74. — „A pap mint instr. coniunctum a Krisztus-testben.” (Papi Lelk. IV. 9—12.)

³⁰ In Ioan. hom. 86, 4. (PG. 59, 473.) L. Meyer, S. Jean Chrys.: *Maitre de perfection chr.* 1933, 276.

ennek a férfikészségnek legtökéletesebb megszólalása. De így imádkoztak mind az ő papjai.

Pál apostol: Domine, quid me vis facere... Szent Márton: Non recuso laborem... Xavéri Szent Ferenc: Da mihi animas... Depaul Szent Vince: Megváltóm, add nekem azt a kegyelmet, hogy sohase teremjek vadócot, hanem minden művem neked teremjen és általa érleljen, hadd legyen tetszésére az Atyának. Add, hogy ebben a hűségben dolgozhassam és minden tevékenységemet akaratom szerint irányítsad. — Prohászka: Fölajánlom magamat, szívemet, akaratomat. Fölajánlom Neked, Uram, testemet, hogy élő és szép áldozat legyen. Fölajánlom életemet, hogy ne éljek már magamban, hanem Benned. Add, Uram, hogy nagyon szeresselek, hogy jobb legyen bennem és körülöttem a világ... És Prohászka püspök egyik kortársa, apostoli lelkű pap: „Ó Uram, életem szerelme és megváltója, add nekem a kegyelmet, hogy időmből ki ne fogyjak, mielőtt meg nem valósítom mindazt a jót, amit meg kell tennem, mielőtt a tökéletességnek azt a fokát el nem értem, amelyhez föl kell emelkednem. Hogy mindezt megtehessem s az elvesztett időt mind jóvá tehessem, engedd fölhasználnom mindazon eszközöket, amelyeket magad hasznosaknak tudsz. Én kész vagyok mindenre és mindent magamra veszek!” (Giloteaux Leopold, † 1928.)

Dr. Erőss Alfréd

A szép jellem

A magyar irodalomban alig találunk valamit a szép jellemről, a szép egyéniségről. Pedig megérdemelné, hogy sokkal jobban foglalkozzunk vele, mint eddig. A külföldi irodalomban gyakran találkozunk ezzel a témával. — Jelen dolgozatunkban szeretnénk bemutatni a szépnek alkotóelemeit, érvényesülését a keresztény jellemben, és Prohászka mint a szép papi egyéniség megtestesítőjét.

I. A szép alkotóelemei.

Mi a szép? Nehéz meghatározni. Kant szerint: *aminek a megismerése tetszik*. Különbözik tehát az igazságtól, amely a valóságnak egyszerű megismerése, tekintet nélkül arra, hogy tetszik-e vagy nem. Különbözik élesen a jótól is, mert a jónak nem az egyszerű megismerése, hanem édes-boldog birtoklása szükséges ahhoz, hogy boldoggá tegyen bennünket. A szép ellenben pusztán megismerésével gyönyört és tetszést okoz. Szép pl. egy virágzó almafa, egy alpesi táj, a gyermekszemek kék tava, mert ezeknek a pusztá látása gyönyörködéssel tölt el bennünket. Ezer és ezer szép tárgy, ezer és ezer szép mozzanat van az életben. Szép a zene, mert hallani gyönyör, még bizonyos fokban a botfülűeknek is. Szép a színjáték, mert a ruhák hullámozása, a gesztusok előkelősége és a járás ritmusa stb., mind nemes élvezetet lop a szemlélő szemén át a szemlélő lelkébe. A tenger tükörsímasága vagy zúgó háborgása egyaránt a nagyot, nagyvonalút és fenségeset lopja rá az ember lelkére. Mennyi kedves báj lüktet viszont a patak csevegésében, a madárka dalában, a napsugaras róna szelíd vonalaiban. Az erdő poézise nemcsak a költőket ihleti, hanem minden érzékű embert is...

A szép azonban nemcsak *alanyi állapot*, hanem *tárgyi valami*, ami aztán a szépélvezetet okozza. Ha a szép csupán alanyi állapot volna tárgyi érték nélkül, akkor nem volna szebb és kevésbé szép tárgy, hanem minden tárgy egyforma szép volna.

Tárgyi szempontból a művészi szép mivolta Aquinói Szent Tamás nyomán így jellemezhető: *Pulchrum est perfectio cum claritate*: a hatásosan kifejezett teljesség. (Summa I. 39, 8. c.) Ebből következik, hogy a művészi szépnek következő alkotóelemei vannak:

1. *Létfőség*: a dolog természetéhez mért fejlettség, értékteljesség; a művészi alakítás alá kerülő elemeknek kellő száma, a cselekmények, színek, vonalak bizonyos gazdagsága. A túlegyszerű nem szép, viszont az agyonhalmazott is visszatetszést szül. Mindkettő zavarja szépérzékünket.

2. *Feszülő ellentétek polaritása*. *Opposita iuxta se posita magis elucescunt*. Hiszen minden igazi művész azt akarja megvalósítani, ami még nem volt sohasem, ami tele van eredetiséggel és lüktető energiákkal. „Eredetiség csak feszülő ellentétek polaritásából születhetik és az ellentétek összébékelt koncertje biztosítja egy vers, regény, szobor vagy festmény számára az energiát, a dinamikát, ami nélkül művészi hatást semmi sem kelthet” — írja Vincent v. Gogh egyik levelében.

3. *Egységesség*. A szép elemeinek egységbe kell fonódniuk, szerves egésszé kell rendeződniük. Kell egységes szempont: egy alapeszme, mely az elemek sokaságát egységbe fűzi és a sokaságba rendet visz. A művészet sohasem lehet zavaros, és a művészi alkotás nem tárulhat úgy a tudat elé, mint egyszínű szürke ködgomoly, hanem szabályos egységet és tagozottságot mutat. Elmenk képes arra, hogy a lét nagy területéről egy-egy tagot kiemeljen, magában is szemügyre vegyen és megismerjen annak, ami, pl. egy fenyőfát, hegycsúcsot. A művészi elmenk még tovább kell mennie: a fenyőfában, a hegycsúcsban is észre kell vennie az egységesítő szempontot. S a művész azáltal, hogy a sokaságból kiemeli a lényeges vonásokat, máris rendez és egységesít. Aquinói Szent Tamás még mélyebbre megy, amikor azt mondja: „Unumquidque sicut custodit suum esse, ita custodit suam unitatem.” (Summa Theol. I. 11, 1. c.) Tehát mindennek, ami összetett, s minden teremtmény összetett, addig nincs léte, amíg részei szanaszét vannak, hanem csak miután megalakult az összetettség, vagyis a részek összefogása. Ezt az összefogást a művészet világában a művészi értelem végzi el. Annyiban költő, író és képzőművész valaki, amennyire egységet tud vinni a dolgok kusztátságába...

4. *A kicsendülő harmónia*. Milyen lehet az a világ, ahonnan a népdalok, a versek és a bronzfaragások születnek — kérdezi Jungmann, a kitűnő esztétikus. Ki tudna erről számot adni? Maguk a költők, művészek? Ők sem! Vajjon látta valaki, hogyan lesz a nedveségből, különböző ásványi, szerves anyagokból, hőből, fényből a rózsafán bimbó, virág? A tudósok, kutatók pontos adatokkal körülírják, meghatározzák az élet feltételeit, azonban, hogy ezek az anyagi összetevők hogyan lesznek életté és harmóniává: ez a titok. Hogyan csendül ki összhangzatos harmóniában a művészlelekben az élmény? Miért éppen bennük? Mikor indul el ez az élmény és hova tart? Mik határozzák meg az alakulását...? A végtelenségig lehetne folytatni a kérdéseket, s ugyanilyen végtelen a nemtudásunk is ezen a téren. De

mindez nem is fontos, hanem az a kicsendülő harmónia a lényeges, amit a műalkotások a művészekből élénk tárnak! Mert ez mindig: tele van érdekességgel azok számára, akiknek van fogékonysága a lélek végtelenje iránt, s van kedvük és akaratuk ahhoz, hogy ezek nyomán magukra találjanak, a műalkotásokból kicsendülő harmónia visszahozza lelkük harmóniáját is! A leglényegesebb tehát a harmónia, amely minden műből, ha igazi mű, árad és sugárzik. Sokszor nem lehet lemérni ezt a harmóniát, hanem csak érezni, amint dalol benne a művészi lélek. A harmónia a műalkotás lelke . . .

5. *Szemléletesség.* Az eddig felsorolt szempontokban a műalkotást tartalmi oldalról vizsgáltuk, lényeges a formai elem is: a szemléletesség. Hogy a szemléletesség minden esztétikai jelenségnek szembevető jellemzője, alig szorul bizonyításra. Az esztétikai vizsgálódás nem talál olyan esztétikumot, amely ne valami tapasztalati jelenséghez, érzékileg vagy képzeletileg szemléletes mozzanathoz kapcsolódna. Látok, hallok, olvasok vagy elképzelek valamit, ami tetszik, amit szépnek találok, amit esztétikailag értékelek, — de esztétikai magatartásom minden esetben valami kép-félével, valami konkrét valóságmozzanattal van kapcsolatban, amely szemléletesen, a szem, fül és a tapintás érzékeinek megfelelően rögzíti az alapeszmét. Nemesveretű köntösben kell megjelennie az élménytartalomnak. Amikor a művész kezdi sejteni halkan, még talán föl se figyelve, hogy életingerek rajzanak benne, lelke mélye az élmény ihletében megborzong. Utána csend, sokáig némaság. Majd kifelé terelődik a figyelem, hisz szakadatlanul rohannak rá a külső hatások. S egyszer megint pillanatnyi csend támad, titokzatos, lenyűgöző. Már egész valóját megkapta a rengés, megfogant a gondolat, összeért a forma: a ritmus aranyszálával, együttvillan az érzés hullámával, a hangulat ezüstjével és a gondolat erjesztő hatalmával. Alig hihető, hogy a művész öntudatosan érezte volna ezeket a fázisokat, amikor benne a lélek, a szellem világa halmozódott tartalommal és formával, mely önmagára, érzéseire, vágyaira, az emberekre, közös eszményeikre, letöréseikre, újraindulásaikra vonatkozik. Azonban annyi bizonyos, hogy mostan érettek azok a formai erők, amelyekből majd élmény, szépség és művészet lesz! Szent Tamás fénynek nevezi a szemléletességet! Claritasnak, lucidumnak. A művészi alakítást szemléletesnek nevezzük, ha a tartalomnak olyan ábrázolása történik, mely alkalmas arra, hogy a tartalmi teljesség érvényesüljön. E végből Szent Tamás szerint a műalkotásnak mindenekelőtt világosnak kell lennie; ami érthetetlen, fölismerhetetlen, az zavarban hagy és nem hoz létre. A szemléletesség másik követelménye, hogy ábrázolásunk erőteljesen kifejező legyen, azaz számot kell vetnie felfogó képességünk korlátosságával és ezért jól és érdekesen ki kell emelnie azokat a tartalmi vonásokat, melyek esztétikai örömet tudnak kelteni . . .

Ezek nagyjában azok a vonások, amelyek a szépet és a szép munkát jellemzik. Hogyan érvényesülnek ezek a szép jellemében is, ezt a következő részekben mutatjuk be.

II. A szép alkotóelemei a keresztény jellemben.

Ha a jellem-szó görög eredetijét nézzük, mely az európai nyelvekben ma is közkeletű, akkor a jellem karaktert jelent. És a *χαράντης* a *χαράντω* (bevésni) ige eredményeképp jelentkezik mint vésés, verés,

bélyeg, jelleg. Az ember legtökéletesebb műve, amit e földön alkothat: a jelleme. Az élettelen kristályok csillogó tömege, az arany sárgászörös fénye, a csiszolt gyémánt szemet kápráztató ragyogása közel sem jöhet az ember jelleméhez, amelyben mindenekelőtt:

1. páratlan létbőséget találunk. A tökéletes jellemben minden életérték megvan, fejletten, kiteljesedetten. Ha keresztény jellem az, akkor aprópénzre válik benne az Evangélium. A tökéletes jellem mély kedélyvilágot, intenzív erős akaratot és értelmi kipallérozottságot is feltételez, a szív és a lélek ezer finomságát. A világra kitergetett sok-sok virágszőnyeg és virágminta, a tavasznak, nyárnak, ősznek és télnek tarkamintájú szötteése csak gyenge, halvány szimboluma a jellem páratlan változatának és az egyes jellemben is felvetődő ezer és ezer megnyilvánulási arculatnak.

A teremtés rendjének legfönségesebb szépsége a szent jellem — s ezek sora fölött a Boldogságos Szűz Mária és Jézus Krisztus jelleme. E kettőben az Isten művészi ihlete és szépet alkotó mindenhatósága remekelt.

Nincs e földön fenségesebb cél, mint e két jellem vonzó, hódító körébe jutni — és nincs a személyi kiteljesedésnek biztosabb eszköze, mint ha e két eszmény lefoglalja szívünket-lelkünket.

2. Michelangelo halhatatlan művéről, a „Mózesről”, mely a római San Pietro a Vincoli-templom jobboldalán áll, jegyzi fel a művésztörténelem a következő kis esetet. Amikor a feszülő ellentétek e nagyszerű alkotása már készen volt és a benne rejlő erő a tekintet határozottságán, a kezek lefogott fegyelmén és a térdizmok nekirugaszkodó játékán majdnem kirobbant a műremekből, akkor a művész átfogta a nagy kötömböt, megrázta, majd kezébe kapva a kalapácsot, rávágott a szobor jobb térdére e szavakkal:

— Szóljál meg hát végre!

A történet hitelességét hirdeti a jobb térdről hiányzó márvány. Michelangelo az ellentétek nagy mestere, alakjai mind erőből duzzadó és benső hévtől átjárt földöntúli titánok. Mozdulataikban mindenütt a Michelangelótól annyira kedvelt contraposto: ellentétes taglejtés érvényesül. Die Kunst ahmt die Natur nach! A természetet utánozza a művészet és annál tökéletesebb a művészi munka, minél nagyobb ellentéteket rögzít egymás mellé vagy kupoláz össze a természet kimeríthetetlen ellentét-skáláiból. Ha mikroszkóp alá teszem, akkor egy fél-milliméter kiépítettségű látóidegben 80—120 ezer ellentétes idegszál összesodródását láthatom. Ezek a fényt, az árnyékot, a fénybeöltöztetett világ ellentétes tárgyait érzékeltetik. Egyik hozza ezt, másik hozza azt, és ez a sok összesodródik és kiteríti elem, mint egy tarka varrottast, a kibuggyanó tavasz üde képét.

A jellemművészettel is úgy vagyunk, mint a természettel és az írott, vésett művészettel: az ellentétek páratlan világa! És a jellemre is nagyszerűen vonatkoztathatjuk Szent Ágoston mondását: „Deus ordinem saeculorum tamquam pulcherrimum carmen ex quibusdam antithetis honestavit.” Isten a világot úgy alkotta meg, mint valami nagyszerű költeményt: ellentétekkel ékesítette fel. (Civ. Dei XI., 18.) A hittudomány is arra tanít, hogy az isteni Valóság és Élet is ellentétekben, a személyes hármasság ellentéteiben fejtőzik ki. (Schütz, Dogm. I. 420—9.)

A jellemtudományi vizsgálatok is nyilvánvalóvá tették, hogy

minden jellem alapstruktúrája ellentétes és a feszülő ellentétek a jellem-polaritásban nyernek kiegyensúlyozottságot. Ahogy a világ Szent Ágoston szerint az Isten egyszerű költeménye, amely tele van ellentétes rímek muzsikájával, ahogy Michelangelo Mózesének hatalmas nyugodtsága kirobbanó ellenpólusok pillanatnyi harmóniáját tükrözi, az emberi jellem is egymásnak ágaskodó erők polaritás-szintézise. A jellem koronás királyként jogarával parancsol a szenvedélyek szilaj paripáinak. Sőt, diadalszekerébe fogja és velük rohan az Örökkévalóság felé. Acélos kezének szorításában engedelmes szolgálivá lesznek. A jellem uralkodik a harag párdúcán és a nemi ösztön tigrisén. Minden rossz szenvedélyen. Mert a jellemképzés

a) *első pólusa*: az *abstine!* Ennek ellenpólusa érzékeink rakoncátlankodása, kívánságaink féktelensége, önmagunk ezer vágya. Érzékeinket megfékezni, önmagunkat rendszabályozni és kívánságainkat korlátozni csakis a *lemondás* és *önmegtagadás* révén lehet. Abstine! És a jellemképzésben elmélet és gyakorlat napról-napra erősítik az örök igazságot, Krisztus Urunknak szavait: „Ha valaki utánam akar jönni, *tagadja meg magát*, vegye föl keresztjét és kövessen engem.” (Mt. 16, 24.) Ugyetlen az a kertész, aki sajnálja a rózsafát s vad hajtásait nem ollózza le kérlelhetetlenül! Amint nem lesz rózsza azon a tövön, amelyet az olló megkímélt; éppen úgy nem lesz szép jelleme annak az embernek sohasem, aki nem az *abstine* pólusáról irányítja életét. Mi mozgatja az órát? A felhúzott rúgóban összeszorított erő. Nos, az önmegtagadás oly erő, mint a rúgó feszülése. A teljes és szép jellem kifejlesztője ez. „Von der Gewalt, die alle Wesen bindet, Befreit der Mensch sich, der sich überwindet.” (Goethe.) A szép jellem benső szabadságára csak önuralom vezet, önuralmat pedig önmegtagadással tanulsz. Mély tapasztalattal írja Kempis Tamás a Krisztus követésében: „Annyira haladsz előre a jóban, amennyire akaraton erőt tudsz venni.”

b) A szép jellemképzés *másik pólusa*: a *sustine*, a *kitartás*, *állhatatosság*, *tűrés*. Az egyik leghíresebb amerikai pszichológus: James azt ajánlja, hogy mindennap tegyünk valamit, ami nincs ínyünkre, csak azért, hogy megtanuljunk tűrni és kemények tudjunk maradni önmagunkhoz. Nem kell Mucius Scaevolának lennünk és karunkat elégetni a tűzön. Mindennapi életünk tele van apróságokkal, melyekben hősi türelmet gyakorolhatunk. Tűrni a szenvedést, a fájdalmat. Bármilyen izgat, bánt, bosszant, nem kipattanni, kifakadni, hanem várni, s azalatt észbeli érvekkel megnyugtatni magunkat. Semmi olyat nem tenni, amit öt perc múlva már meg kell bánnunk. Ez nemcsak passzív türelmet kíván, a szónélküli tűrést, hanem még inkább az aktív türelmet, a kitartást. A *sustine*-pólusnak is megvan a feszülő ellenpólusa: a *nehézség*, kemény megpróbáltatás, eredménytelenség, balsiker, félreértés vagy testi szenvedés. *Leben ist leiden*. S a szép jellem abban mutatkozik meg, hogyan tudja viselni az ember a reászakadó csapásokat. Tűrj! Sustine! Hogy újra Goethet idézzem: „So danke Gott, wenn er dich presst. Und dank Ihm, wenn er dich wieder entlässt.” A márvány is keservesen felzokogott, mikor Michelangelo kemény kalapácsütései alatt szikrázott. De ha a művész kímélte volna a márványát, akkor sohasem lett volna belőle Mózes: a vulkánikus lélek-erők zseniális polaritása.

c) A keresztény jellemképzéshez nem elég az önmegtagadás, az

„abstine-polaritas”, sem a kitartás, a „sustine-polaritas”; ezek mellett bátor *tetterő* is kell, bátor akarás „*aggredere-polaritas*”. Vannak papi jellemek, kiknek könnyen megy az önmegtagadás is, a kitartás is, de húzódoznak a *tetterőt* követelő munkától. Harcos papok kellenek! A nagy kontemplator: Aquinói Szent Tamás a *Summa Theologica* első részében ismételten hangsúlyozza, hogy az önmegtagadás alatt nem szabad kényelmet, s a keresztény élet alatt pihenést, tétlen nyugalmat gondolni, hanem *actio*-t, mozgást és tevékenységet, hiszen még a menyeyei boldogságot is „örök életnek” nevezzük. Azt mondják, a sorsnak vasökle van, lesujthat mindenkit. Mindegy! De nekünk meg lelkünk van és papi jellemünk s azért nagyobb kitartásunk, ellenállásunk és rugalmasságunk lehet, mint az egész anyagi világnak. *Aggredere* tehát, cselekedjél! Az acélpenge rugalmas is, de kemény is. Hogyan válik azzá? Bizony tűzben izzó lángok között. Minden hatalmas felhőkarcoló kis téglákból épül, a nagy élet is apróságokból áll össze; de minden nagy erkölcsi bukásnak is apró félrelépés volt a kezdete. Nézzük csak, az utcán min esik el a legtöbb ember? Nagy kiálló kövekbe botlik? De-hogy! Azokat messziről észreveszi. De elcsúszik s nagyot zuhan egy apró cseresznyemag miatt, melyre véletlenül rálépett. A csekélységeknek óriási hatalmuk van a jellemnevelésben. Minden kicsiség és minden perc meghódításra vár, *aggredere*: cselekedjél! Szent Ágoston szerint: „*Quod minimum est, minimum est; sed in minimo fidelem esse, maximum est.*” Ez a legnagyobb polaritas, szent *tetterő*vel minden kicsiséggel felvenni a harcot, meghódítani az Örökkévalóság számára minden percet. A legszebb jellemet faragjuk és csiszoljuk önmagunkban, ha a kicsinyiségekben sikerül hűnek lenni. Maga az Úr Jézus mondja: „Aki a kicsiben hű, az hű a nagyban is; és aki a kicsiben hamis, a nagyban is hamis.” (Lk. 16, 10.) S amilyen óriási dolog a kicsinyben hűnek lenni, így kap a mi jellemünk bájta, ha hűek vagyunk a kicsinyben. És kap fenséget, ha hűek vagyunk a nagyban is. Ehhez pedig rendkívül intenzív aktivitás kell. *Aggredere*!

Beszélhetnénk még a bennünk lévő fizikai erők polaritásáról, a test és lélek bio-pszichológiai polaritásáról stb., de ez nem tartozik a szép jellem körébe. Mi itt csupán azt akartuk leszögezni, hogy a szép jellem arculatát a karakterológiai polarítások adják meg.

3. *Egységesség*. Az igazi műalkotás sohasem lehet széteső, hanem egységnek kell benne uralkodni. Lelkünkben kifarangni azt a fenséges képet, melyet Isten kigondolt rólunk, csakis akkor lehet, ha valami *nagy célt* akarunk elérni életünkben és nem maradunk tucatemberek. Tűzzünk ki magunk elé egy magasztos célt, azt, hogy szentté leszünk, aztán soha ne feledkezzünk meg erről, s ennek elérésére fordítsuk minden erőnket. Nem állítjuk, hogy néhány hónap alatt vagy akár néhány év alatt is egészen elérjük célunkat, sőt az is lehet, hogy sohasem érjük el tökéletesen. Mégis egységes eszme szerint rendezzük életünket, gondolatainknak s tervezgetéseinknek összpontosítása által feltétlenül közelebb jutunk ahhoz a célhoz is, amely életünk egységesítő tényezője lett s amely eleinte szinte megközelíthetetlen magasságban tornyosult előttünk. Az angol iskoláskönyvek telve vannak ilyen mondatokkal: „Ahol a milliók abbahagyták, te ott kezd el a munkát.” „A csúcson még sok hely van a derék munkások részére.” „A világon a legjobb helyek még nincsenek betöltve.” „Észből és jellemből még mindig nagy a kereslet: az élet bőrzéjén nagy hossz van

ezekből." A keresztény jellemképzésnek sem lehet semmi kifogása azon jelszó ellen, amelyet Amerika egyik rendkívül munkás embere, Carnegie ajánl az ifjaknak és felnőtteknek egyaránt: "My place is at the top, az én helyem az élen van." Persze van, aki nem képezi magát s nem tör előre, mert ő „alázatos”, „megelégedett”, „szerény”. A gyávaság nem erény és a lustaság nem alázatosság! A szép jellem vágya azt mondatja az emberrel: „Semmi sem vagyok, magamtól semmit sem érek”, azonban mindjárt utána hozzáteszi: „De nincs a világon semmi, amit meg nem tehetnék *Isten segítségével*. „*Nihil sum, sed tuus sum!*” Ez az alázatos nagylelkűség, amely az Isten iránti szeretetben csordul ki, nagyobbvonalú egységbe vonja a keresztény jellemet! Ami pedig egy-éges, az mindig szép is.

4. *A kicsendülő harmónia.* Egy régi kolostor apátja megkérdezte este az egyik szerzetest: „Mi mindent dolgoztál ma?” „Ó, — felelte a szerzetes — annyi dolgom volt ma és mindennap, hogy saját erőm elég sem lett volna, ha Isten kegyelme nem segít. Mindennap két sólymot kell szelídítenem, két szarvast visszatartanom, két karvalyt kényszerítenem, egy férget legyőznöm, egy medvét megfékezni s egy beteget ápolnom.” „De miket beszélsz? — nevetett az apát. — Hiszen ilyen munka nincs az egész kolostorban!” „Pedig mégis így van — felelte a szerzetes. — A két sólyom a két szemem, amelyekre mindig vigyáznom kell, hogy bűnös dolgot ne nézzek. A két szarvas a két lábam: őriznem kell azokat hogy bűnbe ne vigyenek. A két karvaly a kezem: munkára kell kényszerítenem s jótettre. A féreg a nyelvem: féken kell tartanom, hogy hiába és bűnösen ne fecsegen. A medve a szívem: önszeretet és hiúság ellen folyton harcolnom kell. És a beteg az egész testem, melyet óvnom kell, hogy az érzékiség le ne győzze.” A rendezetlen ösztönök ellen folytatott küzdelmünk ilyen szelídítő munka és mindenkinek, aki jellemessé akar fejlődni, napról-napra el kell végeznie ezt a feladatot. A jellemnevelés ezen harcában, amit rendezetlen ösztöneink ellen folytatunk, csendül ki lelkünkbeli a legszébb dal, a legbájosabb harmónia: az Isten-elgondolta ember-remekmű boldogságzenéje. „Az összhang kétségtelenül hozzátartozik minden széphez. Lényeges elem a szépből. A jellemnevelésnek szintén egészen lényeges alkotóeleme; előbb abban a formában, hogy aszkétikus erőlködésekkel le kell törni a jellembeli ellenállásokat, gátlásokat, széthúzó erőket. Vagyis egészen komoly aszkézissal kell megoldozni a széthullott egyéniséget, hogy abból jól összefogott és lassankint belső működésében összhangzó, megbékélt egyéniség álljon elő. Ez gyöker-munka. Ebből bontakozik ki lassan a jellem külső bemutatkozásában is az a rendezettség, fegyelmi, magatartásbeli, modorbeli stb. összhang, amely annyira vonzóvá teszi az egyéniséget... A keresztény jellemnél az összhang kérdése egészen nagyarányú panorámát mutat, nemcsak intenzíve: a hősiesség vonala felé, hanem lényegi emelkedettségben is: az istenfiúság csodálatos területén.” (Hunya Dániel S. J. egy leveléből.)

A szenvedély magában véve nem csapás, csak a *fékezetlen* szenvedély az. Nagy szenvedélyek nélkül nem lehet soha nagy papi dolgokat véghezvinni, tehát azok nélkül nincsenek nagy emberek, szentek sem. A zenében is csak lobogó viharzásokból lesz szélcsendes, boldog zenei harmónia. Bármily heves vérmérsékletet kaptál volna is, bármennyi rossz hajlamot örököltél volna is, ne csüggedj, ne panaszs-

kodjál! Tégy meg mindent lelked nemesítésére, s aztán jusson eszedbe a nagy vigasztaló igazság: *Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*. Jellemed harmóniája, a papi élet partitúrájának zene-összhangja annál pompásabb lesz, minél feszülőbb erők kicsendülő harmóniája az!

5. *Szemléletesség.* „*Pulchra sunt, quae visa placent; pulchrum est id, cuius apprehensio placet.*” (Summa I., 5, 4 ad 1.) A szépnek nem a birtoklása tetszik, mint a jónál, hanem a szemlélete. Az esztétikai tetszés a szemléletesen kifejezett tartalom szemléletén kelt gyönyörűség. Ha azt akarjuk, hogy papi jellemünk szemléletes legyen, akkor *szívjóságot és derűs lelkületet* kell magunkból árasztani. Legyünk mindig jókedvűek, vig mosolyúak és dalos lelkek. Lehet mások iránti figyelmességből külsőleg jókedvet erőltetni akkor is, mikor belül szívünk vérzik, — és ez már nem közönséges akaraterő. De még imponálóbb akarat az, ha benső örömet és nyugalmat tudunk parancsolni akkor is, mikor legszívesebben szomorkodni szeretnénk. Szomorkodni? Nem! Azt ne engedjük! A szomorúság nem a mi életelemünk. Utóvégre csak kell annyi akaraterőnknek lenni, hogy mindenegyes nap barométerét — milyen idő legyen lelkünkben — mi igazítsuk be. Szívjóságunk prizmáján keresztül tömérdek igazi, tiszta örömet, nemes lelkesedést sugározhatunk bele mások lelkébe. Jól tudjuk: „Az igaz is hetszer esik el napjában” és bizony papok is esnek, bukdácsolnak az erkölcsi életben. Szomorú sors ez, de emberi sors; és ez még nem az elrontott papi élet. Csak azért a papi jellemért esünk kétségbe, aki a minden papban dülő rossz hajlamokkal szemben gyáván, tehetetlen lemondással meghátrál, aki nem tud sugározni jelleméből áradó szívjóságot és boldogító életderűt. Az a szép jellemű pap, aki folytonosan műveli esztét és lelkét, és a sok tanulás után is napsugaras lélekkel tud mosolyogni!

Ezekután önként adódik a kérdés: ki a szép jellemű pap? Aki minden erkölcsi romlottsággal keményen mer szembedacolni! Aki ebben a csaló és csalóka világban, amelyben mindenki mást mutat és másnak akar látszani, mint ami, igyekszik valódi értéket, rendíthetetlen jellemet formálni lelkéből. Aki derűs szívet sugároz magából és a hervadt arcokra a mosoly virágait varázsolja! Aki nem szájjal, szóval, nem mellverdeséssel hazafiaskodik, hanem a keresztfák súlya alatt roskadó hazát kötelességének rendíthetetlen teljesítésével és örökifjú papi lelkületével szolgálja.

Az ókor hatalmas nemzete Rómában gyönyörű templomot épített „Pantheon” néven és összehordta benne minden meghódított népének isteneit. Furcsábbnál-furcsább bálványok terpeszkedtek a „minden istenek” tiszteletére emelt, páratlan művészettel épített templomban. Nagyszerű korinthusi oszlopok s az akkori kultusz összehordott kincsei közül szomorúan ritt ki a tömérdek bálvány: az emberi lélek bizonytalan tapogatódzásának jele. Egy napon, a Krisztus utáni IV. század elején, idegen utasok érkeztek Rómába: messze földről jött keresztények, élükön egy pappal. A kis csoport bement a Pantheonba is, s amint körülnézett a töméntelen pogány-isten furcsa ábrázatán, valami névtelen szomorúság lehellete csapta meg lelküket: a pap benyúlt keblébe, egy picinyke feszületet vett elő, s letéve azt az igénytelen, kis keresztet a behémót — nagy bálványok szobrai közé, a pappal az élen a kis társaság imádkozni kezdett a keresztények hatalmas Istenéhez...

Ez a kép a vetülete a pap és az elitkeresztények harcának a modern bálványok Pantheonjában. Amint kikerül a szemináriumból és beáll az életbe, ideális lelkét is megcsapja a modern pogányság hideg lehelle, s azonnal észreveszi, hogy a tülekedő, törtető, egymást tipró világban pogány Pantheonba került, ahol minden viczorító arcú, torzult szájú, nagytüdejű bálvány előtt hétrét-görnyedő hódolattal alázkodnak meg az emberek, és a papnak a küzdelmek és csalódások útján, kereszttel kezében, de Krisztus diadalmas optimizmusával a szívében és a papi boldogság mosolyával az arcán kell végighaladnia az életen és megnyerni minden embert Krisztusnak. Csakis akkor fog győzni a pogányarcú szörnyek elleni harcban, ha a pap nemes tettei, szavai és gondolatai, mint csicsérgő madarak, víg örömmel röpködnek körülötte. Ha látni fogják az emberek, hogy tiszta gondolatai, fennkölt tettei és mindig derűs életfilozófiája nyomán mint vonja naponkint szentmiséjében hófehér homlokát jutalmi-csókra legjobb Barátja, Ura és Atyja: az Úr Jézus Krisztus!...

III. A szép jellem kiteljesedése Prohászkaiban.

Ki volt Ő, mi volt Ő nekünk, azt el nem mondhatom, mert nincs rá szó, nincs rá fogalom, — állnak Őrá is a Költő szavai; roppant skálájú egyéniség volt, akinek minden szavában és tetteiben a szép jellem sugara csillogott fel.

1. *Melegszívű Apostolunk és Főpapunk volt.* Szív-ember. Testet öltött jóság. Márpedig a szívjóság a szép jellem legszemléletesebb vonása.

Halálakor a zord Halál Úr egy oly életregény mögé szúrta le a pontot, amely csupa jóság és szeretet. Lángoló istenszeretet és melegszívű emberszeretet volt ennek a jóságnak kettős pillérzete. Olyan volt, mint a tavaszi folyam duzzadása: mindenkit, aki útjába került, emelt és lendített az Isten felé. Adakozó bőkezűségben nyilvánult meg ez a jóság: különösen szerette a szegényeket, kiknek nemcsak a ruhája volt rongyos, hanem a lelke is proletár.

Fehérvárott, szemben a püspöki palotával árulta télvíz idején, csikorgó hidegben a gyümölcsöt Treszka néni. Jégvirágos ablakaik mögé húzódnak az emberek. A püspök figyeli az öreg nénit, látja, mennyire didereg, fázik. Hivatja inasát, s egy-egy télen talán százszor is meleg teát küld át neki. S amikor az öreg mama kérdi, ki küldte a meleg, cukros, rumos italt, nem-nem, azt nem szabad elárulni, — szabadkozik a fiú. — De csakhamar megtudta az egész város, hogy a Püspök Atya jelleme milyen szép, a szíve pedig aranyos!

Más alkalommal egyik papjával sétál Margitligeten a kertben. A pap meglepetten veszi észre, hogy a püspök mindenegyes útbaeső kőért lehajol és átdobja a patak másik partjára. Megkérdezi ennek az okát. Prohászka mosolyogva mondja papjának: — Nézze, testvérem, utánunk mások fognak erre jönni. Ha megbotlanak a kövekben, elkáromkodják magukat. Hát elveszem előlük a botránykövet!...

Nem a szép jellemnek gyönyörű megnyilatkozása ez?

És egész életében ez volt Prohászka: a melegszívű Apostol, a lelkek Jópásztor, aki a szívjóság mélységeinek összes megnyilatkozásaival kutatta a magyar földön a lelkeket: Pilis erdejében, a Dunántúl lankáin, az Alföld rónaságán, északon és délen egyaránt. Jobban tu-

dott örülni egyetlen lélek-bárányka megtalálásán, mint kilencvenkilenc igazon!

2. *Az aranyajkú szónok.* Prohászka egy-egy beszéde meggyőzte a legkétkedőbbeket, s az eszme harcosává tette a legközömbösebbeket is. Ahol Prohászka szónokolt, ott nem kellett többet agitálni. Elméje, lelke, szíve, ékesszólása leghatalmasabb és legértékesebb tényezői voltak a magyar életnek. Beszédjében költőfilozófus volt, bár rendszert sohasem adott. Szellemét valami hatalmas prófétai páthosz hevítette át és az örökkévalóság szenvedélye lüktetett benne. Nem volt hideg csillag, merengő pásztortűz, — írja róla egyik jó ismerőse — nem volt enyhe holdvilág, hanem égő, izzó protuberantia volt: egy láthatatlan lelki nap tüze csapott fel benne, világította meg az éjtszakát, s hevítette át mindnyájunk életét. Azért ért el a szónoklás vonalán is oly mara-dandó sikereket, mert nemcsak a nagy hit embere volt, hanem a nagy cselekvések embere is. Szép jellem volt, aki élte is azt, amit prédikált. A szépségnek egyik fontos kritériuma: a belső és a külső zengő össz-hangja. Prohászka ez volt! Aki életét áldozatul az oltárra tette és igehirdetésének harangzúgásán kívül örökre beszélni fog róla a megszegett kenyér, a letörölt könny és meggyógyított seb néma bizonyágtétele. Így lett életműve egy óriási Igehirdetéssé, amelyben egyik legnagyobb magyar lélek vált gondolattá és erővé. Beszédjének döntő érvei mindig saját életének ismeretes és ismeretlen tényei. S mivel egész életén át a Szószék volt a szerelme, a monumentális igehirdetés nagyszerű apotheozisa: az, ahogy meghalt; az *Áment* Isten és a törte-nélem mondta reá. Favete linguis!...

3. *Írófejedelem.* Prohászka művész volt. Különösen vizuális művész, látó ember és formát teremtő ember. Az egyik kritikus szerint úgy ölelte keblére az emberiség örök gondolatait, bárhonnét jöttek, mint a pátriárka unokáit. Nem nézte, milyen a vendég hangja, keze; sátorában helyet adott nekik és megáldotta őket. Azért filozófiája nagy szintézisekből áll. Gondolataiban mindenki ráismer önnön világnézetének egyik darabjára. Ezért van az író Prohászka-hoz köze mindenkinek, akiben az emberi gondolkozás örök idealizmusának egy-egy darabja él. De akármennyire otthon is volt az absztrakciók világában, szeretett leszállni azokba a mélységekbe, ahol a gondolatok szemléletekké válnak és testbe öltözködnek, mint Gábiel arkangyal Tasso szemelättára.

Megtörténhetik, hogy valaki nem hisz az „Elmélkedések az Evangéliumról”, a „Diadalmas világnézet” és a „Soliloquiák” gyönyörű gondolat-sorozataiban, de nem lehet, hogy ne gyönyörködjék bennük! Hiszen Prohászka szép jelleme az utókorra is azért annyira vonzó, mert műveiben annyi az erő, hogy stílust teremtett, nyelvet formált, és egy korszakra, az egész magyar irodalomra nyomta rá bélyegét. Minden művészet az emberi jellemnek kitágulása és meggyarapodása, a dicsőségbe vont örök egyetemes élet. Ezért az Ő szép jellemlelkiségétől átsugárzott írásművészetében mindenki saját eszményének darabjára ismer, és megköszöni neki, hogy általa gazdagabb lett. Mindenkinnek hitelezett, aki hozzá fordult, tehát mindenki adósa. Prohászka Ottokár jellemművészeti nagyságát misem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy halála után pár hétre már egész irodalom vette körül emlékét. Tudósok, költők, írók, művészek, főpapok és államférfiak egész sora méltatta őt, a szép jellemet és az író, s ál-

dozott szent emlékének a napisajtóban, a folyóiratok hasábjain s különkiadványokban. E mellett szinte megszámlálhatatlan azoknak a nekrológoknak a száma, amelyek ennek a tüneményes papi jellemnek és írói génusznak legalább a visszhangját akarták adni. De 20 év után is és 200 év után is minden méltatásnál jobban fog beszélni 25 kötetéből áradó jelleme s a költői nyelv zengő harangjátéka.

4. *A Szentlélek hárfása*: a *Szent*. Az a fájdalmas megdöbbenés, mely Prohászka püspök tragikusan fenséges elhúnytával a lelkekbe nyilalt, egy kissé megenyhült évek múltán. A hívek könnyei lassan felszáradtak. A nemzet sóhaja — írja egy főpap róla — fia, ébresztője, korszakos értéke, drága kincse után: a lelkekbe szorult. Az érzések viharzó tengere elült körülötte, — a nagy halott körül. Aztán rendkívüli imameghallgatások és csodák történtek sírjánál, s a nemzet a határokon innen és túl újra megérezte a varázsát, mely sírjából árad, az erőt, mely vonz, serkent, melegít és magával ragad!

Virágos sirja felett kérdezzük meg tehát, mi volt benne az a különleges, mondhatnánk misztikus, csodálatos varázs, mely a nagy püspököt, mint igehirdetőt és mint lelki vezért olyan rendkívüli, olyan mélyreható s olyan általános lelki sikerekre, olyan maradandó lelki hatásokra képesítette, úgyszólván mindenütt, ahol csak megfordult?!

Nagy része volt ebben annak az átfogó, folyton szélesbülő, hatalmas tudásnak, melyet — bármily nagy volt már akkor is, amikor az egyetemi tanári székből a püspöki trónra kellett lépnie — soha meg nem szűnő hévvel és munkával tágitott az utolsó percig. Hozzájárult az a különleges, tüzet sziporkázó, markáns egyéniség, amely az embereket akkor is meglepte, ha Őt nem ismerték. Érthetővé tette az a bámulatos szónoki képesség, mellyel a hallgatók eszét, szívét, figyelmét nemcsak lekötötte, hanem magával ragadta. Magyarazza az a prohászkaai nyelv is, melynek ezerféle kincse, fordulata, szokatlan szépsége mindenkit elbűvölt. Indokolta az a kedves, nemes egyszerűség, mely lényéből minden magas klasszicitás mellett mindenkire áradt, s melynek révén kicsit, nagyot, tudóst és tudatlant, hatalmast és gyengét egyszeriben megnyert. Ámde a tartósabb lelki hatásokhoz mindez nem volt elég. Varázsának kulcsa mindezeken kívül abban rejlik, hogy *páratlanul szép jellem volt, a Szentlélek hárfása, misztikus és Szent!* Soha olyat nem kívánt senkitől, amit előbb maga nem gyakorolt. Munkát, szeretetet, áldozatkészséget hirdetett és kívánt, de mindebben — hivalkodás nélkül — ragyogó példával mindnyájuk előtt járt! Mint a szentek, alázatos és egyszerű volt. Az maradt akkor is, amikor az egyetem katedráján a hír és a dicsőség szárnyaikra vették, majd amikor a király szava és a Szentszék kegye a főpásztori trónra kívánták emelni. Az sem érintette, amikor a tömegek akár otthon, akár körutain, akár az országos katolikus nagygyűlések alatt körülrajongták elmés, gyújtó, magával ragadó beszédei miatt. Az sem törte le őt, amikor két művét is cenzúrázta Róma. Alázatos, szent lelke meghajolt a törvényes tekintély parancsszava előtt és a nehéz próba súlyos perceiben Istennél keresett és Nála talált erőt és vigasztalást.

Oreg főpap korában történt, hogy egy szegény asszony panaszkodott a gyóntatószékben: már öt élő gyermeke van, a hatodik a szíve alatt és a férje szegénységük miatt megköveteli, hogy pusztítsa el ezt a parányi életet. A gyónás befejezésével a Püspök kihajolt a gyóntatószékből, hirtelen megcsókolja az anya kezét és csak ennyit mond: a

világért se kövesse el azt a szörnyű bűnt, — a hatodik gyermek édesapja én leszek! S attól a naptól kezdve gyakran jött a püspök kocsija a szegény családhoz, — megrakva mindennel. Nemcsak a hatodik gyermeknek jutott belőle, hanem mind a hatnak, az apának és a feleségnek is!

Ez volt Prohászka stílusa, az irgalmas és szociális szívű szeretet nagyvonalú gyakorlása!...

Milyen érdekes: Prohászka nem állt sohasem a rádió mikrofonja előtt és mégis még most is millióknak prédikál! De mi lett volna akkor, ha nem egy parányi nyelvterületen szólalhat meg, hanem pl. franciának születik... De milyen büszkesége lehet ennek a szép, dallamos magyar nyelvnek, hogy nekünk adta Őt a Gondviselés!

Prohászka magyar, mégis az egyetemes Egyházé! Amint a Mont Blanc Franciaországban van, de azért Svájcban is látszik és aki látja, érzi róla és általa a fenség képét és hatását. Ha a svájci ember a Genfi-tó partjáról nézi, még nem foglalta le magának, a német és a francia is gyönyörködhetik benne.

Mi is így vagyunk Prohászkaival. Gyujtsuk meg szent emléke előtt sokszor szívünk mécsesét és a lobogó szív-mécsesek fényénél csodáljuk meg ragyogó szép egyéniségének ezerszínű csodáját.

*

Tanulmányunkban láttuk a művészi szép lényeges alkotóelemeit, ezeket az összetevőket kimutattuk a fejlett jellemben, és végül megcsodáltuk Prohászka szép jellemét...

Befejezésül csak egy gondolatot akarunk még hangsúlyozni: az esztétikai nevelés fontosságát. Mert semmi sem tudja az embereket jobban visszatartani a bűntől, mint ha azt mutatjuk meg nekik, hogy milyen csúnya a bűn — és semmi sem hangolja inkább őket az erényre, mint ha azt vetítjük a lelkük elé, hogy *milyen szép és nemes dolog az erények gyakorlása*. Azért is fontos az esztétikumra, a szépre való nevelés, mert az igazi művészet mindig tanít és prédikál. Hiszen a művészet, ha valóban művészet és nemcsak a nevet bitorolja, közvetlen érintkezésbe jut a valóságnak és a létnek legmélyebb gyökerével: Istennel. Benne találja meg a művésznak és jellemnek tökéletes szépséget áhító örök önelégedetlensége a hiánytalan, tiszta szépséget (Schütz: Dogm. I. 354.); és mikor ezt megsejdi, megtermékenyül arra, hogy a teremtésnek szépségét is gyökerében meglássa és másokkal is kellő háttérben megláttassa: mint az örök szépségnek sugárzatát. Vostr' arte a Dio quasi è nipote, az emberi művészet mintegy Isten unokája (lánya a természet; Dante Inferno 11, 105.). Az igazi művészet imádkozik. Ime, ilyen közel jár a művészet világa az erkölcs világához, tehát a nevelő sem idegenkedhetik tőle, sőt akkor áll hivatása magaslatán, ha gyakran megragyogtatja az Örök Szépség arcát a lelkek vászánán, a jellem-esztétika alázatos szolgálatában.

P. Fenyvessy Jeromos O. P.

Mária

Ha az igazhitűségnek leggyakorlatibb megnyilvánulásait röviden össze akarjuk foglalni, e három szóban jellemezhetjük: Oltáriszentség, Szűz Mária, római pápa. Szinte mindent magábafoglal e három titok. Az Oltáriszentség feltételezi a Szentháromságot, az Ige megtestesülését és jelenben közöttünk lakozását: Szentmise, szentségi áldozás, papság stb. ... mind-mind benne foglaltatnak. — Szűz Mária, mint majd bővebben is látni fogjuk, magában foglalja a megváltás alkalmazását az emberi nemre: Az Ige bennünk is testté lőn bizonyos értelemben, s általa Isten gyermekeivé lehetünk. „Dedit eis potestatem filios Dei fieri...” A római pápa jelenti a titkok állandó, szinte örök jelenben való továbbadását. Munkatársai vagyunk e címen Istennek, s az „Ő titkainak kiosztói”, amint Szent Pál mondja. Szóval a pápa s általa a papság az örök titkok továbbélítője a földön. Az igaz Egyházban e titkok éppen olyan eleven valóságok, mint voltak Krisztus földi életében és éppen ez az elevenesség, ez a ma is köztünk, bennünk élő Krisztus az igazi gyümölcse az Egyház és az egyes keresztények élő hitének. Mi is a három titok útján kapcsolódhatunk bele az élő krisztusi életbe, s adhatjuk majd tovább a bennünk élő eleven valóságot a hiveknek.

Lássuk most már a titkok Asszonyát, *Máriát*.

Említettük már, hogy Szűz Móriában valósulnak meg az Isten ígéretei az emberiség számára. Benne és Általa lett Testté az Ige, de egyben a mi számunkra. „Nobis datus, nobis natus” ... Mit jelent tehát az egyes ember számára, hogy hisz Móriában a kinyilatkoztatás szerint? Annyit jelent, hogy hisz az Isten ígéreteinek megvalósulásában — most is, ha Móriához hasonlóan alkalmas eszköz lesz hozzá. Más szóval: hiszek abban, hogy minden emberből s így belőlem is lehet tökéletes ember, azaz szent. Tehát hiszek az élet fenségében, magasztosságában; hiszem, hogy érdemes volt e világra születnem, mert Móriában enyém az Isten, enyém a boldogság telje. Ime, a mi nagy erőnk a protestáns lelkekkel szemben, akiknek számára Mária nem élő valóság! Ezek nem hisznek következképen abban sem, hogy bennünk az Ige Testté lehet, titokzatosan ugyan, de mégis valóságban. „Nem tudjátok-e, hogy a Szentlélek templomai vagytok?” — Az ilyenek valóban nem tudják, mert nem ismerik az Isten legszebb templomát, a Szent Szűzanyát sem. Így pedig az egész kereszténység jég hideg hittételek üres halmaza, amelyeket megcsodálunk, de mindig messze fölöttünk lebegnek ködös homályban, és bennünk soha testté nem lesznek. Ezért a protestáns lélek bizonyos ideig tartó rajongás után, szükségszerűleg visszafordul a földhöz, s itt keresi az üdvösség honát. Ezt tette a reneszánsz-lélek, s ennek adtak formát a nagy földszagú eretnkségek. Ez meggy végbe ma is többé-kevésbé tudatosan azok lelkében, akik nem jutnak közel a Szűzanyához lelki életük folyamán.

Benne a saját lehetséges nagyságunkat csodáljuk, — mert semmit sem kapott egyedül Onmaga számára, hanem az emberiség' üdvösségére, mindnyájunk számára. Mária tehát a lelki buzgóság alapfeltétele. Ha nem lehetek szentté, minek erőlködjem, minek tagadjam meg magamat? Ugyis hiábavaló minden erőlködés, sőt egyenesen ördögi kevélységnek látszik, hogy én, az áteredő bűn átkával sujtott bűnös féreg tökéletességről és életszentségről ábrándozzam! Igy Luther és Calvin és a gyakorlatban igen sok katolikus pap és világi egyaránt. Miért? Mert nem ismerik, következésképpen nem követhetik — Szűz Máriát. Rája alkalmazza az Egyház az Irás szavait: „Aki Engem megtalál, Életet talál és üdvöt merít az Úrban.” — Ha Mária nem élő valóság, az összes szentek is csak üres fantomok és erényeik, csodáik csupán a nép meseszöví képzeletének terméke. Nem hiába mondja Máriáról a szent liturgia: „Orvendezz Szűz Mária: az összes eretnkségeket egyedül semmisítetted meg az egész világon.” Ahol Mária, ott nincs eretnkség. Az ő fényessége megmutatja az eretnkségek ördögi eredetét és minden hitet megölő alaptételeit.

És az Ige Testté lön! Kiben? Szűz Máriában. „Fiat fogansz, s Nevét Jézusnak hívod”... És a mienk lett az Ige és miköztünk, mibennünk lakozék. Ugyanaz az Ige, Aki Szűz Máriában lényegileg lakozék, általa a világra jött, s azóta köztünk lakozik lényegileg, mint titkos Szentség és bennünk, titokzatos Testének tagjaiban mint élő valóság. — Mária előtt úgy volt az Isten az emberek számára, mint a villamoság a magas fellegekben. A Sínai-hegy mennydörgése és villámlása által érintkezett csak Isten egy-egy kiváltságos Mózzsal: a törvényhozó, félelmetes Isten. — Mária által az égi elektromosság levezetődött a földre, s azóta a mienk, mint világosság a tanítás által, mint melegség a szeretet Szentsége által, mint isteni képmás: a Szentek által. Mária az általános áramkapcsoló. Ezért benne homály nincsen, egészen Szeplötelen. Az isteni fényesség beárnyékozta őt, s nem fért hozzá soha a sötétség hatalma. Általa kapjuk mi is azóta az isteni fényt. Ő az egyedüli hivatalos áramkapcsolás. Akik Őt tudatosan mellözik, úgy akarják lopni a kegyelem fényét, és sötétséget találnak helyette. Akik még nem ismerik, azok pedig mécsesek mellett vakoskodnak a villany helyett. Aki Őt megtalálta, Életet talált. Mi mindenre lehet használni a villanyáramot? Világít, melegít, dolgozik helyettünk... csak ki ne kapcsoljuk a vezetéket. — Említettük már a sorrendet: Oltáriszentség a fényforrás maga; Mária — az általános áramelosztó; római pápa, püspökök, papok, hívek: megannyi lámpa és fűtőtest meg dinamó. — Végnélkül lehetne folytatni e megfontolásokat, a nélkül, hogy kimeríthetnők. Talán ennyi is elég arra, hogy meggyöződjünk az élő, gyakorlati Mária-tisztelet nélkülözhetetlenségéről a keresztény, a szerzetesi, a papi életben. Vele keresztény, nélküle eretnek vagyok; ha kevéssé ismerem és szeretem, lanyha, ha jobban — buzgó leszek.

Nézzük az Egyházat! Hogyan buzgólkodik, szinte erőlködik, hogy növelni tudja a hívekben Mária szeretetét. El tudjuk képzelni, hogy az Egyház ilyen nehéz időkben és vészes helyzetekben nem valami mást tenne és ajánlana, ha volna hathatósabb eszköz a megváltás áldásai-ban való részesülésre, mint éppen Szűz Mária?

Lássuk mármost: mi részünkről a *gyakorlati teendő*, hogy ekkora kincs minél teljesebb birtokába juthassunk. *Három fokozatot* külön-

böztethetünk meg a Mária-tiszteletben. Kezdetben hitünk és eszünk vezetése mellett sokat kell erőlködnünk és minden alkalmat felhasználunk, ami növelheti bennünk Szűz Mária tiszteletét. Végezzük buzgón és áhítatosan az Ő imádságait. A lelki élet fokmérője az, hogy mennyire haladunk a megszokott imáink végzésében. Emberileg az következik el mindíg, hogy minél többször mondunk el egy imaformulát, annál gépiesebb lesz. Márpedig legtöbbször az „Udvözlég”-et mondjuk el, s itt a legnagyobb veszély a gépiessé válásra. Rózsafüzér... Igen! a rózsafüzér! Legyen egyik legkedvesebb imánk, amit a legutoljára hagyunk el, ha nincs időnk imádkozni. Elmélkedjük át gyakran az „Udvözlég Mária”-t. Hasznosabbat, üdvösebbet nemigen tehetünk, hiszen ez a kis ima a mi mindennapi kenyerünk! Olyan az „Udvözlég”, mint a világ legszebb ékszere, melynek foglalatja Mária: csupa arany és hibátlan drágaság; de a fenséges keret csak arra szolgál, hogy mégjobban kiemelje a világ Kincsét és Örömét: a Gyermekeket, az Ő Jézust. Minden arra szolgál, hogy Őt dicsőítse égen és földön, s így Máriának is ez a legszebb hivatása. De amíg az angyalok és szentek csak körülörmöskölnek és körülállják Őt, Mária magában foglalja, mint aranykeret a gyémántot. Ezért van az „Udvözlég” közepén Jézus legszentebb Neve és előtte is, utána is aranykeret gyanánt Mária drága neve. Így magasztalja Ő folyton az Urat, s Vele együtt mi is, mikor „Udvözlég”-et imádkozunk. — De ugyanakkor magunk elé idézzük a kis Jézus születését is. Az „Udvözlég” a karácsonyi öröm állandósítása. Mikor tehát imádkozzuk, „és áldott a te méhednek Gyümölcse”... jelenjen meg előttünk mindannyiszor a betlehemi jászol, az imádó pásztorok, s a mi legtisztább gyermekörömeink, amiket valaha karácsonykor élveztünk. S így az „Udvözlég” imádkozása valósággal gyermekké tesz minket is az Ő Jézus kisdéd jászolánál. „Ha olyanok nem lesztek, mint a Kisdéd”... Az „Udvözlég” rendszerint a „Miatyánk”-hoz kapcsolódik, és pedig nem véletlenül. Figyelmeztet bennünket arra, hogy Máriában valósultak meg legtökéletesebben az „Ő imádságá”-nak szavai. Mária, Isten legkedvesebb leánya; ő szentelte meg e földön Isten Nevét legszebben („Magasztalja az én lelkem az Urat; — Ime az Ő szolgálóleánya”...); Benne és általa jött el az Isten országa minden ember számára; Ő teljesítette legtökéletesebben és mindenben Isten akaratát („... Ime! az Ő szolgálóleánya”...). Neki adta Isten a lélek mindennapi Kenyerét, s Ő osztja ki a világnak... Neki nem volt semmi adóssága; Ő ad mindenkinek szíve kincseiből, a szegény bűnösöknek; s Ő űzi el a Sátánt örök ellenkezéssel, — most és halálunk óráján... Nem éreztem még életemben oly elevenen az „Udvözlég” utolsó szavait, mint pár hónappal ezelőtt a „Csillag”-börtönben a szegény Kádár Mihály kivégzésénél. Mikor érte jöttek a kis cellába a fegyveres őrök, megállítottam őket, hogy várjanak még egy pillanatra, — elimádkozzuk a „Miatyánk”-ot és Udvözlég”-et.imádkozzál érettünk bűnösökért, most és halálunk óráján. Amen...” Tíz perce sem volt már ekkor Mihálynak ebből az életből... és mit jelent ilyenkor Mária, a bűnösök oltalma!

Ilyen szép egy-egy „Udvözlég Mária”, hogyne lenne még szebb, ilyen drágakövekből alkotott, szép sorozat: a rózsafüzér. Legszebben ezen isteni hárfán gyakorolhatjuk ájtatosságunkat Isten Anyja iránt. Itt kell legjobban vigyázni, hogy el ne szórakozzunk módfelett, hogy ne váljunk imagépekké, hanem öntudatos művészekké képezzük ki

magunkat, akik a legszebb érzelmeiket s fegyelmezett áhítatukat viszik bele ez égi koronába. — Nem hiába szereti az egyszerű nép annyira a rózsafüzért. Ösztönösen megérzi a benne rejlő kincseket, s hogy ez az a lánc, amely legszorosabban köt Istenhez, s amely legutoljára szakad el, ha már minden veszendőbe ment is. — De nem hiába idegenkednek úgy tőle az eretnekek. — Egy derék református férfi beszélt, aki már közel volt a megtéréshez, hogy gyermekeivel (kik mind katolikusok voltak) meglátogatta egyszer az ő református szüleit. Gyermekei magukkal vitték rózsafüzérüket, s a református nagypapa előtt is imádkozták. Erre az öreg odaszól a fiának: „Mondd meg azoknak a gyerekeknek, ne csörgessék előttem azt az ördögláncát”... Igaza volt az öregnek. A rózsafüzér az a lánc, amittől az ördög legjobban fél s amivel a legkönnyebb az ördögöt megkötözni, — mert velünk a győzhetetlen Asszony!...

A rózsafüzér buzgó imádkozása egyik legfontosabb gyakorlati megnyilvánulása a Mária-tiszteletnek. És mennyire jelentős a lelki életben! Műveltebb, öntudatos férfi mélyebb vallásosságának szinte biztos fokmérője, ha már rendszeresen imádkozik rózsafüzért. A büszke, felszínes lélek nem bírja e szerinte egyhangú imádságot. Ő a Szentírás szavaihoz igazodik mindenekfölött; ez pedig figyelmeztet bennünket, hogy amikor imádkozunk, ne beszéljünk sokat, mint a pogányok... Azt pedig mindenki belátja, hogy ötven „Üdvözlégy” egyvégben pogányul sok beszéd... Nem gondolják meg a felületesek, hogy az Úr Jézus nem a sok imát ítélte el, hanem a túlhosszú, minden haszontalan kéréssel beletüzdelt formulákat. Hisz Ő maga is éjjeleket töltött imában; meghagyja, keressünk és zörgessünk hosszabban... A kánaáni asszonyt csak azután hallgatta meg, miután sokáig könyörgött ugyanazon kéréssel... Az „Üdvözlégy” ugyancsak nem hosszú imádság, de kimeríthetetlen kincset tartalmaz s azért kell örökké bányászni benne! — Szeressük tehát a rózsafüzért jobban, mint eddig. Imádkozzuk és terjesszük. — Így jutunk el kitartó igyekezet árán a Mária-tisztelet első fokára, amikor Ő már állandóan ott szerepel lelki életünkben. Elősegíthetjük ezt még azáltal is, hogy különös kegyelettel tiszteljük képeit, szobrait, oltárait; örömmel zengjük a róla szóló énekeket, — szívesen olvassuk a róla szóló könyveket stb. ...

Ha így sokáig szemléljük és csodáljuk a Szűzanya szépségeit: lassan-lassan eljutunk az ő tiszteletének második fokára, amikor a csodálkozásból áttérünk az ő utánzására. Mária nem díztárgy csupán, hanem utánzandó mintakép. Ő a malasztalteljes, az áldott, — tőle, általa tudunk mi is növekedni a kegyelemben és mindig áldottabbak leszünk az emberek között. Mert áll mindegyikünkre a mondás: „Tétetett ez sokak átkára vagy áldására...”, a szerint, hogy követjük-e Máriát vagy nem! — Ezen haladottabb állapotnak is van egy jellegzetes imádsága, amit nemcsak imádkozni, hanem élni is kell. Ez az „Úrangyala”. Pár szóban benne van az egész keresztény tökéletesség útja Szűz Mária iskolájában. Ha tanulmányozzuk e remek kis imádság felépítését (az imáknak is van struktúrájuk, akár csak a templomoknak), azt látjuk, hogy három „Üdvözlégy”-en, mint három betonoszlopon nyugszik és a megváltás minden kincsét magában hordozza. Az Egyház gondolata a Mária-tiszteletről valósággal testet öltött ezen imádságban. Mária a hordozó, a közvetítő; általa az üzenet, az Ige;

általája lesz testté az Ige; Ő esdi ki a kegyelmet a kinszenvedés és kereszt hordozására, hogy végül nekünk adhassa méhének áldott gyümölcsét, Ki egyben Maga az Örök Élet... Mióta Máriának üzenetet küldött az Isten, azóta állandó lett az összeköttetés ég és föld között. Szűz Mária előtt csak kevesen hittek abban, hogy Isten üzen az embereknek mások által is meg személyesen is. Máriának sem csak az angyal által üzent az Úr, hanem később Erzsébet, majd az öreg Simeon által is. Mi is hasonlóan vagyunk; sokféle üzenetet kapunk kívülről, belülről is. De isteni üzenetre elő kell készülnünk, mert csak azok tudják megérteni és befogadni, akik készültek, mint Mária. És miben áll e készület? Az Isten törvényeinek hűséges, pontos megtartásában. A szenthogymány szerint Mária a templom szolgálatában állt Istennek szentelve. Ő volt az első, aki Istennek hűségfogadalmat tett a szent tisztaságban: „miként lehet ez, mikor férfit nem ismerek?” — Ime! Mi is csak akkor értjük meg Isten üzenetét, ha előzőleg hosszabb időn át hűségesen tartjuk a törvényt, a szabályokat. „Az szeret Engem, ki megtartja törvényeimet, s azt én is szeretni fogom s majd kinyilatkoztatom Magamat neki.” — Valóságos ígéret az isteni üzenetre. „Akik pedig befogadták Őt”... hogyan? Úgy, mint Mária, aki elsőnek fogadta be az Urat, és pedig tökéletesen. — Tehát a mélyebb Mária-tisztelet első lépése: a hűséges törvény- és szabálytartás vele egyesülve s így majd méltók leszünk a Krisztus ígéreteire.

Az „Úrangyala” elején tehát megtanuljuk Máriától, hogyan kell elfogadni Isten üzenetét és lélekben foganni a Szentlélektől, amíg csak kialakul bennünk a Krisztus. Utána következik egy „Üdvözlégy Mária”, figyelmeztetésül, hogy csak Mária taníthat meg bennünket az Isteni Ige megértésére és méltó befogadására... A megértett, befogadott üzenetre válaszolnunk kell, hiszen Isten üzenete mindig felszólítás a lélek számára, hogy egyedül csak Istenért éljen, Neki szolgáljon s Őt szeresse. A felelet adva van Mária ajkáról: „Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a Te Igéd szerint.” Egy mondatban a boldogság útja, az ember legfőbb hivatása a földön: tudatosan lekötni magunkat Isten tökéletes szolgálatára! Kissé színesebben a „Suscipe” fejezi ki ugyanezt. Először Mária mondta ki s tartotta meg tökéletesen, mi már mindnyájan csak Tőle tanulhatunk. Ezért következik újból egy „Üdvözlégy” az Úrangyalában, hogy benne mintegy megfogjuk az Úr szolgálóleányának kezét, mi az Úr szolgálói... Ezzel benn is vagyunk a Mária-tisztelet lényegében: Vele egyesülve, az Ő vezetése alatt, minél tökéletesebben szolgálni Istent. Ebben telt az Isten-fiának élete is 30 éves koráig. Mária társaságában. A mi életünknek is ilyennek kell lennie, ha ki akarunk menni az emberek közé. — Ekkor és csak ekkor fog megvalósulni életünkben is az Úrangyalának következő és legmélyebb titka: „az Ige Testté lőn és miköztünk, mibennünk lakozék”... Aki számára nem lesz Testté az Ige, annak kár volt e világra születnie, mint Júdásnak... „Jobb lett volna neki, ha nem született volna” — mondja maga az Úr.

Az Ige nélkül a gonoszság látszik hatalmasabbnak a földön s az emberek, hogy ne kelljen megküzdeniök vele, meghajolnak előtte. A régi perzsák istenség rangjára emelték a rosszat, nem tudván másképp megmagyarázni félelmetes hatalmát. Most is így hódolnak előtte az emberek szemünk láttára, sőt bizonyos fokig mi is, amikor módfelett rettegünk tőle. „...de szabadíts meg minket a gonosztól”... kérjük

mindennap a jó Istent. Hogyan megy a megszabadítás, ki által? „És áldott a méhednek Gyümölcse: Jézus.” „És az Ige Testté lön...” és belénk költözik és megszabadít bennünket a félelemtől, a gonosz uralmától. De csak az Úr szolgálóihoz jön el, akik várnak Reá és szolgálják Őt csendes kötelességteljesítésben. Ezekről lehet csak elmondani: „Íme az Úr szolgálói”... és csak ezek haladhatnak tovább az „Úrangyala” útján Máriával és számukra az Ige valóságos Testté lesz és bennük lakozik. — Ők közel jutnak az Oltáriszentség titkához, — hiszen számukra ilyen alakban lesz Testté az Ige mindennap a szentmisében. És bennük lakozik a szentáldozásban. És ekkor szilárdulnak meg végleg a hivatásukban. Nem nagyon nézzük már ezután, hogy ki — hogyan él. Miből semmiznek ki engem és ki nem vesz semmibe?! Hiszen megvan a nagy titok: én már hiszek élő hittel az Élő Krisztusban, Akivel naponta találkozom. A szentmise! a szentáldozás! — minden más eltörpül e nagy titok mellett. És ebben teljes az egyenlőség. Mindenki ugyanazon Krisztust kapja istenségével és emberségével. — És mégsem ugyanazt kapja, — mert egyik nem szolgált olyan hűségesen, mint a másik, nem élte, csak eldarálta sokszor az Úrangyalát... Az ilyenek képesek még hosszú évek után is kiábrándulni a hivatásból, megtévedt társak példájával hozakodva elő, s egészen megfélemedkezve a Krisztusról, aki naponta Testté lön mindegyik számára és bennük lakozék. És pótolni akarják az Élő Istent egy bűnös asszonnyal vagy pár hold földdel s egy pár ökörtel... „És az Ige Testté lön és miközünk lakozék”... „Üdvözlégy Mária”... Ismét jön a segítségünkre az, akiben teljességgel lakozott az Ige, miután benne Testté lön. Csak ő, egyedül ő vezethet bennünket ezen titokzatos úton, ahol már minden természetfölötti; Isten gyermekeinek világa ez...

Ha már itt is otthonosan érezzük magunkat s Máriával egyesülve szolgáljuk az Istent, ezután már csak a misztikus magaslatok vannak hátra, a Szűzanya tiszteletének harmadik fokozata. — Itt Mária úgy szerepel már, mint Fájdalmas Anya. Ez az ő legtitkosabb lényege a földön és csak ilyen alakban lehet őt igazán megtalálni: Ő a Keresztút Asszonya! Megijedünk már a szóra is: Kereszt, szenvedés, szomorúság, kín és gyötrődés. Nem! Csak ez ne! Ezt nem bírja a természetünk. Igazunk van; a természet nem bírja. Azért könyörögnünk kell: „Kérünk Uram, önts lelkünkbe szent kegyelmedet”... mert Isten különös kegyelme nélkül csak lázadni tudunk a kinszenvedés és a Kereszt ellen. Ezért kell először megtalálni az Oltáriszentséget, hogy Belőle kapjunk erőt a Keresztútra. Minden misében és áldozásban ezt kellene kérnünk legbuzgóbban, nem pedig csak erőt és egészséget megdolgaink sikeres elvégzését, ellenségeink megszegyenülését... Ez mindmind ráadás lenne, ha kijárnók a kinszenvedés Keresztútját. Erre kell egyesülni még szorosabban Máriával, a Keresztút Asszonyával. Ott fogunk vele igazán megismerkedni, hiszen a IV.-ik stációnak ez a fő-tárgya: találkozás a Fájdalmas Anyával. Vele együtt már nem oly borzalmas a Keresztút, mint az elején, amikor annyira egyedül vagyunk, hogy a fájdalomtól sem nem látunk, sem nem hallunk.

És mi lesz a gyümölcse ennek a félelmetes, titokzatos útnak? — Az, hogy valóságban Isten gyermekeivé alakulunk át, amiről Maga a haldokló Üdvözítő biztosít bennünket a Keresztfánál hozzánk intézett végrendeletében: „Fiú, íme! a te Anyád!”... „És azon orától magához vevé őt a tanítvány!” — Íme a Szűzanya-tiszteletének betetőzése; Anya

és gyermek, de tökéletesebb fokban, mint bármilyen testi anyaság. És nem jelképes értelemben, hanem legigazibb valóságban. Hogy mindez hogyan megy végbe? — erről már nem írnak a tankönyvek, sem a szent iratok, ez minden léleknek mélységes titka lett, ha már a Szűzanya vezetésével éli az Űrangyalát és a Szentségi Jézus erejével hűségesen járja a kínszenvedés Keresztútját. Egyben ezúton találja meg a legtisztább örömeit is, amiket Isten halandóknak e siralom völgyében osztogat.

K. J.

Az Űristen nevelési rendszere

Hansen Hubert atya, az Isteni Ige Társulatának tartományi főnöke, egyike volt a legtökéletesebb szerzetespapi lelkeknek, akikkel hosszú életem folyamán összekerültem. Akkoriban a római Szentszék megbízásából látogatta végig hazánk férfi-szerzeteit, s hozzánk, győri kármelitákhoz is eljött. Német létere folyékonyan beszélt nyelvünket, bár kiejtésén meg lehetett ismerni az idegent. Életszentségével nagy épülésünkre szolgált. A halála után kiadott életrajzi vázlatban olvastam, hogy egyszer egy hagymázban fekvő haldoklót áldoztatott meg s az kihányta a szentostyát: Hansen atya rögtön fölkapta azt és magához vette. Ez a hősie cselekedet majdnem életébe került. Elkapta a betegről a ragályt és csak nagynehezen sikerült őt az életnek megmenteni.

Engem ő akkor meghívott egy Mödlingben, a társulat osztrák tartományának anyaházában adandó lelkigyakorlatra, s annak végeztével kocsin kivitt magával a Rudolf trónörökös tragikus sorsáról nevezetes Mayerlingbe, az ottani kármelita nővérekhez. A négyőrai kocsin bizalmasan elbeszélgetett velem.

Nagyon alapos dogmatikai ismeretei voltak, s a lelki élet utain teljesen kiismerte magát. Engem akkor még nagyon bántott, hogy megterésem előtt olyan mélyre sülyedtem. Most is bánt, — hogyan bántana? — de hát mégis kevésbé, amennyiben igyekszem a magamévá tenni az ő elveit. Ő ugyanis azt magyarázta nekem, hogy — a lelki életben az alázatosság lévén a fődolog — az Űristen egyes lelkeket, hogy őket ebben az erényben megtartsa, átengedi a gonosznak, hogy okuljanak. „Meglátja, hogy egykor a mennyországban meg fogja érteni az Űristen eljárásának bölcsességét. Ott majd világos lesz ön előtt, hogy az ön számára ez volt az üdvözülésnek legbiztosabb útja.”

Akkoriban nagyon fájt a lelkemnek egyik volt növendékem szomorú sorsa. Hatalmas, tagbaszakadt fiatal legény volt, s mint laikus testvér lépett be hozzánk. Nagy volt benne a büzgőség. A ciliciumot, melyet nálunk egy-egy órára szokás föltenni, ő naphosszat hordta. De, hát, sajnos, nem tudott uralkodni a szenvedélyein. Szerette az itókát, hirtelenharagú volt és erőszakos, és a többi, szóval el kellett őt bocsátanunk. Gondoskodtunk számára jó állásról, de ott sem becsülte meg magát. Végre fokról-fokra sülyedve, öngyilkos lett. Mindössze 25 éves volt. Péter Hansen végighallgatta az esetemet, s ezt jegyezte meg rá: „Látja, az Űristen még a pokolban is gyakorolja az irgalmasságot.

Egyesekre, akiket már semmi módon nem tud megmenteni, korai halált küld, hogy ne jussanak benne mélyebbre." Erre igazán nem gondoltam volna.

Utoljára láttam ezt a szent embert a budapesti Rókus-kórházban. Egy rendkívül fájdalmas műtét után volt, ott feküdt egy közös kórteremben. Nagyon meghatott, hogy rendfőnök léte nem biztosított a maga számára külön szobát, hanem betegségében is gyakorolta a szerzetesi szegénységet. Akkor felgyógyult, de utána már nem élt sokáig. Az a meggyőződésem, hogy keresztségi ártatlanságát sohasem veszítette el. Lehet-e emberről szebbet mondani?

Hát hiszen az a balzsam, amit ő tett a lelki sebemre, enyhíti annak fájdalmát, de nem szünteti meg, a multkor pedig egy levél újra égetővé tette. Egy apáca-főnöknőtől kaptam, aki „Emlékeim” olvasásának hatása alatt azt írja nekem: „Mégis milyen szép lett volna, ha megörzi ártatlanságát!”

Igaz. A multban, megtérésem óta sokszor szövögettem a magam számára ábrándéletem. Elképzelttem egy tiszta, az égietek lángolva szerető lelket, — már mint önmagamot... De mi haszna? Az nem vagyok én. Én most már nem lehetek más, mint aki vagyok, ezzel a multtal és ezzel a jellel. Különbem nem szoktam újabban ábrándozni, mert vallom az angol Faber atya nézetét, mely szerint az ábrándozásból az ember mindig mint ostobább lény kerül ki, mint amilyen volt, amikor belekezdett. Százfokos elképzelt istenszeretetről is többet ér egy tízfokos valódi. A valódinak mértéke pedig nemcsak tőlünk függ, hanem Isten kegyelmétől is.

Végeredményben úgyis Isten kegyelmén múlik elsősorban minden. Ő a legnagyobb nevelő, aki a hiányos vagy teljesen tévesirányú szülői nevelést is helyre tudja hozni.

Fölmerül emlékezetemben egy unokatestvérem, aki már régen halott, úgyhogy pályáját elejétől végig figyelemmel tudtam kísérni. Voltak időszakok ugyan, amikor megszűnt közöttünk az összeköttetés, de azután újra helyreállott s földi pályájának lényeges pontjai nem kerültek el figyelmemet.

Korán vesztette el édesanyját, s mostoha jött helyébe. A család teljesen vallástalan volt, sőt egyházellenes érzületű. A fiú dacos természetű, kinek szívéhez azonban könnyen hozzá lehetett volna férni, de ezt sem az apa, sem a mostoha nem tartotta érdemesnek. E helyett ütötték-verték, ő pedig — magam voltam tanúja egy ilyen jelenetnek tízéves korunkban — rúgott, kapált, durva szavakkal illette atyját-anyját, s nem lehetett megtörni. Pedig csak bánni kellett volna vele tudni. Egy nyarat nálunk töltött a felvidéken, s édesanyámmal szemben úgy viselkedett, mint a kezesbárány. Valami állami gimnáziumba járaták, ahol még az órák előtti imádkozás sem volt szokásban, s a vallási oktatás holmi tankönyv bemagolására szorítkozott és évente három muszáj-gyónás és áldozás elvégzésére. A főiskolán természetesen ez is abbamaradt és következett az erkölcstelenségbe való féktelen belesüllyedés, amit nála csupán az korlátozott, hogy pénzdolgaiban nagyon szűken tartották. Ilyen nevelési előzmények után mit lehetett várni e lélektől?

Pedig mégis szépen fejezte be életét, mert annak második felében maga az Uristen vette kezébe a dolgot. Azt a nevelési eszközt használta, mellyel a legszebb eredményeket szokta elérni: betegséget kül-

dött reá. Ugyanazt, amely Bangha pátert is elvitte, a fehérvérúséget. Szívós természete tíz esztendeig, az orvosok szerint szokatlan hosszú ideig küzdött a kérlelhetetlen kór ellen, de ezalatt hozzáédesedett Istenhez. A helység plébánosa, amelyben lakott, meg tudta nyerni bizalmát és barátságát, mikor pedig a beteg állapota hirtelen rosszra fordult, hozzá sietett, elkészítette a halálra és feladta neki az utolsó szentségeket. Hogy istenes gondolatok foglalkoztatták utolsó pillanataiban, azt bizonyítják félig öntudatlan végső szavai, melyeket nevéhez intézett: „Édesem, megyünk a templomba.”

Igen, az Úristen szertárában vannak hatalmas eszközök, amelyekkel ki tudja, hogy úgy mondjam, erőszakolni a megtérést, a nélkül, hogy az ember szabadakaratán sérelmet ejtene. Ne felejtjük el azonban, hogy ezek a szerek, ha nincsenek is kezünk ügyében, nem hozzáférhetetlenek a mi számunkra sem, mert hiszen a szertár kulcsa az imádság. Ha mindenegyres lelket nem imádkozhatunk is be a mennyországba, ha megtéríthetetlen Júdások mindig is akadnak, Kis Szent Terézke Pranzinije csak egy azon ezrek közül, akiket mások imája naponta ment ki az utolsó pillanatban a pokoli farkas fogai és karmai közül.

A lélekmentésnek ez a módja, a vízbefúlónak kötelet hajítani, a legkedvesebb Isten szemében, s hozzá valóságos sportszámba megy, ha naponta ennyi meg ennyi lelket mentünk meg. Az eredmény teljesen biztos. Halvány sejtelmünk sincs ugyan arról, hogy ki az, akit megmentettünk, mert hiszen csak általánosságban kérjük Isten irgalmát vagy valamely szentnek pártfogását egy veszedelemben forgó lélek számára. Mivel azonban azon százezer között, aki — mondják — naponként meghal, ilyen mindig akad, biztosra vehetjük közbenjárásunknak sikerét. Lehetséges, hogy az illető itt a közelben haldoklik, lehet, hogy az ellenlábasoknál; mit számít, majd megtudom, ha bejutok a mennyországba s ő elem jön megköszönni szívességemet. Nézetem szerint ez sokkal fontosabb dolog, mint a szenvedő lelkek kiszabadítása a tisztítóútból. Hiszen azoknak is szállítom én a teljes és részleges búcsúkat tehetségemhez képest, de végre is azok már biztonságban vannak és nem kárhozhatnak el. Szent Terézia nagyon is könnyen veszi a sorsukat, s azt mondja: „Mit számít az olyan tűz, amelynek egyszer végeszakad.” Hát hiszen azoknak, akik benne sülnek, mégis csak számít, de nem akkora érdek, mint a kárhozattól való megmenekülés. Különben is egyik rész sem szenved kárt, ha a búcsúinkat odaadjuk a szenvedő lelkeknek, a haldoklókat pedig szentek pártfogásába ajánljuk. Minden reggel sorra veszek néhány szentet és megkérem mindegyiket, hogy mentsen meg egy haldoklót. Hiszem, hogy mindegyik megteszi. Naponta ötöt környékezek meg ily módon, az egy esztendő alatt 1800 megmentett lelket tesz ki.

Nagyon tanulságos megfigyelni az édes Jézus nevelési módszerét az apostolokkal és Nikodémussal szemben. Az előbbieket három esztendőn át nevelgeti s igyekszik kemény fejükkel beláttatni a messiás szerepéről táplált nézeteiknek téves voltát. Rögeszméjükbe vált, hogy a Megváltó földi birodalmat fog alapítani, s abban reájuk a legelőkelőbb állások várnak. Hiába hangoztatja előttük, hogy a mennyekországa teljesen természetfölötti valami s egyáltalában semmi köze az anyagi előnyökhöz. Úgy tesznek, mintha megértették volna, pedig teljesen félreértették. Szakasztott úgy van velük, mint az egyszeri

fizika-tanár paraszttasszony édesanyjával, aki őt szertárában meglátogatta, s kinek a távirót igyekezett kísérettel bemutatni. „Érti, édesanyám?” — „Hogyné érteném, fiam. Csak azt az egyet mutasd meg, hogy miként fér bele az a nagydarab papiros abba a vékony drótbá.” A Zebedeus-fiak édesanyjának kérése ugyanilyen megértésre mutat, s Péter apostol igyekezete hasonlóan, mikor az édes Jézust le akarja beszélni a kereszthalálról. Még az utolsó vacsorán is volt alkalmá az édes Jézusnak megállapítani törekvése sikertelenségét, mert még ott is azon kapta őket rajta, hogy egymásközt suttogva fessegetik, ki lesz közülük az első.

A Megváltó számára ez a sikertelenség nem jelentett meglepetést. Isteni, végtelen bölcsesége előrelátta azt és gondoskodott annak ellenszeréről. Mennybemenetele előtt meghagyja az apostoloknak, hogy zárkózzanak be az utolsó-vacsora termébe s ne mutatkozzanak a világ előtt, míg csak él nem jön rájuk a Szentlélek. A pünkösdi csoda előtt, ha fellépnek, többet rontottak, mint használtak volna.

Nagyon is érdemes behatóan tanulmányoznunk az édes Jézusnak Nikodémussal szemben alkalmazott módszerét. Ebben az esetben farizeussal találja magát szemben, éspedig a szekta egy kiváló tudósával, akiben azonban némi jóakarat mutatkozik. Nem veszi tőle zokon, hogy titokban, éjjel jön hozzá, sőt egész három esztendei nyilvános élete folyamán nem fogja tőle elvárni, hogy szint valljon és tanítványaihoz csatlakozzék. Méltányolja helyzetének nehézségeit. Megelégszik azzal, hogy csodái alapján elfogadja őt Isten küldöttjének. Előítéleteivel szemben azonban mindjárt kezdetben határozott állást foglal. Isten országa, melyet a Messiás jött megalapítani, nem anyagi javaknak tárháza, amint a zsidók állítják és maga Nikodémus is vallja, hanem természetfölötti kincseké. Nem szabadulás az idegen uralomtól, hanem a bűn rabságából. „Bizony, bizony mondom neked, ha csak valaki újonnan nem születik, nem láthatja meg Isten országát.” A keresztség szentségében kell új életre ébrednie; természetes értelmét és belátását az isteni kinyilatkoztatásba vetett hittel, ezzel a természetfölötti felfogóképeséssel kell helyettesítenie, máskülönben akár egész földi életét leélheti Isten országának kellős közepén, katolikus hívek körében a nélkül, hogy Isten országának létezéséről csak egyszer is tudomást szerzett volna.

Nikodémusnak ezek az eszmék annyira újak, hogy elámulva kérdi: „Miképen lehetséges mindez?” Az édes Jézus szelíd és egyáltalában nem sértő gúnnyal kérdi: „Te mester vagy Izraelben és ezeket nem érted?” Különben is szavai igazi elismerést fejeznek ki Nikodémus tanítói tekintélyével szemben: már azért sem lehetnének bántók. Azután pedig az édes Udvozító olyan világosan és érthetően közli Nikodémussal a saját személyére vonatkozó tanítását, hogy annak, ha nem is lett egyszerre teljesen hívő, bele volt vetve a lelkébe az a mag, amely Krisztus Urunk kereszthalálakor hitének nyílt megvallására bírta. Kinyilatkoztatja neki, hogy ő az égből jött; hogy csakis olyanokat tanít, amiket onnan hozott magával; hogy az örök Atya úgy szerette e világot, hogy őt, egyszülött Fiát adta érte; majdnem félreérthetetlenül mondja előre kereszthalálát, úgyhogy mikor Nikodémus Arimatiai Józseffel együtt levette őt a keresztről, visszaemlékezhetett ezekre. Szeméről akkor foszladozott a hályog, mely nála a Megváltó tanításának megértését akadályozta, véglegesen pedig akkor hullott

le róla, mikor ő is elvette a Szentlelket és megszületett arra az új, természetfölötti életre, amelyről az Úr beszélt neki ama felejthetetlen éjjelen.

Az Úr Jézus tehát a Szentlelket föltétlenül szükségesnek tartotta a maga nevelési módszere befejezéséhez, amint ezt ő maga nyíltan kimondotta az utolsó vacsora alkalmával: „Jobb nektek, hogy én elmegyek; mert ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jövend tihozzátok; ha pedig elmegyek, el fogom őt küldeni hozzátok.” Mihelyt ugyanis az Úr Jézus elfoglalja helyét mennyei trónján az Atya jobbjára felől, onnan megváltói minőségében kezdi lehelni a Szentlelket az övéire, akit, mint a Szentháromság második személye, az Atyával együtt öröktől fogva áraszt.

Mi sem tehetünk jobbat annál, ha nevelési munkánk betetőzését az isteni kegyelemtől várjuk. Mert hiszen ennek a legeszményibb művészetnek gyakorlásában az emberi szabadakarat van dolgunk, az pedig egészen különös valami. Nem mindenki tudja annak minden csínját-bínját, különösen azzal nincs minden nevelő tisztában, hogy mit lehet tőle várni az adott esetben. Mindent, gondolja egyik-másik, mert hiszen szabad tehetség, és az ember azt teheti, amit akar. Igen, elméletileg ez nagyon szépen hangzik, de a gyakorlatban másképpen fest a dolog, s példának okáért a rossz diák nem szokott egyik napról a másikra jeles diákká alakulni.

Az akaratot csak fokozatosan és számtalanszor megismételt erőlködések árán lehet jóra hajlítani. Azért keserves csalódásnak teszi ki magát a rossz szokásba belerögzött bűnös, ha egy jó gyónással akarja az egész ügyét elintézni. „A természetet kiverheted bottal, mégis visszatér.” Ha a jó gyónás után állhatatos marad az imádságban, akkor igen, akkor a legcsodálatosabb változást is elérheti. Mert imával mindent elnyerhetünk, elsősorban a segítséget az imában való kitartásra.

Római ügyvivői koromból emlékszem egy tanulságos esetre. Egy, a Monarchia legkeletibb részén fekvő apátságból jött a központi előjáróshoz egy kétségbeesett SOS kiáltás. Egy megrögzött iszákosról volt szó. Megtörtént az intézkedés, s az illetőt a birodalom legnyugatibb pontján fekvő, szigorú fegyelmű testület gondjaira bízta. Egy egész esztendőt töltött ott, s buzgalomával mindenkinek épülésére szolgált, úgyhogy az ottani atyákban azt a nézetet keltette, mintha talán éppen túlbuzgósága miatt üldözték volna el hazulról. Itta a vizet halálmelegvetéssel, borra, sörre, pálinkára még nézni sem tudott. Mikor az év végén elment onnét, az életszentség illata maradt mögötte.

Mivel érkezéséről nem értesítette az otthoniakat, senki sem várta az állomáson, ő tehát fogta a cók-mókját s gyalogszerrel indult az apátság felé. Útja azon kocsmá előtt vezetett el, ahol azelőtt inni szokott. Nem tudott ellenállni a kísértésnek. Bement. Egyik pohár a másikat követte, mintha csak ki akarta volna pótolni az esztendő mulasztásokat. Elitta minden pénzét, elitta a csizmáját is. Teljesen elázott állapotban tették le a talicskáról az apátság kapujában.

Itt a hiba az volt, hogy az a szerencsétlen ember kitette magát a kísértésnek, amelyet bűnös tivornyái helyének emlékei keltettek benne. Nem hiába vette bele a Miatyánkba az édes Jézus azt a fohászt, hogy ne vigy minket a kísértésbe, illetve ne engedd, hogy azoknak

magunkat kitegyük. Ha megteesszük, — éspedig önként — akkor biztos a bukásunk. Bukás-sorozat után helyváltoztatást ajánlanék mindenkinek, amint az a fenti esetben is egy egész éven át bevált, s ha az illető nem megy haza, végleges gyógyulásra vezethetett volna. Máshová menni, új körülmények közé illeszkedni: ezt kívánja az okosság. Magunkra vessünk, ha ezt elmulasztjuk.

Tekintsük a saját szabadakarathoz való viszonyunkat olyasfélének, mint aminő a tanár és tanítványa között van. Ha a diák rossz, akkor a tanár csupán végtelen türelem árán tud vele szemben valamit elérni. Vannak gyakorlatilag reménytelen esetek is, de ezekről itt nem beszélek, azokban csak az Úristen tud segíteni. Rendes körülmények között, ha a tanár igyekszik diákja szívét megnyerni, az vakon követi őt. De a nevelőnek nagyon kell vigyáznia magára, hogy mindenben és mindenkor jó példát adjon neki.

Ilyen növendéke a lelki életet élő embernek az ő akarata. Csínján kell bánni vele. Ne terheljük meg túlságosan. Ne várjunk tőle ma még olyant, amit bizonyos idő, hosszas és fokozatos szoktatás után könnyűszerrel fog megadni, ami azonban ma még igen terhes volna reá nézve. Gondoljunk a sport-teljesítményekre: mennyivel nagyobbak azok az edzés végén, mint annak kezdetén! Akaratunkkal is csak így vagyunk.

Páter Ernő

A tökéletesség köteléke

Teremtő szeretet.

Máriát tisztelni édes és nagy kötelesség; ezt tudja minden lelki ember. Rengeteg szép írás tárja eléink ennek a tiszteletnek mibenlétét és gyakorlatát, mégis keveset olvasunk arról a gyakorlatról, amelyre most szeretném figyelmünket irányítani. Mária a gyűlölet sivatagjába ültetett titkos értelmű rózsza, mert Ő a szép szeretet anyja. Tehát igazi híve csak az lehet, aki tisztán és hatalmasan tud szeretni minden embert, mint Ő, mert szívében szenvedte el a megfeszítést, hogy a többiek életet nyerjenek. Fia után az első helyen róla mondatott: senkinek sincs nagyobb szeretete, mint aki életét adja barátaiért. Egész valója ennek a halálig menő anyai jóságnak teljes szépségét sugározza a mi világunkba, s ezért lett az égnek és a földnek Királynője. Benne tiszteljük az újjáteremtés legfőbb remekét, akiben az új törvény, a Krisztus különös parancsa az emberek isteni szeretéséről tökéletesen testet öltött.

A reformáció óta a nyugati társadalom élete egyetlen rohanás volt a semmibe, ahol kialszik a szellem fénye és meghal a kultúra. Ez a halál pedig nagyobb rossz, mint a test felbomlása, mert a reménytelenség tömlöcébe bukkott lélekben pihenés nélkül virraszt az öntudat. Azért is mondja Ágoston: nagyobb dolog egy bűnbe veszett szívet életre támasztani, mint a világot megteremteni. A teljes önmegsemmisítés határán él az emberiség és a következő világégés jellemzésére már az új műsót is megtalálták: az nem is a totális, hanem az abszolút háború lesz. Mindennél beszédesebb tény, hogy a fenyegető pusztulás

nagyságát az istenség jelzőjével fejezik ki, de a szó nagyon helyes, mert a rémületnek és kinnak ekkora, ennyire egyetemes feszültsége még nem ülte meg a földet.

Ebbe az időbe állított be minket Jézus kiválasztó hívása, hogy a föld világossága és a szívet vesztett népeknek szíve legyünk mi. Vajjon érezzük-e, hogy az apostoli küldetésnek micsoda roppant terhe nehezedik ma reánk? Megértjük-e mi ennek a történelmi helyzetnek páratlan komolyságát és fönségét? A megsemmisülésbe rohanó világ új teremtés után *sikolt*, s azért ma minden apostolnak valósággal óriássá kellene nőnie, olyan hódító alakká, akiben a teremtető tehetség erői feszülnek, akinek lelke a világvég ünnepi lázában ég, mert olyan ez az idő, mintha az utolsó ítélet főpróbája lenne.

A semminek halott ürességét csak a teremtető tehetség hatalma képes legyőzni és ez a tehetség nem más, mint a *szeretet*. Mikor Szent Tamás azt kutatja, mi indította Istent a teremtetésre, a lángelme biztos látásával deríti ki, hogy ez csak a jóság isteni szenvedélye lehetett, mégpedig az önmagát közlő jóságé, mert Isten semmi teremtménnyel sem lehet jobb és gazdagabb. Ez a szeretet lényege: akarni, hogy más is legyen, nemcsak én; más is boldoguljon, más is éljen és örüljön, sőt a legmagasabb fokon odáig megy, hogy a másik boldogításában találja meg a maga tiszta boldogságát. Nem a megkívánás szemével nézi a másikat, hogy a maga életébe kényszerítse őt, hanem látja és tiszteli benne az öncélú személyiséget és úgy kedveli, mint a saját lelkét. Főnséges titok, csoda és kimondhatatlan édesség az a tiszta szeretet, amelyben két szív egy dobbanással dobog, két akarat egy szolgálatban egyesül, és két értelem egy gondolatban találkozik.

Valóságos áhítat ez a személyiség iránt, ami a legfőbb érték a létben, s azért az egyetlen hatalom, amely a személyiség rombolásában őrjögő mai társadalmat megmentheti, a legmélyebb tiszteltet a másik ember iránt és királyi ténye a szolgálat. Egészen szellemi valóság, s azért semmi köze a testi vonzalomhoz. Általa lesz az ember egészen hasonló az Istenhez, és ahová szívének melege elér, mindent istenivé változtat. Ez a papi küldetés veleje: *deifica professio* — isteni embert teremtető hivatás. Ez a teremtető, isteni vonása ragadja el Ágostont, amint Coelestinus diakonushoz küldött levelében leírja:

Mindíg tartozom a szeretettel, mert ha viszonzom is, tovább kötelez. Minél jobban viszonzom, annál adósabb leszek, és nincsen idő, amikor nem tartozom vele. Ha viszonzom, nem vesztetem el, hanem még jobban gyarapodik bennem és csak azért tudom adni: mert bővében vagyok én is. És mivel nem lehet adni a szeretetből, csak akkor, ha nekem is van, megőrizni sem tudom, ha nem adok belőle másnak. Sőt, amikor pazarlom és ajándékozom, akkor nő bennem igazán, és annál több lesz nekem is, minél többnek juttatok belőle. Hogyan tudnám megtagadni barátaimnak, amikor ellenségeimnek is tartozom vele. De az ellenséget azért csak óvatosan szeretem, a barátaimat gondtalanul halmozom el vele. Amennyit csak bír, mindent megtesz a szeretet, hogy azok is szeressék, akiknek a rosszért jóval fizet. Azt akarjuk ugyanis, hogy barátunkká legyen, akit mint ellenséget őszintén szeretünk, hiszen azért szeretjük, hogy ő is jó legyen, és ez csak akkor lesz, ha legyőzi magában a gyűlöletet.

Nem úgy vagyunk a szeretettel, mint a pénzzel. Ha a pénzt köl-töm, fogy, a szeretet azzal gyarapodik, hogy folyton költök belőle.

De másban is különbözik a pénztől. Ha pénzt adok másnak, akkor lesz kedvesebb hozzám, ha nem követelem vissza tőle, viszont nem igazán szeret az, aki nem keresi kedvesen a viszonzást. A pénz azt gazdagítja, akinek adják, és eltávozik attól, aki adja: a szeretet azonban nemcsak abban nő, aki viszonzását kívánja attól, akit szeret, jóllehet néha hiába kopogtat érte, hanem a másik is csak akkor kezd gazdagodni a szeretetben, amikor viszonozza azt. Így hát uram, testvérem, szívesen viszonzom jószágodat és örvendezve fogadom, sőt még többet kérek abból, amit kaptam tőled, és bármennyire szeretlek is, mindig adósod maradok. Egy mesternek vagyunk tanítványai mindketten, és az ő apostola azt parancsolja: Ne tartozzatok senkinek se semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek, mert aki embertársát szereti, betöltötte a törvényt. (Róm. 13, 8.)

A szeretet lángelméi nem tudják mind akkora művészettel elmondani lelkük isteni csodáját, mint Ágoston, de tetteik és szavaik ezt a legfőbb szépséget sugározzák a gyűlölet és közöny dermesztő sötétjébe. A szienai kelmefestő leánya egyik téli napon dideregve ért haza a templomból, mert köpenyét egy fázó koldusra terítette. Korholva kérdezik tőle: miért voltál megint ilyen oktalan? Katalin csak ezt felelte: Jó Anyám, inkább akarok kabát nélkül járni a télben is, mint szeretet nélkül. Igen, akik egészen ki akarják élni embervoltukat, akik egészen meg akarják hódítani maguknak az élet fonságos szépségét, akik egészen ki akarják mondani a világ felé a személyiség nagyszerűségét, amelyet a Teremtő beléjük helyezett, mind azt a nyelvet beszélik, amelynek ellenállni nem lehet. Aki megérti, hogy a szeretet az élet gyökere és koronája és mindennél nagyobb, annak világos az is, hogy mi papok és jó keresztények éppen úgy felelősek vagyunk a mai válságért, mint ellenségeink. Azért olyan hitetlen és erkölcstelen ez a világ, azért van tele a mi tudós szavainkkal és azért hiányzik benne az evangélium eleven ereje, mert tenger nagy a tudományunk, de a szeretet csak egy árva kis szikra ebben a tengerben. Ezt a szikrát kell most tüzes pünkösdi viharra növelnünk, ha új irányt akarunk szabni a történelemnek.

A szeretet azért akkora szépség és erő, mert élettörvény, és krisztusi fogalmazásában a kereszténységnek sajátos törvénye. Az evangélium lényegesen többet mond a testvéri szeretetről, mint az Ószövetség. A mózesi törvény azt kívánta, hogy úgy szeressük a felebarátot, mint önmagunkat, de Krisztus Urunk tovább megy a teljes végtelbe, a határtalanba: Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymáshoz. (Jn. 13, 15.) Valóban új mérték és új indítóok van ebben az új szeretetben, mert Ő végső végtelig elment az isteni barátságban. Mivel Istentől indult ki ez az önmagát megsemmisítő, halálos szeretet, azért olyan meleg, mint a szívnek vére, és végtelenül tiszta és végtelenül finom, mert kedvesebb neki barátainak boldogsága, mint a maga szépséges élete. Így olvad egybe a két nagy parancs és így lesz az ember-szeretet erénye isteni erény, mert mindkettőnek csak egy indítóoka van: az Isten felfoghatatlan jósága. Ebből érthető aztán, hogy Szent Pál egyenesen azt írja: aki embertársát szereti, betöltötte a törvényt; és ezért jelenti ki Szent János: aki nem szereti testvérét, akit lát, hogyan szeretheti Istent,

akit nem lát? Minden forradalom merő semmiség ehhez a kinyilatkoztatáshoz képest, mert a forradalom csak a társadalmi és politikai erőviszonyokat változtatja meg, de az egyénnek a többiekhez való viszonyát nem érinti, pedig ezen fordul meg minden.

Az a társadalmi kultúra gyökérkérdése, mennyire tudja valaki értékelni, tisztelni és szolgálni embertársait, hogy őket abba a felsőbbrendű életbe vezesse, amelynek alapja a személyi méltóság felismerése és megbecsülése. A mi világunkban mindennek csak viszonylagos értéke van, egyedül az ember önmagáért való, föltétlen érték, azért, mert személyiség. Amíg ebből a sarkalatos igazságból nem lesz egyetemesen érvényes rend és gyakorlat, a társadalom a csorda és tömeg állapotában marad, ahol a legfőbb törvény a létért vagy a nagyobb koncert folyó harc és az egyetlen jogforrás a nagyobb erő, a környék-telen erőszak. Ebben az állapotban a legtöbb ember a többit finomabb vagy durvább formában, de mindenképen csak eszköznek tekinti, és merőben hasznossági vagy élvezeti szempontból értékeli. Ez volt az uralkodó rendszer akkor, amikor Krisztus a történelemben lépett és kihirdette a szabadító új parancsot: szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket. Az életnek olyan teljessége, az örömmel olyan biztos ígérete, annyira mély és beláthatatlan szépség világít e szavakban, hogy önmagukban kezeskednek hitelességükért. Ezeket csak Isten bizalmas küldötte, csak maga az Isten mondhatta. A betlehemi istállóban valóban új teremtmény kezdődött, új emberiség született, új házasság, új család, új társadalmi rend lépett a világba, amelynek köteléke az isteni testvériség és barátság. Przywara egyszer azt írta a szentatyák nyomán, hogy a szeretet ein Gespür für Gott in uns — valóságos istenérzék tehetsége bennünk, amint a szem a fény érzéke és a fül a hangé. Ugyanígy teljes joggal mondhatjuk, hogy a szeretet a sajátos emberérzék is, mert biztos tekintettel látja meg mindenkiben a legmélyebbet, a személyiséget, és ezt minden érdek és haszonlesés nélkül önmagáért igemli, tiszteli és szolgálja. Az ember láthatatlan és azért leginkább létező valóságát találja meg. A személyiség, ez az Istenbe kapcsoló rokonság, a legtöbb emberben olyan, mint az alvó rügy a fában, és csak a szeretet melegétől ébred fel, hogy virágba fakadjon. A betlehemi éjjel sok évezredes éjtszaka vége volt, amikor az isteni Nap, az új föld és új ég napja leszállt elromlott életünk, a kialudt személyiség mélységes börtönébe, és onnan tört elő diadalmas fényével, hogy lépésről-lépésre meghódítsa a világot.

Annyira az emberi lét középpontját és a kultúra vellejét ragadja meg a szeretet parancsa, és éppen ezért a kereszténység annyira mélyen nyúlt az emberiség lelkébe, hogy az újkor nagy társadalmi forradalmi is mind ennek jegyében születtek... Roppant, soha nem látott erőket s mozgalmakat indított el és gerjesztett fel a világban az Evangélium és ha ezek elszakadnak ősforrásuktól, romboló erőkké válnak. Rontásuk azonban csak addig tart, amíg vissza nem térnek a szülői házba, ahonnan világgá mentek.

A krisztusi szeretetparancs önmagában tökéletesen legyőzi azt a lélektani nehézséget is, amelyet mindenki érez, amikor a jóság tiszta indulatával a tömkelegbe lép. Akkor vesszük észre, hogy a legtöbb ember nem méltó a szeretetre, a legtöbb kiállhatatlan, kisebb-nagyobb ragadozó, álnok ellenség, aljas bitang, ájtatos képű haszonleső, környék-telen harácsoló, fagyott szívű levita vagy piszkos törtető, aki

fölfelé hajlong és lefelé tipor. Ilyenekkel szemben is bőséges erő van abban az igazságban, hogy ők is az Atyának gyermekei, ők is az istenségnek eltorzult képmásai, akiket ismét széppé kell javítani, és végül ők azok, akikért meghalt a mi Urunk. Talán azért, mert Krisztus olyan tökéletesen ismerte az ember gyengeségét és az új törvény fontos súlyosságát, hogy önösségünk semmi kibúvót ne találhasson, parancsát olyan jogi ténnyel erősítette meg, amely ellen kifogást emelni, fellebbezést bejelenteni többé nem lehet. Az istenország egész története a Gondviselés titkának homályában folyik, de nem véletlen az, hogy annál részletesebben mondotta meg, mi fog történni velünk az utolsó napon. Nyilván azt akarta, hogy annak a napnak a jövődőlésben előre kigyújtott fénye világítsa be a történelem sáros és véres országútját. Minél többször olvasom el azt a szöveget, annál nagyobb lesz a megdöbbenésem és annál többet sejtek meg Isten titokzatos gondolataiból. A megfoghatatlan ítéletek és a felkutathatatlan utak Istene áll akkor előttem, aki hozzáférhetetlen fényességben lakozik. De most nem ezt a titkot akarom boncolgatni, hanem azt szeretném megmutatni, ami egészen világos. Az isteni világkormányzás, az irgalom és igazságosság művének imádást, ujjongó hódolatot parancsoló igazolása lesz az a végső ítélet. Am az isteni törvénykönyvben csak egy törvénycikk lesz, egyetlenegy kánon, amely szerint egyesek a boldogság jutalmát nyerik, mások pedig kivettetnek az örök sötétbe. A szöveg közismert, de csak a fülekben, s azért a világ végéig megrendítő ujság marad, ha egész mélységét feltárjuk, úgy, mint a szentatyák tették. A jobbról állók fölött kimondott üdvözítő ítélet után következik annak megokolása. Ebben hirdette ki az Úr az új törvénynek olyan szentesítését, amely magát a szeretet kötelékét is meghaladja, mert önmagát tette személyes kapcsolatnak a megváltott emberiség minden tagja között. Ez a társadalmi létnek legfőbb jogi ténye. Első hallásra szinte úgy tetszik, mintha Krisztusnak nem az Atya dicsősége, hanem az ember boldogsága volna az első, az egyetlen érdek. Nem azt mondja ugyanis: jöjjetek, Atyám áldottai és vegyétek birtokba a nektek készített országot, mert tiszteltétek Atyámat, és szüntelenül imádkoztatok; nem azt mondja, jöjjetek, Atyám áldottai, mert a hitet hűségesen megőriztétek, keményen böjtöltetek és az Én testem volt mindennapi kenyeretek, mert az Egyháznak engedelmes fiai voltatok és a világ szellemének ellenálltatok. Szinte úgy beszél, mintha mindaz csak másodrendű dolog volna, ami szükséges, de könnyű, hanem azt mondja: jöjjetek, mert éheztem és ennem adtatok... Az igazak pedig azt felelik majd Neki: Uram, mikor láttunk mi Téged éhesen, mikor jártál köztünk nagy hidegben ruha nélkül, rongyosan, mikor láttunk hajléktalanul az utcára kilököve, mikor sorvasztott nálunk Téged a betegség? És a Király azt feleli nekik: Bizony mondom nektek, amit egynek cselekedtetek legkisebb atyámfiai közül, Nekem cselekedtetek. Ime, itt áll előttünk a megdöbbenő, szívet elállító tény: *Krisztus minden emberrel jogilag azonosította magát. A szentek bírása, mint a híd alatt lakó utolsók, az utcai padokon és a kapuk aljában háló emberek, a senkik isteni barátja. Szinte kedvünk volna azt gondolni, hogy az egész csak képletes beszéd, a tanító művészet halhatatlan remeke, keleties ókori előadás stílus-pompája, olyan, mint az arab példabeszédek színeket halmozó nyelve, amelyet le kell fordítani a nyugati ember józan gondolkozására. Csakhogy nem így*

áll a dolog, mert Ágoston és Ambrus és Jeromos latinok voltak, Chrysostomus, Nazianzi Gergely meg Bazilius görögök voltak, és úgy értették, amint írva van, és a magyarázatban az ő egybehangzó véleményük a döntő tekintély. A sok közül csak egyet idézek, talán a legnagyobbat is, Ágostont. A szónoklat világhírű tanára, amikor Krisztus papja lesz, nem törődik többé a klasszikus szabályokkal, a lelkében végbement isteni esemény után nyelve és stílusa is egészen átalakul és az Evangélium beszédmódjához simul és így lesz a keresztény humanizmus legnagyobb képviselője, aki megveti az új Európa alapjait. A legnehezebb kérdéseket is mesteri kézzel ragadja meg, de egészen káprázatos és elbűvölő lesz, amikor a szeretet új parancsáról beszél, annyira, hogy hallgatói gyakran tapsviharral köszönik meg a gyönyörűséget, amellyel megtölti szívüket. Egy ilyen alkalomkor mondta nekik: Ha ennyire tetszik a szeretet, legyen nektek is belőle sok; lopni sem kell, venni sem kell, ingyen adják. Ha megnyertétek, őrizzétek, zárjátok a szívbe, mert édesebb annál semmi sincsen. Ha már akkor is ennyire jó, amikor beszélünk róla, mennyivel jobb annak, aki megszerzi magának.

Ágostonnak minden keresztény: Krisztus, mert a fej és a test, a fej és a tagok egy Krisztus. Azért a szegényben Krisztus éhezik, Krisztus nyomorog, Krisztus beteg, Krisztus szenved inséget. — Krisztus eget, Christus esurit. Ne vesd meg, barátom, az ajtód előtt könyörgő fekélyes Krisztust! Krisztus szűkölködik, amikor a szegény éhezik, és Krisztusnak adsz kölcsönt igen magas kamatra, amikor a szegényt segíted. A szegény a legjobb adós, mert helyette Krisztus fog kielégíteni téged. A gazdagok feleslege: a szegények betevő falatja, a felesleg másnak a jószága. Adj tehát belőle nyomorgó testvérednek. Ki ez a testvér? Maga Krisztus. Ha a testvérnek adsz, Krisztusnak adsz, és ha Krisztusnak, akkor Istennek adsz, aki áldott mindörökké. Isten azt akarta, hogy reád szoruljon, és te elzárkóznál előle? Isten nem akarja sem azt, hogy fukar légy, sem azt, hogy tékozzol el vagyonodat. Csak azt kívánja, hogy jól fektesd be tőkédet. Azt mondjátok: keresztények vagyunk. Bőven szórjátok a pénzt, hogy a nép kegyét megvásároljátok, de Krisztus parancsára nem adtok semmit. Látjátok, Krisztus szinte nem is parancsol, hanem alázatosan kér tőletek, mert inséget szenved a Krisztus. Miattad akart szűkölködni, hogy abba a földbe vedd el földi javaidat, ahonnan az örök élet termését arathatod. Kevés igazság van Ágoston roppant művében, amelyet annyiszor és annyi változatban hirdetne, mint ezt. Akár az Isten megismeréséről, akár a Szentháromságról, akár a zsoltárokról, akár a nagy ünnepek titkairól elmélkedik és értekezik, valamilyen káprázatos és megéjtő leleményességgel állandóan ezt a törvényt kalapálja hívei lelkébe, és sohasem lesz unalmas, soha nem fárasztó, amikor egyszerre nyúl a szívekbe és a zsebekbe. A szószékről püspöki kézzel mutatja fel a szegények vásott rongyait és üres tarisznyáját, és fáradhatatlanul dörömböl a gazdagok pénzes ládáján meg az aranytól fagyos szívek ajtaján. Ez az igehirdetés nem a kilúgozott közhelyeket, nem az élettől elvont jámborságot ajánl-gatta fáradt és mesterkélt hevülettel, hanem villamos izgalommal töltötte meg a templom légkörét. Megrázta és fölhevítette a karthágói bankárnegyed és maga köré gyűjtötte a városszéli viskók elesett népét. A szegények és gazdagok püspöke bíró és ügyvéd volt a nagy perben a vagyon urai és a munka rabszolgái között. Könnyű elgon-

dolni, mekkora hatalommá lenne ismét a keresztény szószék, ha papjaink állandóan az ősi Hippó, Alexandria, Bizánc, Antiochia, Kappadócía, Mediolanum és Róma templomaiban járnának szentbeszédet hallgatni, mielőtt a mai népet oktatnák Krisztus igéjére.

Szent Pál a felebaráti szeretet erényét többre értékeli, mint a karizmákat, vagyis a csodatevés és jövendülés adományát, s azért írja a pártviszályoktól felkavart korinthusi egyháznak: Szóljak bár az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. És legyen bár prófétáló tehetségem, és ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt, és legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok. És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására, és adjam bár át testemet, úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem. A szeretet türelmes, nyájas, a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal; mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet soha meg nem szűnik. Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három; de ezek között legnagyobb a szeretet. (I Kor. 13.)

A Szentírás összes magyarázói egyetértenek abban, hogy ez a szöveg az isteni emberszeretet fonséges himnusza, azé a szereteté, amely Krisztus kedvéért mindenkit testvérnek fogad. Ez a dicsőítő ének arról a jóságról szól, amely csupa önzetlen, cselekvő figyelem és szolgálat azzal szemben, akit szeretünk. Ezért az Újszövetség íróival együtt Szent Pál sohasem használja a szeretet jelölésére a klasszikus *ἀγάπη* szót, hanem következetesen *ἐρωσ*-t ír, mert az előbbi a görögöknél a szenvedélyes birtoklás vágyát jelentette, és ez gyakran egyértelmű volt az érzéki szeretettel. Az új szeretet új nyelvet teremtett magának, mert új értéket hozott az életbe.

Nyilvánvalóan a lelki élet egyik gyújtópontja ez a testvéri szeretet, és ezért a szentek is többre tartották minden rendkívüli kegyelemnél. Avilai Teréz legfőbb misztikus írásában, a lelki várkastélyban is ezt hangsúlyozza: Ha a két parancsot tökéletesen teljesítjük, akkor egyesülve vagyunk az Istennel. Mert, hogy szeretjük-e Istent vagy sem, azt nehéz megmondani, bár erre vonatkozólag is vannak biztos jelek, ellenben nem kell sokáig kutatnunk, hogy szeretjük-e az embertársunkat. Legyetek meggyőződve, hogy minél jobban haladtok az utóbbiban, annál jobban fogtok haladni Isten szeretetében is. Ő szent Fölsége ugyanis annyira szeret bennünket, hogy jutalmul felebaráti szeretetünkért, ezerféle úton-módon fogja megnövelni azt a szeretetet, amellyel Neki tartozunk. Emlékezzünk arra is, mekkora helyet foglal el Kis Teréz rövid életrajzában az a rész, ahol a testvéri szeretet parancsáról ír. Azért is egészen bizonyos, hogy az a szegény parasztasszony, aki lisztből és Krisztus szeretetéből gyúrja a kenyeret, közelebb lehet az Istenhez, mint világhírű papok és halhatatlan nevű hittudósok. Ha igaz, hogy a lelki életben annyit haladunk csak, amennyire megtagadjuk magunkat, akkor azt is merem mondani, hogy a legnagyobb önmegtagadás a testvéri szeretet, és annyi lesz bennünk Isten boldogító kegyelme, amennyire szeretjük legkisebb atyánkfiait. Ha kevés volna közöttünk az igazi lelki ember, ha kevés akad olyan,

akit Isten rendkívüli kegyelmekkel is elhalmoz, akkor féltő, hogy mindez azért van, mert kihűlt a szívünkben a finom, a megértő és odaadó barátság egymás iránt. P. Birónak nagyon mély meglátása volt, amit egyszer Szegeden a lelkigyakorlatban mondott: Testvérek, ha azt akarjuk, hogy több legyen Magyarországon a hivatás, szeressük nagyon egymást, mert a jó Isten nem küld oda szép, fiatal szíveket, ahol nem találnak melegebb otthontra, mint az a család, ahonnan kiszólitja őket. Igen, ez tökéletes megjegyzés volt, fején találta a szöveget. Micsoda poklot neveltető és siratni való bohózat volna egy tökéletes-ségre törekvő magánzók társulata, akik úgy élnek együtt, mint a vendégek a szállodában. Még rosszabb volna úgy lakni egy földel alatt Jézussal és egymással, hogy a lelkünk sohasem találkozzék. Ki az a bolond, — Athanáz is használta ezt a szót — akinek kedve volna, bogaras és befagyott szívű agglegények penziójában leélni az egész életet. Ezért igazán nem érdemes elhagyni a kedves családi otthont, bánatba borítani anyánk szívét és idegenbe távozni azoktól, akiknek legfőbb gondja, hogy nekünk örömet szerezzenek. Nem esztelenség-e lemondani arról, hogy mindennap halljam az anyám felejthetetlen édes hangját, ha a papi közösségben olyan ritka volna a meleg, baráti szó, mint a fehér holló. Ha az előjárók csak „hatóságok” s szemükben mindenki csak közigazgatási alany volna, ha ebben a rendben nem találna mindenki a legjobb barátokra, Jézusban egymást boldogító, egymásnak örülő testvérekre, ha egy jó keresztény család különb társaság volna, mint a mienk, akkor jócselekedet volna az ilyen torz alakulatot minél hamarabb feloszlatni. Hála Istennek, ha mindezt csak föltételes módon kell mondanunk, de annál szemesebben kell vizsgálnunk szüntelenül szívünk redőit, hogy onnan minden önzést, érzékenységet és hidegséget száműzzünk. Ha a lelki életben szárazság kínozza bennünket, ha szavunknak, tollunknak nincs hódító ereje, ha a finom unottság és fásultság környékezik, azt szokták mondani, hogy ennek oka a lanyhaság. Elismerem, tökéletesen igaz ez az aszketikus köz-hely, de mivel közhely, jóformán semmit sem mond. Úgy hangzik, mint az a másik: ha rosszul érzi magát, vegyen be aszpirint. Sokkal okosabb ilyen esetben azt tanácsolni: Szerezzen barátom másnak jó örömet, és akkor Isten százannyit ad Önnek. *Experto crede Ruperto.* Meg vagyok győződve, hogy Lacordaire főképen azért tudta szavával megtörni annakidején a francia társadalom vallási közönyét, azért tudott annyi fiatallembert vonzani rendjébe, mert nagyobb volt a szeretet, mint a szó művészetében. Mint prior és provinciális nem egyszer megtisztította a többiek sáros cipőit és serényen septe az udvart, hogy a testvéreken könnyítsen. Utolsó betegségében a novíciusok és teológusok gyakran véresre korbácsolták magukat és végigimádkoztak sok éjszakát, hogy csodát eszközöljenek ki számára, mert jobban szerették, mint édesapjukat. A hiába várt gyógyuláznál nagyobb csoda volt ez, a testvéri szeretet csodája. Mert annyira tudott szeretni, őt is szerették nagyon, akinek vezérlő elve volt: légy kemény, mint a gyémánt, és gyengédebb, mint édesanyád.

Ágoston püspök úr szavaival foglalom egybe az egészet: Istent nem látta senki sohasem: láthatatlan valóság Ő, s azért nem is a szemmel, hanem a szívvel kell keresni. Beteg szemmel a tündöklő napot sem láthatod, azért is gyógyítsd meg szemedet, hogy lássad az Istent. Ott áll az Evangéliumban: boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az

Istent. Senki se akarja testi képzelettel elgondolni Őt. Az ilyen korlátolt ember úgy képzeli magának, mint valami igen nagy alakot, mérhetetlen, minden helyet betöltő nagyságot, amilyen a mindent besugárzó fény, vagy esetleg valami nagyon tisztas öregnek álmódja. Te ne gondold magadnak semmi ilyen hiábavalóságot. Ha látni akarsz Istent, arra gondold, hogy *Isten a szeretet*. Milyen arca van a szeretetnek? Milyen alakja, milyen termete van, milyen lába és keze, senki sem tudja megmondani. Mégis van lába, mert az hoz az Egyházba, van keze, mert kenyeret ad az éhes szegénynek, van esze, mert meglátja, ki szenved segítséget, van füle, mert meghallja Isten hangját. Akiben megvan a szeretet, az egészet látja egyszerre. Lakozzál a szeretetben és lakást vesz nálad, maradj őbenne és benned maradj. Ki szereti azt, amit nem lát? De amikor magasztalom a szeretet szépségét, ti felugortok, tapsoltok és ujjongtok. Mit mutattam nektek? Talán ragyogó színeket, aranyat vagy ezüstöt, talán gyöngyöt csillogtattam a kincseimből? Mit mutattam hát a szemeteknek? Talán elváltott az alakom, míg beszéltem? Mégis ujjongtok, amikor a szeretet dicséretét mondom. Szemmel nem láttok semmit és a szívetek mégis megtelt örömmel. Ha ennyire tetszik a szeretet hangja, úgy kedveljétek meg, hogy a szívetekbe is zárjátok mindenkorra.

Varga László S. J.

Milyen a jó pap?

Megjegyzés: A távoli Mexikó papságának szavaként közöljük az alábbi „papi programot”, amely a kitűnően szerkesztett mexikói papi folyóirat, „CHRISTUS”, 1947. 12. évf., 140. sz.-ban jelent meg. (Apartado, 2181. — Donceles 99. — A. MEXICO, D. F.)

1. A jó pap következetesen, meghatározott órában kel föl.
2. Mindennapi munkáját a tiszta szándék harmatával hinti meg.
3. Reggeli elmélkedéséhez hűségesen ragaszkodik.
4. A szentmisére, akárcsak az előkelő vendéggel való találkozásra, fölkészül (kifogástalan külső és lelki behangolás).
5. Az oltár áldozatát a hit elevenségével s a szeretet melegével, az első szentmise hangulatában igyekszik végezni.
6. A hálaadást nyugodtan és áhítattal végzi.
7. A papi zsolozsmát „digne, attente ac devote” mondja el.
8. Naponkint legalább egy órát fordít egyházi tanulmányokra, szemmel tartva azt, amire legjobban szüksége van.
9. Az erkölcsstan időszakai ismétlésére gondot fordít.
10. Az evésben és ivásban mértéket tart.
11. A szentségi Úr Jézushoz gyakran ellátogat.

12. Nem múlik el nap számára lelkiolvasmány nélkül.
13. A rózsafüzért, ha teheti, családi keretben vagy a templomban imádkozza.
14. Van néhány józanul megválasztott magánajtatossága.
15. A részletes lelkiismeretvizsgálást (examen particulare) nagyra értékeli s változó életkörülményeihez úgy alkalmazza, hogy a lelki életben haladjon.
16. Minden nyolcadnap (legalább) gyónik s épületes pap vezetésére bizza magát.
17. Sohasem tér éjjel nyugovóra a nélkül, hogy jó kereskedő módjára számadásait rendbe ne hozta volna.
18. Papi hivatása gyakorlásában a jószándék és az Úr házáért való buzgóság vezeti.
19. A gondjaira bízott nyáj felé, az Úr Jézus szellemében, lelki szeretetet mutat.
20. Különös figyelemmel van a szegényekre és elhagyottakra, úgy, amint tette az Isteni Mester is.
21. A beteglátogatást tapintattal és okosan végzi.
22. A gyermekek vallásos nevelését szíven viseli.
23. Az A. C. biztosan számíthat rá; a mezeti és ipari munkásság szükségleteit ismeri s rajtuk készségesen segít.
24. A gyóntatószékben, az Isteni Orvos, Tanító és Atya szellemében szem előtt tartja a papi méltóság és okosság követelményeit.
25. Hogy e kényes hivatását jól tölthesse be, az elején fölindítja a jószándékot (türelem!) és Istentől megvilágosítást kér, a végén pedig tanúsított magaviseletét fölülvizsgálja.
26. Féltő gonddal ügyel az Isten házának tisztaságára (seprés, szelöltetés, portalanítás!).
27. Az év főbb ünnepeit méltó fénnel üli meg; s híveit azok jelentőségéről fölvilágosítja.
28. A szertartások előírásait pontosan követi.
29. A templomban vigyáz a csendre, s hogy híveinek jó példával járjon elől, kellő módon a sekrestyében is gyakorolja azt.
30. Följebbvalói ellen nem zúgolódik; paptársait nem szólja meg; híveivel szemben tartózkodó modorú. A papi becsületen nem enged csorbát ejteni.
31. A nőkkal nem bizalmaskodik. Viselkedése velük szemben a szemérem, tartózkodó és természetfölötti udvariasság jegyében áll.

32. A gyakori gyónókkal szaporán végez s sohasem engedi meg, hogy a gyóntatószékben másról, mint lelkiismereti kérdésekről szó essék.
33. Lelki tisztaságban az angyalok segítségét igyekszik biztosítani. Az élet nyomorúságai és számos veszedelme közepett maga mellett érzi őrangyalát.
34. Havonkint lelki magábaszállást végez, hogy elvonulva átgondolja jóföltételeit, kivált azok gyakorlati vonatkozásaiban.
35. Hasonlókép, de röviden, nyolcnaponkint (a gyónás alkalmával) megnézi, nem vernek-e gyökeret rossz szokásai.
36. Évi lelkigyakorlatait sohasem hagyja el.
37. Isten szolgálatában gyermeki szeretet és öröm jellemzi, mert az Úr Jézus bizalmas barátjának tudja és érzi magát.
38. Életében és halálában az Isteni Főpap küldetésében jár el; magasztos hivatását az Ő túláradó irgalma ajándékának tekinti.
39. Jézus Szívének tisztelője és az Ő tiszteletének lelkes terjesztője.
40. Papi életének meredek ösvényein a Szeplőtelen Szűz pártfogásába fogódzik, s az Ő kívánságainak megvalósításán fáradozva halad mindvégig.

A. Méndez Medina

Xavier lelkiisége

India és Japán apostola; százezrek megtérítője; a missziók legfőbb pártfogója, Isten országa minden munkásának utólérhetetlen példaképe. Csodáinak és jóvendöléseinek csak utalásszerű felsorolása a Monumenta Xaveriana indexében hét hasábot tölt meg. Közben azonban a mű nagyszerűsége mögött valahogyan elveszett számunkra a véghezvivő ember. Bámuljuk, de nem érezzük benne az élő személyiségnek azt a melegét, ami olyan varázslatosan hat reánk egy Assisi Szent Ferenc, egy Don Bosco láttán. Pedig Xavier nem valami tökéletes szobor a szentek csarnokában. Ennek a hallgatag baszk nemesnek, Loyola Ignác legkedvesebb fiának tüzek és viharok járták a lelkét, s az Istennel való érintkezés szenvedélyes bensőségében nem egykönnyen találjuk párját. Mindez azonban belül zajlott le, mint a „Király titka”. Xavier nagyon jól megtartotta a tanácsot, amit egy ízben egyik alárendeltjének adott: „A belső dolgokat, amelyeket Isten éreznie adott, ne ossza meg senkivel; úgy értem, azokat a dolgokat, amik nem a hívek javára és lelki előhaladására szolgálnak.”¹ Leveleiben, stílusának minden közvetlensége mellett, alapjában véve nagyon keveset árul el magáról; naplót nem vezetett, még egyes feljegyzéseket sem tett, mint „lelkének atyja”, Ignác. Igaz, hogy zaklatott életében nem sok ideje lett volna ilyesmivel foglalkozni, nem egyszer még fizikai lehetősége sem; de bizonyára nem is akarta. A jezsuitának abba a típusába tartozik, amely — furcsa, de igaz paradoxon — aktivitásával zárkózik el az emberektől. Teljes, szenvedélyes odaadással olvad föl feladata szolgálatában, úgyhogy nem könnyű dolog meglátnunk benne az élő, küzdő embert.

Szabad-e mégis megkísérelni a behatolást ebbe az „elzárt kertbe”? Nem kegyeletsértés-e faggatózni ennek a szent hallgatásnak láttán?

Szabad, mert szükségünk van rá. A szenteket társul, barátul, útmutatóul adta a küzdő Egyháznak Isten; de nem tudjuk másképp megfogni a kezüket, csak ha emberi közelségbe jutunk hozzájuk. Ahogyan Xavier egy 18. századi magyar életrajza olyan kedvesen mondja: „Mivel a' csudák csak csudálkozásra, ezen jóságos cselekedetek pedig maga követésére gyúlaszttyák az embernek szívét.”² A mai ember számára ez is hozzátartozik a „lelki előhaladás”-hoz. De bizonyos, hogy mély alázattal, s még ennél is nagyobb tapintattal kell hozzáfognunk a kísérlethez. A kép természetesen csak vázlatos lesz; de igyekezni fogunk a legalapvetőbbnek érzett tulajdonságokat kiemelni.

Mik Xavier lelkének természetes alapvonásai? Milyen adottságokra épített benne az isteni kegyelem? — A fiatal párizsi magisterben első tekintetre szembeötlők a nagy ambíciók és nagy igények. Fényes jövőről álmodozik: egyetemi katedra, tudományos sikerek, hírnév, előkelő, gazdag élet; ennél nagyobbát még nem tud elképzelni. Aztán a Gondviselés összehozza Faberrel és Ignáccal. Tudjuk, hogy Ignác,

aki már akkor tudott „mindenkinek mindene“ lenni, apró pénzkölcsönökkel és egyéb szolgáltatásokkal nyeri meg lassan hevesvérű, de hálás és lovagias természetű tanárát. S hosszú esték mind bizalmasabb beszélgetéseiben egy evangéliumi mondást ismételtget egyre a dicsőség-vágyó fiatalembernek: „Quid prodest... Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?“ Xavier először kineveti, aztán tiltakozik, küzd az egyre súlyosabban ránehezedő kellemetlen gondolat ellen; hosszú hónapokig tart a tisztulási folyamat, a vége azonban döntő győzelem, teljes átalálítódás a spirituális síkra. Most már rányílt a szeme arra a másik világra, amelynek feladatai, sikerei, kilátásai hozzá sem mérhetők az ő eddigi vágyaihoz. S a nagyratörés veleszületett mohóságával ráveti magát a meghódítandó új területre: saját lelkére. Jellemző, hogy megtérése első idejében karthauzi akar lenni. Ignác, aki messzebb lát nála, s tudja, hogy erre a nagyszerű hódítóra más lelkek is várnak még, alig győzi lebeszélni. Olyan féktelen önsanyargatásba fog, hogy komolyan féltik az életét, s az első társak, akik pedig ugyancsak nem bántak valami puhán magukkal, döbbszent bizalmatlansággal nézik. S amikor a velencei gyógyíthatatlanok kórházában éjt nappá téve virraszt a legvisszatartóbb betegségek ápolásában, egyetlen szenvedélyes fohászt ismételtget: „Amplius, Domine, amplius!“ „Többet, még többet, Uram!“ Több munkát, több fáradságot, több szenvedést, több önsanyargatást.

Ez a „magis“, az „inkább“, amely jellemének alapvonása, kegyelmi életének is sarkpontja lesz. Megindító esdekléssel kéri előljáróját és rendtársait: „kérünk benneteket, Atyák, és újra meg újra esedezünk az Úrban... adjátok tudtunkra az eszközöket, hogy jobban szolgálhassunk Istennek, a mi Urunknak“...³ Egy szörnyű tengeri vihar alkalmával arra kéri Istent: csak azért szabadítsa meg ebből a veszedelemből, — ha úgy akarja — „hogy más ugyanekkorakba vagy még nagyobbakba jusson, amelyekben inkább szolgálhassa őt“.⁴ Természetes, hogy ez a nagylelkűség, a krisztusi „bővebb élet“-nek ez az olthatatlan szomjúsága nem állt meg a saját lelkénél. „A mi Urunk — írja róla az egykorú krónikás — annyira kitágította szívét, hogy belefért az egész világ, s a földkerekség megtérítése lehetőnek és könnyűnek tűnt számára.“⁵ Két rövid szócsekk maradéktalanul megmagyarázza egész életét, nyugalmat nem ismerő vándorlását, csodával határos munkateljesítményét: a „fiat“, az engedelmesség szava, és a „magis“, a nagyobb istenszolgálat, az „omnia ad maiorem Dei gloriam“ jelszava. Ignác, aki tisztában van ezzel a nagylelkűséggel, elégnék tartja ennyivel adni tudtára indiai küldetését: „Isten ebben a dologban a te szolgálataiddal akar élni; ez neked való vállalkozás; reád vár ez a küldetés.“⁶ Éppen csak sietős búcsút vesznek egymástól, s Ignác a leendő pápai legátus agyonfoltozott reverendáját kicseréli a sajátjával. És Xavier máris indul Szent Ignác ruhájában — micsoda szimbólum! — országok meghódítására. A portugál király magánál akarja tartani, de ő könyörög Ignácnak, engedje tovább, nagyobb veszedelmek, nagyobb feladatok elé. S amikor Indiában egy japán vetődik el hozzá, olyan örömmel fogadja a hírhozót, mint valami „mennyei követet“, és azonnal kész indulni az új területre, az új néphez, ahol „több gyümölcs és a mi Urunk nagyobb szolgálata“ van kilátásban.⁷ Életének legsúlyosabb lelki válsága akkor éri, amikor ezt a „magis“-t hiúsítja meg az emberi rosszakarat és korlátoltság: elzárják a nagy

krisztusi konkvisztádor útját Kína felé. Szinte megdöbbenő ezidőtájt irt levelezését forgatni: a mindig vidámságtól sugárzó, barátságos, rendíthetetlen optimizmusú Xavier azt mondja, hogy „belehalna a szenvedésbe”, ha tiszta szándékának tudata nem enyhítené; kéri kijelölt útítársát, ne is látogassa meg, nem bírná elviselni látását; s úgy írja alá magát, mint „szomorú és vigasztalhatatlan barátja”.⁸ És az orvosság, amivel sebét hűsítgeti, megint csak ugyanaz: az a meggyőződés, hogy igen nagy szolgálatát jelentheti Istennek a kínai misszió, ha az ördög ennyire acsarkodik ellene, s bizakodás abban, hogy mégis az égi Vezérnek kell győzedelmeskednie, „és nagy dicsőségére lesz, ha hozzánk hasonló silány és nyomorúságos eszközökkel megghiúsít egy oly hatalmas igyekezetet, mint az ördögé”.⁹ Óriási terveit és szándékait közönséges szemmel nézve nem egyszer esztelenségnek, féktelen elbizakodottságnak lehetne minősíteni. Csakhogy ne feledjük, hogy ilyenkor már nem az ember beszél belőle, még csak nem is a kegyelmi légkörbe fölemelkedett szent, hanem Az, aki oly szentpáli tökéletességgel kelt életre benne, a Kereszt nagy Szomjúhozója. Az Ő világot-átfogó vágyai hullámanak Xavier életének ritmusában, zúgnak föl a híres jelmondatban: „Lelkeket adj nekem, Uram, lelkeket!...”

De a ritmusra a hullámozás mellett nem kevésbé jellemző a mérték. Xavier lelkében a szenvedélyes lobogás mellett roppant józanság, fegyelem és főként végtelen *diszkréció* él. A mindennapi ember szert polárisan szembeállítani dolgokat, embereket. Így szokták emlegetni Szent Ignácot, mint a nagy, hideg zsenialitású szervező és törvényhozó, Xaviert meg mint a misztikus, robbanó vérmérsékletű krisztusi hódító típusát. Egészen elhibázott egyoldalúság. Ignác nem kevésbé nagy misztikus, mint lelki fia, de Xavier sem kisebb szervező és diplomata atyjánál. Micsoda ügyességre volt szüksége már csak legkedvesebb alapítása, a goai Szent Pál-kollégium zavaros ügyeinek rendezéséhez is! Micsoda mélységes emberismeret és tapintat korholó leveleiben! Micsoda „szent mesterkedés”-sel — egyik életírójának szava¹⁰ — férkőzik a bűnösök szívéhez! Egy káromkodós katonát pénzzel segít ki a kockázásban; egy elszokott bűnöst nem enged letérdelni a gyónáshoz, hanem kényelmes székbe ülteti; vendéglátója ágyasaival úgy beszélget, mint rangbeli asszonyokkal (akár Krisztus a samariai asszonnyal a kútnál!). Semmi sem lepí meg, semmi sem háborítja föl, zavartalan nyájassággal társalog a legmegrögzöttebb bűnösökkel, előszeretettel hívhatja meg velük ebédre magát, míg aztán egy-egy alkalmas pillanatban el nem kezdhet dolgozni tulajdonképeni célján: odaédesgetni őket találékony szeretetével¹¹ a „vamosok és bűnösök barátjához”. Remekei az emberekkel való bánásmódnak, még holt betűkbe foglalva is, katekétikai formulái; hát még ha hozzáképzeltük egyéniségének varázsát! Nem hiába bizakodik Szent Ignác, amikor teljhatalommal az indiai provincia élére állítja, jámborságában és okosságában egyaránt!¹² Igen, szent diplomácia ez, de ugyanakkor veleszületett tapintat. Legelhatározóbban jellemzi azonban lelki világát a diszkréció Istenhez való viszonyát illetően; ugyanolyan döntő módon, mint Szent Ignácnál. A szentek általános sajátága, hogy igyekeznek eltitkolni a kapott rendkívüli kegyelmeket, de Xaviernél a szemérmes pironkodás és gyermeki kedvesség egész sajátosan finom árnyalataira bukkanunk. Amikor egy halottfeltámasztásra vonatkozólag akarják kifaggatni, mélyen elpirulva, vidáman megöleli a kérdezőt, s így kiált fel: „Jóságos

Isten! Én, halottat föltámasztani? Ó, én szegény bűnös! Igen, idehozták azok az emberek ezt a fiút, de életben volt; én megszólítottam és Isten nevében megparancsoltam, hogy keljen föl, mire föl is kelt. Ezen csodálkozott a nép.”¹³ Egy éjszaka meglesik a templomban imádkozás közben, s látják, hogy az ördögök kegyetlenül megverik. Két-három napig kénytelen ágyban is maradni. Házigazdája érdeklődésére bevallja, hogy nem érzi jól magát, de az okáról természetesen mélyen hallgat. Erre aztán fejére idézik azokat a szavakat, amelyekkel a küzdelem közben segítségért könyörgött a Szent Szűzhöz: „Asszonyom, segíts! Asszonyom, hát nem segítesz?” — mire Xavier, látva, hogy leleplezték, szégyenkezve elneveti magát.¹⁴ Ez az elrejtőzés minden karizmatikus adománya ellenére meglehetősen sikerült is neki. Följegyezték róla, — s ez minden csodájánál nagyobb csoda — hogy „inkább valami közönséges embernek látszott, mint ilyen köztiszteletben álló és szentéletű személynek”.¹⁵ Mindenkihez alkalmazkodik, nem botránkozik meg a vidám tréfálkozásokon sem. Amikor megszáll valahol, kivárja, míg a többiek elalszanak, s úgy kel föl vagy szökik át a közeli templomba imádkozni. Ha egyedül van, éppen csak annyit eszik, amennyi élete fenntartására szükséges; vendégségben viszont válogatás nélkül elfogad mindent, amit eléje tesznek, hogy aztán utána ismét kemény böjtökkel sanyargassa magát. Amikor egy hölgy boldogan jegyzi meg neki, hogy gyónásaiban senkinél sem volt még része ekkora lelki örömben és vigasztalásban, komolyan megint, hogy inkább adjon hálát Istennek bűnei megbocsátásáért.¹⁶ Ha valami okból mégis beszélnie kell a kapott kegyelmekről, rendesen harmadik személyben teszi: Tudok egy személyt, akinek Isten nagy jutalmakat adott... Tökéletesen azonban csak egyvalaki előtt sikerült eltitkolnia lelki nagyságát, s ez saját maga volt. Silány eszköznek, a nagy mű akadályának tartja magát, retteg, hogy hálátlansága miatt elveszti Isten kegyelmét, s megható alázattal könyörög állandóan rendtársai imádságos segítségéért. „Most hát lássa szeretett szent Atyám, — írja Szent Ignácnak, amikor az indiai provincia élére kerül — hogyan bizza rám a Társaság annyi ittlelvő szent lelkének terhét, mert én világosan fölismerem magamban Isten irgalmassága folytán nagy elégtelenségemet. Azt reméltem, hogy engem ajánlott a Társaság tagjainak, nem pedig őket nekem.”¹⁷ A kínai út is bizonyára bűnei miatt hiúsult meg.¹⁸ Nem kételkedhetünk őszinteségében, amikor apostoli sikerei teljében úgy ír rendtársainak, mint „legkisebb testvérük”, „a Jézustársaság legkisebb tagja”, Ignácnak pedig mint „legkisebb és leghaszontalanabb fia”. Nyomasztó, de egyben boldogító érzés ez; hiszen éppen az az Isten „nagyobb” dicsősége, hogy ilyen nyomorúságos eszközökkel tud eredményt elérni!

Alapvető jellemvonása még Xaviernek az elemi nagyságú *szeretetenergiák*. Leveleiből, főleg a rendtársaihoz írottakból, szinte perzselő erővel csap ki a legemberibb szeretet, gyöngédség, s egyben — minden önzetlensége mellett — a megértésre, sőt fizikai együttlétre vágyakozás. A befejezés sokféle változatban mindig ugyanaz: Isten hozzon össze a boldog mennyországban, ha már e földön nem láthatjuk többé egymást! Még Bolognából írja egy alkalommal: „Mivel azt hiszem, ebben az életben csak levelekben fogjuk egymást látni s majd a másokban színről-színre, sok ölelés közt, — mi marad más hátra, mint hogy az alatt a rövid idő alatt, amelyet ez az élet meghagy szá-

munkra, gyakori levélváltással látogassuk egymást.”^{18*} Igazi, kedves spanyol szellemességgel biztosítja a coimbrai kollégiumot: „Ha azok, akik szeretik egymást Krisztusban, láthatnák a jelen életben egymás szívét, higgyétek el, drága testvéreim, hogy az enyémben tisztán meg láthatnátok magatokat; és ha nem ismernétek magatokra benne, onnét lenne, mert én annyira becsüllek benneteket, ti pedig erényességek folytán annyira megvetitek magatokat...”¹⁹ Nem lehet fájdalmas meghatottság nélkül olvasni, amikor sok helyen mintegy alkudozik szívével s abban reménykedik: hátha visszahívja egyszer Szent Ignác, s akkor még a földön is meglátják egymást, hiszen az engedelmességnek semmi sem lehetetlen, — a hosszú és fáradságos út éppoly kevésbé, mint a gyümölcsöző munkatér otthagynása. Tudjuk, „lelkének atyja” el is szánta erre magát, de már későn. Szancian szigetének halottját nem érthette többé utol a hívó szó, — még az engedelmesség erejében sem.

Pedig emberileg szólva nagyon rászorult volna erre a hívásra. Hiszen évek hosszú során át teljes egyedüllétben vívja külső és belső harcait. Istenért odaadta a család, barátok, szülőföld melegét; „s ami mindenekfölött kényszerít, hogy Istenbe vessük reménységünket: — írja — nincs senki, aki lélekben segítségünkre lenne”...¹⁹ Egyetlen kérése az Európába küldött levelekben: tudósítsák gyakran és hosszan az otthoni eseményekről, a Társaság életéről; s ebből is vajmi kevés jutott osztályrészéül. Szent Ignácot kérni sem meri, hogy írjon neki, csak hogy bizzon meg valakit a híradással; s valóban négy esztendeig egy sort sem kap tőle. Mikor aztán megjön végre a régóhajtott atyai levél, India és Japán kemény hódítója zokogva olvassa újra meg újra, és könnyek között válaszol rá!²⁰ Isteni Mesteréhez hasonlóan sokan szerették, de még többen gyűlölték, üldözték, rágalmazták; viszont hívei sem igen értették meg, s a legtöbbször félreismerték. Végelemzésben nagyon egyedül volt, — egészen halálos ágyáig, ahol „egyedül, az egyedüli Istennel vigasztalódva, egyedül Isten kezébe adta át lelkét”.²¹ Még annyi vigasztalása sem volt, hogy rajongva szeretett szerzetescsaládjának valamelyik tagja fogta volna be szemét. — Pedig az ő szeretete kiterjedt válogatás nélkül mindenkire: a goai kollégium fiatal tagjaitól kezdve, addig a három tengéri kalózig, akiknek visszaüzen egy különben egészében kereszténnyé lett szigetre, hogy a kedvükért hajlandó visszatérni és újrakezdeni a missziót! Méltán szokták emlegetni szeretetének fölséges példajaként, hogy amikor Don Alvaro kapitány megakadályozza kínai útját, ő viszonzásul minden nap érte miséz; ő, aki százezrek megtéréséért ajánlhatta volna miséit, s egész világrészek sorsa lebeg állandóan szeme előtt! De nem kevésbé meggyőző a szerencsétlen, beteglelkű Gomez rektorhoz írt levelét olvasni. Hiszen a testvér-ütötte seb mindig fájóbb; és Xaviernek aligha szerzett valaki több kellemetlenséget és bonyodalmat ennél a rendtársánál. Mégis ilyen hangon ír neki: „Urunk szerelmére kérem Ont, hasson oda, hogy a Társaság minden tagja nagyon szeresse... Nagyon kérem, írjon részletesen lelki életéről; hisz tudja, mekkora öröm lenne számomra, ha megszabadítana attól a súlyos aggodalomtól, amelyben élek...”²² Ugyanezzel az aggódó szeretettel sürgeti fiatal kollégiumi neveltjeit, lelkigyermekait, hogy tudósítsák minél gyakrabban lelkük állapotáról. Ezek a megnyilatkozások sejtenünk engedik, hogy Xavier az apostolnak nem abba a típusába tartozott, aki

csak alkalmoszerűen szenteli magát valamilyen feladatnak, hanem abba a másikkba, akinek mindenegyes megtérített, gondjaiba vett lélek külön probléma, öröm és szenvedés, eltéphetetlen belső kötelék. És ha ez valóban így volt: mennyit kellett véreznie ennek a meleg, érző gyökérszálakkal emberszívekhez fűződő szívnek, amikor a nagy krisztusi sürgetés vagy az engedelmesség parancsszava újra meg újra elszakadásra, továbbmenésre kényszerítette! Amikor Malakkából való elutazásáról beszámol, félig-meddig önvád alakjában el is árulja magát ez a belső küzdelem: Késő éjjel száll hajóra, szökik barátai és lelki gyermekei siránkozása elől. De mégsem sikerül kikerülnie a búcsúzást, „úgyhogy az éjtszaka és a lelki gyermekeimtől való elválás hatása bizonyos hibás érzelmeket keltett bennem, mintha talán az én távollétem befolyással lenne lelkük üdvösségére”.²³ A belső vértanúságnak ez a talán legérzékenyebb fajtája kevésbé nagystílusú lélekben törést hozhatott volna létre. Xavier azonban „inkább” szerette az Istent, mint barátait és gyermekeit, helyesebben bennük is az Istent szerette, nem saját magát. Azzal a szeretetsóvárgással pedig, amire idelelt kielégülést nem talált, s azzal a szeretetfölséggel, amit itt már nem volt kire pazarolnia, fölfelé fordult, megint spirituális irányba, oda, ahol „inkább” tudnak szeretni. Talán nem tévedünk, ha ebben látjuk egyik gyökerét a *szentek egyességébe* való szenvedélyes bekapcsolódásának. Persze csak az egyiket, s korántsem a legjelentősebbet. Mert hiszen itt egy nagy barokk és misztikus látás, illetőleg érzés átfogó egysége és hierarchikus tagoltsága nyilvánul meg. De hogy ehhez is van köze, azt mutatja, milyen különleges melegséggel és bensőséggel gondol a nagy egységen belül mindenekelőtt a Társaság élő és boldogult tagjaira, kezdve P. Faber — az egykori szobatárs — „boldog lelkével”...²⁴ (Ne feledjük, hogy nem a mai impozáns, 28.000 tagot számláló Jézustársaságáról van szó, hanem a még ezen innen levő fiatal rendről, s igen kisszámú halottairól.) Különben azokat a csodálatos barokk freskókat, amelyeken mint alázatos bűnös, közbenjárást kérve végigveszi a földi és mennyei hierarchia minden tagját, nyugodtan mellékelhetnénk illusztrációul Szent Ignác szűkszavú lelkigyakorlatos könyvének hasonló utalásaihoz.²⁵ De gyöngéd szeretete és gondja a tisztítóhelyen szenvedő lelkekre is kiterjedt. Közismert dolog, hogy csengetyűszóval gyűjtötte maga köré hitoktatásra a gyermekeket; de azt már nem szokták emlegetni, hogy ugyanezzel a csengővel esténként végigjárta a várost és emlékeztette a híveket a tisztítóhelyen szenvedő lelkekért való imádságra.²⁶

Láttuk, hogyan torkollanak Xavier lelkének természetes adottságai minden ponton a természetfölöttiségbe. De eddig még innen maradtunk a kapun, amelyen túl az igazi lelki élet kezdődik: a lélek egyedül marad Istenével. Mi lehet a kapun túl?

Ha semmi egyebet nem tudnánk Xavierről, csak hogy a szülő Jézustársasága tagja volt, mégpedig már a kortársak szemében is Szent Ignác után legtöbbször becsült tagja: ez egymaga elég ok volna, hogy biztosítson lelki életének *christocentrikus* jellegéről. Programja nem lehetett más, mint a Társaságé: minél tökéletesebb hasonulás a testté vált Igéhez, katonáskodás az isteni Vezér zászlaja alatt. Már kívülről nézve is szinte megdöbbentő az a hasonlóság, ahogyan az evangélium egyes jelenetei megismétlődnek életében: a csodás halfogás, a harmadnapos halott feltámasztása, a virágvasárnap diadalmas bevonulás;

mégpedig nemcsak lényegükben, hanem egy-egy egészen személyesen Krisztusra vonatkozó finom részletvonásban is.²⁷ Ezek azonban nem lényeges dolgok, csak figyelmeztetnek a lényegre. A Krisztushoz való igazi hasonlóság a szenvedésben, a kereszten kezdődik. A tények itt nem szorulnak bizonyításra. Xavier életéből egy pillanatra sem hiányzott a szenvedés, a megnemértés, a magány, a külső és belső keresztek. Hogyan viseli őket? Úgy, ahogy Mestere: teljes megnyugvással és vidámsággal. A szenttéavatási per minden tanúja egybehangzóan vallja, hogy állandóan egyformán barátságos, kedves, mosolygós volt, a legnagyobb viszontagságok között is, úgyhogy aki csak kipirult, vidám arcára nézett, máris jobb kedvre derült. Belül kifeszítve, — kívül Krisztus jó illata. Így vándorol az isteni Prédikátor módján városról-városra, tartományról-tartományra; amikor Malakka nem fogadja be az ígét, még a saruját is otthagyja induláskor, az evangélium szavára hivatkozva: „Rázzátok le a port is sarutokról, bizony-ságul ellenük...” „Ahol pedig befogadnak titeket, egyétek, amit elétek tesznek... gyógyítsátok meg betegeiket... Mert az Emberfia sem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon és váltságul adja életét sokakért.” Értjük-e most már Xavier életáldozatának legigazibb lendítő erejét? Értjük-e, miért kell neki minden lélek s miért olyan drága számára külön-külön mindenegyres lélek? A krónikásnak is Krisztus jut eszébe ennek az egészen Istennek és embereknek adott életnek láttán: „Nappal egészen a felebaráté volt; éjszaka egészen Istené, s így valósággal Krisztus követője volt, aki nappal fáradozva, az éjjeleket imában töltötte.”²⁸ Végül pedig „megadta neki Urunk azt a kiváltságot, hogy halálában is Megváltóját utánozza, amint életében utánozta, hasonulva Mesteréhez a kereszti szegénységében és minden emberi vigasztalástól való megfosztottságában”.²⁹

Ha azonban ennek a krisztushasonlóságnak legátfogóbb lényegét keressük, azt egy szóval így kellene meghatároznunk: *a krisztusi vegyes* — egyszerre szemlélődő és tevékeny — *életforma felöltése*. Már Szent Ignác első társai használják azt a jellegzetes kifejezést, hogy a jezsuita életideál: „in actione contemplativus”, azaz szemlélődő a cselekvésben is; vagy a másik oldalról: „actio mystica”, a szemlélődés istenbekapcsolódó mélyeiből forrásozó cselekvés. És Xavierről éppen ezt jegyzi fel legnagyobb csodálattal: „Miként is lehetséges, hogy halandó emberben ennyire egyesüljön cselekvés és szemlélődés, mint ahogy benne egyesült! Ritkán történik meg, hogy egy ember, aki ennyi és ilyen súlyos ügyekkel van elfoglalva, ráadásul szárazon és tengeren állandóan vándorol, a szétszórtság minden ebből származó lehetősége közt a nélkül, hogy egy pillanatra is megszűnnék tenni mindazt, amit az emberek lelki és testi segítségére tehet, és aki külső életmódjában annyira közönséges volt, érintkezésében pedig olyan jóságos és vidám, mint ez az áldottemlékű atya: mindamellett oly nagy mértékben bírja az imádság adományát s annyi kegyelmi segítséget, mint ő. Mert az imádságos összeszedettségben akkora könnyedséget és figyelmet tanúsított, még ha közvetlenül beszélgetés vagy valamilyen más foglalatosság után fogott is hozzá, hogy azonnal elragadtatásba esett és egészen elmerült Istenben s teljesen egyesült vele, mint kíváncsi emberek sokszor megfigyelték.”³⁰ Így járt „istenittasan” a földön, mintegy szimbolumként állandóan égre emelt szemmel, s közben nem is érezte, hogy az út kövei véresre sebzik mezítelen talpát.³¹ Minden szenvedése,

minden külső tevékenysége Krisztus nagy imádságos szívdobbanásába oldódik: „Ime jövök, hogy megcselekedjem, ó Isten, a te akaratodat.” „Az én eledelem, az, hogy Atyám akaratát cselekedjem.” Az Istennel való érintkezésnek ez a bensőséges, családias jellege, a „familiaritas cum Deo”, Xavier lelki életének legmélyebb titka; s egyben útmutatást ad nekünk vizsgálódásunk végső szakaszához, amelyben azt próbáljuk keresni: hogyan kapcsolódott Xavier földi életében az Istenség belső családi együttesébe — a *Szentháromságba*?

Az első, még csak kívülről vett támaszpont az, hogy Szent Ignác és a Társaság első atyáinak életében a Trinitas-misztérium tudvalevően központi helyet foglal el. (Még a mi Pázmányunkon is érződik ez!) Nehéz lenne elképzelni is, hogy éppen legérettebb és legkedvesebb fiának ne lett volna érzéke eziránt. Persze, diszkrét emberek legkevesebbet családi ügyeikről beszélnek; hát még az isteni családi ügyekről! Xavier sem igen beszélt. De azért leveleiben, imaformulaiban feltűnik a Szentháromság, olyankor is, amikor a dolog természeténél fogva nem is nagyon várnánk: „Ó keresztények! mondjunk hálát és dicséretet a Három-egy Istennek, aki megadta nekünk, hogy eljussunk a hitre...”³² „Társaságunk Boldogjai mindig ott állnak kívánságaink képviselőjében a legfölségesebb Szentháromság előtt.”³³ Egy tengeri vihart „az Atya és a Fiú és a Szentlélek, három személy és egy Isten” nevében csendesít le.³⁴ Halála előtt, mint a krónikás följegyzi, legtöbbször a Szentháromságot szölongatta: Atyát, Fiút és Szentlelket, akikhez mindig nagy ájtatossággal viseltetett.³⁵ Legárulóbb kifejezése azonban — amely, úgy látszik, jellemzően csak hagyományként maradt reánk, legalább sehol nem akadtam egykorú nyomára — az „O beata Trinitas!” felkiáltás, az istenittas lélek belerévülése az istenség belső életébe.

Krisztus szent embersége ebben a trinitárius látásban úgy szerepel, mint út az Atyához és legfőbb közbenjáró: „... ajánljanak (t. i. a földön élő hívek és a mennyei szentek) különösképen mindnyájuk Urának, Jézus Krisztusnak, a mi Megváltónknak és a Szent Szűznek, az ő anyjának, hogy ők folytonosan ajánljanak az Örök Atyának, akitől minden jó ered és származik”...³⁶ Az Örök Atya dicsősége, és pedig „nagyobb” dicsősége, a Teremtő megdicsőülése a teremtményekben: ez Xavier lelkiiségének végső rúgója. Azért mennek Japánba, írja Szent Ignácnak, hogy „a Teremtő kapjon dicséretet a teremtményektől, amelyeket saját képére és hasonlatosságára teremtett”.³⁷ Ezekon a havasi csúcsokon már elakad a magunkfajta ember lélekezete. Van azonban Xaviernek az Örök Atyához való viszonyára nagyszerű analógiánk: lelkének földi „legigazibb atyjához”, Szent Ignáchoz való viszonya. Szent Ignáchoz, akinek térdénálva írja leveleit, akit „szeretett szent-széd”-nek (sancta charidad), „legtiszteletreméltóbb atyjának” (observantissime Pater) stb. szölongat, és mint „áldott, boldog Szent Ignác atyánk”-at emleget,³⁸ akire hivatkozva parancsol alárendeltjeinek, akinek egyetlen intézkedése, néhány sor írása minden kérdést, kételyt, bonyodalmat megold s a lehetetlent is lehetővé teszi. Hihetjük-e józan ésszel, hogy az a Xavier, akit eddig ismertünk, az embert bálványozza így Ignácban?! Külön ki szokták emelni, milyen készséggel vállalja Ignác egyetlen szavára az indiai küldetést, pedig akkor még nem is szabályszerű rendfőnöke. Feltételezhetjük-e, hogy egy, ha mégannyira tisztelt és szeretett ember szeszélyének dobja oda ilyen szótlan áldo-

zatul életét? — Kétségtelen, hogy megtérésének első tudatos pillanatától kezdve valamikép a hozzáhajló Atyaistent látja benne, aki újrászülte lelkét a Fiú formájára; nem hiába szólítja egyszer ezen a döbbenetesen szép néven: „Pater mi in Christi visceribus unice”...³⁹ A rendi függés még csak mélyíti ezt az élményt. Xaviernek Szent Ignác-hoz való viszonyáról külön tanulmányt lehetne írni; alapvetően kb. a következő tulajdonságok jellemzik: mélységes reverencia, fogyhatatlan szerető gyöngédség, gyermekien egyszerű és meleg bizalom és tökéletes alárendeltség. Ilyenformán állhatott Istenével, a „minden dolgok Teremtőjével” is szemben.

A családi szentély legbensőjébe azonban a Szentlélekkel, az Isten Szeretetével, a nagy Megszentelővel érünk. Hogy Xavierrel a karizmatikus kegyelmek Osztogatója nagyon bőkezűen bánt, arra megint egész sor adatunk van: elragadtatások, mise közben elevációk, csodák, jóvendölések, démonokkal hadakozás... Az a tény, hogy Indiába érkeztek megkapja a nyelvek adományát, egymagában is eléggé mutatja, melyik Személy visel gondot küldetésére. Nagylelkű önátadását, a kereszt utáni szomjúságát Isten még sokkal nagyobb lelki vigasztalásokkal és kegyelmi adományokkal viszonzotta. Már Bolognában egy pénteki votívmise közben egyórás elragadtatásba esik, hiába ráncigálja ruháját a ministráns.⁴⁰ Goában meglesik éjtszaka, amint égre emelt szemmel extatikusan járkal a kollégium kertjében, és beszélget: „Uram, itt az ideje” — „mintha valaki jelenlétéhez szólna”...⁴¹ Leveleiben mindennaposak az efféle kifejezések: „ízlelni Krisztus keresztjét”, „a viszontagságok közt csodálatosan ízlelhetjük az Istent”, „sohasem tudnék eleget írni róla, mennyi benső vigasztalást érzek ebben az útban annyi halálveszély közt”, sőt egy nagy tengeri viharban nagyobb vigasztalást és örömet érez, mint utána megszabadulásán.⁴² Isteni Urától vár útmutatást teendőihez; pl. malakkai útja előtt kéri, éreztesse meg lelkében legszentebb akarátát, s valóban nagy benső vigasztalással fölismeri mint Isten szándékát, hogy útra kell kelnie.⁴³ Ugyanígy a japán út előtt. Még 3—4 órás éjtszakai pihenés alatt is fel-felfohászkodik: „Jézus!” „Ó, én Uram és Teremtőm!” — s í. t., világos jelöl, hogy álmában is ugyanott jár a lelke, ahol ébren. Az Isola del Moro-t egyenesen az „Istenben való reménység szigetének” akarja elkeresztelni, mert már szemévilágát félti ott a vigasztalások okozta könnyek nagy bőségétől.⁴⁴ És Xavier, az a Xavier, aki a munkából és szenvedésből mindig „többet, még többet” akart, most a vigasztaló Istenhez fölkiált: „Satis Domine, satis” — elég, Uram, elég!” „Sokszor hallottam mondogatni valakit, — írja legszebb erről szóló vallomásában, de nemcsak itt — aki ezek közt a keresztények közt él: Ó Uram! ne adj annyi vigasztalást; vagy ha már adod végtelen jószágodban és irgalmadban, akkor végy magadhoz szent dicsőségedbe; mert merő kín az élet a Te látásod nélkül, miután ilyen bensőségesen közölted magad a teremtménnyel.”⁴⁵

Mi lehet a felelet az ember részéről Isten kegyelmeinek erre az áradatára? Csak egy: hasonulás az Isten Lelkéhez, aki a Szeretet. Xavier lelkének, életművének leglényege nem is lehet más, mint ami Istenének is lényege: a szeretet. Ez a szeretet űzi az olyan szent esztelenségekre, mint amikor a nála meggyónt nagy bűnösök helyett elégtételkép véresre korbácsolja magát vagy amikor vastag köteleket úgy beleszorít a húsába, hogy alig tudják néhány nap múlva kitépni. De

ugyanaz a szeretet sugárzik belőle a mindennapi érintkezésben is: szépen mondja az említett régi magyar életrajz: „még az emberek között elő-kelő (előforduló) világi dolgokban is, valami az emberi teret fel-múló magyarázhatatlan állapot fénylik vala rajta...”⁴⁶ Ez a szeretet sürgeti világrészek bejárására, s ez tartja minden lázas tevékenysége között is lekötve az Isten családi szentélyében. Ettől a szeretettől indítva nevezi el rendjét gyönyörű kifejezéssel „a szeretet Társaságá”-nak.⁴⁷ Ennek a szeretetnek jegyében adta oda magát: értelmét, akaratát, egész zseniális egyéniségét az Isten eszközéül; és viszonzásul sem kapott mást, mint ezt a szeretetet. De kaphatott-e többet? „Csak szeretetedet és kegyelmedet add, és ez nekem elég.”

Dr. K. K.

¹ Monumenta Xaveriana I. 776. — ² Turzelini—Lestyán S. J.: Xavéri Szent Ferencnek élete. Kassa 1757. 288. — ³ MX I. 239. — ⁴ MX I. 436. — ⁵ MX I. 139. — ⁶ „Dios se quiere seruir en esto de vos: esta es vuestra empressa: á vos toca esta misión.” MX II. 831. — ⁷ MX I. 82. — ⁸ Pereirának. MX I. 757—8. — ⁹ MX I. 806, 809. — ¹⁰ „sancto quodam artificio” MX II. 508. — ¹¹ „ingeniosa charidad” MX I. 58. — ¹² „de tua pietate, et prudentia, quae est in Xo. Jesu, plurimum confidentes” MX II. 991. — ¹³ MX II. 233. — ¹⁴ MX II. 860. — ¹⁵ MX I. 16. — ¹⁶ MX II. 245. — ¹⁷ MX I. 663. — ¹⁸ MX I. 757. — ¹⁹ MX I. 208. — ²⁰ MX I. 641. — ²¹ Gyönyörű válaszát I. MX I. 667—8. — ²² MX II. 749. — ²³ MX I. 651. — ²⁴ MX I. 429. — ²⁵ MX I. 436. — ²⁶ Pl. MX I. 436, 595—7, 678. — ²⁷ MX I. 398. — ²⁸ Vö. MX II. 464: „az ilyen szent atyában való bizalom és remény miatt” eresztik meg a hálót. II. 455.: „Atyám, ha itt lettél volna, amikor lányom meghalt, bizonyára nem halt volna meg!” II. 483.: „Venit Pater sanctus!” — ²⁹ MX II. 953. — ³⁰ MX II. 90—1. — ³¹ MX I. 193. — ³² MX II. 951. — ³³ Katekézis-formula. — ³⁴ MX I. 638. — ³⁵ MX II. 241. — ³⁶ MX II. 896. — ³⁷ MX I. 638. — ³⁸ MX I. 540. — ³⁹ MX II. 807. — ⁴⁰ MX I. 482. — ⁴¹ MX II. 116. — ⁴² MX II. 227. — ⁴³ MX I. 436. — ⁴⁴ MX I. 383. — ⁴⁵ MX I. 427. — ⁴⁶ MX I. 293. — ⁴⁷ I. m. 191. — ⁴⁸ MX 476.

A vigasztaló Krisztus követségében

Az emberi sors legnehezebb órái és percei azok, melyek közvetlenül megelőzik a halált. Keresztény világnézetünk szerint ezek egyben örök sorsunknak is döntő órái és percei. Nem kétséges az sem, hogy az emberi lélek — ha tudatában van — ilyenkor igényli leginkább és éli meg legérzékenyebben a lelkipásztor jóakarátát, készségét, tapintatát, áldozatos szeretetét.

Világos ebből, hogy a jópásztori lelkiületnek és szolgálatnak rendkívül fontos területe s egyben próbája: a súlyos betegek és haldoklók szentségi ellátása és lelki megerősítése.

Jézus csodatevő szeretetét dúsan árasztotta a betegekre. Most mi járunk a betegekhez — az Ő küldetésében. Nekünk nincs csodatevő hatalmunk. De nem is várnak tőlünk csodát. Igenis azonban Jézus szeretetét. S ez a szeretet sokszor többet jelent nekik, mintha testi gyógyulást eszközölnék: lelket gyógyít és mennyországot biztosít.

Hogy minden súlyos beteghez eljussunk, először munkatársakra van szükségünk. Leghivatottabb munkatársunk az orvos. Ezért iparkodjunk jóban lenni az összes orvosokkal, akik plébániánkon működnek, a másvallású orvosokkal is. Az én plébániámon pl. egy luteránus orvos jár valamennyi közül leggyakrabban kezünkre, hogy betegeihez papot hívjanak. Mindig figyelmezteti a beteget és hozzátartozóit. Többször,

mikor a beteg csökönyös, maga jön hozzánk figyelmeztetni, hogy látogassuk meg a beteget, sőt éjnek idején is jött beteghez hívni. Hogy a jó viszony mindig megmaradjon, tartózkodjunk az orvos működésének bírálásától. Sokszor a beteg vagy családja szidja előttünk az orvost. Sohase adjunk erre kérdésekkel indítást. Sose helyeseljük a bírálást, mert szavunkat nagyon könnyen visszaadják. S így magunk ellen ingereljük az orvost. Ha bírálják a kezelést, vagy ha az orvos tényleg valamit elhibázott, nyugtassuk meg híveinket, hogy az orvos sem mindentudó, nem mindenható és csálhatatlan. Másik orvos éppígy tévedhetett volna. Sose ajánljunk orvost másik rovására, ne ajánljuk, hogy máshonnét hívjanak orvost, vagy hogy vigyék a beteget klinikára, ez nem a mi dolgunk és nem is tudjuk megítélni, vajjon van-e rá szükség vagy nincs? De magunk ellen ingereljük az orvost, akinek anyagi kárt okozunk és öntudatát sértjük ezzel.

Második segítőnk a *bábaasszony* lehet, főképp ott, ahol szülések-nél állnak elő komplikációk, amelyek halállal fenyegetnek. Ezért többször kérjük őket, hogy ilyenkor figyelmeztessék a családot, hogy ne csak orvost, hanem papot is hívjanak. A bábákkal is úgy bántunk, mint akiknek a közreműködésére a betegek körül szükségünk lehet. Ezért, ha rendkívüli időben kéri szolgáltatunkat, sose legyünk velük szemben durvák, de még a szemrehányástól is tartózkodjunk.

Segítőtársaink lehetnek a *jámbor asszonyok* is; falun és tanyán a Rózsafüzér-társulat tagjai, akik úgyis szeretettel járnak beteget látogatni. Őket is kérjük meg, hogy figyelmeztessék a beteget a szentségek föl vételére, ha pedig a beteg csökönyös, jelentsék nálunk az esetet, hogy magunk látogassuk meg és magunk bírjuk rá a szentségek felvételére.

Ha az orvos akadékoskodna, szeretettel hívjuk fel figyelmét, hogy mi nem szoktunk ajtóstul berohanni; tanultunk mi is lélektant és feladatunknak tekintjük, hogy a beteget megnyugtassuk és reményt keltsünk benne a gyógyuláshoz. Ez a remény és lelki megnyugvás a modern orvostudomány szerint is erősen hozzájárul a gyógyuláshoz. Érdekes esetem volt a fehértemplomi hadikórházban. Egy katona tetanuszban feküdt. Dr. Kugel katonaorvos igen megharagudott, hogy a beteget meglátogattam, szentségekkel elláttam, mert szerinte ezzel felizgattam, ami a gyógyulást hátráltatja. Magyaráztam neki, hogy miként szoktunk mi a betegekkel bánni, de nemigen akart megnyugodni. Nemsokára azonban egy vérhasban szenvedő katona, akár-mennyire nyugtatta az orvos, rettenetesen félt a haláltól. Ez a lelki-állapot nagyon hátráltatta a gyógyulást. Végre ezzel a kérdéssel fordult hozzá: ki tud téged megnyugtatni? Egyedül a papom, felelte a katona. A küldöncök hamarosan megtaláltak, meggyónlattam, megáldoztattam a katonát, maga kérte az utolsókenetet. Megtagadtam tőle az utolsókenetet azzal, hogy betegsége nem halálos. Ez annyira megnyugtatta, hogy kedélye teljesen megváltozott, ezentúl pedig dr. Kugel, valahányszor egy betege rosszul lett, három küldöncöt is küldött utánam, hogy siessek betegéhez. Az orvosnak mi is segítségére vagyunk a gyógyításban, ezt hangoztassuk mindig előtte és kérjük, saját érdekében is segítsen bennünket, hogy a súlyos betegekhez eljuthassunk.

Hogy minél több segítő- és munkatársunk legyen a betegek Jézushoz-vezetésében, sose mutassuk, hogy kelletlen időben jött a hívás. Egyetlen szóval, egyetlen arcrándulással se mutassuk, hogy nem jókor

jöttek, mert éppen ebédelni akartunk vagy vizitálni menni. Sose halogassuk holnapra, hanem azonnal szó nélkül menjünk. Hacsak a legkisebb ellenkezést mutatnók, sokszor a legnagyobb kárt okoznók a lelkekben, főképp a halogatással. Diákkoromból elfelejthetetlen esemény van emlékezetemben: nagynéném sógornőjét megütötte a guta. Azonnal futottak papért. Papunkat az egész falu lusta Jánosnak nevezte. Éppen ebédelte. Azt felelte: most ebédelek, aztán jön a litánia, aztán majd elmegyek. Így is tett, de mire odaért, az asszony halott volt. Szentség nélkül halt meg a pap hibájából. Ez pedig rettenetes felelősség. Magam is sokszor hallottam papok ajkáról ilyen kifakadást: pont ilyenkor kell jönni? Azt hiszik, hogy a papot mindig le lehet akasztani a fogasról, mint a kabátot? Sőt még erősebb kifakadást is. Akit így fogadnak, mikor beteghez hív, talán sosem fog beteghez hívni, és nem fog többet beteget rábeszélni, hogy papot hívasson.

Amint nem szabad kelletlenséget mutatnunk, ha beteghez hívunk, akkor sem szabad kifakadnunk, mikor a beteghez érünk, és azt látjuk, hogy teljesen felesleges volt pont vasárnap hívni a beteghez, mert az ilyen kifakadásokkal is elveszünk a család kedvét, hogy más-kor sürgős esetben is hívjanak. Azonkívül sosem lehet tudni, hogy nem volt-e az eset mégis sürgős. Egy misszió alkalmával, pont vasárnap, mikor százával voltak a gyónók a templomban, hívtak egy beteg asszonyhoz. Pont, mikor odaértem a házhoz, futólépésben ment az ágyhoz a konyhából, ahol mosakodott. Nagyot nyeltem, nem szóltam semmit, de magamban bosszankodtam a tapintatlanság fölött. És mi történt? Az asszony még aznap meghalt.

Számtalan eset van, mikor a beteg, habár az orvos és hozzátartozói figyelmeztetik, mégis csökönyös marad. Ilyenkor rendesen az a hiba, hogy aki a beteget, mint falun mondják, rá akarja törni a szentségre, nem ért hozzá. Egyszerűen szemébe mondják a betegnek, hogy itt a halál órája, kevés ideje van már a földön, jó lesz útrakészülni. Minden beteg az utolsó percig ragaszkodik az élethez. Ragaszkodásának egyik módja az is, hogy a halálra előkészítő szentséget visszautasítja. Ezért oktassuk ki híveinket, hogy ne durván mondják szemébe a betegnek, hogy itt a halál órája, hanem Jézus nagy szeretetéről beszéljenek a betegek iránt; arról, hogy az Úr mennyi beteget meggyógyított és hatalma van rajtuk segíteni. Neveljük rá a híveket, hogy amennyiben ők nem boldogulnak a beteggel, kérjék meg a papot. Az látogassa meg, nem szentséggel, hanem csak mint látogató és ő beszéljen vele. Sose ijedjünk meg, mikor azt mondják, hogy a beteg nem akar hallani szentségről, fenyegetőzik, hogy elzavarja a papot, stb. Ez a beteg részéről legtöbbször még egészséges korában megszokott szájhősködés; sokszor a papnak pusztá megjelenése már elég, hogy megpuhuljon. Sokszor a legnehezebb esetek legkönnyebben oldódnak meg. Egy végtelenül ideges tanítónő volt nálunk halálán. Református rokona jött el kérni, hogy látogassam meg, mert a család bár nem katolikus, nem szeretné, ha vallása minden kötelességét nem teljesítené elmúlása előtt. Magam is fölsóhajtottam, hogy is kezdjek neki, a nélkül, hogy fölizgatnám az ideges teremtetést. Azonban alig ültem pár percig betegágya mellett, érdeklődve hogyléte iránt, ő maga szólalt meg: „Ugye plébános úr, itt van már az ideje, hogy felvegyem a szentségeket.” Amit olyan nehéznek tartottam, pár pillanat alatt oldódott meg. Egy beteg földmíveshez hívtak azzal, hogy nem akar

gyónni; nem akar hallani a papról; lehet, hogy nagyon goromba lesz, talán ki is fog utasítani, de azért látogassam meg, mert nem szeretnék, ha szentség nélkül halna meg. Elmentem. Köszöntem: Dicsértessék a J. Kr.! Mindörökké, mondotta a beteg. De jó, hogy eljött, éppen hivatni akartam. Nem minden eset megy ilyen könnyen. Vannak, kik olyan nehezen hajolnak, mint a vas. Ilyenkor, ha a beteg állapota még nem veszélyes, kicsit beszélgezzünk el vele, keltsük fel benne a gyógyulás reményét és ígérjük, hogy legközelebb megint meglátogatjuk. Egypár látogatás után annyira megkedveli a papot, hogy ellenkezés nélkül rááll a szentségek felvételére. Ha periculum in mora, akkor mindjárt az első látogatásnál kell rávenni, hogy vegye fel a szentségeket. Én így szoktam: türelmesen meghallgatom panaszait fájdalmairól vagy egyéb gondjairól, megkérdelem, melyik orvos jár hozzá. Ha a beteg rendesen panaszskodik, hogy az orvosság nem ér semmit, igaza is van, mert contra vim mortis non est medicamen in hortis. Mikor a beteg kipanaszkodta magát, azt szoktam mondani: Nézze, van egy orvos, aki mindenkinél okosabb és erősebb minden betegség ellen: az Úr Jézus, aki végtelenül szerette a betegeket földi életében és most is szereti őket. Mindegyikhez vágyódik az Oltáriszentségben. Ő meg tudja menteni az embert az ideigtartó és az örök haláltól is. Elmondok neki egy-két példát lelkipásztori gyakorlatomból, mikor a szentségek felvétele után olyan beteg is meggyógyult, akiről az orvosok lemondtak. Nagyon sok esetben jártam el így és életemben csak két esetben emlékszem, mikor nem sikerült a beteget megnyerni, az egyik egy aposztata volt, a másik pedig egy elmezavarodott.

Ha a beteg durva, akkor is rá kell hagyni. Nem szabad vele ellenkezni, mert akkor ő is ellenkezni fog. Egy gazdához hívtak egyszer, akit sem a testamentum-író főjegyző, sem az orvos, sem a rokonok nem tudtak rávenni a szentségekre. Végre meglátogattam, megkérdeztem, melyik orvos kezeli. Elsorolta a falu valamennyi orvosát, valamennyit leszidta, butának, marhának nevezte őket. Tudományukat szármáságnak. Ráhangytam. Azt mondtam, igaza van. Okos ember ilyenkor nem is fordul emberorvoshoz, hanem a mindentudó és mindenható orvoshoz, az Istenhez. Hát hozza el őt, felelte János bácsi. Ha ellenkeztem volna vele, oltalmamba vettem volna az orvosokat, bizonyára engem is elzavart volna. Ha a beteg arra hivatkozik, hogy azért nem gyónik, mert ő hallott káromkodó papot, részeg papot látott, ismer konkubinus papot, ne kezdjünk apologizálni a papok mellett. Mondjuk neki, hogy igaza lehet. A 12 apostol között is volt Júdás, de minden pap felelni fog az ő bűneiért, az övéért pedig ő. Lehet neki ezt a rövid hasonlatot mondani: Lásza, beteg orvos is sok volt már, aki a másik beteget meggyógyította, ő pediglen meghalt. Így van a rossz pappal is, mást megment, maga pedig elvész. A beteg rendesen feladja az ellenkezést és megadja magát, mint az én sekrestyésem mondotta. Ugyanis egy nagy papellenséghez hívtak plébánoskodásom első heteiben. Amint a beteghez mentünk, az öreg sekrestyés néven nevezve a pap ellenségeit, mondotta: Kapás is megadta magát. Emez is, amaz is megadta magát. Ez is megadja magát. Mindenki megadja magát. Igen. Okos kezeléssel mindenki megadja magát a halálos ágyon, mert akkor is kitűnik, tán még jobban, mint máskor, hogy anima naturaliter christiana. Sokszor kellemetlen és fárasztó a küzdelem, de érdemes, csak ne használjunk erőszakos és durva módszert.

Hogy a beteg lelkét megnyerjük a szentségek felvételére, nem utolsó dolog az is, hogy útközben imádságban kérjük az Ég segítségét is. Hoffbauer Kelemen pl., ha csökönyös beteghez hívták, a rózsafüzért szokta imádkozni és azt állította, hogy ezzel többet ért el, mint rábeszéléssel. Imádkozzunk Szent Józsefhez, a haldoklók védőszentjéhez, valamint a többi szentekhez, akiknek nevét a haldoklók litániájában szoktuk segítségül hívni. A tanyai betegeket sokszor azért nem látják el szentségekkel, mert nincsen kocsijuk, lovuk. Kocsiért, fuvarért pedig nagyon sok pénzt vagy munkaellenszolgáltatást kérnek azért, hogy elmenjen a papért. Sokszor figyelmeztessük tanyai híveinket, hogy ne csak temetésre legyen 10—20—30 kocsi is, mely ingyen elkíséri a halottat a temetőbe, hanem legyen akkor is kocsi, éspedig ingyen és szeretetből, mikor nem a meghalt testéről, hanem a halhatatlan lélekről kell gondoskodni. Azt mondja a Szentírás: „Ne tudja meg balkezed, amit jobbkezed ad.” Aki a betegellátáshoz szükséges fuvarért fizetést vagy munkaellenszolgáltatást kér, balkezővel visszaveszi, amit jobbkezővel adott és semmi érdeme nincs. Mikor kocsin visznek bennünket beteghez tanyára, igen gyakran előfordul, hogy rokonok közül még valaki jön a kocsison kívül, elbeszélgetnek, pipára gyujtanak, sőt vissza-visszafordulva a papot is beszélgetésre akarják bírni. Semmi beszédre választ ne adjunk. Figyelmeztessük őket, hogy ők se beszélgessenek egymással, ne pipáljanak, mert Jézust, az Ég és Föld Urát vesszük a kenyér színe alatt. Ha orvos is jön velünk, övele se beszélgessünk, még ha mindjárt másvallású is, mert, hacsak egy csepp hit is van abban, aki a beteghez visz minket, megbotránkozik viselkedésünkön. És talán kételkedik is abban, hogy mi hiszünk az Úr Jézus valóságos jelenlétében az Oltáriszentségben. Viszont a mély hallgatás, imádkozás és összeszedett viselkedés, míg nálunk van a Szentség, igen mély hatással van arra, aki visz minket. Fehértemplomi káplán koromban Udvarszállásra vittek beteghez. A kocsis több alkalommal próbálkozott beszélgetést kezdeményezni. Nem kapott választ. Visszafele sógora hozott. Ahogy föl szálltam a kocsira, nem a hátulsó ülésre ültem, hanem a gazda mellé, így szólván: Gazduram, üljünk egymás mellé, jobban elbeszélgethetünk egymással. Ejnye, mondotta, azt mondta a sógor, hogy maga nagyon haragos ember és büszke, nem áll szóba a szegénnyel. És lám, most milyen barátságos. Rosszul ítélte a sógora, mondottam, mert kifelé az Úr Jézust hoztam magammal az Oltáriszentségben, nem illett mással beszélni. Most az Úr Jézus a betegnél maradt, most már emberrel is szólhatok. Azt hiszem, sosem felejtette el ez az ember, hogyan kell viselkedni az Oltáriszentséggel szemben.

Eddig arról volt szó, hogy miként vegyük rá a beteget a szentségek felvételére. Most: hogyan viselkedjünk, mikor kész a szentséget felvenni és sor kerül a szentség kiszolgáltatására. Akkor is alter Christus legyünk, tele szeretettel a beteg iránt. Necsak rideg vallatás legyen a gyóntatás, hanem valódi lelkiorvosi szeretet. Szülőfalumban, mikor látták a beteghez menni a papot, azt szokták mondani: Elmegy a pap a patkókat leszedni. (T. i. arrafelé az elmúló lóról a patkókat, ha még jó állapotban voltak, kimúlása előtt leszedték.) Ne legyen az a betegellátás valóságos patkóleszedés, hanem a legnagyobb szeretettel és kíméléssel történjék. A szeretet és kímélet azt is megkívánja, hogy élesszük fel a betegben a reményt, hogy az Úristen mindenható segít-

ségével meg fog gyógyulni. Mert Istennél semmi sem lehetetlen. Nem meglepetés ez, mert a legreménytelenebb esetben is lehet még gyógyulás. Az előző világháborúban azt mondta nekem egy orvos: „Azt a katonát ott a sarokban gyóntassa meg, mert reggelre halott lesz. Pár nap múlva újra abban a kórházban jártam, az én betegem pedig vígan sétálgatott a kórteremben. Alighogy elmentem, aznap este sürgöny jött, hogy azt a betegséget spirilobacilus okozza és Ehrlich 606 gyógyítja. Őrajta próbálták ki először és megmenekült a haláltól. Egy másik esetben, szintén lelkipásztori gondomba ajánlott az orvos egy beteget, ki, úgymond, reggelre meghal. Gyóntassam meg. Én már meggyóntattam, feleltem, de majd beszélgetek vele. Véletlenül egy óriási nagy narancs volt nálam. A beteg már hetek óta nem evett. Belei nem működtek. Megmutattam neki a narancsot. „Nem ennéd meg, fiam?” De igen — mondotta. Csodák csodája, meg tudta enni. Bélműködése megindult és nem halt meg, sem aznap, sem másnap. Meggyógyult. Istennél semmi sem lehetetlen, Isten mindenkit meggyógyíthat, nemcsak csodával. Hiszen a szükségtelen csoda ellenkezik is az isteni bölcseséggel. De azzal is gyógyíthat, hogy felvilágosítja az orvos elméjét, hogy megismerje a betegséget, és annak legjobb orvosságát adja.

Ezért még a legreménytelenebb esetben is fel kell kelteni a beteg reményét, hogy meggyógyulhat, de azért a halál lehetőségét sem szabad elhallgatni a beteg előtt. De mikor ezt a lehetőséget a beteg szeme elé állítjuk, el kell venni halálfullánkját. Szeretettel meg kell magyarázni a betegnek, hogy tulajdonképpen nincs is halál, mert létünk jobbik fele, a lélek örökké él. A halál nem más, mint hazatérés az idegenből, a száműzetésből az atyai házba, ahol viszontlátás van mindazokkal, akiket szerettünk és akik velünk együtt szerették az Istent. El kell nekik mondani Szent Pál gyönyörű szavait: „szem nem látta, fül nem hallotta és emberi szív nem tudja felfogni, mit készített Isten azoknak, akik Őt szeretik”. Biztatni kell a beteget, hogy ha gyarló is volt, sose vétkezett gonoszságból, szerette az Istent és őt is várja az Isten az örök szeretet hazájába. A beteg, ha megvigasztalódik, megnyugszik a halál gondolatában is. Sosem felejttem el Rimmel Péter, volt gimnazista társam levelét. VI. gimnazista korában halt meg. Ilyenféle képen, ahogy elmondottam, készítette el a halálra plébánosa. S íme ezt írta nekünk halála előtt: „Ne imádkozzatok érettem, hogy meggyógyuljak, mert én meg akarok halni és Isten szép országába akarok menni.” Tehát nem mesterségszerűen kell bánni a beteggel. Nem azon iparkodni, hogy minél hamarabb túllegyünk, hanem hogy igazán érezze a beteg, hogy Krisztus látogatta meg őt általunk.

A beteglátogatásnál felmerült az a tény is, hogy a beteg vad-házasságban vagy polgári házasságban él. Ha ezt a pap előre tudja, a gyóntatás előtt fel kell szólítani a beteget, hogy a házasságát, ha lehet, egyháziilag is rendezze, és pedig, ha *periculum in mora*, azonnal. T. i. a magyar törvény értelmében is megelőzheti ilyenkor az egyházi házasság a polgári házasságot. Azonban jó, ha a pap ilyenkor a kezelőorvostól bizonyítványt kér, hogy tényleg *periculum in mora* volt, nehogy utólag kellemetlenséget okozzanak neki. Tudni kell azt is, hogy ilyen esetben a gyóntató, amennyiben esketési hatalommal felruházott pap, dispenzálhatja a feleket a hirdetések, az összes tiltó, sőt érvénytelenítő akadályok alól is, kivéve az egyeneságú vérrokonságot és az egyházirendet. A dispenzációt azonban utólag be kell jelenteni az

Ordináriusnak. Ha gyóntatás közben tűnik csak ki az érvénytelen, illetőleg egyházilag meg nem kötött házasság, fel kell szólítani a beteget, hogy a behívott tanúk előtt nyíltan vallja be ezt a tényt, és nyilatkozzék, hogy kész a házasságot egyházilag is megkötni, ha periculum in mora, azonnal. Amennyiben a beteg vadházasságban vagy csak polgári házasságban él és a házasság nem rendezhető, a feloldozás csak abban az esetben adható meg, ha a beteg megígéri, hogy ezentúl lakótársában nem házastársat, hanem csak ápolót vagy testvért akar látni; sőt hogyha ismeretes házassági érvénytelensége, ezt az ígéretet tanúk előtt kell megtennie. Ugyanezt az ígéretet meg kell tennie vele együtt élő vadházastársának is.

Az apostoli szentszék a S. Congr. de Sacramentis 1946. szept. 14. kiadott dekrétuma értelmében: amennyiben a haldokló nincsen még megbérmálva, a plébános és a plébánosi jogkörrel ellátott lelkészek a beteget megbérmálhatják.

A betegek iránti szeretet azt is megkívánja, hogy a beteg ha még nem részesült az első szentáldozásban, s legalább meg tudja különböztetni az Oltáriszentséget a közönséges kenyértől, első szentáldozásban részesítendő. Ha nem fárasztó a betegre, egy kis ünnepélyességgel is, főképp akkor, ha a gyermek első szentáldozáshoz készülő osztályba járt és már lelki örömmel várta az első szentáldozás napját. A gyermeket röviden, de mégis kellően előkészíteni az első szentáldozásra, bérmálásra nem könnyű dolog. De a beteg iránti szeretet, mely Jézus Szívéből árad szívünkbe, könnyűvé fogja tenni.

A beteget szentséggel ellátni legszebb lelkipásztori munka, de vigyázzunk, hogy túlságba ne essünk. Katonapap koromban, a katonakórházban lelkésztársam, aki nagyon szeretett a betegekkel foglalkozni, hogy minél többször találkozhassek velük, nem egyszerre adta fel nekik a szentségeket, hanem az egyik nap meggyóntatta, másik nap megáldoztatta, és pár nap múlva feladta nekik az utolsókenetet, és megint pár nap múlva az apostoli áldást, ismét pár nap múlva átadta a haldoklók gyertyáját és így tovább. Mikor, mint hivatali főnöke, helytelenítettem eljárását, kijelentette, hogy nincs bennem papi buzgóság és hátam mögött ki is járta elhelyeztetésemet buzgóság hiánya miatt. Minden beteg ragaszkodik az élethez. Szülőfalumban egy 80 éven felüli vakember élt. Állandóan sóhajtozott, bár meghalnék már. Végre súlyos betegségbe esett. Nagyanyám felkereste és így beszélt hozzá: No Miska bácsi, talán most teljesedik kívánsága. Ó, — mondotta Miska bácsi — csak arra kérem a nagyon jó Istent, hogy legalább még egy esztendőtt adjon. Ures fecsegés az ilyen sóhaj, hogy bárcsak meghalnék már, miért is élek már, jöhetne értem az Úristen, stb.... Ezért nem szabad a beteget gyötörni a halál lehetőségének folyton szeme elé állításával. Velem sokszor előfordult, hogy szépen fölkeltettem a betegben a bűnök bocsánatát és az örök élet várása mellett a gyógyulás és élet reményét is, s akkor a beteg valamelyik hozzátartozója, a beteg fülehallatára megjegyezte: nem lesz az már jobban; nincs itt már élet; az orvos is mondotta. Bántó durvaság ez. De a beteget magával a gyóntatással sem szabad gyötörni. Elég a betegnél, különösen, ha rendes gyónó volt és gyónásait rendszeren iparkodott elvégezni, ha megkérdezzük őt a nagy dolgokat illetően; a számokat, körülményeket, ha nem okvetlen szükséges, hacsak a beteg könnyen nem bírja, szükségtelen kutatni. Ha nem fárasztó a betegnek,

végeztessünk vele rendes életgyónást, körülményesen, ha azonban fárasztó és kimerítő, képzeljük magunkat Krisztus helyébe s csak azt kérdezzük, amit ő kérdezne ilyen esetben. E helyett inkább fordítsunk nagy gondot a tökéletes bánat felindítására, és végezzük el ájtatosan a Ritualéban található magyar imádságokat, figyelmeztetve a beteget, hogy nem szükséges azt velünk mondania, csak figyeljen rá.

Mikor elmegyünk a betegről, a nélkül, hogy a beteg hallaná, oktassuk ki a híveket, hogy mit imádkozzanak a beteggel, ha azt látják, hogy beállt az agónia. Hogyan kell felkelteni a hitet, reményt, szeretetet, a tökéletes bánatot, stb. . . . Figyelmeztessük őket arra is, hogy a haldoklás idején ne jajveszékелjenek, ne siránkozzanak, még akkor sem, ha a beteg öntudatlan, mert az sokszor csak látszat és a betegnek a legnagyobb kint okozza.

Ha a beteget már elláttuk szentségekkel, ne hagyjuk magára, hanem gyakran látogassuk meg, mert ez a legtöbb betegnek jólesik. Egy tüdőbetegem, ha hosszabb ideig nem látogattam meg, egyszerűen izent, hogy menjek már. Ha hosszabb ideig tart a betegség, kínáljuk többször is a beteget szentségekkel, kérjük a hozzátartozókat, hogy valahányszor meglátogatjuk a beteget néhány percre, mintegy észrevétlenül hagyjanak magunkra a beteggel, hátha valami terheli még lelkiismeretét és szeretne velünk négy szemközt beszélni. Végtelenül jól esik a betegnek, ha papja ismételten is biztosítja, hogy emberileg nézve nincs már Isten előtt semmi adóssága. A kisteleki főjegyző atyja mintaszerűen készült a halálra. Bár többször meglátogattam, halála előtt egy héttel megegyeszer hivatott, mindenkit kiküldött a szobából és aztán kérdezte: „Plébános úr, meggyóntam, megáldoztam, testamentumot tettem, mondja, van-e még valami, amivel Isten iránt földi életben tartozom? — Nincs már Kálmán bácsi semmi kötelessége! — Csak ezt akartam még megtudni, mondotta, most már nyugodtan halok meg.” Látogatásunkkal ilyen vigasztalásokra adunk alkalmat a betegnek.

A csabai kórházban egyszer a katonák között egy polgári embert is gyóntattam. Kb. egy hét múlva már föntjáró volt. Belátogattam a kórterembe, elém állt azzal, hogy szeretne meggyónni. Azt feleltem neki, hogy alig egy hete, hogy gyónt. Tudom, felelte, de annyit is ér az a gyónás, amit az ember lázas állapotban végez. Igen, a beteg a láztól és fájdalomtól sokszor félig öntudatlan és gyónása igen tökéletes; később ennek tudatára ébred, s ezért szüksége van, hogy lelki atyjával a betegek szentsége felvétele után is találkozzék. Különösen áll ez, mikor a beteg gutaütés vagy egyéb öntudatot gátló betegségben szenved. Egy hét múlva annyira javulhat az állapota, hogy rendszeren meg tud gyónni, viszont egy hét múlva esetleg újra visszaeshetik annyira, hogy teljesen elveszíti az öntudatát.

Miről beszéljünk a beteglátogatásoknál, miután a beteg felvette már a szentségeket? Érdeklődünk hogyléte iránt. Ez az érdeklődés jól esik neki. Néha szórakoztassuk is egy-két érdekes dolog elmondásával, de ne politizáljunk vele, közügyeket ne tárgyaljunk vele, sem pletykákat, híreket ne vigyünk. Ezeket úgyis hordják a szomszédok és jó barátok. Ne érintsünk semmi dolgot, ami a családra kellemtelen, pl. elváltást, pört, botrányt vagy szégyent, mert ez fáj a betegnek. A beteg nem ilyenekre vágyódik, hanem lelki vigaszra. Mondjunk el neki inkább egy-két példát a szentek életéből, pl. egy Szent Julian-

náról vagy más szentekről, akik türelemmel viselték szenvedésüket. Ne mondjunk tréfákat, nevetést fakasztó vig dolgokat, mert ez a beteget csak ingerli és irigységet fakaszt benne. Csak olyanokat beszéljünk, amikből őszinte részvét cseng ki az ő betegsége iránt. Ne kíváncsiskodjunk, ne érdeklődjunk családi, vagyoni és anyagi helyzete iránt, mert azt a benyomást keltheti benne, mintha aziránt érdeklődnénk, vajjon diszes temetésre van-e kilátásunk. Néha maga a beteg kezd érdeklődni temetés, stb. iránt. Ilyenkor mondjuk neki, hogy ne erre gondoljon, hiszen a jó Isten segítségével meg is gyógyulhat. Ne a koporsója iránt érdeklődjék, hiszen a beteg részéről ez rendesen ravaszság. Ezzel is kutatni akarja, mi a véleményünk az ő állapotáról. Amennyiben a beteg tanácsot kér tőlünk anyagi ügyeinek elintézéséről, végrendeletéről, háritsuk el magunktól a tanácsadást, mert ezzel csak az elégtelen rokonok haragját zúdíttjuk magunkra. A világért se kérjünk semmit a magunk részére tőle, sem az Egyház javára. Ha az Egyház javára volna benne hajlandóság valamit adományozni, kérjen másoktól tanácsot. A beteg semmi érdeket ne lásson bennünk, csak azt, hogy tisztán a krisztusi szeretet visz bennünket hozzá. Minden érdek látszata távol legyen tőlünk; betegellátásért soha, semmi ajándékot, kínálást, megvendéglést ne fogadjunk el, még ha messzi is kellett kimenni a tanyára. Lakmározni, enni, inni a beteg mellett kíméletlenség és esetleg visszatartja a szegényebbeket attól, hogy papot hívjanak, mert nincs nekik mivel megvendégleniök. Az ellátásnál sok helyen egy szentmisére való intenció árát szokták kitenni az asztalra. A világ minden kincséért se fogadjuk el, ha pedig erőltetik, figyelmeztessük, hogy jöjjenek el a plébániára és rendeljenek ott misét. A betegellátásnál semmiképpen se fogadjunk el stipendiumot, nehogy úgy tűnjék fel, mintha a betegellátás stólája volna.

Sokszor nagy szegénység uralkodik a betegnél, akihez hívnak. Kérdés, hogy ilyenkor adjunk-e anyagi segílyt. A betegellátás alkalmával semmiesetre sem, mert tapasztalatból tudom, hogy ennek az a következménye, hogy kevésbbé súlyos beteghez is hívnak papot, csak-hogy segílyt kapjanak. Tehát non propter Jesum, sed propter esum. Ha később adunk, azt is csak közvetve adjuk, hogy ne tudják meg, hogy a paptól származik, mert a szegénység nagy erkölcsrontó és könnyen megtörténik, hogy a szentséggel való ellátást is csak koldulás céljából kívánják. Igaz, a beteg szereti az ajándékot. Boldog, ha kap valamit. Adjunk mi is, de inkább az egyházközség vagy valamilyen egyesület útján. Ha magunk adunk, az legfeljebb egy kis érmecske, imádság, szentkép, rózsafüzér, betegnek való imakönyvecske legyen. Ez végtelenül jól esik a betegnek. Volt betegem, aki megkérte szüleit, hogy a tőlem kapott szentképet koporsójában is tegyék mellé.

Ha nagyon szegény helyen járunk, néha olyan rendetlenséget, szemetet és piszkot találunk, hogy az undortól alig lehet helyben maradni. Semmiképpen se mutassuk undorodásunkat és óvakodjunk attól, hogy a hozzátartozókat e miatt korholjuk, mert az nagyon fájna nekik és tán örökre visszatartaná őket attól, hogy máskor papot hívjanak. Ez különben is nem a mi dolgunk, hanem az orvosé. Legyőzve minden undorodást, maradjunk nyugodtan a beteg mellett, látogassuk meg szívesen, vigasztaljon bennünket, hogy Megváltónk is szennyes istállóban született és lakott karácsony éjtszakáján. Méginkább óvakodjunk kibeszélni, hogy milyen undok és piszkos helyen jártunk, milyen ren-

detlenséget találtunk, mert a hír visszajut a család fülébe és örökre elidegenítjük őket a paptól, sőt Istentől is.

Megemlítendő még az is, hogy a beteg gyermekeket is meg kell látogatni, nemcsak a felnőtteket. Ezek talán még jobban örülnek a lelkiatya látogatásának, mint az egészségesek. Dsida Olga II. polg. tanítványom tifuszban feküdt. Meglátogattam. Nemsokára elaludt. Mikor felébredt, azt mondta anyjának: Jaj, anyám, olyan szépet álmodtam, meglátogatott a tisztelendő bácsi. Nem álmodta azt, mondta az anyja, tényleg itt volt. — A beteglátogatásnál ne csak beszélgessünk, hanem távozásunk előtt legalább egy Miatyánkot imádkozzunk el és áldjuk meg a beteget. Hiszen az Úr Jézus minket a megáldás hatalmával is ellátott.

Ha betegünk meghalt, mikor bejelentik a halálesetet, ne hidegen vegyük ezt tudomásul, hanem mutassuk meg akkor is szeretetünket elhunyt betegünk iránt azzal, hogy részvéttel érdeklődünk utolsó órája és szavai után, miként következett be halála. A szeretet e jele igen jól esik a hátramaradottaknak.

Ha meggyógyul betegünk, mikor utoljára látogatjuk, kérjük, hogy most már ő is látogasson meg minket, és ha tényleg meglátogat, fejezzük ki örömünket meggyógyulása felett, figyelmeztessük, hogy ne felejtse el a hálát Isten iránt se. Egészségesen is fogadja magához többször az Úr Jézus Szent Testét és Véré, főleg felgyógyulása évfordulóján.

Dr. Krämer Tamás

Apostolok Anyja

Nem dogmatikus fejtegetésnek készül e néhány sor. Nem is oktatató bölcs mondások halmaza. Csupán az élet szól most, s én jegyzem szavait hűen, igazságot és egymást szeretően...

*

Oreg pappal beszélgetek, ki maga az élő paradoxon; mert a lelke fiatal.

— Nézze csak testvér — szól hozzám egyszer a falon függő „Golgota-oltár” c. képre mutatva. Rátekintek. Sokáig nézem. Egyikünk sem szól, csak a csend muzsikál, ám valami ismeretlen, de mégis lelkem legbensejéhez szóló hangon. Amint az Udvozítóról lejjebb sikklik tekintetem a kereszt alatt álló Szent Szűzre, nem fér belém az összegyűlt érzés. Már nem tudom kívánni a kedves szavú pap hangos gondolatfűzését. Megszólok:

— Máriának arca — úgy érzem — sehol sem lehetett anyaiabb kifejezésű, mint a kereszt alatt.

A nyugodt tekintetű, halk hangú lelkipásztor most kipirultan ragadja meg karomat, s hangja felcsattan:

— Hiszen ön gondolatolvasó! Erről akartam éppen beszélgetni — s ki sem várva esetleges válaszat, folytatja: — Nem is lehet más-kép, mint ahogy mondotta, mivel Máriának anyasága a kereszt tövében bontakozott ki egészen. Szíve itt érett egészen anyaiavá, apostol-anyaiavá!

Kissé bizalmatlanul tekintek reá. A kifejezés szokatlan. Igen;

jól mondtam, csak a kifejezés, mert a fogalom már bennem érett; ki tudja... talán azóta, mióta először láttam a kálváriás Mária szenvedésben megdicsőült arcát...

— Hogy tetszik ezt érteni? — kérdem bátortalanul, de hangomba rokonszenves kíváncsiság szövődik.

Néhány pillanatig tartó meghökkentő tekintet a válasz, aztán újra felmelegednek a vonások, sőt szinte huncutkássá „csoportosulnak” a fáradt arcúak:

— Hiszi Istent?

Most rajtam a meghökkenés arca. De azért hamar összeszedem magam és kurta-keményen odamondom a választ:

— Igen.

— A kinyilatkoztatást is?

— De még mennyire, hisz erre teszem rá papi életemet, mint világi pedig azelőtt szintén ennek jegyében éltem.

— Akkor még arra is válaszoljon és ne tartsa felesleges zaklatásnak szavamat: hisz-e a kinyilatkoztatást csálhatatlanul magyarázó egyházi tanító-tekintélyben?

— No, de bocsánatot kérek, — válaszolok most már kissé sérődötten — úgy tesz velem, mintha bizony pogány volnék!

— Nem úgy van egészen, csak majdnem... — s most hunyorít — mert azért néha valóban nem árt, ha számonkérjük magunktól az alapigazságokhoz való tartozásunkat! Hiszen az a baj, hogy ma sok katolikus, talán nem egy pap is félpogányul él.

— ??!

— El tudja képzelni, megdöbbszent testvérkém, — mondja ifjú lendülettel a munkában fáradt koros pap — hogy ez lenne ma a világ képe, ha mi igazán hinnénk hitünkben? Bizony nem! Mert az élő hit gyümölcsöshöz tettekben bontakoznék ki!

Néhány pillanatra megáll, de tekintetéből látszik, hogy csak erőt akar gyűjteni, de nem szeretné, ha most közbeszólnék.

— Hogy ma éppen az apostolkodás szelleme oly erősen aláhanyatlott, annak oka sok tekintetben ide vezethető vissza. Mert vagy üresfejű és szívű, szószátyár akarnok válik a papból vagy begubózott sekrestyeszagú csodalény. Pedig gyakran olvassuk a Szentírásban és imádkozzuk: „natus ex Maria Virgine”, „Sancta Maria Mater Dei” és miután többszörösen hangsúlyozza az Írás, a tanító és imádkozó Egyház, hogy Istenanya, akkor az Evangéliumból ez is előragyog (és már siet is, hogy felütvé a Bibliát, szóról-szóra idézze az értékes sorokat): „Jézus azért látván Anyját és az ott álló tanítványt, kit szeret vala, mondá Anyjának: Asszony, íme a Te fiad. Azután mondá a tanítványnak: Íme a te Anyád!” (Szt. Jn. XIX. 26—27.) — Higgye el, ha az apostolok feje Péter volt, — s ez biztos — akkor Szíve kétségtelenül a Boldogságos Szűz! Az Apostolok Cselekedetei meg is mondják nyíltan, hogy Mária az apostolokkal volt. Igen; az Úr szavai kegyelem-mélyek voltak e pontban is és szeretet-tágasak. Éppen ezért a Szűzanya és az apostolok különösen komolyan vették az Úrnak a megváltás fájáról intézett szavait, s így a titokzatos Krisztus-Test élete az első pillanattól fogva egészséges áramú volt.

— De akkor hogyan feledkeztek meg erről? — kérdem. — Mert még a Lorettói litániában is csak „Apostolok Királynőjével” találkozunk.

— Mert a keresztények abban a téves gondolkodásban éltek, hogy a királynői méltóság nagyobb az anyáénál. Pedig ezt Isten cáfolta meg. Ugyanis Ő az Ószövetségben mutatja be királyi-Magát, de az Új- és beteljesített, tökéletes Szövetségben Atyaként közelít felénk. Kétségtelen tehát, hogy ez nagyobb, szentebb, ezért tette sarkallóbb, mert ez áll legközelebb Isten Szeretet-Énjéhez. Épp ez ok miatt tette az Úr előbb Máriát Onnön Anyjává, majd az apostolok lelki Édesanyjává és rajta keresztül minden apostoli lelkületű keresztény lélekszerinti Anyjává! Milyen krisztusi sodrású papság növekednék, ha Mária apostoli Szíve formálná ki — Szent Fia testi Szívéhez hasonlóan — a mi lélekszívünket! Akkor például nem lenne ráérő pap, mert a szeretet állandóan tettekre sarkallná; a tettek forrását: az imát pedig elmélyítené, és minden cselekedetet imává avatna, és minden imát a cselekedet értékével fémjelezné!...

A következő pillanatban átvonultunk az ebédlőbe. Ugyanakkor szegény zörgetett alamizsnáért. Mivel a kifosztott plébánia erejéből semmi sem tellett, szeretettel ültette az inségest szerény asztalához és hárman ebédeltünk. Azt hiszem, sosem ettem ilyen jóízű ebédet!...

*

Világi apostolképző kurzus tagjával beszélek. Arról panaszkodik, hogy milyen nehéz gyorsan és jól belenevelődni az apostolkodás gondolatába.

— Úgy van az, kedves tisztelendő úr, hogy ehhez még túlságosan gyermekek vagyunk. Az apostolkodás szelleme még csak most bontja bennünk csiráit. Első tapogatódzást, lépéseket végzünk. — Kérem, ne botránkozzék meg, de az Úr Jézus kissé „túl nagy”, igen felnőtt még hozzánk!... Ide *anya kellene*, aki gyermekeit megtanítsa beszélni, járni, viselkedni... Ezért legyen szíves, ajánljon egy olyan női szentet, akinek életét közelebbről megismerhetnők, s így elsajátítanánk az alapot.

— A Szent Szűzet válassza kérem. Hiszen ő az apostolok Anyja!

— Bocsánat, de ez nem valami belemagyarázás?...

— Emlékszik a passióra?

Emberem egy pillanatra maga elé mered, gondolkodik, aztán hirtelen felderül és így szól:

— Hamarosan felkeresem tisztelendő urat. Kérem, hogy akkor beszéljen egyszer végre arról az ismeretlen Istenanyáról, akiről csak mától kezdve tudtam meg, hogy Krisztus szándékából és kegyelméből az apostolok Anyja is!...

*

A Jézus Szíve Szövetség egy csoportja, mely különösképpen rá akar állni a legkülönbébb apostolkodási módok megvalósítására, a Boldogságos Szűzhöz — mint az apostolok lelki Édesanyjához — imádkozik. Ennek tagjai rájöttek arra, hogy az apostolkodás vonalára is „per Mariam ad Jesum” kell jutniok. Imájuk jellegzetesen juttatja kifejezésre, milyen módon akar az apostol-lelkület felé alakuló ember Máriától szellemet, életet tanulni.

Hadd beszéljen itt magának ez ima-szövegnek egy része: „Mária

Apostolok Édesanyja! — Buzgó szívvel, krisztusi vággyal, erős akarat-
tal állunk elődbe. Szentek akarunk lenni, mert ezt óhajtja Szent Fiad,
ezt Te, ezt kívánja természeténél fogva lelkünk. Életszentségünket
nyomdokodon haladva akarjuk elérni. Ezért kérünk, vezess minket.
Kezünket Kezedbe, szívünket Szívedbe, lelkünket Lelkedbe helyezzük.
Tudjuk, hogy Te, aki az apostolok lelki Édesanyja voltál, minket is
apostoli lelkűekké alakítasz, hogy másokat is megnyerhessünk a jó
Isten országa ügyének."

És dolgoznak. Apostolkodnak. — Hiba? Igen, van; hiszen a föl-
dön élünk, s itt igen nehéz kifogástalannak lenni minden tekintetben.
Am tudatos cél-megvalósítással törni előre: ez az, amire az apostol-
lelkű égi Édesanya ad igazán kegyelem-erőt.

*

Férfiasan boldogító tudat, hogy az Immaculata Conceptio dogmá-
jának kimondása után és a Mediatrix Omnium Gratiarum várva-várt
ünnepélyes kihirdetése előtt a Szűznek ez a vonása is egyre életet-
alakítóbban tárul fel előttünk. Valahogy olyan, mint a két dogma-
csúcsot egybekapcsoló kötélpálya, melyen a hívő függővasúton átutaz-
hat az élet-szakadékok felett.

Maria Apostolorum Mater!

Igen. Füleml már kezdi megszokni a kifejezést, mert lényege
benne van a kinyilatkoztatásban, Anyaszentegyházunk tanítja, lelkem,
értelmem, akaratom, szívem, vágyam is erre visz. Sőt még kezem és
lábam is, mert ez a tény életem alakítójává akar válni.

S így vagyunk — úgy érzem — mindannyian.

Az Istenanya Apostolanyává levésének tudata már fohásszá is
formálódott bennünk. Küzdelmes jövőnk papot, embert erősítő röp-
imái közé anyai diadallal vonul be a legújabb s az ismertekkel egy-
aránt kedves:

— Maria, Apostolorum Mater, ora pro nobis!

B. T.

Levél a hittudósokhoz

(Papini tollából. *)

Testvéreim, fiacskáim,

bizonyára emlékeztek, hogy mi is volt a tudományotok a rég-múlt időkben. Akkor a teológia a tudományok királya volt, nemcsak a bölcsélet szolgálta őt, hanem minden tudomány és az összes művészetek, vagyis mindaz, ami az embert az állatok fölé emeli. Ez az általános felsőbbség természetes és törvényes volt, hiszen a teológia tárgya a legmagasabb, amivel csak az emberi elme foglalkozni képes. Ez a tudomány ismertette meg velünk az Istent, az Ő titkait, tulajdonságait és külső működéseit. A teológia az Alkotóról tanít és így az Ő művéről is; a Teremtőről tanít és így a teremtés remekéről és szépségéről is. Jogos volt tehát, hogy minden más tudomány alárendeltje legyen annak a tudománynak, amely arról szól, Aki Van. Ha Isten maga a Lét, akkor minden más csak az Ő árnyéka és tükörképe, minden Tőle kapja eredetét és lényegét, minden Őhöz tér vissza és Benne világosodik meg. A teológia szilárdan és merészen épülve föl a Kinyilatkoztatás, a Hagyomány és az Ész mesterei oszlopain, oromzatát a Hit és az Ész egébe emelte; olyan, mint valami zafir-kőanyaggyal összeerősített gránittömbökből készült hatalmas, csodálatos katedrális.

Nem igaz az, amit ellenségeitek állítanak, hogy a teológia csak bizonyos fogalmaknak az evangélium mocsoktalan egyszerűségére telepített élősd mohája. Az Újszövetség — Szent Jánossal és Szent Pállal — az első sugalmazott teológiát tartalmazza. A Szentatyákban szemlélhetjük a teológia virágnitő, harmatos tavaszát; a Skolasztika teremtő ívelésének három százada az emberi szellem legtermékenyebb nyár-ideje volt. Azok, akik ma a skolasztika dicsőségén mosolyognak és azt csak rozsdás páncélnak és használhatatlan ósdi fegyvernek tartják, nem tudják, hogy az a kor a merész eszmélkedések és a mély kutató szellem szempontjából semmivel sem hasonlítható össze, hacsak nem

* A nálunk is jól ismert hírneves író, Giovanni Papini 1946 októberében adta ki *Lettere agli uomini di Papa Celestino VI.* címmel igen korszerű és mindenfelé nagy figyelmet keltő művét. 1947 márciusában már harmadik kiadást ért, összesen 35 ezer példányban. A könyv rövid bevezetéssel és befejezéssel kívül leveleket tartalmaz az emberek különböző csoportjaihoz, pl. papokhoz, szerzetesekhez, tudósokhoz, írókhoz, nőkhez, gazdagokhoz, szegényekhez, népek vezetőihez stb. A nemlétezett VI. Celesztin pápa beszél mindenütt az emberekhez. Papini ebben az irodalmi formában a legmagasabb helyről, a pápai székből mondatja a mai emberek számára a legfőbb mondanivalókat. Hogy ezek mindig érdekesek, nem kell külön bizonyítanunk. Hogy mennyire igazak, megállapíthatja az olvasó. A könyvet nemsokára kiadjuk magyar nyelven. A nemkatolikusoknak is nagyon ajánlható.

(H. D.)

a görög bölcsélet csodás virágzásával. A „modern gondolat”, amint azt jól tudjátok, sokszor csak a ti teológiátoknak hozzá nem értő, komikus lefordítása és átírása volt. A ti teológiátokat öltöztették metafizikai szóképek cafrangjába. A legtöbb esetben az egész ú. n. modern filozófia csak menekülési kísérlet volt a teológiától, azaz kísérlet, hogy az Isten uralma alól kivonják magukat és hogy megöljék Őt. Az utolsó századok híres rendszerei szintén nem voltak mások, mint csak újmódi álruhába öltöztetett, vagy pedig pantheizmusba és istentagadásba torzított skolasztika.

Senki sem teheti azt, hogy ne beszéljen az Istenről, még azok sem, akik Őt halottnak nyilvánították és dühös gyászbeszédekben tombolják ki magukat.

Tehát miért olyan kevésbé népszerű

az emberek között az isteni teológia? Honnan van az, hogy a legfőbb tudomány, az Isten tudománya ma ismeretlen még az ismeretekben gazdagok előtt is? Miért száműzték őt a mi Egyházunkba, szemináriumaink és kolostoraink tantermeibe? Miért látszanak mese-szerűnek azok az idők, amikor még a szövet- és selyemkereskedők, valamint a nemes emberek és a művészek az üzletekben és szalonokban a Megtestesülés és a kegyelem kérdéseiről szenvedélyesen vitakoztak?

Mi is történt valójában? Sohasem vetődik föl lelketekben a kétely, hogy ebben a gyászos érzéketlenségben ti vagytok a legvétkesebbek?

Kérdezzétek csak meg lelkiismereteket, és feleljetek keresztény nyíltsággal. A teológia elhagyásáért, elhanyagolásáért nem mindenben ti, de mindenekelőtt ti vagytok a felelősek. A nagy kérdéseket nem a támadók döntötték el, hanem védőiknek lagymatagsága, ügyetlensége és hűtlensége. Hogyan sáfárokdtatok a századok óta reátok bízott természetfölötti hitkincsekkel? Miért engedtetek meg, hogy mások, Isten lagymatag barátai, sőt az Ő kifejezett ellenségei foglalják el a ti helyeteket abban, hogy örködjétek a gondolkodók fölött?

Az igazság, a fájdalmas igazság az, hogy a gondolat tüzes és alkotó élete visszahúzódott töletek. Szent Tamás után — vagy inkább mondjuk Suarez után — nem voltatok képesek arra, hogy új és hatalmas teológiai világgépet, szintézist alkossatok. Csak a nagy eretnenségek idején — és akkor is csak egy időre — sikerült feltüzelnetek a lelkeket és működésbe hozni az elméket. Azután a kezdeményezés már átkerült a ti ellenségeitekhez, a hitetlen filozófusokhoz, s ma már azt mondhatni, nem akad egyetlenegy minden tudományban jártas és tájékozott világi ember, aki törődnék veletek és lelkesednék a ti műveitekért és véleményeitekért. Még az elszakadt egyházak teológusai is több életjelt adnak magukról, mint a mieink: az ortodox Keleten és a lutheránus Északon tudtak úgy kísérletezni a teológia újjáélesztésével, hogy a profán világ figyelmét is sikerült felébreszteniök. De a ti elzárt világotokban — semmi sem történt... Ti a hagyomány tanította évszázados utakat tapossátok, és azt is olyan nehézkessé és olyan sötétté tettétek, hogy a legbátrabb vállalkozók is inkább a hegyek sziklás ösvényein másznak föl vagy belevesznek az erdők rengetegébe, semhogy titeket kövessenek.

Már igen régóta nem tűnt fel közöttetek olyan nagy szellem, aki, miként a nagy skolasztikusok, új utakon is el tudott volna vezetni az egyetlen célhoz. Szent Anzelm és Szent Tamás után Isten létének bizonyítására nem tudtatok egyetlen új érvet alkotni. Duns Scotus után nem tudtatok a Megváltás titkát nála mélyebben értelmezni. Az igazság örök borát nem tudtatok az embereknek új tömlőkben, csillogó kristálykelyhekben felkínálni.

A skolasztika lesüllyedt a kifejezésbeli finomságok túlzásaiba és Occam követőinek szofista szórszálhasogatásaiba. Ti sülyesztettétek és bomlasztottátok őt bele az ismételtetések gyászos koporsójába! Ti teológusok, századok óta márcsak összefoglalásokat ollóztok össze, kézikönyveket készítettetek, közhelyeket leltároztok. Nem vagytok mások, mint régi tiszteletreméltó szövegek unalmas magyarázgatói, széljegyzetek gyártói, régi gondolatok kihantolói; jegyeztetek csak és elavult problémákat kérődzőtök. Becsületes, szorgalmas és nagy képzettségű ismételtetők vagytok, de csak ismételtetők. Nem gondoltatok még arra, hogy a sokszor fölmelegített ételeket egyszer már a kevésbé finnyások is megútálják? Hogy az öreg fazekakban ugyanolyan módon főzött és újra felfőzött ételektől végre még a legtűrelmesebb inyek is megundorodnak?

Minden kornak megvan a maga nyelvvezete, a saját ízlése, a maga álmai, a maga problémái: ti azonban a XIV. században állítottátok meg a történelem óráját, és folyton örök-egyforma levest meregettek a tudományéhes kispapok számára, a nélkül, hogy törődnétek a kolostoron kívüli keresztényekkel, pedig azok már kíváncsiabb és ízletesebb táplálékhoz szoktak hozzá. Nem volna talán nekik is szükséges, hogy olyan asztalhoz hívják meg őket, ahol az ember számára legfontosabb ételek vannak a terítéken, t. i. az Isten igazságai? A legtöbb keresztény a teológia asztaláról nem táplálkozik mással, — és azt is milyen nyaktekergetésekkel teszi — mint azzal a morzsányi, kevéske kenyérrel, amelyet a katekizmus könyvecskében talál. Igaz, hogy abban megvannak a mi hittételeink alapvető igazságai és következtetései, de határozottan kijelentő és véglegesen lezárt formában; mint titkok és kötelességek, amelyeket alig képes valahogyan is felfogni a tanuló éretlen esze. E szözszerinti ismeretközlések legnagyobb része, amely csak dióhéjban tartalmazza a kereszténység legmélyebb elveit, idővel színét veszti, irodalmiatlan vagy nehezen és rosszul érthető lesz. A gyermekeknek is lehetne kissé többet adni, mert hiszen növekednek és akkor már többet is képesek felfogni és megérteni. Ott vannak azonban a tanulni vágyó felnőttek, akik olyan mohón falják a történeti, bölcséleti, politikai, szociológiai és tudományos műveket, szerelmes verseket és regényeket, miért nem éreznek vonzalmat a teológiai könyvek iránt? Ez a századok óta tartó, makacs étvágytalanság vajjon csak a modern olvasmányok romlott és ferde ízlésének a következménye, vagy nem inkább a ti fogós ismételtetéseiteknek unalmas közepszerűsége okozta? Ha volna köztetek csak egyetlen elsőrangú csillag magasan a horizont fölött, mindenki őt nézné és őt keresné. De ti csak sápadt viaszgyertyák vagytok és csak nagy erőlködéssel világítjátok be a kápolnák sötétjét. A teológusok régi, hatalmas fóliánsai a könyvtárak szüette polcain pergamen- és bőrpárnáik között poros álmukat

alusszák. A világiak milyen ritkán jönnek oda, hogy fölébresszék őket. A modern teológusok művei csak az egyháziak házi használatára készültek és nagyonyis száraz értekezések. Jobban tele vannak idézetekkel, felosztásokkal és meghatározásokkal, mint életerős, átél, eleven és elevenítő gondolatokkal. Nem is olvassák mások, mint az egyházi katedrások komoly, de talán egy kicsit szűkkörű társasága. Olyan táplálékok ezek, amelyeneket csak a szakácsok konyhaasztalán láthatunk.

Lefordították már Szent Tamást és sok ismeretterjesztő művet is írtak róla, sőt hittudományi akadémiák is nyíltak világiak számára. Nem teljesen haszontalan vállalkozások ezek, mert végeredményben elősegítik, hogy a résztvevők hallva Aquinói Summájának igazságait, fölfigyelnek azok tömör erejére. De az Isten tudománya, ha vissza akarja szerezni a figyelmetlenek és az utat tévesztettek érdeklődését, vajjon megmaradhat-e mindig csak a XIII. század köntöskében és fegyverzetében? Nem lehetnek-e a teológiának is, mint minden más tudománynak, új vívmányai és előhaladottabb megállapításai? Vajjon Szent Tamás a maga idejében nem látszott-e annyira forradalmárnak, hogy ellenmondást és elítélést idézett magára? Hasonlítsátok csak össze Szent Ágostont és Szent Bonaventúrát: mind a ketten sziklaszilárdak és rendületlenül biztosak Krisztus és Róma hitében, mindketten minden tudományban jártasak és bölcséletben alaposan képzettek, mindkettő ragyogó és a szeretet harmadik egébe ragadott szellem. Mégis milyen különböző a teológiájuk, bár ugyanabból a forrásból eredtek és ugyanahhoz a hegyhez jutottak el. Szent Bonaventúra bár nagyon szerette és föl is használta Szent Ágostont, de nem ismételgette őt szolgailag. Tagaste nagy szellemének szárnyaival Bagnoregio nagy szelleme más pályákat röpült be.

A Szentírásban még csodálatos kinyilatkoztatások vannak, amelyeket több szeretettel kellene föltáratni. Az Egyházatyák írásai tele vannak csiszolatlan drágakövekkel, amelyek arra várnak, hogy kicsiszolják őket, hogy jobban ragyogjanak. A skolasztikus bölcsélet szillogizmusainak burkolatában csodás elméletek rejlenek, amelyek előkészíthetnék a dogmatika új föllendülését. Nem igaz, hogy már mindent elmondottak mások és mi már csak a halottak szócsövei lehetünk. Minden század újra kezdi a szellem útját, és talán a jövőben olyan ragyogó teológiát láthatunk majd fölmerülni az örök Kinyilatkoztatás kimeríthetetlen mélységeiből, amely mellett a mi teológiai örökségünk minden csodálatos ragyogása ellenére is az eljövendő keresztények előtt alig látszik majd többnek, mint valami vázlatnak. Ők talán úgy fogják a mostani teológiát megítélni, mint ahogy a skolasztika titánjai méltatták az Egyházatyák első tudományos rendszereit. Az emberi nem és a keresztény nép fokozatosan nevelődik; ki merne időhatárt szabni az isteni terveknek és az emberi törekvéseknek? Hittel várom a ti tudományotoknak újabb aranykorát. A szenteknek új megvilágosításai, a költőknek új meglátásai, a tudósoknak új értelmezései teszik majd ismét a teológiát — mint valamikor régen volt — a független, nagy szellemek uralkodó tudományává.

Ezt az új diadalutat nektek kell, teológusok, előkészítenetek. Ehhez pedig az szükséges, hogy ti végre kizökkenjete az ismétlések

száraz és mély kerékvágásaiból, a szillogizmusok gépszerűségéből és a modern orr számára nagyonis avas, penészes szagú, szavakon nyaraló, formalista pedantériából. Ne mondjátok, kérve-kérlek titeket, hogy nem fontosak a profán és világi olvasók. Minden lélekért rajtunk van minden felelősség, azokért is, akik nem ülnek a ti iskoláitok padjaiban, azokért is, akik nem ismerik az aristotelesi logika törvényeit és a hittételek történetét.

Menjete ki néha a szabad levegőre, halljátok meg a bizonyosságra éhes lelkekből előtörő hangokat, és ne tartsátok magatokhoz méltatlannak, hogy valamit a nem teológusoktól is tanuljatok. Először is a költőket említem: nagy teológusok lesztek, ha nem vettek meg egyes költői erényeket. Amikor magasbaszállásról van szó, nem elég a dialektika emeltyűje. A két Szövetség írása, tanításotok tiszta forrása és alapja, egyúttal a költészetnek is teljessége és betetőzése. A teológus Szent Ágoston költő volt, miként a költő Dante teológus. De ti visszariadtok a gondolat merészségétől, szépségétől és muzsikájától. A művészet és a képzelet a ti szemetekben kibírhatatlan botrány. Égbenyúló tornyokat építetek raffinált, racionalista mérnöki tudománnyal, de betömiték annak minden ablakát, nehogy rajta keresztül meg lehessen látni valamely hegycsúcsot vagy tengerpartot, mezei virágot vagy kisgyermekarcot. Vitatkoztok a teremtésről, a nélkül, hogy csak egy pillantásra is méltatnátok a valódi teremtményeket. Tárgyaltok a hit titkairól, a nélkül, hogy észrevennétek az örök isteni titkot, amely ott van a vadrózsa halvány kis bogyójában, éppen úgy, mint az óriási, csillagrendszerekben és a világmindenségben száguldó bolygó-óriásokban. Elméleteket alkottok az emberi lélekről és nem veszitek észre, hogy körülöttetek lelkek vannak, vágyódó és remegő lelkek, akik talán csak egyetlen szavatókat várják, hogy az örökkévalóságba vezető lépcsőn megelőzzenek titeket.

Maga az Isten is olyan nagy érv állításaim mellett, hogy a büszkeség bűnével vádollarak titeket, amiért nem keressétek és el sem fogadtok minden emberi együttműködést; így például azokét az isteni gyermekekét sem, akik költők, sem azokét a gyermekekét, akiket Jézus is magához hívott és akik a költők előképei. Igaz, hogy kisebbek a szenteknél, de kimondhatatlanul nagyobbak a kevélyen bölcselkedőknél.

A Summák az értelem megerősített tornyos várai, a fény, és nem a sötétség, ama korának, a középkornak mesterterművei. De ma, ha vissza akarjátok hódítani a modern embereket, a Summák önmagukban már nem elegendők. Ma mások a veszélyek és mások a fegyverek is. Más nyugtalanságok és más kísértések fenyegetik a keresztény lelkeket, mint a Summák korában. Ezért ti sem maradhattok mindig csak ezekben a fellegrákokban, amelyeket még arra sem méltatnak a mai emberek, hogy megtekintsék őket, nemhogy megtámadják. Nektek is, papoknak és szerzeteseknek rá kell magatokat szánnotok a nagy kirohanásra és a szökevények visszatérelésére. Úgy kell megújítanotok problémátárgyalásokat, módszereiteket, egész tudományos munkátokat, hogy azok éltető táplálékot adjanak minden életrevaló szellemnek.

Elődeim tinéktek, a bölcseséget ajánlották. Most, hogy levegő után kapkodva fuldokoltok a közömbösség és egykedvűség holt tengeré-

ben, merészségre buzdítalak titeket. Jól tudjátok, hogy nem szándékozom arra ösztönözni titeket, hogy próbáljatok kimerészkedni a lehetlenségek és eretnkségek fekete tengerére. Az igazság nem túri a divat és a képzelet változékonyságát. A kinyilatkoztatás szövege és a hittételek ugyanazok, mindig ugyanazok. De a kinyilatkoztatás szavaiban lehet még találni újszerű értelmet, talán mélyebbet, mint eddig találtak, olyant, amelyet mindeddig nem láttak meg. Ugyanazokhoz a hittételekhez el lehet jutni új utakon is, amelyek talán a régi utaknál is biztosabbak. Az Egyház története is azt mutatja, hogy az újabb hittételek lassankint kapcsolódtak a régebbiekhez, amiként az aranyműves gyöngyöt gyöngyhöz kapcsol, hogy még királyibbá tegye a királyok koronáját.

Teológusok, én merészségre buzdítalak titeket. Nem azért, hogy értelmi képességeitek bátor lendületét próbára tegyem, — ez sértés volna ellenetek és tudományotok ellen — hanem azért, mert ma reátok is szükség van, hogy az embereket egészen keresztényekké tegyűk. A teológiának is része lesz, mégpedig nagy része, az ember és az emberi műveltség megmentésében.

Tudjátok ti vagy tudnotok kellene, hogy a tömegek véleménye és érzései végső fokon mindig a tudomány és az értelem embereitől függenek. Ha sikerül kezetekbe ragadni a szellemi arisztokráciát, meglassátok, tüstént utána megy a nép is.

A szellem arisztokráciájának visszahódítása pedig nemcsak a tudás terén, hanem mindenekfölött a teljes átalakulás és föltámadás szempontjából lesz jelentős. Megismertetni a keresztény hit mélységeit — és éppen ez a ti hivatástok — annyit jelent, mint fokozni a szeretetet Krisztus iránt, annyit jelent, mint a lehető leghatékonyabban munkálkodni a lelkek átfomálódásán, ami nemcsak a papok hivatása és vágya, hanem az emberi nem teljes egészének közvetlen szükséglete, ha békében akar megpihenni és föl akar emelkedni az örömben. Ezt mondom én nektek, és ezt is fogom hirdetni utolsó lehelletemig: az emberek vagy mindahányan keresztények lesznek vagy pedig rettenetes módon el fognak pusztulni. Ti is beledolgozhattok ebbe a mentő munkába, amelynek a lélekből kell táplálkoznia, ha biztos eredményt akar elérni mind a gyakorlati, mind pedig a politikai életben.

Ti most a papnövendékek elhanyagolt és ismeretlen nevelői vagytok. Pedig — amint már valamikor voltatok — most is a mesterek mestereivé kell válnotok azért, hogy Isten ismét fölmagasztaltassék az emberi értelem egén, uralkodjék az elmék fölött, lakozzék a szívekben, megtisztítsa a szándékokat és mindeniben teljes mértékben éljen. Ki kell végre törnötök a Summa-utánzatok fagyos börtönéből, hogy a keresztény megújulás serény munkásai lehessetek. Számotokra, akik ma alig vagytok mások, mint molyrágta és idősötte százados pókhálóval borított csuhába burkolt szellemek, igen, a ti számotokra nincsen más választás: vagy beálltok a küzdelembe, mint a legtisztább lobogó zászlóvivői, vagy kitörölnek benneteket az életből: fölkoncolnak benneteket az Antikrisztus dühöngő hordái.

Ismét lelkesedést kell szítani az értelem embereiben a ti tudományotok iránt. Megéreztetni és kézzelfoghatóvá tenni, hogy a teológia nem a haldoklók halott tudománya, hanem kenyér minden éhes száj számára, és az a rendeltetése, hogy új életre támassza még azokat is, akik eddig éppencsak a nevét hallották. A ti hibátok miatt nagyon

sokan vannak, akik a hittudományt holmi titkos tanításnak vélik a befogadottak és beavatottak számára, és azt az egyháziak rideg privilegiумának és monopóliumának tekintik. Valami merész és ügyes indítás kellene, hogy mindenünnen feléje terelődjenek a szomjazók. Mert ma bizony sokan vannak a szomjazók, de még azt sem tudják, hogy milyen itálra is szomjasak, és ez a tudatlanság megkettőzi epedésüket. De én tudom, hogy e szomjazók közül sokan az igazságnak ama üdítő, tiszta itálára vágyakoznak, amelyet egyedül csak mi adhatunk, és amelyet oly régóta már nem adunk nekik, vagy legalábbis nem adjuk azt elég erősen és hamisítatlanul.

Emlékszem, hogy fiatalkoromban, még fölszentelésem előtt ismertem egy öreg szerzetest, aki hosszú, imádságban és tanulmányokban töltött élet után otthagya tanári katedráját és rendjének legszegényebb kolostorában rejtőzött el. Rendtársai szentnek tartották, ő pedig nagyon ritkán és csak igen kevesekkel beszélgetett. Egy ünnepi estén — nagyszombat napján — nem tudom hogyan, a cellájában találtam magamat. Akkor ő, akit Isten dicsőségeért lángoló fiatalos lelkesedésem a szokottnál beszédesebbé tett, egyik nagy gondolatát közölte velem: Azt tartotta, hogy a teológusok még nem mélyedtek el kellően a Szentháromság titkában. Ha a három isteni Személynek egy a természete, akkor szükségszerűen azt kell gondolnunk, hogy közülük mindegyik úgy működött és mindegyiknek úgy is kell működnie, mint a másik kettőnek. Ha az Atya a Teremtő és a Fiú a Megváltó, akkor nem kevésbé gondolhatjuk azt is, hogy az Atya is elvégezte a maga megváltó és a Fiú is a maga teremtő működését. Ha ez a két isteni Személy kinyilvánította magát az embereknek: irántuk való szeretetük világos, félreérthetetlen teljességében, — a Sínai hegyen és a Golgotán — akkor joggal várhatunk valami hasonló megnyilvánulást a harmadik isteni Személytől is, vagyis a Szentlélektől. A Vigasztaló Léleknek, akit az Úr Jézus Szent János evangéliumában jelentett ki nekünk, — erősítette az öreg szerzetes — a maga idejében szintén Teremtőnek és Megváltónak is kell majd lennie.

Azt kérdeztem tőle, hogy miben áll az Atyának tulajdonított megváltás? Ő kifejtette, hogy az Atya az anyagi világ teremtésével a kevély angyaloknak a megalázódás fönséges példáját adta: Ő, az egyetlen tökéletes Szellem, az anyagi dolgok sokaságát teremtette. Ezáltal akart a lázadó és bukott angyaloknak lehetőséget adni az üdvözülésre. Az öreg szerzetes szavai szerint — ezt soha el nem felejttem — az egész mindenség olyan, mint valami végtelen nagy kereszt, amelyre az Atya van ráfeszítve. A szellemnek az anyaggal való egyesülése megfelel a Fiú megtestesülésének, amely szintén áldozat volt: egy isteni Személynek az emberi testbe való bebörtönzése.¹

A Fiú Teremtő is volt, — folytatta az öreg — mert a Megváltás valójában második teremtés. Hivatkozott Nyssai Gergely és Niceai Teofán² bizonyos gondolataira. Szerintük az, hogy a Megváltás visszahelyezte az embert Istenhez való hasonlóságába, a végső megistenülés

¹ Valószínű, hogy az öreg szerzetes itt Szent Pál egyik mély gondolatára utal: Ef. 2, 5—18.

² Nyssai Szent Gergelyt illetően — azt hiszem — a híres „Discursus catholicus”-ra (XXV, 2.) gondolt. — Niceai Teofánnak (bizánci teológus, meghalt 1381-ben) a Megváltásra, mint második teremtésre vonatkozó gondolatai a „Discursus de maiestate immaculatae Deiparae” című művében találhatók. Kiadta M. Jugie A. A.: Sermo in

ígérete és foglalója. Ezután már minden lény visszatérhet eredeti méltóságába, ahonnan lesüllyedt. A Megváltás tehát valóban az Atya teremítő tevékenységének teremítő megisméltése és befejezése volt.

Végül azt mondotta, hogy a Szentlélek első, pünkösdi kiáradása csak az Ő részleges és titkos kinyilvánulása volt. Csupán csak azt célozta, hogy az apostolokban a reájuk hárult feladatokra való tekintettel növelje a természetfölötti ajándékokat. Amiért is a keresztényeknek szabad még várnok, sőt óhajtaniok a harmadik isteni Személy teremítő és megváltó hatalmának még a világ vége előtti teljes és általános kinyilvánulását. Utána mintegy ihletett hangsúllyal hozzátette: Ez lesz a szeretet legnagyobb szétajándékozása, az isteni szeretet utolsó kiáradása, amely után minden kétkedés eloszlik, minden homály megvilágosodik, a hitetlenek minden mentegetődzése hiábavaló káromlássá válik. Ha a három isteni Személynek egyetlen természete van és e miatt ugyanaz a működésük is, nem téves vélekedés az, ha alázatos hittel várjuk a Szentlélek eljövendő nagyszerű megnyilatkozását.

Joachim de Flore³ és követőinek tévedése az volt, — folytatta a jó öreg — hogy a Szentlélek új kiáradásának még az időpontját és módját is meg akarták határozni, amivel persze veszedelmes képzelgéseket, és a nyughatatlan lelkekben káros reménykedéseket és előjáróikkal szemben engedetlenkedést keltettek föl. Ennek ellenére sem ítélte el az Egyház ex cathedra „a kalábriai Joakim apát” műveit, akit Dante a mennyországban nagy dicsőségbe helyez, hanem csupán tanítványainak néhány merész állítását.⁴ Nem vétkeznek tehát a keresztények, ha türelmetlen ugyan, de szerény csendben várják a harmadik teofániát, isteni megnyilatkozást, amely magának az ortodox teológiának a tételeiben is bennfoglaltatik.

Ez a jámbor szerzetes elhagyta a tanári katedrát, hogy — amint nekem mondotta — merész tanaival haszon nélkül ne botránkoztassa meg a még nem eléggé érett lelkeket. De reménykedett, hogy ha nagysokára is, de eljön majd az a nap, amikor egy új teológus-nemzedék a Szentírás, a Szentatyák és az Egyházdoktorok tanításából kiindulva újra felveszi és kifejti ezt a nagyhorderejű elgondolást, amely ő szerint képes volna arra, hogy még azokkal is újra megszerettesse az Istennek ezt a fölséges tudományát, akik attól már régen elpártoltak.

Most én vagyok a pápa és reám bízott az Egyház hitbéli épségének és csalatkozhatatlan tanító hivatalának a megőrzése. Nem bízathatlak tehát benneteket, hogy lépjetek rá arra, a talán járhatatlan, talán kockázatos útra, amelyet nekem ifjúkoromban az a fehérhajú szerzetes mutatott. De keresztényi szabadsággal bevallom nektek, hogy

Sanctissimam Deiparam címmel. (Róma, Lateranum, 1935.) Hasonló gondolatok találhatók Szent Irénél és Szent Atanáznál és más teológusoknál is.

³ Boldog Joachim de Flore (1132—1202) nagy tekintélyű, termékeny aszkétikus író és próféta. A Szentírás, különösen a Jelenések könyvének allegorikus magyarázatával a maga idejében nagy feltűnést, valóságos népmozgalmat keltett. Valószínűleg keleti hatás alatt a világ történetét a Szentháromság három személyének megfelelően három korszakra osztotta. A harmadik, vagyis a Szentlélek, a szeretet, a szabadság és a szerzetesek korszaka, az idők teljessége 1260-ban kezdődött volna...

⁴ A IV. lateráni zsinat (1215) Joakimnak a Szentháromságról Lombardi Péter ellen írt művét elítélte ugyan, de ma már csaknem bizonyítottan vehetjük, hogy az az értekezés nem a híres apáté volt. Az Anagniban 1255-ben kimondott kárhoztatás a Borgo San Donninoi Gerardus, joakimita ferences hírhedt „Introductorius”-ára vonatkozott, nem pedig Joakim apát hiteles műveire. V. ö. Denzinger, 431—433.

soha el nem tudtam felejteni annak a lelkes és tiszteletreméltó öreg papnak a szenvedélyes szavait, aki szemmel láthatóan teljesen az Istennek és az Ő dicsőségének tiszta és lángoló szeretetében élt. Mintha most is hallanám szavait, amikor Jöel próféta titokzatos jövendölését és Szent János evangéliumának verseit olvasta föl nekem.⁵ De egy dolgot legalább megtanultam tőle: azt, hogy a vallás nem lehet az emberek szívében eleven valóság, ha nem tüzei a várakozásnak valamiféle lelkesedése. Nem kell itt mindjárt a Szentlélek általános kinyilvánítására gondolni. Elegendő volna, ha egyre jobban fölhívhatók az emberek figyelmét a szeretetnek és a fénynek arra a titokzatos mélységére, amely a Megváltás tanában van. Nagyon sok keresztény nagyon is könnyedén azt hiszi, hogy a Megváltás műve Krisztus kereszthalálát követően befejeződött. Ti azonban tudjátok és sürgető buzgósággal hirdetni is kell, hogy ez a hiedelem egyáltalán nem igaz. Nemcsak nekünk kell szenvedésünkkel — amint Szent Pál bizonyítja⁶ — kipótolnunk azt, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, hanem mindennap arra is kell gondolnunk, hogy a megváltásnak az eredménye nem lehet teljes, ha az emberek nem fogadják el, nem ölelik magukba és nem folytatják azt. Isten a maga részéről mindent megtett; most rajtunk a sor. A mi föladatunk nemcsak a fölséges áldozatban való szerető részvétel, hanem egyre nagyobb, mindig bensőségesebb és tudatosabb együttműködést is kíván tőlünk, olyat, hogy méltóvá tegyen bennünket arra a fölséges bizonyosságra, hogy Krisztus nemcsak eltörölni akarta az emberek vétkeit, hanem azt is akarta, hogy az eredeti tökéletesség teljessége meglegyen bennünk.

Meg kell értetni a keresztényekkel és minden emberrel, hogy a mi Megváltónk színeváltozása jelképe és előhírnöke az ember, sőt az egész természet színeváltozásának is. Mindannak, ami a bűn által megértult és lealacsonyodott, vissza kell szereznie eredeti méltóságát és nagyszerűségét. Mindennek Istenhez és Istenbe kell visszatérnie. Az összes teremtmények között legelső sorban és leginkább a mi kötelességünk és ujjongó örömünk, hogy közreműködhetünk ebben az Istenhez való fölemelkedésben, ebben az általános Megváltásban. A nagy természet is, amint Szent Pál írja,⁷ vajúdva sóhajtozik, mert Ádámmal ő is elbukott, tehát legalább részben Ádám fiainak munkája által kell fölszabadulnia is, azaz föloldódnia és szellemiesen fölmagasztosulnia.

A keresztények már nem csupán szenvedőleg szolgái egy olyan Istennek, aki mindent elvégez helyettük úgyannyira, hogy nekik már nem is volna más kötelességük, mint neki engedelmeskedni és szerető figyelmességgel szolgálni őt. Sokkal nagyobb föladatra vagyunk hivatottak, mint azt elgondolni tudnók. Az a mi hivatásunk, hogy az örök

⁵ Talán Joelnek azt a szövegét említi, ahol a Szentlélek egyetemes kiáradásáról van szó: Joel 2, 28—32. A Vigasztaló eljövételéről szóló ígéretről Szent János evangéliumában a 14. fejezet 16—17. verseiben van szó.

⁶ „Most örömezt szenvedek értetek s kiegészítem testemben azt, ami híja van Krisztus szenvedéseinek, az Ő teste, az Egyház javára.” Kol. 1, 24.

⁷ „Mert a teremtett világ várakozása sóvárog az Isten fiainak kinyilvánítása után. Hiszen a teremtett világ alávetett a hiábavalóságnak, nem önként, hanem attól, aki alá vetette a reménység nyújtásával, mert a teremtett világ is felszabadul majd a romlottság szolgátságából az Isten fiai dicsőségének szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy minden teremtmény együttesen sóhajtozik és vajódik mind idáig.” Rom. 8, 19—22.

Főszereplő mellett — aki, miként a költő zengi, valóban azt akarja, hogy „teremtő Lelkének legmélyebb vonásait vesse belénk” — az összes létezők fölemelésében cselekvően is résztvegyünk.

De a legtöbbben — tudatlanságból vagy gyávaságból — nem teszik meg azt, amit az Isten az Ő végtelen szeretetének nevében kér a mi véges szeretetünktől. Azt hiszik, hogy Krisztus már megfizetett értünk szent vérével és nekünk már nincs is más tennivalónk, hogy az üdvösséget elnyerjük, mint jelen lennünk a szentmisén — legtöbbször inkább csak test szerint, mint lélekben — és minden évben magunkhoz vennünk az Egyház egyik szentségét. A keresztények ennél sokkal többre kötelesek: nekik Isten vezetése alatt tudniok, szenvedniök, tapasztalniok és cselekedniök kell, hogy a teremtményeknek Istennel való kibékülését és az egész teremtésnek Istenhez való végleges föl-emelkedését meggyorsítsák. A keresztény ember élete tehát ne a megszokott szolgaság, hanem a buzgó együttműködés és a hívő várakozás élete legyen. Mindig szemünk előtt kell tartanunk azt a Krisztus által lehetővé tett, az isteniben való tökéletes megújulást: az emberiség évről-évre vándorlása Istenből indult ki és Istenben is fog végződni.

Kérlek is titeket, — hittudósok — ébresszétek föl megint a keresztényekben a várakozásnak azt a lelkiületét, amely annyira megerősítette az első apostoli közösséget. Töletek kérem, hogy a szellem szent erőszakosságával sodorjátok magatokkal az álmos és a makacs lelkeket, hogy elmerüljenek és lángra lobbanjanak az isteni bölcsesség fény- és lángörvényében. Ha minden kereszténynek Isten fáradhatatlan segítőtársává kell válnia, akkor a ti hivatástok az, hogy támogassátok és vezessétek őket. Új szemmel olvassátok a régi híres könyveket. Hagyjátok el sötét alkimista barlangműhelyeiteket, ahol az arany gyakran ólommal, a villámok pedig fakó szürkességgé változnak. A fáradtagnak mutassátok meg a tiszta hegycsúcsokat, a szomjazóknak az üdítő forrásokat. Legyetek újra meggyőző és hatalmas látnokok. Az Isten tudományának kegyelméből legyetek ti is az emberek megváltóivá.

Nem tehetek mást, mint naponként imádkozom, hogy támadjatok föl sirotokból, és hogy mindjobban, mindig nagylelkűbben és parancsolóbban áradjon ki reátok a Szentlélek Úristen megvilágosító és erősítő kegyelme.

VI. *Celesztin pápa,*
Isten szolgáinak a szolgája.

Summa Theologica

Nekem nincs szükségem arra, hogy emberi koponyát tartsak íróasztalomon: a Summa Theologica figyelmeztet arra, hogy alázatosnak kell lennem, s az értékeket nem e földön kell keresnem.

Az én Summa Theologicám nem régi pergamen vagy kutyabőrös fóliánsok; az „editio leonina” tudományos köntöse is hiányzik róla: a MARIETTI* hat kis kötete van előttem. Aránylag könnyű könyvek;

* Ez a kiadás kifogyott. Most egy másik, szövegkritikailag kifogástalan sorozat van nyomás alatt.

de én időnkint roskadozom alattuk, mint Szent Kristóf a gyermek Jézus súlya alatt.

Nagy csaták és győzelmek emléke ébred bennem és nyűgöz le: az Egyház sohasem volt olyan diadalmas, mint a tudományok mezején. Megépítette ugyan a földalatti üregek (katakombák) sok-sok kilométeres folyosóját; látta hőseinek vérét folyni a Colosseum porondján; szeretetének lángolása csodálatra ragadta Róma pogányait... Mindez azonban már némileg a múlté. Tudása azonban a jelené. Tudás, amelyen Plato, Aristoteles s a többi nagyok dolgoztak. Tudás, amelyet Mózes óta visszhangoz a történelem. Tudás, amelyet nem fog legyőzni semmiféle zsarnokság. Summa Theologica: e tudás kincsestára vagy te számomra.

Kinyitom a Summa Theologicát: 512 kérdés, 2.652 cikk („articulus”), több mint 10.000 probléma („argumentum”) megoldásával tárul elém. Több mint 46 profán szerző idézetei sorakoznak föl. 41 pápa döntése, 19 zsinat határozata s 51 egyháztanító s szent szerző tekintélye döbbszent meg. Saljapin a Credót földolgozta szavalókórusszerű győzelmi himnusszá: mikor akad már valaki, aki a Summa Theologica némaságát szavalókórussá varázsolja? Vagy talán emberileg képtelenek is vagyunk erre?... Mint ahogy Szent Pál szeretethimnuszát (I Kor. 13.) sem tudtuk még költőileg, zeneileg földolgozni...

Mi megdöbbenünk kicsit attól, hogy több mint 25 pápa dicséri művedet; öt Általános Zsinaton a „hit védőjének” tekintenek; s a Tridenti Zsinaton a Szentírás mellé az oltárra helyezték a Summa Theologicát... Közben elfelejtjük azt, amire te figyelmeztetsz: Te háromszor, négyszer átvitattad a kéziratot; életed végén szalmának tekinted művedet, el akartad égetni azt; az előszóban azt írtad: „*secundum quod congruit ad eruditionem incipientium*”... Ezzel értésünkre adtad, hogy „plágium-pör” való azoknak a nyakába, akik téged értelmetlenül átírnak! Ha közénk jönnél, erőteljes hangon reánk dörögnél, hogy a kereszténység nem a 13. században elkészült remekmű, hanem állandóan új s tökéletesebb alakban jelentkező élet... A neked kijáró tisztelet sem lehet más! Az őszinte hódolat sohasem megkövülés...

Tamás, te nemes bosszút álltál a kételkedő apostol-névrokonodon! Aki hozzád menekül: vakból látóvá, gyengéből erőslelkűvé válik...

Pedig te is úgy indulsz, mint aki kételkedik („*Videtur quod non*”); de nálad ez csak lélektani-pedagógiai mesterfogás. Ezt talán mástól tanultad el. De nemeslelkűséged, amely még az ebédli falán is óvott más becsületének a csorbításától, egyedül a tied: te mindig győző vagy, de senkit le nem tepersz; úgy nyúlsz a náladnál kisebb felé, ahogy az Udvözítő nyúlt a Keresztről te feléd...

Szeretem Tamást! Minek is tagadjam! Az ő műve fönségesebb, mint egy középkori gót székesegyház; maradandóbb, mint az érbevéssett emlékmű („*monumentum aere perennius*”); beszédesebb, mint az egyiptomi legenda zengőoszlopa...

Szeretem Tamást, aki az érvek harci dübörgéséből a szellem könnyedségével tud a költői szépségek mezejére szökkenni: de ott is nagy marad, s amikor a PANGE LINGUA és LAUDA SION mesteri verselésében mutatja meg, hogy nemcsak tudós, hanem poéta is, figyelme a legfőbb felé irányul, amely az „Angyalok Kenyere”...

Szeretem Tamást, aki nemcsak ragyogó szellemű tudós, hanem tündöklő liliom is: „*Doctor Angelicus*.” XI. Pius mondotta róla: „Ha

Szent Tamás tisztaságán a kísértés hevében csorba esett volna, az Egyháznak ma valószínűleg nem volna Doctor Angelicus-a" ... Alighanem Summa Theologica sem volna.

Szeretem Tamást, akinek a lábánál a nagyok is kicsinyek; aki előtt pápák és zsinatok is meghajolnak; aki még ma is vezér; aki lelki gyötrelmek idején az oltárszekrény ajtajához hajtotta fejét...

Szeretem Tamást, aki nagy összegező és egyben új meglátások merész elindítója. S ha néha, ideig-óráig, a modern hangosak el is nyomják szavát, a végén mégiscsak neki lesz lényegében igaza...

Nem kicsinyes szellem ő, aki a 13. századba akarta volna zárni a bölcséletet és hittudományt. Csak mi vagyunk kicsinyek, akik még ráállni sem tudunk az ő merész ívelésű szellemi síkjára...

Szeretem Tamást, mert, bár „perennis philosophia“-t adott, a haladás elvének még a mennyei boldogság honában is érvényt szerez.

Szeretem Tamást: Csak azt sajnálom, hogy írásaival többet üzérkednek a könyvkiadók, mint amekkora hasznót húznak belőlük a papok!...

Tanárom mondta: „Si vultis scire sententiam Sancti Thomae, legite Sanctum Thomam.“ (H. Lennerz S. J., Róma.)

S azóta papi kötelességtudással, a Szentírás és papi zsolozsma mellett, olvasmányom a Summa Theologica!...

Sacerdos.

Dr. Szives (Schmiedt) Béla: *A tövisfalvi tisztelendő*. Korda kiadása. 264 l.

Az öregedő plébános és a kisap, akit féltő gonddal utódjának nevel — Pál és Timóteusz — két pap generáció, két lélek fejlődéstörténete a könyv. A tartalom röviden: Pál gondját viseli kiskora, keresztelője óta a szerencsétlen családi körülményekbe csöppent emberpalántának. Később taníttatásának terhét is magára vállalja. A nagydiák nyarankint plébániájának vendége. Utolsó középiskolai évének vakációjában közli jötevéjével elhatározását: pappá szeretne lenni. Pál régi, titkos óhajta ez. Kettőzött buzgalommal ügyel ettől kezdve lelkének gyermekére, utódjára. A kékreverendás Timóteusz tanul, készül az életre, megvívja a maga hivatásának harcát, — mély lélektani tudással rajzolja a szerző a Teremtő szolgálatára hívott fiatal szív elszakadását a teremtményektől egy nyári élmény utóhatásaként — és végül felszentelés után ott látjuk a tövisfalvi templom oltáránál, amint első áldozatát mutatja be az Úrnak. — E történet keretébe olvad bele a magyar falu élete. Mesteri típusokban jelenik meg a veszekedő, italozó, szentelt helyet gyalázó (a falu keresztségének léckerítését is felszakítják verekedés közben) ember mellett a bölcs, jószívú, adakozó, mélyhítű, templom-újjáépítő magyar. A plébános életének minden öröme, fájdalma föltárul itt. Időszerűen tárgyalja a részekre szakadt falu egységbeforradását, a papi élet szellemi vezető és megváltó jellegét. Nagyon jó reflexiókra készíti az olvasót Pál plébános ügyes összeállítású könyvtára, emberismerete. Azzal a megnyugvással tesszük le a könyvet, hogy a kis Timó méltó utódja lesz mesterének, s ha az idők talán nehezebb kérdések elé állítják is, jól megoldhatja ezeket a régi alapon: népből jött, népért élő istenszolgájaként.

A jól ismert, bennünket már sok hálára kötelezett papi írónak ezt a könyvét is szeretettel fogadjuk és megköszönjük.

A közösség isteni gondolata

Keresztelő Szent János szava minden időnek szól: „Közöttetek áll az, kit ti nem ismertek.” (Jn. 1, 26.)

Nemigen gondolunk arra, hogy Krisztus, a nagy Ismeretlen, a választott nép szempontjából magának az Istennek szótartó igazságossága, kiben az atyáknak tett ígéretek mentek teljesezésbe. (Róm. 15, 8.) Azt is eléggé feledésnek engedjük, hogy a választottakon kívül állók számára Ő a nagy Kiegyenlítő, aki az elválasztó különbségeket feloldja, egymáshoz közel hozza, sőt egy családdá fogja össze az összes népeket. (Ef. 2, 14.)

Megtestesülésének is *σκοπός*-a, destinatio-ja, célja a nagy ember-családnak, az Egyháznak megalkotása. Ennek megalapításával ér el főművéig. Hiszen istenemberi életének *τέλος*-át, finis-ét, az Atya dicsőségét, legjobban Egyházában és Egyházánál munkálja.¹ Tehát látjuk annak magyarázatát, miért éppen azért imádkozik főpapi imájában, hogy valamennyien egyek legyünk és egyek maradjunk, akiknek egységéért, közösségéért élt és meghalt.

Az Egyház megérti isteni Jegyesét. (Ap. Csel. 15, 9.) Ezért még legjobbjaival is kész felvenni a harcot, ha ezek az egységet veszélyeztetik. (Gal. 2, 11.) Kétezeréves történelme folyamán hányszor kellett szavát felemelnie, sőt édesanyjai szigorát is alkalmaznia, ha gyermekei vagy nagyon elfeledkeztek a lényegi egységről (ez tette pl. az egész Egyház kebelén belül szükségessé a X. Pius-féle liturgikus megújulást) vagy téves elgondolásaikkal (legutóbb pl. túlzó fajelméleteikkel) egyenesen a szerves egybetartozást akarták megbontani. Az Egyház csak azokat ismeri el övéinek, akik elméletben azt tartják és gyakorlatban azt élik, ami — Vincentius Lyrinensis szavai szerint — catholicum, id est universale, ex graeco καθολικόν, quia ubique, quia semper, quia uniformiter ab omnibus creditum.

De az Egyházat akkor is az Isten lelke vezeti, amikor a remete-életet engedélyezi.

Tudja: az általános ellanyhulás idején maga a Kegyelem szólítja ki a választottakat testvéreik közösségéből. Nekik az elvonultságban kell megmenteniök és megőrizniök az ősegyház eredeti szellemét. De ezt a feladatot tőlük rövidesen a szerzetesközösségek veszik át. Ezzel az anachoresis elveszti létjogosultságát. Tehát az Egyház is megvonja tőle a pártfogását. Vagy remeterendeknek konventjeibe gyűjti össze a magányra hivatottakat vagy törekvéseiket csupán személyi buzgóságnak tekinti és „hivatalosan” nem vesz róluk tudomást. Hiszen az Egyház közösségi együttesben szeret látni valamennyiünket.

A lelkiség vonalán azokat tekinti gyermekeinek, akik legalább az Úr napjain csatlakoznak Istent dicsőítő áldozatához és évenként legalább egyszer táplálkoznak az egy-testté formáló Kenyérnek elede-

léből.² Ennyi lelki közösség nélkül senki sem tekintheti magát az élő egység tagjának.

A fegyelem vonalán viszont azok sorakoznak fel az együttesbe, akik nemcsak az imádkozó és szentségekkel élő, hanem a tanító, a törvényhozó és a kormányzó Egyháztól is vezettetni engedik magukat.

Ennek az organizáló Egyháznak sokszor vetik szemére a hatalomratörést. Pedig Krisztus Jegyesének arcát ez a szeplő sem éktelelni. Neki minden rendelkezésével csak egy a célja: hogy megteremtse és biztosítsa a krisztusi közösséget. Ennek vezetői az Istenember tekintélyével léphetnek fel, és mint ilyenek biztos közvetítői az Isten legszentebb akaratainak. A krisztusi közösség tagjai viszont egymás készséges támogatói a legfőbb jónak, Isten megismert akaratainak teljesítésében. Az egység fontosságát hangoztató Egyház tudatában van az egyik legnehezebb emberi problémának, a közösség és egyén kölcsönös viszonyának jelentőségével. Krisztus igaz Egyháza az utóbbi érdekében az előbbire szereti rátenni a hangsúlyt. Abból a természetfeletti meggyőződésből teszi ezt, amellyel az Úrnak csodálatos jelenlétét hiszi azok együttesében, akik Uruk nevében, hitében, szeretetében gyűltek össze. De természetes, lélektani alapon is a közösséget tartja az egyén legelőnyösebb talajának. Meg azután arról sem feledkezik el: a menygyei Atyának, az Egyházában századokon át köztünk élő Krisztusnak és a bennünk valamennyiünkben imádkozó-dolgozó Szentléleknek gondolataival semmi sem ellenkeznek jobban, mint a nagyvonalú egészről kiszakadt és saját felelősségében eljáró, önállóan fellépő kereszténynek magatartása. Aki mögül fájdalmasan hiányzik a háromtagozatú Egyháznak nagy közösségi háttere, az nemcsak saját kárára fogja nélkülözni a hittételek és az erkölcsi elvek biztos alapjait, az egyetemesen krisztusi javak kicserélődésének, a communicatio bonorumnak értékgazdagodását, hanem egyéni kibontakozásában, személyi kifejlődésében is messze el kell maradnia mindazoktól, akik önálló cselekvőképességük és személyes felelősségük teljes épségbenmaradása mellett szerencsésen belekapcsolódnak a krisztusi közösségbe.

Ennek igazolására joggal hivatkozhatunk arra a tényre, hogy Egyházunk a legelső századoktól kezdve napjainkig minden ténykedésének, pl. egész imaéletének mélységeken és lényegében közösségi jelleget adott, vagy (hogyan egy részletkérdést említsünk) például teljes tekintélyével és helyeslésével támogatta azokat, akik az erkölcsi tökéletesedésben, a hibák irtogatásában az egyéni munka mellett a capitulum culparum eszközét is igénybe vették. Szent Ágoston szerint az elhívatottaknak, a legjobbaknak mindenkor az a legfőbb, de éppen ezért együtt a legüdvösebb keresztje, hogy még a válogatott közösségek tagjai között is mindig akadnak olyanok, akik kellőképpen nem felelnek meg élethívásuknak, ennek munkálását talán elkezdték, de abbahagyták, vagy esetleg annak nagyságát, jelentőségét még csak fel sem fogták, meg sem értették, nem is ismerik, és így hivatásuk megvalósításába igazában még csak bele sem kaptak.³ Mennyei indításnak és áldozatosságnak forrása, hogy ilyenekkel kell együttélni a közösségben! Szent Anzelm viszont joggal buzdíthatja a közösségének életszentségét szorgalmazó Szent Eulalia apátnőt, hogy fogjanak csak össze a jóban, őszinte és áldozatrakész szeretettel legyenek rajta, hogy szent hivatását senki el ne hanyagolja, még a legkisebbek sem. Így

elérik, hogy egyéni nagy hasznukra és előmenetelükre ipsa congregatio erit templum Dei.⁴

Az egyénnek közösségi alapon történő felemelése ellen nem lehet azt ellenérvül felhozni, hogy az összefoglaló és kívülről, törvényes tekintélytől irányított életmód túlságosan egyenlősítő lenne. Hiszen az ens sociale még a tömegben is, mennyivel inkább a jólszervezett közösségekben megőrzi a természetes és természetfeletti rendben egyaránt kapott személyi különbözőségeit, egyéni vonásait. A vita communis is ismeri és elismeri a gondviselészerű egyenlőtlenségeket: ezeket nem akarja eltüntetni. Az csupán a szándéka, hogy mindenegybes tagját ugyanannak az eszmének, törekvésnek, napnak sugárzatába állítsa, hadd teremje így meg mindegyik a maga színpompás virágját, válogatott és változatos ízű gyümölcsét.

A közösségi élet senkit sem foszt meg személyi értékeitől, csupán önmagunk ellen biztosít védelmet számunkra önző természetünk ellenében, mert ez olyan egyéni utakra szeret minket elragadni, ahol könnyen elesünk a mindenki számára adódó közösségi előnyöktől.

Ezekre az alapvető mozzanatokra hívta fel a keresztény világ figyelmét XII. Pius pápa, aki *Fulgens radiatur* kezdetű apostoli körlevelében ezeket írja a megdicsőülésének 14 százados évfordulójához ért Szent Benedekről: „Átlátta a Szent Férfiú: az isteni Gondviselés akarata, hogy szerzetescsaládot alapítson, és minden erejét arra fordítsa, hogy azt az evangéliumi tökéletességre emelje.” Ebben „az isteni sugallatra és isteni bölcseségtől életre hívott” benedeki szerzetescsaládban, ennek életében, szervezetében, szabályzatában, Regulájában az Úrnak Áldottja, Benedek időtálló depositumokat gyűjtött össze és hagyományozott át az egész Egyház számára. „Szent Benedek életszentsége, életismerete, és bölcsesége csodálatos fényt árasztott a keresztény világra és hatalmas indítást és segítséget jelent ma is az erények és életszentség útján.” A Szentatya óhaja, hogy Szent Benedek monostori szabályzatának bölcsességét, emberi természetünkkel való csodálatos összhangját, de egyúttal rendkívüli súlyát és gyakorlati jelentőségét is valamennyien tanulmányozzuk, megértsük, hogy a szentbenedeki Regulából tanultakkal munkálhassuk „az emberi együttélésnek a bölcsesség és szeretet elvei alapján való helyreállítását”.

Az a Regula, amely „sok és súlyos tanítást tartogat a mai idők számára”, nemcsak a tőle regulázott szerzeteseknek adja meg, hogy hűséges, alázatos követésével, lelkiismeretes megtartásával „a legjobb módon biztosítsák lelkük boldog békéjét és örök üdvösségüket”, hanem élénk rajzolja azt az eszményi emberközösséget, amely a körébe tartozóknak alanyi, személyi kibontakozását a legelőnyösebben szolgálja.

A Szentnek méltó életrajzírója, Nagy Szent Gergely pápa, találoán állapítja meg az Utolsó Római-ról,⁵ iuvenis gerens cor senile, már ifjúkorában megállapodott, érett felfogással rendelkezett és telve volt minden igazak bölcsességével (spiritu omnium iustorum plenus erat). Vagyis a kassziáni terminológia szerint azok közé a kevesek közé tartozott, akik mind a remeteélethez, mind a szerzetesi közöselethez szükséges erényekkel egyszerre rendelkeztek⁶ és így — amint a Gondviselés óhajtotta — egyformán jó eremita vagy coenobita tudott lenni belőle.

Az ilyen bölcsről el lehet mondani Szent Tamással: Sapiientis est ordinare. (Contra gent. I. 1.)

Ez a természetfeletti vonalra eső rendezőkészség előnyös természetes alapot talált a nursiai Benedek római mivoltában, amelynek olyan sajátos vonása, szinte már strukturális lelki igénye az ordo alapfogalma, alaperénye, alaptörvénye.

Szent Benedek Atyánknak természetes és természetfeletti rendező hajlama a közösségben élő szerzetesek életét rendezi, vagyis azokét, akik Istent nem a remeteség magányában, a mindenkitől és mindektől visszavonult életben keresik, és a kegyelmen kívül nemcsak saját erőikre támaszkodva, nem egyedül veszik fel a militia christiana küzdelmeit a sátán és a régi ember ellenében, hanem azoknak a velük együtt élőknek segítségével (a quibus adiutus: Reg. 31, 28.) és állandó vigasztalásával (cum consolatione alterius: Reg. 1, 8.), akik lelki atyjuknak, az apátnak vezetésével valóságos lelki családot alkotnak. A legfőbb előjáró az abbas-atya. (Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater: Reg. 2, 5—6.) Ő gyermekei gyanánt szereti a szerzeteseket (oderit vitia: diligat Fratres: Reg. 64, 21.). Szerzetesgyermekai számára atyai szeretettel gondoskodik is mindenfajta segítségről, támogatásról. (Imbecillibus procurentur solatia, ut non cum tristitia opus suum faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum Congregationis aut positionem loci: Reg. 35, 4—7.) De a szerzetesközösség tagjai egymást is mindenben kisegítik, kiszolgálják, egymással szemben a legmesszebbmenően figyelmesek (pl. quae necessaria sunt, sic sibi invicem ministrent Fratres, ut nullus indigeat petere aliquid: Reg. 38, 11—13.), hiszen valósággal testvéreknek tekintik magukat, kik nem csupán a felebaráti szeretet, hanem egyenesen a kölcsönös testvéri szeretet talaján állnak. (Caritatem fraternitatis casto impendant amore: Reg. 72, 8—9.)

Ezzel a kölcsönös, felülről és oldalról egyaránt jövő szerető támogatással, segítséssel és vigasztalással alakul ki a *Coenobitarum fortissimum genus* (Reg. 1, 26.), az együttélőknek az a nagyon erős alakulata, amelyet jogilag és gyakorlatilag mintaszerű pontossággal és okossággal rendez el a nursiai Legislator.

Amely közösségben tekintély az atya, az előjáró, a felettes; ahol szeretet kapcsolja össze az atyát és gyermekeket, előjárót és alattvalókat; ahol vertikálisan és horizontálisan is jóakarató és önzetlenül figyelmes segítségnyújtás, vigasztalás és kölcsönös támogatás folyik, ott *genus fortissimum humanum* alakul ki és ott sokak erőiből erősek lesznek a magukra nem maradt egyedek.

Ilyen lehet teremtő Istenünknek örök, kegyes elgondolása emberi közösségünkről. Ennek a teremtői eszmének eszményi megvalósulását kapjuk a benedeki közösségben.

(Folyt. köv.)

Juhász Gergely O. S. B.

Regulaidézeteink sorszámát a legújabb kiadás (P. Henricus Koenders O. C. R. 1947.) szerint adjuk.

¹ Marmion: Krisztus, a lélek élete. 98. l.

² Beauduin—Szunyogh: Az Egyház lelki élete. 36. l.

³ Ex enarr. in Ps. 54.

⁴ Lib. 3. Epist. 125.

⁵ Dial. lib. 2.

⁶ Cassianus: Collationes Patrum: Coll. XIX. c. 9.

A nagy feladat*

A katolikus Egyház szellemisége három évszázad óta csodálatos fejlődésen dolgozik. A trienti zsinat óta egymást követik ennek a fejlődésnek munkásai: Néri Szent Fülöp, Borromei Szent Károly, Depaul Szent Vince és mások, akik talán nem kevésbé nagyok Isten előtt, és ezek eme kettős feladaton dolgoznak: Megszervezni a papságra hivatottak iskoláit és megszervezni a papok életét. A kérdésnek első fele csaknem meg van oldva...

Azonban a világi pap életének megszervezése még nincs bevégezve. Ami hiányzik, egyetlen szóval megmondható: A világi pap *túlsgoosan egyedül* van.

Az a misszionárius, akinek társait a halál elragadta, bizonyára egyedül tart ki feszületével. A falusi pap, ez a másik misszionárius, többnyire elszigetelve a tudatlanság és a közöny legelhagyottabb sivatágában, hosszú éveken át éppoly igazán egyedül van. De vajjon nem lehetne-e Krisztus katonái többségének ezt a fájdalmas és veszélyes elszigeteltségét legalább jó részében csökkenteni? Az evangélium azt mondja, hogy Jézus őket „kettőnkint” küldte maga előtt, és mi tudjuk, miért: legalább kettő kell ahhoz, hogy egymást szerethessék. Ezért bizonyítja egy kiváló egyházi tudós (Bérulle-na gondol), hogy a közösségi élet csaknem lényeges az egyházirend számára. Vajjon nem különösen is a papok számára tette a Szentlélek ezt a kedves, boldogító kijelentést: „Mily jó és boldogító, ha testvérek közös életet élnek!”

Éppen ezzel kísérleteztek a nagy szentek és az Egyház nagy szolgálói, akik a zsinat ösztönzésére a papi rend megszentelésén fáradoztak; ezt tüzték ki célul maguk elé, hogy kevésbé magánossá tegyék a világi papot. A nélkül, hogy egy szabály alatt minden papot szerzetessé akartak volna tenni, arra gondoltak, hogy oly testvéri közösségeket alapítsanak, amelyekbe könnyen beilleszkedhet a világi pap. Össze akarták kötni az egységet a szabadsággal és az egyéni mozgási lehetőséget a közösséggel. Szemük előtt az az eszmény lebegett, amelyet Bossuet minden időkre népszerűsített, amikor beszélt „a papi közösségnek arról a tervéről, melynek nincs más szelleme, mint az Egyház szelleme, nincs más szabálya, mint a kánonok, nincs más fellettese, mint püspökeik, nincs más köteléke, mint a szeretet, nincs más fogadalma, mint a papságé és a keresztségé.

Mi lenne akkor, ha a szellemi és erkölcsi közösségek egyesítésének ez a kísérlete sokfelé valóra válnék, és a Szentlélektől mindig gazdagabb életet nyerne a papi élet megszervezésére! Mennyi elszigetelt nemes buzgóság, hány elszomorodott nemes szív találna akkor erős támaszt törekvései és hivatása számára az ilyen testvéri körökben, amelyeket tanulmánnyal és imával töltenek ki! Vajjon a szellem

* E cím alatt fordítást hozunk Gratry Alfonz francia szerzőtől, aki a múlt század második felében élt. Jelentős hittudós. Perreyve Henrikről írt életrajzában (I. kiad. 107. sk. l.) hagyta ránk ezt a közölt részt:

Perreyve, az egyháztörténet fiatalon elhunyt tanára Gratry-nak tanítványa és barátja volt. Életrajzát úgy írta meg, hogy az „a katolikus papság elragadó apológiája” lett. Gratry az életrajzban a katolikus papságot „az emberi élet leg-tökéletesebb alakjának”, „a másokért odaadott élet leghősiesebb formájának” mondja. (V. ö. E. Scheller, Das Priestertum Christi, 10—11. ll.; E. Walter, Diener des neuen Bundes, 127—129. ll.)

és szív oly sok részlet-erejének egyesülése nem volna-e elegendő, hogy felszabadítsa azokat a roppant erőket, amelyeket a világ nyomora igényel? Hiszen látjuk azokat az óriási erőket, amelyeket a gazdasági összefogás adott a nemzetek kezébe! Csupán 30 éve van a világon (a könyv első kiadása 1880-ban jelent meg!) az összefogásnak ez a módja és már áthatolt a tengerszorosokon és a hegyeken s összehozza a föld egész felületét. Vajjon nem élhetnénk-e meg éppígy, sőt még nagyszerűbben, a szellemi összeköttetés hatásait? Nemde áthatolhatnánk az erkölcsi és vallási világ tengerszorosain és hegyein?!

Abban a buzdításban, amelyet X. Pius papságának ötvenéves jubileuma alkalmával 1908-ban intézett a katolikus papsághoz, egészen hasonló módon, erre a következtetésre és tanácsra jut: „Másik, szívből ajánlatos dolog továbbá, hogy a papok, — amint az testvérekhez illik — valamiképen szorosabban kapcsolódjanak össze egymás között, s ezt az egyesülést a püspöki tekintély erősítse és irányítsa...!”

Az Egyház története azt mutatja, hogy azokban az időkben, amikor a papok mindenütt egy bizonyos közösségi életbe kapcsolódtak, ennek gazdag gyümölcseit nyerték. Nem lehetne-e valami hasonlót manapság is elérni — tekintetbe véve az országokat és a feladatokat? Nemde jogosan remélhetnők ettől az Egyházat megörvendeztető sikereket is?

Zaymus Gyula: *A bujdosó táltos*. Korda kiadása. 314 l.

Történeti regény. A borítólap rajzának két arcéle jelzi, kik köré kristályosodik a szerző mondanivalója: Csengez, az öreg táltos az egyik; Gellért püspök a másik. A Szent István halálát követő zavaros idők adják a keretet. Tulajdonképp az öreg táltos megtérése a könyv meséje. A pogány öreg, aki ahol tehetette, irtotta az újhíűeket, erdön, mezőn, mocsárban bujdosik. Elégedetlen, pogánysághoz húzó magyarok látják el, tisztelik. Ám maga is érzi, hogy nem a régi ember többé. Valami megpattant benne; mintha kiesett volna az öregisten kegyéből, mintha ennek az ő istenének megszűnt volna minden hatalma. Kétségek gyötrik lelkét: hátha az új az igaz Isten? Egy alkalommal a bitótól a jóságos püspök, Gellért közbelépése menti meg. Börtönéből elszökik, újra az erdők kóborlója lesz; ám elkíséri s nem hagyja nyugodni Gellért püspök jóságának emléke. Valami nagy vágy szállja meg, hogy jóvá tegye eddigi elhibázottnak ítélt életét. Ismeretlenül, titokban az igazak védője lesz a rablók ellenében. Lelkének háborgását az új és igazi Boldogasszony tisztelete elcsendesíti. Gellért püspök megkereszteli s Kelen-hegyén a püspök védelmében ömlik ki a bujdosó táltos vére. A szerző száraz lélekanalízis helyett megsejteti a belső átalakulást s a táltos életfordulását beleszővi Bekecs gyerek és Bibor, az elrablott pécsváradi kislány kiszabadításának lebilencselő történetébe. Bekecset, Gellért püspök neveltjét, akit a táltos tett árvagyermekké, most a megtérő Csengez segíti, hogy a kisleányt az emberrabló Urdug mocsárvárából kiszabadítsa. A sok remekbe szabott típusból talán legsikerültebb Bódog, a fületlen, vágott orrú szörny, de csupahűség szolga alakja. A könyv időszerűségét emeli a nagy püspök szerepeltetésén kívül — Szent Gellért évében íródott a könyv — a zilált, utatkereső magyar élet történetileg hű rajza.

Megragadó a nagy püspök Istennek és Istenben élő egyénisége, a nemzetért oly szívesen áldozattá váló apostoli lelke! Hatalmas papi élményt ad a könyv. Köszönjük az írónak.

A lelki választás

A jó tanács Anyjának, a Szentlélek Jegyesének, minden kegyelem közvetítőjének lábai elé helyezem e dolgozatot. Támogassa jó sugallatokkal és hathatós kegyelmeivel a küszködő és haladó lelkeket.

A választást a Lelkigyakorlatok értelmében veszem: „ad quaerendam et inveniendam voluntatem divinam in vitae suae dispositione ad salutem animae” (Ann. 1.). Szent Ignác nemcsak pályaválasztásra, hanem életrendezésre, életreformra, sőt lelki ügyeink és lelkipásztori dolgaink állandó irányítására szánta. Éppen ezért szükséges alaposabban megismerkedni vele.

Az okosság az erények kocsisa, az előjárók dísze és ereje. Ma minden egyházközség többé-kevésbé szórvány, missziós terület. Mindenütt más a helyzet, más a nehézség. Felelősek vagyunk a lelkekért, ha lehet, az anyagiakért, munkánkért, módszereinkért és... elsősorban saját lelkünkért. A jó tanácsot szűken osztogatják. Ezért igen szükséges, hogy állandóan kéznél tartsuk a választás szabályait, hogy a Szentlélek vezetésével okos lelkiemberek és okos lelkipásztorok legyünk. Igen sok elszáradástól és fölösleges erőlködéstől megment.

„Engedje magát a Szentlélek által vezetettetni” — írja egyik barátom. Ezzel meg is határozta a választás lényegét. Nem azt keressük, mi tetszik nekünk, hanem mi tetszik Istennek. A Szentlélek az imádság Lelke, a kegyelem és jó tanács Lelke, nemcsak adja a jótanácsot, hanem áldást is ad a végrehajtáshoz. Csak könyörögve kérjük és bűneinkkel meg ne szomorítsuk. A Szentlélek jósága és a Szűzanya könyörgése megment nagy tévedésektől.

Megvallom, hogy racionalista-hajlamú embernek meredek a választás útja, mert itt minden lépés kegyelem. Mária esdi ki, Jézus Szívének vérét adta érte és a Szentlélek hét ajándéka, békéje és öröme együttműködik a buzgó lélekben. Sok imával és szeretettel könyörgünk: „Uram, hogy lássak!” Sok lelkiharc és néha agónia egy-egy választás, míg az ész a hit által, az emberi akarat az isteni akarat által, a természet a kegyelem által megtermesedik. Ez Isten nagyobb dicsősége, a tökéletesebb választása.

A választás gyakorlása.

1. *Reggel*: a tiszta szándék fölindítása: O. A. M. D. G., nagy megajánlás és napiterv. Könyörgünk Máriához és a Szentlélek Istenhez. Igérjük, hogy sugallatait híven követjük.

2. Minden *munka előtt* egy kissé megpihenünk és mondjuk: A. M. D. G., vagy Jézusom, éretted! De aztán minden darab rendben legyen, teljes figyelemmel, akaraterővel, pontosan. — Ebben a tényleges jószándékban benne az egész választás és összeszedettség is. A rövid összeszedettség észreveszi, ha lelkemben zavar van, ítéli a

multat, elrendezi, amibe kezdünk. Ha nincs külön sugallatunk, *szabadon* cselekszünk. A jószándék birodalma határtalan; ezért önfeledő, világfeledő és Istenben megnyugvó szeretettel mondjuk a felajánlást. Különösen közömbös cselekedeteink előtt, hogy valóban aranyvalutára emeljük a megakadályozzuk, hogy merőben természetes vagy bűnös indítókok beszivárognak.

3. Ha *zavart, kísértést* veszünk észre (kapkodás, heveség, szomorúság, félelem, hiúság, anyagiasság, lazulás), vagy *hirtelen nehézség* támad, ne kapkodjunk, ne változtassunk régi jóföltételünkön. Türelem és harc a desolatio ellen, míg kitisztul.

4. *Közepes fontosságú* ügyekben erősebb összeszedettség kell és lelki béke. Elég az egyik kérdés a kettő közül:

Mit tenne itt és most Jézus vagy Mária?

Tekints a keresztre és megmond mindent! — A szent keresztnem a jó és igazságos mértékével mér, hanem túláradó, áldozatos szeretetben, bőkezű a teljes szegénységig, megalázza magát a legmélyebbre, hallgatagon szenved, önzetlenül segít, ellenségét szereti, magát ízenként megtagadja. A *legtökéletesebb*: az adottságok és Istentől küldött keresztek elfogadása békével, sőt örömmel. Ebben nincs hiúság, sem csalódás. — *In dubiis: viliora vel proximo utilia eligenda, aut oratio.*

5. *Fontos, bonyolult, kétes* ügyekben teljes összeszedettség és a II. idő vagy III. idő szerint választunk. Ezekre a választásokra és a döntések felülvizsgálatára szolgálnak minden lelki napirendben az elmélkedés és examen. A lelkiismeretvizsgálat pontjai közül sohasem hiányozhatik a sugallatok és döntések vizsgálata: ha az eleje, közepe és vége jó, és mindenben jóra irányul, a jó angyal jele. — Szent Ignác a jó választásnak három idejét ismeri: az első idő ritka: kétségtelen isteni szózat, mint Szent Máté és Szent Pál meghívása; a második idő gyakori: a vizsgáztalanságból és vizsgáztalanságból nyert tapasztalat; a harmadik csendes idő, mikor természetes képességeinket használva döntünk.

Második idő.

1. Mi a vizsgáztalanság és mi a vizsgáztalanság, tudjuk. Mások a hatások és mások a gondolatok vizsgáztalanságban és vizsgáztalanságban, tehát más és más lélek hat a mi lelkünkre. Ha ezt észrevesszük és megkülönböztetjük, s a jó lelki megmozdulásokat elfogadjuk és a rosszat elvetjük, ez a második idő választása. Az egész tehát a lelkek megkülönböztetésének tudományán épül föl. Nem közlöm a *discretio* szabályait, csupán két dologra hivatkozom. Első a helyes megítélés nehézsége: ha csak gyanúsításokra, jelekre épít; sok megfontolásból szűrődik le az ítélet és a végén sem csalhatatlan; a test és az ördög szeretnek rejtőzni, folyton újabb és újabb csalódásokat készítenek elő, sőt minél magasabbra emelkedik a lélek, annál inkább a jónak látszata alatt kísértik; a lelkek összekeverednek, sőt idővel változnak: ami kezdetben jó volt, nem marad mindig jó. Ez azt jelenti, hogy a *discretio* szabályait ismerni kell, és nagyon-nagyon alázatosnak kell lenni. Lelkivezetővel meg kell tárgyalni. A megkülönböztetés adománya biztos ítéletre képesítette a szenteket. Gyónatókban állapotbeli kegyelem. Ez a nehézség azonban sohase szegje kedvünket. Meredek

út, valóban minden lépés kegyelem, de nem szédülünk a szakadékok láttán, mert Szűzanyánk, Mária könyörög értünk. Elvégre magasabb és kiválóbb út az isteni sugallat útja, mint az ész okoskodásából levont döntés. És az okoskodásokba (III. idő) hányszor beleszól a jó és gonosz lélek! Ott is kell *discretio spirituum*. Szakadékos az út, az igaz, de az alázatos és engedelmes embert nem hagyja el a Szentlélek Isten jósága s Mária gyermeke sem veszhet el. — A második: a sugallatokat nem elég a *discretio* szabályai szerint megvizsgálni, hanem a döntéseket a nyugodt, III. időben a hittől megvilágosított ész *bírálat*a alá kell vetni, mert ez az idő biztosabb. Igazság igazságnak nem mondhat ellen. Isten adja a jó sugallatokat, ő teremtette eszünket. Nem Isten lelkének a jele, ha titkolódzunk a lelkiatya előtt és félünk a hit és ész vizsgálatától.

2. Ha a lélek megszabadult a súlyosabb bilincsektől (bűnök, világi, földi örömei), már jelentkeznek az első édes *sugallatok*. Ha alázatos, türelmes, összeszedett és önmegtagadott: gyakoribbak és sürgetőbbek a sugallatok. Az imaélet és erénygyakorlatok főcélja: utat készíteni. Lelki haladásunk, sőt üdvösségünk legnagyobbrészt azon múlik, engedelmesek vagyunk-e a kegyelem sugallatainak (Vianney).

3. *Gyakorlat*. Összeszedettségben (elmélkedés, breviárium, áldozás után, lelkiismeretvizsgálatkor, lelkiolvasmány közben, sétán, szentséglátogatáskor), teljes csöndben (minden földi és emberi hajlandóság, önakarát, okoskodás kizárása és elnyomása után) teljes resignatioval és kész szívvel kérdezem: „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?” Aztán, mint az ételhordó a királynak, majd ezt, majd azt a fogást kínálja, és lesi, melyik felel meg ízlésének. Ezt *többször* meg tesszük, vigaszban és vigasztalanságban, és a lelkek behatását megjegyezzük, s alszunk is rá néhányat. — Utána következik a *discretio* (II. hét, 5. és 6.), megtanácskozás a lelkiatyával és buzgó emberekkel, és a III. idő két módja. — Ha így nem sikerült a választás, hátra van a III. idő.

4. Fontos dolgokban *jó jelek*: 1. Isten vonzalmat ad nehéz dolgokra; ami eddig nehéznek látszott, most könnyű; és ígéri a kegyelmeket a jövőre. 2. A sugallat állandó, tartós. (A természet és ördög tartós vonzalmat a valódi jóra nem adnak.) Az ellentmondások és nehézségek nem kisebbítik. (Átmeneti ellenkezés nem számít.) 3. Kitartó életjavítás: buzgóság, alázat, áldozatosság. Erre sem a természet, sem az ördög nem képes. 4. A III. idő felajánló imájában az isteni megerősítés pecsétje. 5. A későbbi gyakorlat és tapasztalat.

A harmadik idő

nyugodt idő. *Valóban nyugodtak* vagyunk-e? Ha nem, akkor nincs választás (I. hét, 5.). — Két módja van s a fontos dolgokat mindkét mód szerint át kell vennünk az elmélkedés vagy examen alatt vagy szabad időnkben. Egy-egy döntés negyedóra, félóra, másfél óra munkája, de vannak ügyek, melyekkel hetekig, hónapokig készülünk. Az érveket jó leírni és a döntést is megfogalmazni. Az írás világosság.

Első mód.

1. *Mi a tárgy?* Nem összetett mondatban, hanem ilyen alakban fogalmazni: tegyem-e vagy ne? igen vagy nem? Vannak változtat-

ható és változtathatatlan választások. Csak jó és komoly kérdést tárgyaljunk: utólag ki fog derülni, hogy órákat vesztegettünk olyan dolgokon, ami csak ugratás, ijesztés, ábránd, merő eshetőség, kétes jövő vagy zabhegyezés volt. Jó egy kis selejtezés mindjárt az elején.

2. *Mi a cél?* Erős összeszedettségben, Isten ítélőszéke előtt gondoljunk örök üdvösségünkre: O. A. M. D. G. A többi mind csak eszköz és nem fordítva. Ne tegyük az eszközt céljá és a célt eszközzé. — Ha nem vagyok az alázat III. fokán (= Krisztus nyomdokában járok), ami a legjobb hangulat, legalább *valóban indifferens* vagyok-e? Nem tesz-e részrehajlóvá a sietség, hevesesség, szomorúság, sötétlítés, félelem, hiúság, test és vér, kapzsiság, önakarát, lanyhulás? Lelkem csendben van-e?

3. *A tanács Lelkétől* bő, kiadós imában mennyei világosságot kérek: helyezze lelkembe szent akaratát. Más fényt kizárok.

4. *Megtöntetés.* Egy kis papírt négy részre osztok, baloldalt feljegyzem a pro- és contra-érveket, ha az igenlő oldalt veszem, jobboldalt a nemleges válasz pro- és contra-érveit. Így hozzászokunk, hogy egy kérdésnek négy oldalát szemléljük. Jelent, mutat összevetjük. Mik a föltételek és eszközök? Mi segíti, mi akadályozza? Lehetetlen vagy nehéz? „Impossibile est? Probetur.”

5. *Döntés.* Az érveket fontosságuk szerint rendezzük. Melyik oldalra húznak az igaz érvek (l. 2. pont)? Nem csúsztam-e le az alázat III. fokáról? — vedd a feszületet. Gyorsan, de elsietés nélkül kell dönteni: a megtanácskozást nem szabad kihagyni. Világos döntés: a homály lanyhaságra vezet. Kell határidő, de ne nagyon rövid.

Ha nincs döntés. Szent Ignác idevette a II. módot, melynek első kérdése helyett mélységes összeszedettségben kérte az Urat, sugallja szentséges akaratát. A többi három pont marad.

Megtörténik gyakran az elején vagy a közepén, hogy oly erővel *támad* a gonoszlélek, hogy mindent összezavar. Akkor abbahagyjuk a választást és nem erőltetjük a döntésig. (I. hét, 5.)

6. *Buzgó, kiadós imában* kérjük az Urat, fogadja el és erősítse meg alázatos döntésünket. Ez az isteni pecsét. Utána ne tépelődjünk.

Második mód.

1. Egyedül Isten szeretete ösztönöz-e erre a dologra?
2. Mit tanácsolnék egy ismeretlen embernek?
3. Mit választanék, ha utána mindjárt meghalnék?
4. Mit választanék, ha utána mindjárt Isten ítélőszéke elé kelene állanom?

Aztán buzgó imában felajánljuk és kérjük az isteni Fölség jóváhagyását.

*

Mi történik, ha a II. és III. idő döntései nem egyeznek? Ha a III. idő döntése világos, azt kell követni. Ha a II. idő döntése biztosan Istentől van és a III. idő érvei gyöngék, a II. időét kell követni. — II. időben ne tegyünk fogadalmat.

*

Forrásaim a Lelkigyakorlatok és Directoriuma, Saudreau és Zimmermann aszketikája, Gaudier: De perfectione vitae spiritualis és egy kis tapasztalat az első móddal. Az 1599-es Directorium ma is túlszár a moderneken használhatóság és megbízhatóság tekintetében. Elégge

röstelltem, hogy a Lelkigyakorlatok szívéhez nyúltam avatatlan kézzel, de ment a jószándék és a mai élet, mely a plébánosokat is betuszkolja a jobb eszközök keresésébe. Nem is olyan régen nem sokat adtam a II. idő sugallataira, de egy kis tanulmány rávezetett, hogy a két idő egy választás: electio melioris: A. M. D. G.

L. B.

*

Megnyugtatom az előbbi dolgozat íróját: nem avatatlan kézzel nyúlt a Lelkigyakorlatok „szívéhez”. Inkább az a benyomásunk, hogy gyakorlottan forgolódik e nehéz területen, melyről helyesen érzi, hogy az életszentség és Isten országa szolgálatának gyakorlati sarkpontja. Mert arról van szó, hogy adott helyzetben, esetekben eltaláljam Isten szándékát, akaratát, tetszését. Ennek módszerét igyekezett megfogni Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvében, s ezt vázolta föl előbb írónk. — Bizom abban, hogy nem veszi rossz néven az alábbi közlést hozzámm intézett leveléből, amely rávilágít, milyen komolyan veszi ő a „választást” életében. (H. D.)

Papi életem legnehezebb és a végén leggyümölcsözőbb 2 1/2 esztendeje a most elmúlt idő volt. „Electiones”-füzetemben minden adat, döntés fel van jegyezve s ide mellékeltem a helyes eligazodást.

Ad vocem „Electiones”. 228 darab van feljegyezve. Tegnapelőtt vettem a fáradságot (kemény munka volt), hogy lássam, mit érnek. Pozitíve: sok balfogástól megmentett. Negatív: hittől gondolkozó észemberré változtatott, aki azelőtt keveset imádkoztam s kevés igazi megvilágosításom volt. Sőt jó volt ez a „Retractationes”, mert megtanultam, hogyan kell a helytelen döntéseket elkerülni. Alig van olyan szabály, mely ellen nem vétettem. És mégis jó volt, mert ez tartott fenn. Van több igazán jó sugallat.

Miért dolgozom ebben az irányban? Augusztus óta a „magist”, a „major Dei gloriát” keresem s rájöttem, hogy az Exercitia és a Directorium központi szerkezete, a legnehezebb, de legértékesebb és leghasznosabb része a választás. Jól megoldvastam 1912. óta és a felhasználható forrásokat mind együvé dolgoztam. Sok-sok zökkenővel érkeztem egy szép tisztásra. A kulcs nálatok van, de nekünk is kell, mert bár a pályaválasztáson túl vagyunk, de minden héten akad egy eldönténivaló probléma. A magis; a major Dei gloria olyan állandó lendületet ad a papnak és híveknek, hogy ha erről írnátok, sok kintől, helybentapосástól, ok nélküli szenvedéstől és a probléma szétesésétől megmentenének az Egyházat. A major Dei gloria gyakorlása pedig az electio (II. időben discretio spirituum, de ezt a III. időben is meg kell vizsgálni). Ezzel most jöttem tisztába egészen. No, aztán gyakorolgotam is. Ez olyan lendületet ad, hogy még a híveknek is nő a szárnya.

Miből él a falusi pap?*

A régi jövedelmek töredékeiből, voltaképpen Isten jószágos gondviseléséből.

A szegény ember sokat gondolkozik az élet lehetőségein, de las-

* Ez az írás nem határainkon belül készült. Ez magyaráz bizonyos különbözőségeket mostani helyzetünktől. (H. D.)

san rájön, hogy sorsán csak a lelkiület megváltozása és az általános gazdasági elrendeződés segíthet. „Hat der Bauer, hat die ganze Welt.“

Ime, a lehetőségek:

1. A stóla-jövedelem oly alacsony, hogy abból kisebb helyen megélni nem lehet. A hívek szegénysége miatt oly alacsonyan kell megszabnunk, hogy értéke legjobb esetben a réginek $\frac{1}{4}$ része.

2. Takarékoságra rá vagyunk szorítva. Amit eladhatnánk, elveszett a háborúban.

3. Az önfenntartást, a kézimunkát Szent Pál apostol gyakorolta, de a többi apostol nem. Van, aki tud gazdálkodni és van hozzá befektetése, másiknak nincs. Aki évtizedeken át szellemi munkás volt és a gazdálkodást nem ismeri, annak nagyon bajos az átképzés, de mindenesetre időbe kerül. — Egyesek tanítói oklevelet szereztek. Jó volt ez az első időben, de később a tanügyi hatóságok nem szívesen vették. — A papi munka eddig egész időnket kitöltötte.

4. Három elmélet is kínálkozik; mind a három az apostoli szegénységet jelenti. — Ma a párbér morzsáiból élünk: amit önként, jó szívvel felajánlanak, elfogadjuk, megköszönjük. Az elvet fenntartjuk, a fizetést a hívek jóakarátára bizzuk. — Prohászka Soliloquiájában „új egyházközségről” beszél, melybe azok tartoznak, akik az egyházi terheket hordozzák és komolyan veszik a kat. hitet. Mi lesz azokkal, akik ingyen szívesen veszik szolgálatunkat? Aki tisztességesen megadja járandóságát a párbér-rendszerben, az az „új egyházközségnek” is tagja. Ma sok az „ingyen-katolikus”, tehetetlenséggel küzd sok egyházközség, inkább csak buzgó családjaink vannak, de ezek száma növekedik. — Dendervindeke Hongkongban megjelent askétikájában így oktatja a ferences újoncokat: 1. kézi és más munka; 2. koldulás; 3. önként felajánlott adományok; 4. *auxilium amicorum spiritualium*. Szent Kajetán, a theatinusok alapítója tovább ment Szent Ferenc szellemében: akkora bizalom Isten segítségében, hogy bátran ráléphetünk a hívek önkéntes adományaiból való apostoli életre. Hősök voltak a theatinusok s az apostoli szegénység többi követői: a szent remény hősei. — Ha a hármat összehasonlítjuk, a lényeg ugyanaz: egyetlen megélhetési forrásunk Istenbe vetett rendíthetetlen bizalmunk. „*Spes autem non confundit*.” „*Gratis accepistis, gratis date*.”

Természetesen az apostoli élet erős lelket követel, erős lelket alakít. „*Cotidie morimur*”: ruhára nem telik, minden lépésnél hiányosság, néha úgy tűnik fel, hogy nehezebb a halálnál. Csak ne túlozzuk el: osszuk meg a hívekkel a bajokat, hiszen népünk nagy lelki és anyagi válságon megy át. „Eleven purgatórium?” Csak purgatóriumot érdelek? Vágjuk át magunkat a kísértéseken és menjünk híveink után. Legalább egy órát mindennap. Várnak a betegek és szegények; másokhoz úgyis jártunk. Elő kell venni a legerősebb lelkipásztori eszközt: a családlátogatást évről-évre, és megnyílnak a szívek. Az egyházközséghez nemcsak családok tartoznak, hanem az egész egyházközség.

L. B.

Napsütéses Indiában*

Szemtelenséggel határos szerénységgel volna egyéves tapasztalat alapján „ítélni holtak és elevenek fölött”. Indiát valójában soha megérteni nem tudjuk. Idős hithirdetők mondják, hogy 5—10 évi tapasztalat után is fáradságos dolog ismereteiket némiképp összegezni. India számunkra kaleidoszkópszerű világot jelent: nagy városokkal, népek és nyelvek tömkelegével, szent folyókkal és azok partján a zarándokok végelethetetlen csoportjával, elvont s számunkra ellentmondásba torkolló bölcséleti rendszerekkel, hindu-afgán-mongol-brit korszak sokrétű kultúrájával, kiváló hithirdetőkkel (Szent Tamás apostol, Xavéri Szent Ferenc, De Nobili stb.), kis európai népek (portugál, holland) nagy tetteivel...

Ma India válaszüton áll. Politikai rendszer (Hindosztán-Pakisztán: 1947 aug. 15!) tekintetében ugyan már döntés van; de világnézetileg még nem jelölhetők meg a kibontakozás útjai. Annyit nagy általánosságban lezögezhetünk, hogy a mai India széles vonalon induló és félelmetes erejű „ázsiai mozgalom” sodrába került. Azt csak a jövő mondja meg, milyen kihatásai lesznek a mostani forrongásnak Európára. Katolikus szemszögből nézve az eseményeket: derűlátásra van okunk. Hisz a katolicizmusnak történelme s becsülete van a közel 400 milliót számláló (most már) kettős birodalomban. A teendő azonban rengeteg. Új módszerekkel kell munkába kezdenünk. Egyelőre még hiányzanak a „modern hangszórók”: sajtó (napilapok!), színház, mozi, iskolák... Még talán a legelőbbre vagyunk (viszonylag!) a karitatív művek (kórház stb.) terén. A küszöbön álló reformoktól sok értelmetlen szokás, ártalmas babona elsőprését reméljük. A vajúdas persze számunkra is fájdalmas lehet. Dehát ez már a siker útja! Kár kicsit, hogy az angol olyan kesztyűs kézzel bánt bizonyos hagyományokkal. Az is baj, hogy az iskolaügyet nem vette erőteljesebben a kezébe. Így bizony ijesztő a tudatlanság. Nincs elég képzett egyén, aki a vezető állásokban a visszavonuló angolokat méltóképp le tudná váltani...

Ezekben voltam bátor némi áttekintést adni a helyzetről. Most inkább a magam életéből mondok el néhány dolgot.

1. Így élek én...

Azt talán fölösleges elmondanom, hogy utam nagyon körülményes volt. Utaztam én az ég világán minden járművön. De szerencsésen megérkeztem; Kalkuttában előre vasládát vettem a fehér hanyagák ellen; s most a rendi újoncházban vagyok: gyümölcsös és rizs-

* Az alábbi beszámoló a forrongó India problémáira világít rá egyéves helyi tapasztalatok alapján. Írója a magyar származású Polgár István S. J., aki horvát társakkal készül a hithirdetés munkájára Indiában.

A Papi Lelkiség-től nem állnak távol e sorok, hisz a papi lelkület kimondottan missziós lelkület a „catholicitas” jegyében; ami annyit jelent, hogy a krisztusi pap nem házi problémáiból óhajt világproblémát csinálni, hanem a világproblémákat olvasztja házi problémákká.

Magyaros derűvel: „sírva vigadó” hangulatban íródtak e közvetlen sorok. Jóbarátokhoz, ismerősökhöz. Így tehát számunkra is van mondanivalójuk.

ültetvények közepett. Lassan nekiedződik a gyomrom az itteni igen eltérő kosztnak (kenyeret öt hónapja nem ettem!).

a) *Nyelvtanulás*: Főteendőm két nyelv kötelező elsajátítása (és az eddigiek fakultatív elfelejtése!). Meg kell birkóznom az angollal, amely valószínűleg hosszú időre még összekötő nyelv marad, bár a közel jövőben bevonulnak a felsőfokú iskolákba és az egyetemekre a helyi (nemzeti) nyelvek. Előre látjuk, micsoda zűrzavar lesz ebből! Az indiai nyelvek közül a bengálit kell anyanyelvemmé tennem.

Mindjárt megérkezésemkor tudtomra adták, hogy két hónapig csak angolul tanulok. Utána jön a bengáli. Neki is álltam hát az angol tanulásnak. Már tudok előadásokat is tartani. Eleinte azonban sok nehézséggel kellett megküzdennem. Sajnos, Indiában nincs úgy megszervezve a nyelvtanítás, mint Kínában, ahol a pekingi Chabanel House-ban két évig elsőrangú mesterek irányítása mellett merülnek el nyelvi tanulmányaikba a „Mennyei Birodalom” leendő hithirdetői. Én pl. nagyon éreztem a hiányát éppen megfelelő nyelvmesternek. Angol tanárom 78 éves. Szóval öreg! Márpedig a nyelvtanításhoz és nyelvtanuláshoz fiatalság kell. Én nem mondhatom el róla azt, amit Homeros az öregekről olyan fellengzően zeng:

*„Oly jelesen szóltak, valamint erdőbeli tücskök,
Melyek a fán ülven, lilimhangon csicseregnek...”*

Az én öreg nyelvmesterem bizony nem „csicsereg”, nem „cir-pel”, hanem korhol... Sehogy sem tud megbékülni az én kiejtésem-mel... Kicsit baj volt, hogy magam is kuszáltam a dolgot, amennyi-ben nem kötöttem ki egyféle jelölésnél, hanem más-más rendszerhez nyúltam. Jelenleg a *Pocket Oxford Dictionary* utasításait követem. Sokat gyakorlom magamat: egy ujonc hangosan olvassa előttem Rod-riguez, *Keresztény tökéletesség gyakorlását*. Így tökéletesedik ő is, meg én is, csak más-más szempontból. — Sétára olyanokat viszek, akik tűrhetően beszélnek az angolt. Persze a sok emlék, fáradság s egyéb okok miatt néha úgy vagyunk, mint a két német egyetemi tanár: séta alatt csendben mendégéltek egymás mellett; egyszer az egyik megszólal: „Ime, az út mentén egy búzaszál!”; tovább mennek, majd visszafordulnak; erre a másik szólal meg (persze ugyanannál a búzaszálnál): „Ime, egy másik búzaszál”... Néha a vidék is elgondol-koztat bennünket. Szórakozottságunkból föl-fölriaszt egy előttünk el-suhanó farkas vagy hiéna...

Két hónap múlva a bengáli nyelvet kellett elkezdenem. Kü-lön gondolkodásmódot kíván ez. A zenéjét is el kell sajátítani. Azzal kezdem, hogy 40 mássalhangzót és 5 (orrhangú) magánhangzót kell különös, de rokonszenves írás köntösében élettársul fogadnom. Én kicsit nehézkesen mozgok a Múzsák és Gráciák honában: így hát komoly problémát jelent a bengáli nyelv elsajátítása. Jótanácsok nem hiányzanak; csak az ifjúság hiányzik...

b) *Az éghajlat*: nehéz. Novembertől júliusig meleg van; gyakran rekkenő hőség: árnyékban 40—43° C. Így bizony nem marad más hátra, mint hogy az öszülökhöz hasonulok vissza. No, de az ilyesmi Indiában nem föltűnő; különben is zárt szobában maradok. Közbe-szúrom, hogy röviddel megérkezésem után láttam kispapokat labdázni mezítláb és csak fehér alsónadrágban... (Gandhi is majdnem így jár!) Így gyakorlatban is érvényesül: „Nem a ruha teszi az embert!”

Éjjel lehetőleg minden nyílást kitárok, hogy minél több friss levegő jöjjön be. Földszinten, rács nélkül, nem volna éppen veszély nélkül a kitárulás: mert éppen nemrégiben ölt meg kertünk mellett éjjel egy tigris egy tehenet. Én a tigris bődülésére és a szegény pára bögésére ébredtem föl... Megfordul azonkívül errefelé medve, sakál, farkas, hiéna stb. Nappal viperával is összetalálkozni. Merész állat ez az utóbbi: azonnal defenzívába helyezkedik... Nehezebb elbánni vele, mint 4—5 sakállal. Egyszer elegendő volt egy kis ordítás és taps: s a bestiák odébbálltak. Bárcsak segítene az ilyesmi a szűnyogok ellen is. De sok éjtszakám ment már rá a meddő küzdelemre! Irigylem az öreg kapus testvért, aki mindjárt el tud aludni. Sőt egyszer úgy elaludt, hogy éjfélkor (álomból fölriadva) már azt hitte, hogy reggel öt óra van s nyomban gonggal az egész házat fölkeltette... Farsangi vígjáték lett az esetből!...

2. Így él a nép...

Amint nyelvtudásom gyarapszik, egyre közelebbi kapcsolatba jutok a néppel. Persze a gyóntatásnál még vannak nehézségek. Ilyenkor az ismert elvre támaszkodom: „Ecclesia supplet.”

Hadd mondjak el néhány mozzanatot a nép életéből!

a) A falu élete:

Ablakok ritka házon vannak. A házak földből vannak döngölve. Rendszerint egy szobába gyűl össze ember-állat. Kémény nincs: tehát közösen füstben pácolódnak. Az erkölcsi vonatkozásokat jobb melőzni...

Nagy a szegénység: bizony nagyon sokan csak egyszer étkeznek napjában. Így aztán nincs elég ellenálló erejük betegség idején. Hullanak is, mint a legyek ősszel.

Az egészségügyi viszonyok elijesztők. Sok szappan és erős súroló kefe kellene ahhoz, hogy a lakosságot bőrostül-ruhástul tisztára mossuk. Sehol ennyire elhanyagolt külsejű nőket nem láttam. Különös csak az, hogy mindenféle színes ronggyal cicomázzák magukat; orrukban, fülükben karika lóg (néha több, mint 1 cm átmérőjük van!).

A nép hisz a lélekvándorlásban: következőleg hiszi, hogy minden élőlényben bűneiért vezeklő lélek lakozik. Ezért a férgeket (bolhákat, legyeket, szűnyogokat stb.) nem öli meg, legföljebb eltávolítja magáról. Így persze a legkülönbébb betegségek (kolera, rüh, malária stb.) pusztítanak. Megdöbbenő pl., hogy a gyermekeknek közel 50 %-a szembeteg!

Sok a koldus. Rómában kicsit derültünk azon, hogy a Gergely-egyetem közelében egy-két öreg koldusasszony a jezsuiták elnyűtt talárisában járt. Mennyi taláris kellene ide! De elsősorban mennyi szerzetes!...

A nép a leghetetlenebb hiedelmek rabja. Elmondok egy halálesetet. A haldokló bramin minden vágya, hogy a sorsdöntő pillanatban, amikor az élettől megválik, tehén vagy borjú farkába kapaszkodhassék. A léleknek u. i. nagy vízen kell átgázolnia: az legkönynyebben úgy lehetséges, ha a nevezett állat farkába kapaszkodik... A halál beállta előtt vizet öntenek a haldokló szájába, hogy az ördög

szeme közé köphesse azt, ami által időt nyer arra, hogy a paradicsomba beosonjon, míg a sátán a képét törli...

A tehén szent állat, amelyet elpusztítani nem szabad. (Hazaribaghaban, rendházunk közelében van egy tehén-kórház: szép épület!)

A kakas és tyúk ellenben elátkozott állatok. Az utóbbit a szegények csupán tojásáért tartják. A hithű hindu azonban nem tűri azt a házában.

Ebből sejthető, milyen zavarosak a fogalmak a bűnről... őserdőn kell átvágnunk magunkat: tisztásokat létesítenünk...

Ostoba szokások vannak életben a házasság idején. A „házasságok hava” forró. Nincs tehát nagy kedv a komoly munkára. A házasság pedig egyszerűen fölöslegessé teszi azt, mert a jegyespárnak egy héten át vendégül kell látnia a falut. Az ilyesmire néha állat, vagyon rámegy. Mit tehetünk róla?! A hithirdetőnek igen körültekintőnek kell lennie. Legföljebb a „falusi ötösbizottság” (panciajet) révén lehet néha némi módosítást kieszközölni keresztényeink esetében... Házasságuk idején a jegyesek sárgára festik magukat (csak a lábuk vörös bokáig) és sarga ruhába öltöznek. Öltözetük lenge lepedő (afféle tóga), amelyet testük köré csavarnak...

Milyenek a földművelési viszonyok? — Nyomorúságosak. Errefelé jórészt homok van, amelyben a hosszú hónapokig tartó hőség mindent kipерzsel. Az ökrök gyengék. Még a bivalyok kicsit mutatósak. Az eke igen kezdetleges: alig hatol bele a földbe...

Hányszor láttam nőket és gyermekeket, amint kacorral, tövesztől száraz füvet gyűjtöttek az állatok számára. De ha csak ezt tennék!... Ugyancsak ők szedik a dzsungelben az apró gyümölcsöket és különféle virágokat is, amelyekből a borzasztó indiai pálinka készül... Ez a szeszes ital egészen leszedi a lábukról az embereket... Ugyancsak a nők és gyermekek jórészt annak a pusztításnak az okozói, amely az erdőgések alkalmával végbemegy. Hányszor láttam éjjelenként a dombokat mintegy lángba borulva: valaki fölgyújtotta a száraz levelest. Így persze nincs is már igazi erdő. A csapadékviszonyok alakulására nem közömbös e hiány!... Így a folyók valósággal csermelyekké szűkülnek...

Síralmas látványt nyújt a föld. Az ég azonban éjtszakánkint annál ragyogóbb. Hányszor jutott eszembe Loyolai Szent Ignác ismert sóhaja...!

b) Körséta egy városban...

Elég gyakran van dolgom Hazaribaghaban. Rendszerint misézni kell mennem a nővérekhez (horvátok, szlovákok). Ebben a 23 ezer lakost számláló városban sem vízvezeték, sem villanytelep nincs. Mi házi használatra (reggel és este) dinamóval fejlesztünk áramot.

Az utcák eléggé piszkosak. — Van néhány szép pagoda. Változatosságot jelentenek a tavak és kaktuszültetvények. A kaktuszlevél nedvét az indiai orvostudomány értékesíti...

Az Egyház sok jót tesz az ingyenes gyógyszertár és kórház révén. Fajra és vallásra nem vagyunk tekintettel. Senkit erővel nem térítünk meg. A keresztelések így jórészt a halál esetére vonatkoznak. Egy horvát nővér mondta, hogy már 1850 haldoklót keresztelt meg (horvátul).

A katolicizmus nyilvános szereplése (pl. Úrnapiján) igen szerény. Sok önfeláldozó hithirdetőre s imára van szükség...

3. Búcsúszó.

Tudom: Európában is nagy a nyomor és szükség. Anyagi támogatást nem merek kérni (bár már kéres nélkül is kaptam). De annál több lelki segítséget kérek magamnak és hithirdetőtársaimnak nehéz munkánkban. Nekünk nagyon sok mindentől kell elszakadnunk. Tartson össze bennünket az ima: „Oremus pro invicem!”...

Igen jól esik, hogy szüleim (apám és mostohám), testvéreim, rokonaim és ismerőseim olyan keresztény módon értékelik missziós hivatásomat...

Erdey Ferenc: 1. *Apostoli hivatás*. 290 l. — 2. *Az apostolok nyomában*. 212 l.

Mindkét könyv a Szent István-Társulat kiadásában jelent meg. A papok és világiak előtt jól ismert neves szerző e két kötetrel sorozatot nyitott, melynek címe: *Apostolok iskolája*. Elmélkedések apostoli lelkeknek.

Mikor véletlenül kezembe került együtt e két könyv s kicsit lapozgattam bennük, jóleső megnyugvással vettem tudomásul, hogy íme, magyar papi irodalmunknak ilyen alkotása is van. Nem fordításban, hanem eredetiben. A papok magyarnyelvű elmélkedési könyvei csaknem mind fordítások. Nem is könnyű számukra elmélkedési könyveket írni, főleg világi papok számára. Méginkább nehéz az apostoli, lélekmentő, lelkipásztori hivatást dolgozni föl két ilyen kötetben. — Erdey nagy és szép feladatra vállalkozott, s jól oldotta meg. Előnyeit a következőkben látom:

Ez elmélkedések igen jók papnövendékeknek is, főlshentelt papoknak is. Éppen azért alkalmasak arra, hogy a szemináriumi elmélkedő lelkületet átvigyük a lelkipásztori életbe. A kegyelmies, jól átimádkozott szemináriumi elmélkedések lelkülete ébred majd fel a papban, amikor ugyanazokat a lapokat forgatja, ugyanazokat az igazságokat újra lelke elé állítja. Nem kell tartani attól, hogy a pap, aki a szemináriumban már átélte ezeket, nem talál bennük új indításokat. Erdey elmélkedései nem a felszínen mozognak. Lemegy az örök igazságok mélységébe s onnan saját elmélkedő lelkével hozza föl mondanivalóit. Ezeket az elmélkedéseket többször kell átvenni, hogy aztán alázatos imában valódi papi, apostoli életté váljanak.

Az elmélkedések szerkezeti összeállítása is igen megfelelő. Mindig fegyelmezetten kimért, félóra alatt jól átvehető. Világos a téma, világos a tagolás, a mondatokban sincs elmosódottság. Az állandó szemléletességet azzal biztosítja, hogy Krisztus életét és tanítását, aztán az apostolok életét és tanítását adja — s ezekhez kapcsolja a kispapi és papi, illetve apostoli vonatkozásokat.

Igen ajánlom a lelkiigazgatók és papok figyelmébe.

H. D.

A legújabb pápai körlevél

XII. Pius pápa 1947. nov. 20-án egy újabb, nagy fontosságú enciklikát adott ki. Ez a „Mediator Dei” kezdetű körirat méltán tekinthető az 1943-ban kiadott „Mystici Corporis” enciklika második fejezetének, mert míg az az Egyház belső dogmatikai alapjaival foglalkozott, ez a *liturgiára* vonatkozó helyes tant fejtegeti, és sürgeti annak a gyakorlati életben való meghonosítását.

A pápa ezt az írását az egész Egyháznak szánta, ám mégis szinte kizárólagosan a latin szertartású liturgiával foglalkozik. Ennek a magyarázata az, hogy a latin Egyházban az utóbbi években nagy liturgikus mozgalom keletkezett, amely elvi és gyakorlati téren egyaránt igen szép gyümölcsöket termett. Ennek a mozgalomnak azonban, szinte szükségszerűen, éppen átütőerejénél fogva, némely kinövései is voltak, amelyek ellenkezést váltottak ki azoknál, akik ellenségei az újításoknak. Így két tekintélyes tábor került szembe egymással a szeretet rovására. A pápa most mindkét félnek igazságot szolgáltat: felrázza a maradiakat és fékezi az oktanul buzgólkodókat. Mert, állapítja meg az enciklika, miként a politikai és szociális kérdésekben, úgy a gyakorlati vallásos életben is lehet ellentéteket kelteni ott is, ahol tulajdonképpen ellentétek nincsenek, hanem csak nézeteltérések, amelyeket lehet és kell egy közös nevezőre hozni, hogy az elengedhetetlen egység csorbat ne szenvedjen.

A bevezető szavak után, amelyekben a pápa felsorolja az okokat, amelyek őt ennek az okmánynak kiadására késztették, négy gondolatcsoportban összegezi a szóbanforgó tárgyra vonatkozó mondani valóját.

Az első fejezet szól a liturgia lényegéről, keletkezéséről és fejlődéséről. Nagy fontossággal bírnak itt azok a részek, amelyek az objektív és a szubjektív ájtatosságról, a papi méltóságról és a mult kellő tiszteletben tartásáról tárgyalnak.

A második fejezet az eucharisztia kultuszával foglalkozik, és kifejti az eucharisztikus áldozat lényegét, a híveknek a szentmisében való részesedését; kioktat a szentáldozásra és a szentségimádásra vonatkozólag.

Ebben a második részben alapos hittani érvekkel nyer alátámasztást és megvilágítást az a kérdés, mennyiben mondható, hogy a hívek a misét felajánlják és egyúttal ők maguk is felajánltnak; ugyancsak komoly bizonyítást és védelmet kap az idők folyamán ki-fejlődött szentségimádási szokás.

A harmadik fejezetet kitöltik a papi zsoltoszmáról, a liturgikus egyházi évről és a szentek tiszteletéről szóló fejtegetések. Ebből a fejezetből tanuljuk meg, mily értelemben mondható, hogy a liturgiában megismétlődnek megváltásunk nagy titkai. A pápa meleg sza-

vakka! ajánlja a híveknek a Szűzanya gyermekded tiszteletét és az ünnepélyes vecsernyéken való részvételt.

A negyedik rész telve van a lelkipásztorkodást illető buzdításokkal. A pápa első helyen nyomatékosan ajánlja az elmélkedő imában való buzgóságot, aztán a napi lelkiismeretvizsgálatot, a lelkigyakorlatok végzését, a gyakori szentséglátogatást, a jámbor kilencedeket, Jézus Szívének és a Szűzanya tiszteletének szánt hónapokat. Az enciklika hangsúlyozza, hogy nem szükséges ezeket az ájtatosságokat a liturgikus előírások betűi közé szorítani; elég, de ez kívánatos is, hogy azokat a liturgia szelleme hassa át.

Visszapillant a pápa arra, amit a „Mystici Corporis” enciklikában a jámborságból végzett gyónásokról mondott, és sürgeti a lelki életben való méltányos szabadságot, mert a Szentlélek különböző utakon vezet a lelkeket a tökéletesség magasságai felé.

Itt azután alkalmasnak tartja a Szentatya, hogy különösképpen megemlékezzék a lelkigyakorlatokról, amelyek megtartásában a Szent Ignác-féle módszert ajánlja, mert az csodálatos hatásúnak bizonyult a lelkek megújításában.

Nyomatékosan buzdítja a papságot és híveket egyaránt a liturgikus apostolkodásra. A templomok ragyogjanak a tisztaságtól, virágozzék a gregorián ének felváltva a népéekkel, az oltár körül szolgálatot tevők éppúgy, mint maga a nép, legyenek otthonosak a szertartásokban; az építészet, szobrászat, a zene álljanak a jámborság szolgálatában és kerüljék a bántó szertelenségeket. A liturgikus mozgalom népszerűsítésére fel kell használni az élő szó erejét, valamint a sajtót. De felette óvatosan kell ügyelni arra, hogy tévedések be ne csússzanak, amelyeket napjainkban különösen az álmiszticizmus hint szét.

Az enciklika, melynek feladata a jóra serkenteni és a kinövéseket lenyesegetni, a befejezésben ajánlja a buzgósággal egybekötött okosság és az engedelmes egyetértés szellemét.

Ez a néhány vonás elégséges ahhoz, hogy lássuk, mekkora kincseket hozott nekünk a pápa legújabb megnyilatkozása. Bizonyára sok szó esik majd róla beszédben és írásban, amelyek alkalmasak lesznek, hogy az alvókat felrázzák tunyaságukból, a buzgókat még lelkesebbé tegyék, a szertelenkedőket mérsékeljék és valamenynyíunket felvilágosítsanak.

Várjuk magyar fordítását és lehetőleg olcsó nyomdai előállítását, hogy minél nagyobb számban terjeszthető legyen.

Nova Nativitas

A karácsonyi martyrologium bevezető mondataiból egy nagyszabású emlékűnnep vonásai bontakoznak ki előttünk. Az Egyház egy minden évfordulónál fontosabb megemlékezésre akarja figyelmünket ráirányítani. Ennek az eseménynek fontosságát azzal is hangsúlyozza, hogy pontosan elsorolja időbeli meghatározóit.

A karácsonyt kezdetben egyszerű emlékűnnepnek tekintették. A szentatyák ebben az értelemben szembe is állítják a többi ünnepel. „...tudd meg, hogy az Úr születését nem misztériumban ünne-

peljük, hanem csak emlékezetünkbe idézzük" — írja Szent Ágoston Januarius püspöknek.¹ Aranyszájú Szent János pedig az első antiochiai karácsonyon azt bizonyítja híveinek, hogy a Megváltó születését az Egyház pontos évfordulón ünnepli.²

A misztériumban való ünneplés azt jelenti, hogy az ünnepelt titok valamiképpen valósággá is lesz, a misztérium fátyla mögött, a jelképes cselekedetekben megjelenik. A pusztá emlékezés és évforduló gondolata nem elégíthette ki keresztény őseink gazdag lelkét.

Félreérti a karácsony ünnepét az is, aki csupán az emberség ünnepét látja benne. Karácsony is theophania, Isten látható formában való megjelenése az emberek között. A karácsony tartalmában Krisztus történeti születésére való emlékezés és istenemberi epiphániájának ünneplése egybefonódnak. A liturgia ragyogó krisztusképének sugarai a földi születés tényét is bearanyozzák. Ebben a világításban lényegtelennek válnak Krisztus történeti születésének külső körülményei, eltűnik a betlehemi barlang és jászol és megjelenik Isten mindenható Igéje, aki megszabadításunkra testben érkezik közénk. „... mialatt mély csend borult mindenre és az éj sietős útja közepén tartott, mindenható Igéd az égből, királyi trónodról eljött...³ A martyrologium szavai szerint: „Jesus Christus, aeternus Deus, aeternique Patris Filius, mundum volens adventu suo piissimo consecrare... nascitur ex Maria Virgine, factus homo.” „Miután elérkezett az idő, amelyet Isten az emberek megváltására előrendelt, Jézus Krisztus, a mi Urunk lejutott a földre, leszállott égi trónjáról új rendben, új születéssel született.”⁴

Karácsony misztériuma a „consecratio mundi” és a „nova natiuitas”. Egy valószínűleg Nyssai Szent Gergelytől származó beszéd semmivel sem tartja ezt kisebbnek húsvét misztériumánál. „Senki se gondolja, hogy a megváltás nagy kegyelme csak húsvétból származik. Jóllehet az isteni elrendezés végső célja húsvét, de azt a célt csak a kezdet (karácsony) által lehet elérni.”⁵

A megérkezés, megjelenés gondolata különösen az éjjeli szentmisében tűnik fel. Ennek a szentmisének veretét az érkező uralkodó fenséges nyugalma és hatalmának biztos tudata adja meg. Az uralkodó érkezése feletti öröm és ujjongás még alig jut kifejezésre. Mindent betölt a Megváltó tetteinek nagysága, kicsinyesnek és méltatlannak tetszik ebben a pillanatban még az öröm hangja is.

Az éjjeli szentmise introitusában a Messiás bejelenti isteni születését és küldetését. Az introitus zsoltárában elénkrajzolódó kép elég sötét. A világ konszekrálására érkező Urat lázadás fogadja. „Miért-hogy a nemzetek háborognak? Hívásokon a népek miért-hogy agyargognak?” A lázadásnak és benemfogadásnak gondolata a harmadik szentmise evangéliumában is feltűnik: „In propria venit et sui eum non receperunt.” Karácsony ragyogó ünnepének sötét háttére áll itt előttünk.

Különös jelentőséget kap a Gloria a mai szentmisékben. A hagyomány szerint Telesphorus pápa rendeletére került az angyalok szavaival kezdődő nagy doxológia a karácsonyi szentmisébe. „Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis...” „Natalis Domini, natus est pax” — mondja Nagy Szent Leó.⁶ A béke a világ megzavart harmóniájának helyreállításában születik meg. A karácsony római jellege a születés erőteljes hangsúlyozásában mutat-

kozik meg. Nagy Szent Leó kijelentésében azonban az egyszerű történeti születés kozmikus jelentőséget is kap. Az emlékezésből misztérium lesz.

Az Úr eljövetelének misztériuma az örök élet örömeinek záloga. A karácsonyi éjtszaka „igaz fénye”, amelyről annyi karácsonyi szöveg beszél, az emberi élet felemelését és megvilágosítását is jelenti. Mélyértelmű hasonlatot mutat a téli természet is. A téli napfordulón túl az éjszakák egyre rövidülnek. Az emberiségre boruló éjtszaka is a mai napon kezd hajnalodni. A téli napfordulónak és a születés ünnepeének egybeesését a természettel együtt élő és a természetben a természetfeletti világ szimbolumait látó szentatyák sokszor emlegetik. Alig van karácsonyi beszéd a patrologikus korból, amelyben ne találkoznánk ezzel a gondolattal. Sőt még a középkori írók is sokszor használják.⁷

A karácsonyi szentleckék közül kettő is megjelenésről, eljövetelről beszél: „Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus.” „Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.” Az éjféli mise szentleckéjében utalás van a második eljövetelre és a Megváltó halálára is. Eljövetelének célja: „Ut nos redimeret ab omni iniquitate et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.” Néhány szóban az egész megváltás össze van foglalva.

Az éjféli mise graduáléjában az Atya tesz tanúságot a Fiúról, az allelujában a Fiú erősíti magáról az isteni kijelentést. A harmadik szentmise szentleckéjében a zsidókhöz írt levél szerzője ugyanezeket a szavakat használja a Messiás istenségének bizonyítására. Az éjféli mise graduáléjának és allelujájának dallamában csodálatos fenség és nyugalom cseng. Nemcsak Isten örök nyugalomát akarják ezek a hangok halványan visszatükrözni, hanem a megváltás biztos tudatában élő világ hívő nyugodtságát is.

A két első szentmise evangéliumai a történeti születést és kísérő körülményeit mondják el. Az egyszerű szavak mögött rejlik a születés misztériuma. Nem a külső körülmények és kísérő jelenségek fontosak itt, hanem az a tény, hogy Isten fia emberré lett. Lenyűgöző nagyvonalúsággal és mélyenlátással beszél erről a harmadik mise evangéliuma, Szent János prologusa. Az isteni Ige emberré lett. A szentatyák szemléletében is teljesen kitölti ez az egyetlen gondolat a karácsony tartalmát. Amíg Keleten azonban inkább a megváltás munkájának kezdetét hangsúlyozták ebben a gondolatban, Nyugat karácsonyi élménye inkább a „nova nativitas”. Nyugatot és Keletet is egyaránt betölti azonban az epiphania élménye.

A karácsonyi misztérium egyik legékesebbszavú hirdetője Nagy Szent Leó pápa. Lendületes mondatai izzanak a theophania átélésétől, fordításban csak veszítenének eredeti ritmusukból. „... illuxit nobis dies redemptionis novae, reparationis antiquae, felicitatis aeternae. Reparatur enim nobis salutis nostrae annua revolutione sacramentum ab initio promissum, in fine redditum, sine fine mansurum... ingreditur haec mundi infima Jesus Christus Filius Dei de coelesti sede descendens et a paterna gloria non recedens, novo ordine, nova nativitate generatus.”⁸ Telve vannak ezek a beszédek a misztérium gondolatával. Figyeljük meg a jelenidő következetes használatát és a „hodie” ritmikus ismétlését. Nem egyszerű emlékezés elmúlt eseményekre, hanem szemünk előtt lejátszódó valóság a megtestesülés ünnepe.

„Non solum in memoriam, sed in conspectum quodammodo redit angeli Gabrielis cum Maria stupente colloquium... Hodie enim auctor mundi editus est utero virginali... Hodie Verbum Dei carne apparuit vestitum... Hodie genitum in nostrae carnis animaeque substantia Salvatorem angelicis vocibus didicere pastores...”⁹ A középkorra és a mai karácsony hangulatára annyira jellemző pásztormisztikának, a jászol és állatok szimbolikus szerepeltetésének nyomait sem találjuk ezekben a sorokban. Legkorábban Nagy Szent Gergely egyik homíliájában találunk ezekre halvány utalást.¹⁰

A harmadik szentmisében kilép az ember is eddigi csodálkozó hallgatóságából. Felhangzik az öröm éneke. Ez az ének együttörvendezésre szólítja fel az egész természetet. A közénk érkező Úr örömmel tölt el mindnyájunkat. A természet is résztvesz ebben az örömben. Figyelemreméltó, hogy a megváltásban a szentatyák nemcsak az emberi lélek megváltását látják, hanem ezzel együtt a természet megromlott rendjének helyreállítását is.

Örvendező lélekkel veszünk részt az áldozati cselekményben. Az éjféli szentmise secretája szent cseréről beszél: „... per haec sacrosancta commercia in illius inveniamur forma, in quo tecum nostra est substantia.” A szent csere a megtestesülésben megy tökéletesen végbe. „Sicut factus est Dominus Jesus caro nostra nascendo, ita et nos facti sumus corpus ipsius renascendo” — mondja Nagy Szent Leó pápa.¹¹ Az áldozatban is ugyanez a csere történik. A kegyelem bennünklakásával a karácsonyi misztérium valósággá lesz lelkünkben is. „... dum Salvatoris nostri adoramus ortum, invenimus nos nostrum celebrare principium.”¹²

A bennünklakás fenséges misztériuma karácsony misztériumában bírja kezdetét, ezért nevezi Nyssai Szent Gergely karácsony titkát „verae tabernaculi exstructionis mysterium”-nak.¹³

A szent csere olyan tökéletes, hogy az áldozati lakoma után a lélek méltó lesz arra, hogy azokat a szavakat hallja, amelyeket az Atya fiához intézett:

„In splendoribus sanctorum, ex utero
ante luciferum genui te.”

Faggyas Edvin O. S. B.

¹ Ep. 55. — ² PG. 49, 391. — ³ Bölcs. 18, 14—15. — ⁴ Nagy Szent Leó, Sermo XXII. — ⁵ PG. 46, 1127. — ⁶ Sermo XXVI. — ⁷ Guéranger, L'année liturgique. II. — ⁸ Sermo XXII. — ⁹ Sermo XXVI. — ¹⁰ Hom. VIII. in Ev. — ¹¹ Sermo XXIII. — ¹² Sermo XXVI. — ¹³ PG. 46, 1127.

Mint a gyermekek . . .

Korunk egyik jellemzője s talán legnagyobb hibája szubjektív beállítottsága. Még vallásosságában, lelki életében is szubjektív: a legobjektívebb dolgot is a maga szájíze szerint fogja föl. Legyen az akár a Szentírás, akár a liturgia, akár az Egyház tanítása: mindezekbe beleolvassa saját kora szubjektív felfogását, s azok tárgyi, objektív tartalmát alig képes felfogni.

Igy az aszkétikus írók szívesen elmélkednek, írnak az evangélium ezen mondatáról: „Hacsak nem változtok meg és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába.” (Mt. 18, 3; v. ö. Mk. 9, 34. és Lk. 9, 46.) De túllmennek az evangélium szavainak értelmén és félremagyarázzák azt, amikor a „*gyermeki lelkületet*” ajánlgatják mint a tökéletesedés, a lelki élet egyik legegyszerűbb, — mondhatnók: legmodernebb — útját, mert a „*gyermeki lelkületet*” nem a régi, hanem körünk által félremagyarázott értelemben veszik. A gyermekkort ugyanis ma nemcsak tiszta egyszerűségében, de biológiai és pszichológiai fejletlenségében is szeretik értékes állapotnak és a gyermekkort ebben is követendő példaképnek tekinteni.

Megnyilvánul ez a felfogás abban is, hogy ma ismét sokat foglalkoznak *Jézus szent gyermekségével*, éppen azzal a korról életéből, amelyről az evangéliumok oly keveset beszélnek. Ezt a szüksézszerűságot az evangélistáknak valószínűen sajnálják is, s nem gondolnak arra, hogy az evangéliumoknak nem céljuk egy hősnek lelki fejlődését bemutatni (Bildungsroman!), hanem isteni kinyilatkoztatást tartalmaznak az Istenemberről. — A történelem folyamán már legalább kétszer fordult a figyelem és érdeklődés Jézus életének ezen szakasza felé. Először a 2—3. században, amikor többnyire a gnosztikus-eretnek származású apokrif evangéliumok keletkeztek. Azután a 15—16. században, amikor ezek az apokrif írások ismét nagy népszerűségnek és olvasottságnak örvendtek. De míg a középkor legvége bizonyos szálnalommal és meleg részvétellel nézte a názáreti szegény ács „fiát”, — gondoljunk csak Dürer Albert képeire vagy a korabeli népi karácsonyi játékokra — addig manapság bizonyos szentimentális gyönyörködéssel nézik a kis Jézust, főként a tizenkét éves Jézust. Ennek nemcsak az az oka, hogy épp a tizenkét éves Jézus az, aki ismét feltűnik egy percre az evangélium lapjain (Lk. 2, 41—52.), hiszen ez az evangéliumi kép a tizenkét éves Megváltóról és Isten Fiáról végtelenül komoly és ünnepélyes, hanem belejátszik ebbe a népszerűségbe az is, hogy korunk, nagyon is természetes indítóokokból, gyönyörűséget talál épp a tizenkét év körüli gyermekben. A mi éghajlati és faji viszonyaink közt ekkor jut el a fiúgyermek rendszerint a *prepubertás* korába, s ilyenkor a gyermek testi-lelki fejlődése egy kis nyugvóponthoz ér, harmonikus és kiegyensúlyozott lesz, mielőtt belejutna a kamaszévek viharába, ahol ez az egyensúly aztán ismét hamar felborul. De ebben a rövid átmeneti korban csakugyan kedves és szeretetreméltó tud lenni a gyermek a felnőttek szemében. Ezt a kort, az azt jellemző testi-lelki tulajdonságokat vetítik aztán bele a tizenkét éves Isten-Fiába is, amint azt pl. az őt ábrázoló számos szentképecskéről láthatjuk.

Hasonló lehet az oka annak is, hogy korunk, a „*gyermek százada*”, annyira érdeklődik a *szentéletű gyermekek* és a gyermekszentek iránt is. De ezeket sem úgy tekinti, mint Isten csodálatos műveit, amelyet kicsinyekben is véghez tud vinni, — mirabilis Deus in sanctis suis — hanem inkább csak a megható, kedves, természetes gyermekeket látja bennük.

A gyermekről vallott ilyen felfogás gyökerei nem nagyon meszsziire nyúlnak vissza. A preromantika *szentimentalizmusa* volt az, amely a 18. század végén, főként Rousseau hatására, a „boldog gyer-

mekkorról" kezdett ábrándozni s visszakívánni ebbe az állapotba. Általános volt akkor a menekülni-vágyás a felvilágosodás sivár jeleiből egy szebb, érzelmesebb és érdekesebb világba, legyen az akár az álom világa is. Menekültek — legalább is fantáziájukkal és érzelmeikkel — vissza az egyszerű, idilli élethez, vissza a természethez, menekültek fantasztikus távoli országokba, a mesés keletre, vissza a történeti múltba és vissza a gyermekkorba. Rezignált hangulatban a gyermekkor gondtalanságát boldogságnak látták. A naivság ekkor kezdett irodalmi divattá válni. Az irodalomban rajzolt gyermekképek azonban eleinte még nem egyebek, mint a szentimentális felnőttek kicsinyített másai (pl. Jókai Kárpáthy Zoltánja), később a realista megfigyelés és a gyermeklélektan fejlődése alapján hűbb képet tudnak rajzolni az írók is a gyermekről. Az irodalmi divat aztán áttért az egész életre, annak minden területére, s végül utat talált a lelki élet területére is, s ott olyan megnyilatkozásokat hozott létre, mint amilyeneket főntebb említettünk.

Hogy ezzel szemben hosszú időn át milyen más volt a keresztény ókor és középkor felfogása a gyermekről, főként ami a gyermeki lelkiületet a lelki élet terén illeti, azt szeretnők néhány, a *szentatyák*-ból vett idézettel megvilágítani.

Először is a Szentírásban is nemcsak olyan helyek vannak, amelyekből a gyermeki lelkiület ajánlását és dicsérését olvashatjuk ki (mint a fent idézett szinoptikus részleten kívül: Mt. 19, 13; Lk. 18, 16; Mk. 10, 14.: a gyermekek megáldása; Mt. 11, 25; Lk. 10, 21.), hanem olyanok is, amelyek a gyermeki lelkiületet a felnőttekben — más szempontból ugyan — de kárhozzátják. (I Kor. 3, 1; Ef. 4, 13; Gal. 4, 3; de főként I Kor. 14, 20.) És éppen az objektivitás kívánja azt, hogy ne magasztaljunk minden szempontból valamit, ami csak egy bizonyos szempontból jelent értéket.

A *szentatyák* ezt tekintetbe vették s így jutottak el annyira összehangzó, kiegyensúlyozott nézetükre. Szokásos eljárásuk volt ugyanis, hogy egymásmellé állítottak két ellentmondó vagy ellentmondani látszó szentírási helyet, s azok egyeztetéséből levezetni a keresztény igazságot. A jelen esetben is többen követték ezt a módszert.

Szent Jeromos pl. így magyarázza Máté evangéliumát: „Hagyjátok a gyermekeket Hozzám jönni, és ne tartsátok vissza őket tőlem, mert ilyeneké a mennyek országa.” (Mt. 19, 14.) Jelentős, hogy azt mondta: *ilyeneké*, és nem: *ezeké*. Ezzel megmutatja, hogy nem a kor fog ott uralkodni, hanem az erkölcsök, és azoknak ígér jutalmat, akik hasonlóan ártatlanok és egyszerűek lesznek. Az Apostol is meg-egyezik vele ebben a kijelentésében: „Testvérek, ne legyetek gyermekek az értelem dolgában, hanem a gonoszság dolgában legyetek gyermekek, az értelem dolgában legyetek tökéletesek.” (I Kor. 14, 20; PL. 26, 141.)

Teljesen így beszél Nagy Szent Leó is: „Szereti Krisztus a gyermekséget, amelyet maga is felvett testileg is, lelkileg is. Szereti Krisztus a gyermekséget, az alázatosság tanítóját, az ártatlanság szabályát, a szelídség példáját. Szereti Krisztus a gyermekséget, s ahhoz utasítja a nagyok erkölceit, oda vezeti vissza az idősebb korokat... De hogy

egészen megérthessük, hogy hogyan tehetjük meg ezt a csodálatos megtérést, és hogy milyen változással térjünk vissza a gyermekkorhoz, így tanít bennünket Szent Pál és azt mondja: „Ne legyetek gyermekek az értelem dolgában, hanem a gonoszság dolgában legyetek gyermekek. Tehát nem a játékos gyerekséghez, és a tökéletlen kezdethez kell visszatérnünk..., de van itt valami, ami a tiszteletreméltó évekhez is illik és azért felveendő: hogy a gyermekeknél az indulatok gyorsan lecsendesednek, hogy hamar visszatér a béke, hogy nem tartja emlékezetben a sértéseket, nem vágyódik méltóságok után, szereti a társas közösséget, a természetes egyenlőséget...” (Sermo 37. n. 4., de Epiphania.)

Idézzük még Szent Ágostont, aki szintén az I Kor. 14. 20.-hoz fűzi fejtegetését: „Ne legyetek gyermekek az értelem dolgában. De mivel az Úr felszólított bennünket a gyermekek utánzására, amikor egy kisdedit állított maga elé és így szólt: Hacsak valaki nem lesz olyan, mint ez a gyermek, nem megy be a mennyek országába (Mt. 18, 2.), az Apostol is óvatosan, amikor óv a gyermeki értelemről, ugyanakkor felszólít a gyermekek utánzására: „Ne legyetek gyermekek — mondja — az értelem dolgában, hanem a gonoszság dolgában legyetek gyermekek. Aki kedvét leli a gyermek utánzásában, az ne a járatlanságban lelje kedvét, hanem az ártatlanságban.” (Enarr. in Ps. 44. n. 1.)

Az ártatlanság szép, értékes, de nem azért, mert tudatlansággal, „imperitiá”-val van összekötve. A „naívan ártatlan” felnőtt korántsem jelent akkora értéket, mint aki *tudatosan* az. Hiszen a korintusi híveket is éppen azért korholja Szent Pál, ahogy ez a szövegösszefüggésből kiderül, mert a Szentlélek rendkívüli karizmáinak: a nyelveken való beszélésnek, a prófétálásnak stb. gyerekesen örültek, és a nagyobb, értékesebb karizmát, a szeretetet elhanyagolták. Így magyarázza Szent Pálnak ezt a helyét Aranyszájú Szent János is: „A gyermekek ugyanis ámuló szájjal csodálják meg a kicsiny dolgokat; az igen nagy, komoly dolgok azonban nem keltenek bennük akkora csodálkozást. Így tehát ezek is, mivel megkapták a nyelvek adományát, azt hitték, hogy mindenük megvan, pedig ez másoknál az utolsó helyen állt (értékben). Ezért mondja: Ne legyetek gyermekek, — azaz ne legyetek esztelenek, ahol bölcsnek kell lenni; hanem ott legyetek gyermekek és egyszerűek, ahol igazságtalanságról, ahol hiú dicsőségről, ahol felfuvalkodottságról van szó. Az, aki a bűn szempontjából kisdedit, kell, hogy bölcs legyen. Mert ahogy a bölcsesség gonoszsággal párosulva semmikép sem bölcsesség, úgy az egyszerűség esztelenséggel összekapcsolva nem lesz egyszerűség. Mert az egyszerűségben is el kell kerülni az esztelenséget, ahogy a bölcsességben a gonoszságot... Ezért, hogy mind a kettő meglegyen bennünk, azt parancsolta Krisztus: Legyetek okosak, mint a kígyók és egyszerűek, mint a galambok.” (Mt. 10, 16.)

A tudásnak és az ártatlanságnak ez az összekapcsolása a felelet korunknak arra a prűd felfogására, — amely egyébként szintén újabb keletű, s valószínűen protestáns-pietista körökből ered — hogy a tisztasághoz, ártatlansághoz tartozik az is, hogy az ártatlan lélek a *nemi dolgokról*, az ember születéséről *semmit se tudjon*, vagy legalább is tegyen

úgy, mintha semmit sem tudna. A Szentírás, a keresztény ókor, de a középkor is egészen elfogulatlanul, de egyszersmind minden tisztelatlenség és szemérmertlenség nélkül beszélt olyan dolgokról, amelyekről mi már egy szót sem merünk kimondani, vagy ha kimondjuk, trágárságnak érezzük. Egészen elfogulatlanul, sőt szent áhítattal mondták ki az Udvözlégy szavait: „Áldott a te méhednek gyümölcse” és nagyon jól értették, hogy mit mondanak. A szűzi szent vértanúk, egy Ágnes vagy Ágota igen jól tudták, hogy mi a szűzesség, hogy mi a vőlegény ölése, és egészen tudatosan választották helyette Krisztust jegyesükül. (V. ö. a Brev. Romanum responsoriumait ünnepeükön.) Természetesen nem jelent mindenki számára értékes tudást, ha valaki pl. a nemi aberrációkat — akár csak hallomás vagy olvasmány útján — mind ismeri. De a Teremtő szent terveit ismerni, azokkal tisztában lenni, tudni, mi itt a bűn, és milyen érték az önként vállalt szűzesség: ez nemcsak pedagógiai szempontból hasznos, hanem önmagában véve is értékes tudás, amely a gyermekben nincs meg, nem is lehet meg, de meg kell lennie egy értelmes, érett felnőttben, meg akkor is, ha az illető szerzetes vagy szerzetesnő.

S ez áll más téren is. Pl. ha valakiben azért nincs meg a „concupiscentia oculorum”, a földi javak és értékek kívánsága, mert játékos lelkiülettel még nem látta meg azok értékét, az nem nevezhető erényesnek ezen a téren, bár szerencsésebb helyzetben van, mintha túlértékeli a földi javakat s úgy ragaszkodik hozzájuk. De a legjobb az, aki ismeri ugyan a földi javakat, de mégis meg tudja őket vetni, mert azokat a hit szemével nézve az örökkévaló javakkal hasonlítja össze. Az ilyenekre áll a hitvallók közös miséjének (Os justi) szentleckéje: „Boldog a férfi..., aki vétetett volna, de nem vétett, gonoszat tehetett volna, de nem tett.” (Sir. 31, 10.)

„Az erkölcsi nagykorúság magától értetődően szükséges alkotórésze az igazi egyéniségnek. E nélkül az ember mindig serdületlen marad, sohasem jut el a lelki férfikorra.” (Dietrich v. Hildebrand: Liturgia és egyéniség, 103. l.) Főképen áll ez a papra. „Az egészen fegyelmezett pap nem lehet gyerekember” — írta épp ennek a kiadványsorozatnak szerkesztője a minap. Viszont az alázatosság, a tiszta ártatlanság, a nyílt őszinteség, egyszerűség, a hevülékenységgel együtt is hamar csillapodó szelídség és a tanulékonyosság az Úr igéjével szemben: ezek azok a jótulajdonságok, amelyek a gyermekben mintegy önmagától adva vannak, s amelyeket a felnőtteknek tudatosan meg kell tartaniuk vagy újra meg kell szerezniük.

A lelki élet legrégebb tanítómesterei közé tartoznak az egyiptomi remeték. Az ő tanításukat foglalja mintegy össze ebben a kérdésben János apát (Vitae patrum 1, 2. c. 5.). „Azt tanította ugyanis, hogy a látható és testi dolgoktól fordítsák figyelmüket a láthatatlanok és szellemiek felé. Itt van az idő, — mondta — hogy ilyen tanulmányokba kezdjünk. Nem lehetünk ugyanis mindig gyermekek és csecsemők, hanem kell, hogy magasabbra és szellemiekre törekedjünk, a férfiak értelmét érjük el, s hogy nagyobb értelmességre tegyünk szert, hogy a lélek erényeivel tündököljünk.”

„Hálát adok neked, Atyám, ég és föld ura... hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől és kinyilatkoztattad a gyermekeknek...” (Mt. 11, 25.) A bölcsékkel és gúnyolódó okosakkal, a hami-

san büszkélkedőkkel, de valójában felfuvalkodottakkal nem az eszteleket és oktalánokat állítja szembe, hanem a gyermekeket. Kik a gyermekek? Az alázatosak... Gyermekeké kell lennünk. Mert ha nagyok akarunk lenni, mint a bölcsek és okosak, nem nyilváníthatnak ki ezek előttünk. Kik a nagyok? A bölcsek és okosak. Kik azt mondják magukról, hogy bölcsek, de ostobákká lettek. Ennek az orvosságát az ellenkezőjében keresd. (Szt. Ágoston: Enarr. in Ps. 118. v. 130.)

Cassiodorus is így magyarázza a 18. zsoltár egyik versét: „Az Isten törvénye... bölcseséget ad a gyermekeknek... tehát nem a gőgösöknek, nem a felfuvalkodottságukban hencegőknek, hanem a gyermekeknek. Gyermekek pedig az alázatosak és ártatlanok, ahogy az Apostol int bennünket: Ne legyetek gyermekek az értelem dolgában, hanem a gonoszságban legyetek gyermekek. (Expos. in Psalt. PL. 70, 143.) A 118. zsoltár 130. verséhez „Beszéded megértése... értelmet ad a gyermekeknek” hasonló magyarázatot fűz: „Azaz azoknak, akik alázatosan beismerik saját erejük gyöngeségét. De ezeket a gyermekeket nem a kor szerint kell venni, hanem a lelkiismeret egyszerűsége szerint, akikről az mondatott: Hagyjátok a gyermekeket hozzám jönni, mert ilyeneké a mennyek országa. Azoknak ad itt tiszta és ártatlan értelmet, akiknek ott örök jutalmat fog adni.” (PL. 70, 882.)

Szent Vazultól is megkérdezték: — Mt. 18, 3-ra célozva — Miben kell megtérnünk és olyannak lennünk, mint a gyermekek? És a felelet: „Maga az evangélium ad feleletet erre az illető helyen, ahol előadja az okot, amely miatt erre a kijelentésre sor került, t. i., hogy ne keressük az elsőbbséget, hanem ismerjük fel az emberi természet egyenlőségét, és gyakoroljuk is ezt az egyenlőséget olyanokkal szemben, akik nálunk valamivel kevesebbnek lenni látszanak. Mert ilyenek a gyermekek egymás között.” — Arra a kérdésre pedig: „Hogyan nyerjük el Isten országát mint gyermekek?” — így válaszolt: „Ha olyanok leszünk az Úr tanításának befogadásában, mint a gyermekek a tanulásban: nem ellenkeznek, a tanítókkal nem vitatkoznak, hanem hűségesen és tanulékonyssággal fogadva az általuk előadottakat.” (Regula brev. tract. Interrogatio 216, 217; PG. 18, 625.)

Az Úr Jézus is, felnőttkorában is erre a gyermeki lelkiületre mutatott példát türelmével és alázatosságával. Így magyarázza Szent Ambrus Krisztus szavait: „Ne vessétek meg ezeket a gyermekeket, akikről az Úr azt mondta: Hacsak meg nem tértek és nem lesztek, mint ez a gyermek, nem mentek be a mennyek országába. (Mt. 18, 3.) Tehát maga az Úr, azaz az Isten Ereje mint gyermek, amikor átkozták, nem átkozott vissza, amikor ütötték, nem ütött vissza. (I Pét. 2, 23.) Ehhez légy te is hasonlónak, hogy mint gyermek, a jogtalanságot ne tartogasd magadban, gonoszságot ne cselekedj... helyedet tartsd meg (ne vágyódjál nagyra), szíved egyszerűségét és tisztaságát óvd meg.” (De officiis. I. I. c. 21.)

Érdemes elolvasnunk Szent Jeromosnak Mt. 18, 2–5.-höz fűzött kommentárját, ahol mindezeket a nézeteket összefoglalja: „És magához híván Jézus egy kisdedit, közéjük állítá. — Vagy egyszerűen, akármilyen kisgyermeket, hogy az ártatlanság képét bemutassa; vagy pedig önmagát állította gyermekként középre, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon; hogy így nekik az alá-

zatosságban példát adjon. Mások a gyermeket a Szentlélekre értik, akit a tanítványok szívébe helyezett, hogy gőgjüket alázatosságra változtassa. (Igy Origenes is.) — Bizony mondom nektek, ha meg nem változtok, és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába. — Nem azt parancsolja apostolainak, hogy korban legyenek gyermekek, hanem hogy ártatlanságban, törekvésük által: hogy a gonoszságban s ne a bölcsességben legyenek gyermekek. — Aki tehát megalázza magát, mint ez a kisded, az nagyobb a mennyek országában. — Mint ez a kisded, kit elétek példának állítok, nem tart soká haragot, a sértésre nem emlékszik vissza, nem támad benne bűnös gyönyörködés, ha egy szép nőt lát; nem gondol mást, mint amit beszél: így ti is, hacsak nem lesz meg bennetek ez az ártatlanság, a lélek ilyen tisztasága, nem mentek be a mennyek országába. Vagy más magyarázat: Aki utánoz engem és megalázza magát az én példámra, aki a szolga alakját vettem föl (Fil. 2, 7.), az megy be a mennyek országába. — És aki befogad egy ilyen kisdedet az én nevemben, az engem fogad be. — Aki olyan lesz, hogy utánozza Krisztus alázatosságát és ártatlanságát, az befogadja magába Krisztust." (PL. 26, 132.)

Ezekből láthatjuk, hogy a szentatyák nem a gyermekkort, sem biológiai, sem pszichológiai szempontból, nem tekintették értéknek, követendő mintaképnek. Nem szerették volna, ha a gyermek *megmarad gyermeknek* és nem fejlődik ki Krisztus nagykorúságára. „A gyermek anyja szeretettel táplálja kicsinyét, de nem szeretné, ha gyermek maradna. Olében tartja, kezével simogatja, hízeleg neki, tejével táplálja: mindent megtész gyermekének; de azt kívánja, hogy nőjön, hogy ne kelljen mindig ilyeneket tennie.” (Szent Ágoston, Sermo 23. PL. 38, 156.) Az Egyház imádsága is ezt kéri a gyermekek megáldásában: „... ut virtute et sapientia apud Deum et homines proficiens ad optatum perveniat senectutem et salutem consequatur aeternam... hogy erényben és bölcsességben Istennél és embereknél növekedjék, eljusson a kívánt öregkorba és elnyerje az örök üdvösséget.” (Rituale, Benedictio pueri.) Így értve egyáltalán nem alaptalan és ingyenes az a teológiai vélemény, melyet Aquinói Szent Tamás Szent Ágoston nyomán kifejt, hogy az általános feltámadáskor az igazak mind Krisztus korának nagykorúságára, azaz kb. harminc éves, kifejllett, megdicsőült testtel támadnak fel. (S. th. Suppl. Qu. 81. a. 1., v. ö. Schütz: Dogmatika, II. 662.)

Míg manapság dicséretszámba megy, ha valakiről azt mondják: naív, gyermeki lélek, és bámulják a szentéletű gyermekek gyerekes vonásait, addig a keresztény ókor, de középkor is, a szentekben már *gyermekkorukban is felnőttek komolyságát* szerette látni, főként ami a hit és lelki élet tárgyait illeti. Így Nagy Szent Gergely pápa Szent Benedekről mindjárt az első jótulajdonságai között ezt említi: „Fuit vir vitae venerabilis, gratia Benedictus et nomine, ab ipso pueritiae suae tempore cor gerens senile... gyermekkora óta öreg, érett szíve volt.” (Dial. 1, 2. c. 1.) Vagy a 13 éves vértanú-szűzről, Szent Ágnesről mondja a Breviarium Romanum responsoriuma: „Infantia quidem computabatur in annis, sed erat senectus mentis immensa... éveire gyermeknek számított, de lelke öregsége igen nagy volt.” Így látta ezt a legendaíró Szent Erzsébetünkről vagy Szent Margitünkről is.

És ez nem jelent koravéniséget, hacsak nem olyan értelemben, hogy akarata és értelme hamar kinyílt az isteni kegyelem számára, helyesen látott és szentül élt, és nem gyermeki gondtalanságban és tudatlanságban.

A gyermeki lelkületről vallott modern felfogásnak a lelki életben csak természetes alapjai vannak: biológiai és lélektani ismeretek és az az irányzat, amely az érzelmesség könnyen járható, de felületes útján keresi vallási igényeinek kielégítését. A szentatyák tanítása alapján viszont mi úgy törekszünk, „*mígnem mindnyájan eljutunk a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, férfiúi tökéletességre, olyan életkorra, melynek mértéke Krisztus teljessége, hogy ne legyünk már ingatlag gyermekek, és ne vessen bennünket ide-oda a tanítás bármely szélfúvása emberi megtévesztéssel és tévedésbe ejtő álnoksággal.*” (Ef. 4, 13—14.)

Söveges Dávid O. S. B.

Röpmákat a szentmiséből!

Két alapigazság: 1. papi életünk napjainak csúcspontja a szentmise, 2. röpmákkal segítjük napi lelki életünket.

Miért ne vegyünk röpmákat a szentmise jól ismert szövegéből?! Ezek a legértékesebb gondolatok és imák! Szabad legyen egyéni megoldásomat közölni... Felkeléskor: *Introibo ad altare Dei...* (Valóban, felkelés nélkül nem misézhetek.) Minden egyéni imát *Gloria in excelsis*-sel kezdem. (Legfontosabb ima!) Imáimat, órákat *Sanctus*-sal végzem. — Templomba menetkor *Aufer a nobis* mondok, kijövetkor *Placeat*-ot. Nemcsak a misézés, hanem minden fontosabb pasztorális munka közben elmondom többször (magamban) a *Dnus vobiscum*-ot: hitoktatás, szentségek kiszolgáltatása előtt, egyházi és egyleti gyűlésen stb. (Az ilyen értelemben vett *Dnus vobiscum* teljes értékű megtanulására tényleg nem elég a szemináriumi öt év, de még kinti tíz év sem!) — *Gratiarum* aktiókor a *praefatio* *responsoriumai* illenek. — Irodai munkában tollal és papírral a kézben *Per Ipsum* et cum *Ipsot* gondolok (*salva reverentia*), esetleg más munkaeszközzel a kézben... — Papi keresztelnél: *Suscipet, Hanc igitur* gondolok. — Adorációnál, lelki áldozásnál *Dne non sum dignus* mondok, békétlen környezetben *Pax Domini*t. — Fárasztó munkanap után *Ite missa est* eléneklésével, eldúdolásával vagy elmondásával hajtom fejemet az Úr keblére...!

Celebrans.

A világban élők tökéletességi intézményei

Szentséges Atyánk az idei Gyertyaszentelő Boldogasszony (febr. 2.) ünnepén kiadott „*Provida Mater Ecclesia*” kezdetű apostoli konstitúciójában (A. A. S. XXXIX. N. 4—5. p. 114—124.) annak a lehetőségnek adta meg a módját és szabályozását, hogy olyan jámbor társaságok alakulhassanak, amelyeknek tagjai a világban maradván és élve az evangéliumi tanácsok követésével törekedhessenek a tökéletességre. Az új alakulatokat *Instituta saecularia christianae perfectionis acquirendae*, röviden *Instituta saecularia* általános elnevezéssel jelölte meg. Magyarul talán így lehetne meghatározni: A világban élők (keresztény) tökéletességi intézményei. Az egyes intézmények bizonyára külön elnevezést vesznek majd fel, pl. Szent Pál apostol társasága, stb.

Nem most elinduló alakulatokról van szó. A konstitúció megállapítása szerint már a múlt század első felében kezdtek egyes helyeken alakulni azzal a céllal, hogy tagjaik a világban az evangéliumi tanácsok szerint élve teljes szabadsággal gyakorolják a szeretet műveit, amelyeknek végzésében az idők mostohasága a szerzetbelieket itt-ott részben vagy egészen akadályozta. Egyik-másik ilyen alakulás a Szentszék részéről dicséretben is részesült. Kifejezett intézkedések rájuk nézve azonban nem történtek. Az egyházjogi új törvénykönyv is szándékosan hallgatott róluk, mert akkor a kérdést intézkedésre érettnek még nem találták. Mivel azonban ezek az alakulatok megvannak és számuk növekszik, hogy a kellő megfontolás és okosság nélkül való kísérletezések korlátokat nyerjenek, és hogy az alkalmasok szabályszerű jóváhagyást kaphassanak, az Apostoli Szentszék a kérdést most már jogilag szabályozta.

A rájuk vonatkozóan kiadott különleges törvény tíz articulusból, cikkelyből áll. Ezeknek lényeges tartalmát a következőkben ismertetem.

I. Mik tulajdonképpen a szóban levő alakulatok?

Nem szerzetek. Nincsen meg bennük a közös élet és a nyilvános fogadalom, hanem legfeljebb csak *magán*-fogadalom. Nem azonosak a szerzetesek módjára együttélők társaságaival sem, hiszen tagjaik nem élnek közös életet. Olyan papi vagy világi társaságok ezek, amelyeknek tagjai a keresztény tökéletesség megszerzése és az apostolkodásnak odaadó gyakorlása céljából a világban maradván és élve követik az evangéliumi tanácsokat. Tehát a szerzetesek, illetve a szerzetszerű intézmények és a világiak, valamint azok jámbor egyesületei között kánoni rangsorolást és elhelyezést nyerő új alakulatok ezek.

II. Minő egyházi rendelkezések alá esnek?

Nem kötelezik őket sem a szerzetekre, sem ezeket közös együtt-

élésben utánzó társaságokra szóló rendelkezések és előírások. Nem is vonatkoztathatják ezeket magukra, hacsak valamelyik ilyen szabály kivételesen nem nyert rájuk kifejezett alkalmazást.

Az új intézményekre az egyházjognak őket is érintő általános rendelkezésein kívül a következő előírások irányadók és kötelezők: 1. A most szóban levő apostoli konstitúcióban részükre megadott általános szabályok tíz articulusa, — 2. Azok az intézkedések, amelyeket a Szerzetesek Szent Kongregációja akár a felmerülő szükség vagy tapasztalat alapján, akár pedig az 1. alatt említett sajátos törvényt magyarázva, bővítve vagy alkalmazva az összes vagy egyes ilyen intézményekre vonatkozóan kiadni fog. — 3. A kérdéses tíz cikkely értelmében létesülő alakulatok jóváhagyást nyert külön saját szabályai, amelyekben az általános articulusok az egyes alakulatok célkitűzései, szükségletei és körülményei szerint nyernek alkalmazást.

III. *Hogyan alakulhat ilyen intézmény?*

Ahhoz, hogy ilyen intézmény alakítható és felállítható legyen, szükséges, hogy a tagok a jámborságnak és önmegtagadásnak azon lelki gyakorlatain kívül, amelyeket a keresztény életet élőknek általában következetesen kell végezniök, a tökéletességre még a következő eszközökkel is törekedjenek:

1. Istennek tett elkötelezéssel vállalniok kell a coelibatust és a tökéletes tisztaságot. Ezt a vállalást a sajátos szabályok előírása szerint fogadalommal (magánfogadalommal), esküvel, lelkiismeretben kötelező önátadással kell megerősíteni.

2. Fogadalommal vagy ígérettel engedelmességet kell vállalniok oly értelemben, hogy magukat állandó lekötöttségben egészen Istennek és a szeretetnek, illetve az apostolkodásnak szentelik és hogy szabályaik előírása szerint állandó erkölcsi függésben előjáróik keze és vezetése alatt élnek.

3. Szegénységi fogadalmat vagy ígéretet kell tenniök arra nézve, hogy anyagi javakkal nem rendelkeznek szabadon, hanem csak szabályaik meghatározása értelmében és korlátai között.

Szükséges, hogy az intézmény és tagjai között a kötelék legyen: 1. állandó, a konstitúciók értelmében örökös vagy időleges, utóbbi az idő leteltével megújítandó; 2. kölcsönös és teljes, olyannyira, hogy a tag teljesen átadja magát az intézménynek, viszont ez tagjának gondját és érte felelősséget visel.

Jóllehet a közös élet és az együttlakás nem kötelező, a szükség vagy alkalmasság szerint egy vagy több közös házuknak kell lennie, amelyekben 1. az intézmény legfőbb vagy kerületi kormányzósága székel; 2. összejöhetnek és tartózkodhatnak a tagok oktatás nyerése és tökéletesítés, lelkigyakorlatok végzése és más hasonló céljából; 3. befogadást nyerhetnek olyan tagok, akik betegség vagy egyéb körülmények miatt magukról gondoskodni nem tudnak, vagy akikre nézve nem kívánatos, hogy magánosan vagy másoknál egyedül maradjanak.

IV. *Milyen joghatóságok alá tartoznak ezek az intézmények?*

A Szerzetesek Szent Kongregációjától függnék, kivéve a Hitterjesztési Szent Kongregáció alá tartozó missziós területieket. — Azok az egyesületek ellenben, amelyek nem olyan jellegűek és nem teljesen olyan célkitűzésűek, amint fennebb az I. pontban említettük, és azok

is, amelyekben az I. és III. pontban ismertetett elemekből valami hiányzik, nem ezen konstitúció és annak szabályzata, hanem a hívők egyesületeire vonatkozó 684. s a köv. kánonokban található előírások szerint igazodnak és a Zsinati Szent Kongregációtól függnnek, kivéve ismét a Hitterjesztés Szent Kongregációja alá tartozó missziós területeket.

V. *Ki alapíthat ilyen intézményt?*

A püspök a 100. kánon 1. és 2. §-a értelmében; a káptalani vagy általános helytartó nem. Azonban a püspök se alapítson és ne engedjen alapítani ilyent a Szerzetesek Szent Kongregációjának a 492. kánon 1. §-a, valamint a következő pont előírásai értelmében való megkérdése nélkül.

VI. *Hogyan lehet a Szerzetesek Szent Kongregációjának előzetes engedélyét megszerezni?*

A vonatkozó felterjesztésben, megfelelő alkalmazásban jelentést kell tenni mindarról, amire az egyházmegyei jogú szerzetestársulatok Normái 3—5. pontokban (Normae. — 6. Martii 1921. A. A. S. XIII. p. 312.) utalnak, továbbá arról is, amit ugyanezen Kongregáció gyakorlata és stílusa megkíván, illetve a jövőben előírni fog.

A Szent Kongregáció engedélyének elnyerése után a püspök az intézményt szabadon felállíthatja, minek megtörténtéről jelentést kell tennie a Szent Kongregációnak.

VII. *Mi módon nyerhetik el ezek az intézmények a pápai jóváhagyást?*

Ahhoz, hogy az egyházmegyei jogú ilyen intézmény pápai dícsérő oklevelet vagy jóváhagyást kaphasson, általában az szükséges, a Szent Kongregáció ítélete szerint való megfelelő alkalmazásban, ami a fennebb említett Normák-ban (6. és köv. p.), továbbá a Szent Kongregáció stílusában és gyakorlatában a közös életet folytató kongregációkat és társaságokat *illetően* mint előírás és rendelkezés található, illetve ami a jövőben e pontra nézve előírást nyerni fog.

Az ilyen intézménynek és szabályainak első, további, esetleg végleges jóváhagyása tekintetében az eljárás a következő: 1. Az ügy a szokott előkészítés után legalább egy konzultor feldolgozásában és véleményével a kongregációi konzultori bizottságban nyer megtárgyalást a Kongregáció titkárnak vagy helyettesének vezetése alatt. — 2. Innen az ügy szorgosabb kivizsgálás és elhatározás céljából a Kongregáció teljes ülése elé kerül, mely a Kongregáció bíboros-elnökének vezetése alatt a szükség szerint alapos szakértők bevonásával tárgyal. — 3. Az ülés határozatát végül a Szentséges Atya jóváhagyása alá bocsátja a kongregációi bíboros-elnök vagy titkár.

VIII. *Milyen a viszony az ilyen intézmény és a helyi főpásztor között?*

Az ilyen intézményekre már kiadott vagy a jövőben kiadandó sajátos törvényeknek előírása mellett úgy vannak a helyi főpásztornak alárendelve, mint a közös életű nem kiváltságos (nem exempt) kongregációk és társulatok.

IX. *Miképen kell elrendezni hierarchikusan a belső kormányzást?*

A szerzetek és közös életű társaságok kormányzatának mintá-

jára, a Szent Kongregáció ítélete szerinti megfelelő alkalmazásban, az egyes intézmények természete, célkitűzése és körülményei szerint.

X. Jogfenntartó megállapítás.

Azoknak az intézményeknek jogain és kötelességein, amelyeket vagy a püspök a Szentszék megkérdezésével vagy maga a Szentszék már felállított, ez az új Konstitúció mitsem változtat.

*

Röviden és vázlatosan így szól a nagyfontosságú új pápai rendelkezés. Első tekintetre is megállapítható az új intézményeknek nagy jelentősége és fontos hivatása, a mai viszonyok között különösképpen is. Az egyéni megszentelődés mellett hivatásszerűen és feltűnés nélkül apostolkodhatnak majd az intézmény tagjai olyan helyeken és olyan körülmények között, ahová egyházmegyei vagy szerzetes egyházi személy nehezebben vagy semmiképpen sem juthat. Ezért is nincsen a külsőségek tekintetében semmi megkötöttség és rendelkezés. Bizonyos értelemben az Actio Catholica világi apostolkodásának továbbépítésül is tekinthető az új intézkedés. Az apostolkodás odaadó hivatásos tagokat és oszlopos erőket kaphat az új intézmény tagjaiban. Ennek nyomán jöhet és kell jönnie annak az apostolkodási lendületnek, amelyet az Actio Catholica mozgalmában és szerveiben várunk.

A megadott általános szabályok a nagy keretet adják, amelyeknek kitöltése az egyes intézmények megalakulásával fog történni. Természetesen szükség lesz fejtegetésekre, tapasztalatokra, továbbá hiteles magyarázatokra és hivatalos döntésekre, mely utóbbiakra — mint láttuk — a keretszabályzatban is történik célzás, míg a kérdés teljesen kialakultán fog előttünk állni.

Különösen is feldolgozást igényel az ilyen *papi* intézmények mikéntje.

E rövid ismertetéssel a további fejtegetéseknek kívántam utat nyitni.

Dr. Drahos János

Depaul Szent Vince kibontakozása

Szent Vincének két nagy mestere volt a lelki életben: Szalézi Szent Ferenc és De Bérulle Péter bíboros. Mind a kettő Vincének idősebb kortársa. Szalézi Szent Ferencsel személyesen csak keveset érintkezett, de az a kevés is irányadó lett számára. A nagy szent genfi püspök Vincére bízta párizsi leányainak, a vizitációs apácáknak lelki vezetését. Ezért meg kellett ismernie Vincének a rend és nagy alapítója szellemét. Így két legkedveltebb olvasmánya volt Szalézi Szent Ferenc *Traité de l'amour de Dieu* és *Introduction à la vie dévote* című művei.

A legnagyobb befolyást azonban mégis De Bérulle bíboros gyakorolta lelki életére. Miután afrikai fogságából és Rómából visszatért Párizsba, De Bérulle-t választotta lelkiatyjává. Vince egyideig együtt is lakott nagy vezetőjével és rendtársaival a nélkül azonban, hogy szándéka lett volna az Oratoriumba belépni. Így teljesen De Bérulle lelkivezetése alá került. Úgy engedelmeskedett neki, mint előljárójá-

nak. Az ő tanácsára lett plébános, majd nevelő a de Gondi grófok házában. Így ismeri meg az emberek testi-lelki nyomorát, s ez ad alkalmat későbbi művei megszervezésére. De Bérulle aszkétikus rendszere teljesen rányomja bélyegét Szent Vince lelki életére. Nem utánozta szolgálilag, hanem a nagy misztikus rendszerét saját lelkében áthasonlítva, magáévá tette. E mellett más irányokat is figyelembe vett. Így szerette *Rodriguez Keresztény Tökéletesség* c. könyvét. Szívesen használta az akkoriban igen elterjedt elmélkedéseket *P. Saint-Jure*-től és *P. Busée*-től. De a legnagyobb benyomást keltette lelkében és egész életére irányítólag hatott De Bérulle lelki vezetése. Ezt akarjuk az alábbiakban bemutatni.

De Bérulle és tanítása.

A közmondás szerint „minden út Rómába vezet”. Így végső célunkba, Isten boldogító látására is sok út vezet, kezdve az egyszerű keresztény ember útjától, mely a parancsok egyszerű megtartásában áll, a lelki élet magaslataira vezető utakig. Ilyen út több van. Ezek a lelki élet iskolái. Ezek közül kiemelkedik a 17. században, a nagy katolikus restauráció századában De Bérulle bíboros iskolája, az ú. n. „École Française” vagy szerzője nevére a „Berulliánizmus”. Az Aszkétika tudománya azért nevezi École Française-nek, mivel francia eredetű, követői legalább is kezdetben kivétel nélkül franciák. Így maga De Bérulle bíboros és az általa alapított francia Oratorium, továbbá Eudes Szent János és Társasága, Olier és a szulpiciánusok, Depaul Szent Vince és tanítványai, főleg Bossuet, sőt idesorolhatjuk De Montfort Szent Lajos Grignont is. Ide vehetjük azokat a női zárdákat és lelki életet élő előkelő hölgyeket is, kik De Bérulle vezetése alatt álltak.

Ki is volt De Bérulle és melyek művei?

Pierre de Bérulle 1575. február 4-én született a champagnei Cerrillyben. Atyja De Bérulle Kolos parlamenti tanácsos volt, anyja pedig Louise Séguier, a híres Seguier Péter kancellár nagynénje. Hétéves korában elvesztette atyját. Első neveltetését a párizsi jezsuita kollégiumban nyerte. Jámorsága a szerzetesi életre irányította. Azonban hiába kopogtatott a kartauziaknál, a jezsuitáknál és kapucinusoknál, nem kapott felvételt. Mivel a család feje volt, nagybátyái rávették, hogy jogot tanuljon. Ezt nem sok kedvvel tette. Hamarosan ott is hagyta a jogot és első hajlamát követve, ismét a teológiához fordult. Ekkor már 20 éves.

1599-ben szentelték pappá. Visszavonul Verdunban a jezsuita rendházba, hogy ott P. Magius provinciális vezetésével 30 napi lelki gyakorlatot végezzen. Célja a pályaválasztás: szerzetes legyen-e vagy világi pap. A kegyelem világosságánál úgy határoz, hogy világi pap marad, de nem vállal semmiféle egyházi állást, hogy annál szabadabban működhessen a hugenották megtérítésén. Meg sem lehet számolni, hány magasrangú urat és hölgyet térített vissza az Egyház kebelébe. A híres Du Perron bíboros mondotta róla: „Ha meggyőzni kell az eretnekeket, hozzám vezessétek; ha megtéríteni, a genfi főpaphoz (Szalézi Szent Ferenc) vigyétek, de ha meggyőzni és egyúttal meg is téríteni, De Bérulle lesz a legjobb mesterük.”¹

Alighogy felszentelték, IV. Henrik kinevezte őt nagyszámú udvari lelkészei egyikévé. A következő esztendőkből ismételtelen felkínált neki egy-egy megüresedett püspöki széket vagy gazdag apátságot. De az önzetlen és alázatos pap erre nem volt hajlandó. A trónörökös nevelői tisztségét sem fogadta el.

Két nagy műve van: a sarutlan kármeliták megtelepítése Franciaországban és az Oratorium megalapítása. Boldog Acarie Mária (A Megtestesülésről nevezett Mária nővér) segítségével 1605-ben alapította meg az első Kármelt Párizsban hat spanyol nővérrrel Szent Terézia regulája szerint. Mikor 1629-ben meghalt, a sarutlan kármelitának már 34 kolostoruk volt. Vezetésüket élete végéig megtartotta.

A francia Oratoriumot 1611-ben alapította meg Neri Szent Fülöp Oratoriumának mintája szerint. Az általános főnöki tisztelet élete végéig viselte. Halálakor már 70 háza volt.

A királyi udvar politikai és diplomáciai küldetéseket is bízott reá. Ezek közül nevezetes római útja, melyben felmentést eszközölt ki Henriette Mária kir. hercegnőnek és a walesi hercegnek, a későbbi I. Károlynak a vegyes vallás akadályai alól. Utóbb elkísérte a hercegnőt Angliába.

Érdemei elismerésül VIII. Orbán pápa a király előterjesztésére bíborossá nevezte ki 1627-ben. A következő évben az államtanács elnöke lett. A politikának és a diplomáciának 1629 elején búcsút mondott. Ugyanez év október 2-án meghalt szívszélhűdés következtében szentmisemondás közben.

Művei.

Nagy elfoglaltságához képest feltűnően sokat írt. Írásai lendületesek. Bougaud ezeket mondja róla: „Ha huszonöt évvel később él, midőn a francia nyelv letördelte a latin formák béklyóit és kiszabadult a melléknevek és particípiumok tömkelegéből, mely minden szabad mozgásban megakadályozta, Jézus Krisztus nagyságáról írt szép művei éppoly nagyszerűek és híresek lettek volna, mint Bossuet-nak hasonló, de alacsonyabb színvonalon álló munkái. Emelkedettség, tűz, választékosság, s a mellett kellem és utolérhetetlen kenetesség jellemző vonásuk.”² Majdnem minden művének központja a Megtestesülés titka. Kivételt képez a talán még 18 éves korában megszerkesztett műve az önmegtagadásról. Legkiválóbb munkája a tizenkét „Discours de l'état et de grandeur de Jésus, par l'union ineffable de la divinité avec humanité, et de la dépendance et servitude qui lui est due, et a sa très sainte-Mère, en suite de cet état admirable.”

Ennek a műnek főbb gondolatai ismétlődnek a *Vie de Jésus* (Migne col. 403—508.) c. művében. Ebben azonban nem jut túl az angyali híradáson. Ennek folytatása és kiegészítése az „*Élévation a Jésus-Christ Notre-Seigneur sur la conduite de son esprit et de sa grace vers sainte Madaleine*”.

A 203 opuscules divers de piété közül nem egy szintén töredék vagy épületkő a *Vie de Jésus*-höz. Van még két más tárggyal foglalkozó munkája, számos levele, továbbá az Oratoriumnak szánt „*Mémorial de direction pour les supérieurs*” és az Oratorium szabályai, melyek végleges kialakulásukat később nyerték. Írt még számos liturgikus officiumot és imádságot, melyek tárgya a Megtestesülés titka.

Jelentősége és rendszere.

Jelentőségét kiemelik elsősorban kortársai. Szent Vince azt mondja róla, hogy egyike a legszentebb papoknak, kiket valaha ismert. Barátja, Szalézi Szent Ferenc szerényen mondotta: „Egészen olyan, amilyen magam is szeretnék lenni.”³ Bossuet pedig ezeket mondja róla: „Igazán kiváló és tiszteletreméltó férfiú, kinek méltóságát, merem állítani, még a római bíbor sem emelhette, olyan magasan állt erényeinek és tudományának érdemében.”⁴

De Bérulle tanítása három főbb tanításra vezethető vissza.

Az első lelki életének theocentrikus iránya. Nem mintha ezzel újat tanított volna. Hiszen ez evangéliumi elv: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát.”⁵ A Miatyánkban is az első kérdés: „Szenteltessék meg a te neved”,⁶ a többi csak azután következik. Szent Pál is inti az első keresztényeket: „Tehát akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjétek.”⁷ Ilyen gondolatokkal és tanításokkal sokszor találkozunk az Aszkétika történetében. Loyolai Szent Ignác is hangsúlyozza és következetesen keresztülviszi nagy elvét: „Omnia ad majorem Dei gloriam!” Lelkigyakorlatos könyvében is bizonyos theocentrikus álláspontot foglal el, jóllehet az alapvető elmélkedésben az első feladat mellett: „laudet Deum” egyenlő fontosnak tartja a másodikat: „et salvet animam suam”!

Mégis a theocentrikus irányt De Bérulle műveiben és irányában különösen jellegzetesnek kell tekintenünk. Ismételten beszél az isteni Fölségnek kijáró hódolatról és imádrásról, mellyel az ember Teremtőjével szemben a religió erényét gyakorolja. Ebben a gondolkodásában hatással lehetett rá a lelkigyakorlatok alapvető elmélkedésének legfőbb gondolata, nemkülönben az akkoriban izmosodó thomista teológia.

Még a theocentrikus gondolatnál is erősebben lép előtérbe De Bérulle műveiben és egész élete megnyilvánulásában a christocentrikus gondolat. Túlzás volna állítani, hogy ez a gondolat nem kapott De Bérulle előtt kellő méltatást. Azonban, aki olvassa ennek a nagy teológiai műveltséggel bíró misztikusnak írásait, látja, hogy lelkét bensőséges baráti viszony kapcsolta az Istenemberhez, és teljes lelkével, lelkének minden képességével elmerült a Megtestesült Ige szemléletébe.

Ezért joggal nevezte őt VIII. Orbán pápa, amikor bíborossá tette, „Apostolus Verbi Incarnati”-nak. Minden művének az a célja, hogy az emberek mindinkább megismerjék és szeressék Krisztust.

De Bérulle imaélete és az aszkézis gyakorlása.

Imaéletének két oldala van: az egyik vonatkozik az isteni Fölségre önmagában, a másik az isteni Fölségre bennünk.

Az első a lélek felemelkedése (Élévation) az isteni Fölség csodálatára, imáadására s alázatos tiszteletére, csupán Isten dicsőítésére a nélkül, hogy önmagunk számára is elvárnánk vagy kérnénk valamit.

A másik közvetlenül az önmegszentelést célozza és a mi egyesülésünket Istennel. Ezt különböző néven nevezi: bensőséges egyesülés (société interieur) vagy odaadás (adérence). Főleg abban áll, hogy vágyódunk a Megváltóval való egyesülésre és ezt kérjük. Ér-

demeit alkalmazzuk magunkra, akaratunkat pedig teljesen alárendeljük az ő akaratának. Önmagunkat teljesen átadjuk, hogy a Megváltó maga alakítsa ki bennünk erényeit. Végül a lélek teljes függése Krisztustól, teljes tulajdona lesz (état de servitude). Itt megint mutatkozik a tomisztikus szellem, mert szerinte ezt nem annyira akaratunk aktusai által érzük el, hanem a kegyelem hatékonysága által.

Ez nem quietizmus, mert nagyon is megkívánja az egyén közreműködését. Így el kell távolítani a kegyelem útjából az akadályokat, az önátadás pedig igénybe veszi egész figyelmünket, hogy Krisztus képét kialakítsuk lelkünkben. Mert a Megváltó személye, tanítása, példája minden ember számára magában foglalja azt az erőt, mellyel megszentelhetjük lelkünket. Ez az isteni erő ott hatékony, ahol nem talál akadályra, és a lélek a megfelelő felkészültségben van.

Ez röviden De Bérulle lelki életének iránya, a *Bérullianizmus*. Ennek az iránynak Depaul Szent Vince hűséges tanítványa és követője.

Depaul Szent Vince és a Berullianizmus.

Depaul Szent Vince nem írt tudományos műveket sem az elméleti teológiáról, sem az aszkétikáról vagy a misztikus teológiáról. Lelki életének irányát mégis megállapíthatjuk életének adataiból, levelezéséből és gyakorlati tanításából.

Lelki élete, gondolkodása teljesen theocentrikus irányú.

Megnyilatkozik ez az isteni erények gyakorlásában és a róluk szóló tanításában. Hite mélységes, egyszerű, de rendíthetetlen volt. Kemény viharokon ment ugyan keresztül, de soha egy pillanatra sem ingott meg. Hitéből kifolyólag minden eseményt természetfeletti szempontból nézett. Szent Lujzának ezeket írja: „Ügy látom, hogy még mindig egy kicsit emberi módon gondolkodik, és azt hiszi, hogy minden elveszett, mivel én beteg vagyok. Milyen kicsinyhitű asszony Ön. Nincs több bizalma és reménye Jézus Krisztus vezetésében és példájában! Az isteni Megváltó egész Egyházának minden gondjában mennyei Atyjára hagyatkozott, és Ön azt hiszi, hogy hiányozni fog majd az isteni segítség a szűzek egy kis csoportjának, akiket láthatólag az isteni Gondviselés támasztott és hívott egybe? Rajta, Tiszteendő Anyám, alázza meg magát Isten előtt.”⁸

A jelenségeket ne külső alakjuk szerint tekintsük, hanem Isten szemével, amint Isten előtt vannak: „Nem szabad a szegény embert vagy a szegény asszonyt külső megjelenése vagy pedig értelmi képességei gyengesége szerint megítélni, mivel nagyon is sokszor alig mutatnak fel valamit az értelmes ember alakjából és szelleméből, oly durvák, oly egészen földiesek. Hanem vegyük az érem másik oldalát, és a hit szemével magát Krisztust, az Isten Fiát látjuk, ki szegény akart lenni és ezekben megnyilatkozni. Sőt szenvedése alatt már neki is alig volt emberi alakja, a pogányok előtt a gúny tárgya volt, a zsidóknak pedig botránykő. És végül is kitünteti magát mint az Evangélium hirdetője a szegényeknek: „Evangelizare pauperibus misit me.” (Lk. 4, 18.) Istenem, milyen szép látványt nyujtanak a szegények, ha Istenben nézzük őket és abban az értékelésben, melyet Jézus

Krisztus adott nekik; de ha a test és a világ szelleme szerint nézzük őket, akkor persze megvetendőknek ítéljük.”⁹

Szent Vince theocentrikus lelki élete főleg reményében nyilatkozik meg. Bizalma átjárta egész lelkét, az vezette művei létrehozásában, ez tartotta fenn küzdelmeiben, ez biztosította munkái eredményét.

Vince művei létrehozásában lassan, szinte vontatottan járt el. Hiszen 50 éves koráig nem mozdult ki az ismeretlenség homályából. Minden műve előtt sokáig, sokszor esztendőig habozott. Nem mint-ha félénk lett volna, de bizalmatlan volt önmagával szemben, és kereste mindenben Isten akaratát. Ha egyszer meggyőződött, hogy terve megegyezik Isten akaratával, azonnal munkához fogott. Többé senki sem tudta eltántorítani művétől, még a legnagyobb nehézségek vagy akadályok sem, mert tudta, hogy ez az Isten akarata. Használta ugyan mindazokat az eszközöket, melyeket az okosság diktált, de egyedüli támasza és zsinórmértéke Isten akarata volt. Sőt kezdetben csak a Gondviselést hagyta cselekedni, ő meglehetősen későn kapcsolódott bele a munkába, mert meggyőződött, hogy minél kevésbé avatkozik bele az ember, annál inkább működik az Isten. „Hagyjuk az Urat cselekedni, — szokta mondani — ez az ő műve, legyünk arról meggyőződve, hogy amint tetszett neki e művet megkezdeni, úgy a legkellémesebb módon be is fogja végezni. Legyünk tehát bátrak és bizzunk az Úrban, aki vezetőnk és irányítónk olyan munkában, melynek megkezdésére ő maga hívott.”¹⁰ Munkái eredményét is teljesen Istenre bízta. Ezért sohasem tudta elszomorítani a balsiker. Így társasága fennmaradásában és elterjedésében is teljesen az isteni Gondviselésre hagyatkozott. Ő sohasem tett egy lépést sem, hogy Társasága ajándékokat vagy javadalmakat kapjon, soha senkit rá nem vett arra, hogy belépjen, minden propaganda távol állott tőle. Mindezt a jó Istenre bízta. „Isten — mondotta — oly forrás, melyből mindenki tetszése szerint meríthet. Akinek hat akóra van szüksége, ennyit merít; akinek háromra, hármát merít. A madár csak teli csőrrel merít, mert csak ennyi kell neki; a vándor pedig tenyerével.”¹¹ Ez az alázatos bizalom készítette arra, hogy gyermekként vesse magát Isten atyai karjaiba. „Ha a dajka a gyermeket jobbkarjára veszi, meg van vele elégedve; ha balkarjára veszi, így is jó. Mondjuk ezért: Isten az Atyám, ha jobboldalra állít, vagyis teljesíti kívánságaimat, vagy balkarjára állít, vagyis keresztekkel halmoz el, mindegy nekem; ő megerősít engem, ez az én reményem.”¹²

Istenben való föltétlen bizalma erősítésére előszeretettel hivatkozott Ábrahám példájára. „Gondoljunk a nagy patriárkára, kinek Isten megígérte, hogy egyetlen fia által, kit neki adott, benépesíti az egész földet. És mégis megparancsolja neki, hogy áldozza fel. Itt bizonyára mondhatná valaki: Ha Ábrahám megöli fiát, hogy teljesítheti akkor Isten ígéretét? Ez a szent Férfi azonban hozzászokott ahhoz, hogy akaratát mindig és mindenben alávesse Isten akaratának. Ezért most is minden további nélkül teljesíteni akarja a parancsot. Bizonyára, gondolta magában, Isten dolga, hogy teljesítse ígéretét, ha én a parancsot végrehajtom. — De hogyan? — Ezt nem tudom, elég az, hogy ő a Mindenható. Én feláldozom a legdrágábbat, amim csak van a földön, mivel ő akarja. — De hiszen egyetlen fiam! — Nem ezen fordul! — De ha gyermekem életét veszem, megvonom Istentől az esz-

közt ígérete teljesítéséhez. — Mindegy. Isten akarja, tehát meg kell tennem! — De ha életben tartom, megáldja nemzedékemet! Isten ígérte! — Igaz, de azt is mondotta, hogy áldozzam fel fiamat! — Engedelmeskedem, bármi történjék is, és bízom ígérete teljesítésében is.”

„Csodáljuk ezt a bizalmat! Nincs gondja azzal, hogy miképen történjék meg. Pedig közvetlenül érinti. De reméli, hogy minden jóra fordul, hiszen Isten ígéretéről és parancsáról van szó. Miért ne lenne nekünk hasonló bizalmunk, uraim, ha mindenünknek gondját Istenre bizzuk, és mindenkor teljesítjük, amit Isten parancsol.”¹³

Hasonló mély volt Szent Vince istenszeretete. Praktikus életében ez akként nyilvánult meg, hogy minden cselekedetében a legtisztább szándék vezette. Ha fiatalabb éveiben néha más szándékok és emberi törekvések vezették is, ezekből teljesen kiábrándult rabszolgasága idejében, továbbá lelki küzdelmeiben, melyeket hitéért kellett folytatnia, valamint a földi élet sok nyomorúságának megtapasztalásában. „Jobb volna — mondotta — megkötözött kezekkel és lábakkal tüzes parázsba vettetni, mint valamit azért tenni, hogy embereknek tessünk.”¹⁴ „Nem elég a jót csak megtenni, hanem ezt gazdagítani és építeni is kell egy egészen nemes és szent szándék érdemével, hogy Istennek tessünk és őt dicsőítsük.” — „Lehet-e nemesebb hivatás, mint a mienk, mely arra kötelez, hogy Isten országát megalapozzuk, kiterjesszük és nagyobbítsuk?”¹⁵ Különben is minden cselekedetének rúgója, felebaráti szeretetének lelke az Isten iránt való szeretet volt.

Lelki életének christocentrikus irányzata megnyilatkozik a megtestesült Ige tiszteletében és Krisztus követésében.

Abelly püspök, legelső életrajzírója azt mondja róla, hogy „Vince úr” legfőbb erénye egyszerűen Krisztus követése volt. Minden cselekedetét ez a Krisztus-követés irányította. Kételyeiben, határozatlanságaiban ezt a kérdést intézte magához: „Quid nunc Christus?” „Mit tenne most a helyemben Krisztus?” és nem tévedett. — Lelki életének christocentrikus iránya különösen megnyilvánul konferenciáiban, prédikációiban és egyéb tanításaiban. Minden beszédének első pontja, első indítóoka Krisztus példája. Ez főleg a misszióspapok szabályaiban figyelhető meg. Mindenegyik fejezet első pontjában rámutat Krisztus példájára. Ebből vonja le a gyakorlati következményt fiai életére. Pl. a III. fejezet így kezdődik: „Cum ipse Christus, verus universorum bonorum Dominus, ita Paupertatem amplexus fuerit... unusquisque in hac virtute colenda, ipsum pro sua tenuitate imitare conabitur.” Majd leírja a szegénység gyakorlására vonatkozó szabályokat. Hasonlóképpen kezdődik a IV. fejezet a tisztaságról, s a többi mind Krisztus Urunk szent példájával. A X. fejezetben pedig határozottan előírja misszionáriusainak a Szentháromság, az Ige Megtestesülése és az Eucharisztia különleges tiszteletét. Ez már a legtisztább Berulliánizmus. Majd kívánja a Boldogságos Szűz kiváló tiszteletét is. Vagyis megvalósítja De Bérulle iskolájának alapvető gondolatát: „Keressétek először az Isten országát.” Továbbá előtérbe lép Szent Vince életében a Megtestesült Ige tisztelete és követése.

Megtaláljuk továbbá lelki életében a *lélek felemelkedését* az Isten csodálatára, dicsőítésére az önmagáról való megfélemezéssig (élévation). „Igyekezzünk elsajátítani, Testvéreim, — mondja övéinek — nagy, igen nagy hódolatot és tiszteletet Isten fölsége és szentsége

iránt. Ha elég erős lenne a lelkünk, hogy behatoljunk kissé mélyebben fönsége határtalanságába... Ő Jézus, micsoda hatalmas tiszteletet nyernénk. Elmondhatnánk, — mint akár Szent Pál — hogy szem nem látta, fül nem hallotta, sem az értelem fel nem foghat hozzá hasonlót. Ez a tökéletesség mélysége, örök valóság, fölötte szent, fölötte tiszta, fölötte tökéletes és végtelenül dicsőséges, végtelen valóság, mely minden jót felölel és önmagában megfoghatatlan. Nos, ez a megismerés, hogy Isten végtelenül fölötte áll minden ismeretnek és minden teremtettnél értelemnek, legyen nekünk elég ahhoz, hogy végtelenül megbecsülhessük, jelenlétében megsemmisüljünk, és Legmagasabb Fölségéről nagy tisztelet és alázat érzületével beszéljünk. Amilyen mértékben tiszteljük majd, úgy meg is szeretjük. Ez a szeretet pedig olthatatlan vágyat ébreszt bennünk, hogy jótéteményeit megismerjük és igaz imádókat szerezzünk neki.”¹⁶

Lelki életének végső célja az Istennel való tökéletes egyesülés (société interieur).

Ezt földi életében el is érte. Ezért veti alá akaratát teljesen az Isten akaratának. Innen van az, hogy 50 éves kora előtt nem tűnt fel a világ előtt, mert addig kereste-kutatta Isten akaratát, mit kíván tőle. Nagy műveit csak 50 éves kora után hozza létre. Alkotásaiban cél tudatosan dolgozik, nem tántoríthatja el semmi akadály sem, leküzdi a feltornyosuló nehézségeket, mert tudja, hogy Isten akaratát teljesíti. A Szent Lázár-ház elfoglalása után egy szerzetesrend pörrel támadta meg. A törvényszéki tárgyalás alatt Szent Vince a tabernákulum előtt térdelt s imádkozott, nem azért, hogy a pört megnyerje, hanem azért, hogy Isten akarata és az igazság teljeseadjék.

Egyszer érzékeny veszteség érte a Társaságot. Szent Vince elvesztett egy pört, mellyel megtámadták és a pörrel együtt egy hatalmas vagyont, az ú. n. Orsigni-majort. — Vincét a veszteség egyáltalán nem bántotta. Mert Isten akaratát látta benne. — „A Társaság vesztesége nagy, de még milyen nagy — mondotta. — Helyezkedjünk Jób lelkületébe, amint mondotta: „Az Isten adta, az Isten elvette, legyen áldott az ő szent neve.” Ne úgy nézzük ezt a veszteséget, mintha emberi ítélethől történt volna, hanem mondjuk, hogy az Isten ítelt így, és sujtó keze alatt alázódjunk meg úgy, mint Dávid, aki azt mondotta: „Megnémulék és nem nyitám meg számat, mert Te cselekedted azt.” (Zsolt. 38, 10.) Imádjuk az Igazságot és higgyük, hogy igazulmasan cselekedett, amikor így bánt velünk. Javunkra cselekedte ezt! Bene omnia fecit, mindent jól cselekedett, mondja Szent Márk. . . .”

„... Áldjuk az élők és holtak föltétlen Bíráját, aki a megpróbáltatás napján kegyes volt minket meglátogatni. Végtelenül hálálkodjunk, hogy nemcsak a földi javakhoz való ragaszkodástól, de maguktól a földi javaktól is megfosztott és elválasztott minket. Kérjük, adja meg a kegyelmet, hogy még ezt a megfosztatásunkat is megszerezzük... Hisszük, hogy ezzel a veszteséggel sokat nyertünk. Az isteni Jóság azt akarja ezzel a csapással, hogy a Gondviselésre való hagyatkozás nagyobb fokára emelkedjünk. Arra kötelez bennünket, hogy teljesen reá hagyjuk az életnek minden szükségletét, még inkább pedig, hogy hagyjuk reá üdvösségünk kegyelmét is.”¹⁷ Így egyesült Vince akarata teljesen Isten akaratával.

Cselekedeteinek megmásíthatatlan törvénye: Várjuk meg Isten

akarata megnyilvánulását, ne előzzük meg. De ha egyszer felismerte, a legnagyobb áldozatok, még az élet feláldozása árán is kész volt azt követni.

Isten akaratával való teljes megegyezését a hősiességig vitte. Neki teljesen mindegy volt, hogy beteg vagy egészséges, él-e vagy meg kell halnia, csak Isten akaratát teljesedjék benne és rajta. A siker nem ragadta el, a kudarc pedig nem tudta kislelkűvé tenni. Veszteségek alkalmával felkiáltott: „Áldott legyen az Isten, áldott legyen az Isten!” „A mi isteni Udvözítőnk tökéletes egyesülésben van azokkal a lelkekkel, akik akaratukat egyesítik az ő akaratával.” Egyik rendtársának így ír: „Isteni dolgokra vonatkozólag nem hiszek többet az emberi segédeszközökben, mint magának az ördögnek... Az isteni dolgok maguktól jönnek létre és a legnagyobb bölcsesség abban áll, hogy a Gondviselést lépésről-lépésre kövessük. És higgyük el, hogy az az elv, ha különösen hangzik is, mégis igaz, hogy az elhamarkodás elrontja Isten műveit.”¹⁸ Mi más ez, mint De Bérulle tanításának „bensőséges egyesülése (société interieur) vagy odaadása (adérence)!” Ez a szeretet és bensőséges egyesülés arra készítette, hogy egész életét s minden erejét, testének-lelkének minden képességét Isten szolgálatába állítsa be. A földi dicsőség távol állott tőle, mindenütt és mindenben Isten dicsőségét és országát szolgálta. Ezért soha semmi jutalmat el nem fogadott és minden dicséretet visszautasított. Munkái és művei eredményét sohasem tulajdonította magának, hanem mások könyörgéseinek vagy érdemeinek, végső eredményben pedig Isten irgalmas szeretete ajándékainak. Így lett Vincéből Isten tökéletes szolgája. A szeretet nagy művei, melyeket létrehozott, arra szolgált, hogy lelkeket mentsenek Isten országa számára. A szeretet cselekedeteivel a lelkeket akarta megmenteni. Ebben is Krisztus hűséges követőjének mutatkozott. Valóban lehet-e egy pap számára szebb és hivatásához méltóbb élet, mintha Krisztust teszi élete központjává, minden erejét, idejét, munkáját neki szenteli? Ebből fakad a kegyelem növekedése és ennek révén a tökéletes odaadás és Krisztus szolgálata.

Dr. Janisch Mihály C. M.

¹ Perraud, Oratoire, 35. old. — ² Bougaud Emil, Szent Vince élete, I. 52. — ³ Coste, XIII. 46. — ⁴ Bougaud, Szent Vince élete, I. 51. — ⁵ Mt. 6, 33. — ⁶ Mt. 6, 9. — ⁷ I Kor. 10, 31. — ⁸ Maynard, Tugenden und Lehren des hl. Vinzenz v. Paul, Regensb. 1911. 9. old. — ⁹ U. o. 11. old. — ¹⁰ Maynard, 13. — ¹¹ Maynard, 15. — ¹² U. o. — ¹³ Pierre Coste, Saint Vincent de Paul, Paris 1925. III. 183; XI. 376. — ¹⁴ Coste, XII. 478. — ¹⁵ Maynard, 35. s. köv. — ¹⁶ Coste, XII. 30. beszéd. — ¹⁷ Coste, XII. 52—57. — ¹⁸ Maynard, Tugenden des hl. Vinzenz, 46.

Hagyományaink és nevelés

„Miért az a nagy magyarkodás?” — zúdul sokszor a vád. Egyszerű kérdés, de ami mögötte van: egész problémacsoport.

Van ugyan évek óta valóságos divattá vált magyarkodás is, vagy másszóval népieskedés. Az irodalomban, a zenében is. A rádióban egyre többször hallottunk a magyarnak csúfolt cigányzene mellett „eredeti”, a nép ajkáról frissiben ellesett dallamokat, melódiákat. És valami babonázott áhítattal kellett ezeket hallgatni, még ha primitívnek vagy idegennek tetszett is. Egymásután támadtak nagy népi írók telve rajongással. Úgy ujjongtak, mint akik óriási kincset fedeztek fel a népben, de keserűségük is akkora volt, mintha egy egész nép keserűségét folyatták volna egybe. Cikkük jelentek meg tudományos és népszerű vonalon. Hozzáértő és dilettáns kutatók jelentek meg a kunyhókban. Fölforgattak mindent, jegyzeteket készítettek kapukulcs-tól a járomszegig, eljáratták velük táncaikat, megtanulták köszöntőiket és megigézettén, népmegváltó hivatástudattal hazamentek. Majd a Nemzeti Színházban meg kaszinókban sorra mutogatták, miket tud a nép és mit gyűjtöttek ők. Az exotikum után leskelődő közönségnek tetszett. Tapsoltak. Beszéltek erről az ifjúságnak. Azok még inkább lelkesedtek érte. Mennyi romantikus lelkű kamaszfiúnak lett egyetlen vágya, hogy egy „igazi” kanászkürtöt szerezzen, vagy olyan táncfigurát tanuljon meg, amitől csakugyan megdobbzan a föld.

Lassan már nem is lehetett társadalmi megmozdulást, ünnepélyt rendezni a nélkül, hogy egy-egy ilyen népi táncot vagy mesejelenetet ne vettek volna műsorba. De meg olyan hangok is hallatszottak, hogy egész nevelési rendszerünket, kultúrpolitikánkat, pasztorációnkat is a néptől ellesett, sajátosan magyar életformák és pszichológiai elvek szerint kellene gyökeresen megreformálni.

Merész volt a kijelentés. Sokan kételkedve figyelték a szinte elemi erővel feltörő új eszme hovafejlődését. De az egyre szélesebb körben hódított. Még papi körökben is. Horribile dictu!... némelyik szemináriumban még népi táncot is jártak a klerikusok. Úgy azonmód, reverendában. Másutt viszont exorcizmusba menő kiátkozással támadtak „az ősi pogány mítosz csökevénye” ellen.

Ágaskodik a kérdés: *mennyi ebben az igazság?* Rendkívül fontos, hogy tisztán lássuk a problémát. Nemcsak széleskörű elterjedtsége miatt, de azért is, mert ha van benne legalább némi igazság, annyiban a „Veritas aeterna” része, s a szerint cselekednünk isteni törvény kötelez. Isten elgondolása koronkint más és más formában, szellemi, esetleg művészi irányban nyilvánult meg. Ezek láncolata pedig a „Civitas Dei” remek kibontakozását állítja elénk.

Ha isteni gondolat rejlik mögötte, nem lehet az számunkra elodázható feladat. Nem mentesít kötelezettségünk alól az a feltevés

sem, hogy pusztán protestáns kezdeményezés, mint ahogy természetes sikon ők voltak nagyrészt az úttörők. Vagy néhány éve még azt hittük, hogy a német fajimádat magyar vetülete. Hiszen ma még lázasabban szól mellette a történelmi materialista felfogás. Ők a dialektikus fejlődés szempontjából határozottan előnyösnek látják bekapcsolni a nép ősi erőit.

A kérdés vizsgálatánál legyünk tekintettel társadalmi, bölcseleti, teológiai, kulturális és nevelési szempontokra.

Társadalmi szempontok.

Messze Keletről idegenbe szakadt maroknyi kis nép vagyunk a Kárpát-medencében. Ez az egyszerű megállapítás két következtetést rejt magában: egy állítót és egy tagadót. Maroknyi kevesen ugyan, de egy eszme által egy néppé összefűzve jöttek ide ősünk hazát keresni. A tagadás pedig az, amit egyedülvalóságunk, rokontalanságunk jelent a környező idegen népekkel szemben. Első tulajdonságunk, ami összefogott: szellemi; a másik, ami különállóvá tesz: anyagi, illetve biológiai. E két alapvető tulajdonság jellemez minden népet, amíg csak nép marad.

A közös szellem centrális helyzetet foglal el a nép életében. Összekötőkapocs. Ezért egy néphez tartoznak, akik már meghaltak, és akik most élnek. Így válik a közösen őrzött és továbbadott szellem erőforrásává jelen és jövő küzdelmeihez. Lassan mihikus regékkel lengik körül s áhítattal adják tovább a következő nemzedéknek. A legújabb tudományos kutatások is ezt látszanak megerősíteni, mikor a népek eredetét kutatva legtöbbször valami szájhagyományban és mondavilágban továbbadott vallásos vagy később azzá nyilvánított kapcsolathoz jutnak el. (Bergson, Ziegler L.)

Viszont ezek nem merev, statikus jellegű, csak megőrzésre továbbadott hagyománykincsek voltak. Roppant dinamikus erőt sugároztak örököibe, miközben maguk is állandóan változtak, esetleg egészen új elemekkel is bővültek. De mindig szervesen, soha nem ugrás-szerűen. A szájról-szájra így továbbörzött hagyomány, meglehetősen erősen befolyásolva a környezettől, a hagyomány hordozóinak biológiai adottságaitól, helyesebben: ezek közreműködésének eredőjeként sajátos kultúrkört alakított ki. Olyat, ami szembenállást vagy elkülönülést jelentett más hagyománytartalmú és biológikumú népek kultúrája iránt.

Mindez nem jelenti azonban azt, hogy nem lennének egy nép hagyományában minden népnél egyformán föllelhető vonások is. Megtalálhatók abban még a nép sajátos szellemi termékei mellett általános emberi elemek, nagy, nyugati kultúrköröknek hatásai, s a szomszéd népektől kölcsönzött motívumok is. De mindig átszínezve az egyéni szellemnek megfelelően. Pl. balladáink és meséink mennyire eltérnek külföldi változataiktól. (Kőmíves Kelemenné, A rossz feleség, stb.)

A hagyomány továbbadásánál, illetve kifejlődésénél másik jelentős tényező az anyagi rész, vagyis a nép biológiai adottsága. Azonban hangsúlyozni kell, hogy nem egyetlen tényező, amint a német fajimádat tévesen állította. A biológikum a vérközösséget, esetleg anthropológiai vonatkozások hasonlatosságát hozza. Mint ilyen pedig

pusztán anyagi jellegű. Ezen mivoltánál fogva a hagyomány hordozására, továbbadására, módosítására, de sohasem a megteremtésére hivatott. Ugyanilyen inferioritasban áll a biologikum a népi közösség megteremtésénél. Hasonló hagyománytartalmú, de különböző biologikumú népek alkothatnak egy népi közösséget (magyarok többszörös vérkereszteződés után), megfordítva azonban nem (németek — skandinávok).

A hagyományok kialakulásánál tekintetbe vehetjük még a pszichoanalízis okfejtéseit is, amennyiben azokat egy nép lélekelemzésénél alkalmazni lehet. Inkább a kérdés azon részével foglalkozik: hogyan hat a hagyomány a tudat alatt? A már meglévő hagyomány újat alkot a lélek bensejében működve. A nép tudatalatti magatartásában felgyülemlett erő mithosszá lesz. Ez irányítja sejtelmes mélységekből a népnek ama törekvését, melyben létének s a népek között elfoglalt helyzetének megoldását keresi. Szélesskálájú világ, melyben vágyai, törekvései, sorscapások miatti keservei kötetlenül bontakozhatnak ki. Föl-föltörve a tudatba, olykor egy egész évezred történelmét szólatatja meg. Idegen szemlélő előtt rejtve maradnak ezek a mélységek, mert különbözők tudatalatti élményeik. Ezért lesznek pl. legmélyebb tartalmú népköltési remekeink üres szöfűzések idegen fordításokban.

Bölcseleti és teológiai megfontolások.

Társadalmi tény, hogy különböző kultúrájú és különböző faji adottságú népek vannak. Sokszínűek. Nagyon csábító mármost a hasonlat, hogy azt mondjuk: a különböző színű népek és tarka kultúrájuk egy-egy elszórt virág Isten hímeskertjében. Viszont a skolasztikus bölcselet fényénél cseppet sem látszik túlzásnak. A különböző népek a teremtmény Isten gondolatának egy-egy megvalósulási formái. Vagy még merészebben: színes utánzatai az örök „Létezőnek“, aki minta-oka mindennek, ami rajta kívül csak van. „Relucet divinum in varietate...“

Aquinói Szent Tamás bölcselete szerint pedig Isten a biologikum különbözősége által determinálta, hogy az egyes népek a szellemi értékek világában milyen irányba haladjanak. Anyagi jellegű értékekben való közösség választja szét egyik népet a másiktól. (Principium individuationis a népekre vonatkoztatva.) Az egyetemes emberi természet anyagi jellegű tényezők révén egyediesül. Viszont közös anyagi jelleg közös biologikumú népet hív életre. Az egyediség ezen elvéből következik, hogy az anyag csak hordozója a szellemi tartalmaknak. Ezek pedig gyakran az anyag természete és befogadóképessége szerint alakulnak. Így eredményezhet pl. ugyanazon élmény más és más népekben különböző színezetű tudattartalmat. Vagyis saját stílusukban reagáltak ugyanazon hatásokra. Mindazt, amit kapnak, egyéni sajátosságaik szerint dolgozzák föl. Amit továbbadnak, a közös anyagi tényezőnek s az egységes szellemnek kivirágzása hagyomány vagy kultúra formájában. „Ezek a hagyományok pedig olyannyira megszabják a népek fejlődésének irányát és stílusát, hogy aki ezeknek a népi hagyományoknak figyelembevétele nélkül akarja egy nép kultúráját alakítani, továbbfejlesztetni, nemcsak hogy nem érhet el eredményt, hanem egyenesen szétrombolja a népet.

És ezzel ki is ránthatja a talajt minden közösségi élet alól. Ezért veszedelmes minden olyan törekvés, mely akár individualista, liberális jellegű osztály-nemzeti tudattal, akár nemzetközi jelszavakkal próbál emelni a népen, és így, a népi hagyományokhoz nem illő módon akar közvetíteni magasabb, egyetemes értékeket. Mert legyen bármennyire is nyitott a nép minden érték befogadására, átalakítólag csak azok az értékek hatnak rá, melyeket ténylegesen feldolgozható formában kap. Minden más csak rombol." (Gerencsér I.: A népi gondolat bölcselete. Vigilia, 1936.)

Nem közeledhetünk tehát egy néphez másként, mint saját érzés- és gondolatvilágán keresztül. Ha akár kultúrát, művészetet vagy magát a minden ember természetének megfelelő keresztény tanítást akarjuk meghirdetni egy népnek, nem tehetjük ezt másképp, mint tekintetbe véve a nép hagyományait, lélekformáit. Különben tanításunk külső máz, rárakott réteg lesz a nép kultúráján. Nem alkot vele organikus egységet. Ez pedig nem egyéb, mint a dogmatika jól ismert tétele: „*Gratia non destruit naturam, imo supponit et elevat!*”

A gyakorlatban.

Ez elvek kifejtése után azt figyeljük, hogyan lehet a gyakorlatban megvalósítani. Mert amennyiben tényezők ezek, annyiban kihatással kell lenniök pasztorációkra, az ifjúság nevelésére és az egészséges szellem érdekében valóban még kultúrpolitikánkra is. Más fokon vidéki és más fokon városi viszonylatban. Ugyanakkor éberem kell örködnünk, nehogy a türelmetlen újítók hibáiba essünk, kik egyedül a népiség gondolatát tartják fontosnak, rajta kívül eltagadnak minden más emberi értéket. Hiszen a klasszikus műveltségnek is van jelentősége kultúránk fejlesztésében. A művészetek sem zárultak le Bankó Pista faragásaival. Homeros, Beethoven, Sigrid Undset örök értékű műveket alkottak. És az emberi lélek ezek felé is föltárult, bár számunkra idegen szellemek. A népi sajátosságon és közös szellemen kívül még számtalan tényező fut parallel irányítva életünket. Sőt minél differenciáltabbá válik társadalmunk élete, annál több körülmeny hatásával kell számolnunk. Viszont ebből nem következik, hogy csak egyiket is figyelmen kívül hagyhatjuk vagy eltagadjuk, mint jelen esetben nemzeti sajátosságainkat.

De egészen másként nyilatkozik meg a sajátos nemzeti lélek a vidéki, mint a városi vagy tanult ember lelkében. A falun általában, ahol még élnek a hagyományok, hatásuk elevenebb, tudatosabb. Éppen ezért élesebb az ellenállás minden új eszmével szemben. Városi vagy tanult ember lelkéből már kiveszett, illetőleg kialvófélben van. Ezért ez a réteg már gyökértelenül sodródhatik egyéni vagy kispolgári vágyak szerint. A hagyomány varázsa nem köti régebbi formákhoz. Viszont pszichoanalitikai vizsgálódások meg arról tesznek bizonyosságot, hogy mégsem vesztek ki ezek a hajlamok nyomtalanul a lélekből, hanem visszahúzódtak a tudat alá. Megmaradnak ott, s onnan hatnak a cselekvésre és gondolkodásra mindaddig, míg erősebb génikus eredetű tartalmak el nem sorvasztják. (Ily értelemben a város a magyarság temetője.)

Amíg azonban a nemzeti jelleg legalább tudat alatt hat a lélekre, addig olyan tér- és időszemléletet, általában pedig munkastílust

teremt, mely ugyan erősen színezve egyéb hatásoktól, de mégis élesen különbözik más népekétől; pl. nálunk feltűnő készség olyan sportok és munkák végzésére, melyekhez nagy gyorsaság, ügyesség kell, de nem kitartás.

Ez a tulajdonság legkitörölhetetlenebb sajátossága népünknek, de egyszersmind legklasszikusabb arányszabálya is a velevaló bánásmódnak. Aki ezt megértette, és gyakorlatba átültetni tudja, bámulatos könnyedséggel mint zongorabillentyűkön játszhat ennek a népnek a szívével, lelkével, tehetségével. Olyan törvényszerűség ez, amit sem ellenkező szokás, sem idegen környezet, sem tudományos képzettség egyhamar nem tud kitörölni lelkéből. Legtovább ez él a tudat alatt.

Tűz-víz ellentét él a magyar nép lelkében az egyhangúság, a megszokottság, a következetes egymásutánság iránt. Pl. ha díszít akár ruházatán vagy egyéb tárgyán, nem használja ugyanazt a formát pusztán egymásmelletti ismétléssel. Ha másként nem tud változtatni, inkább kihagy egy sort, sűrít vagy megnagyobbít egy motívumot, stb. De valamit változtatni kell, mert az egyhangúság elviselhetetlen.

Ha munkája közben figyeljük meg: egyáltalán nem órabéres munkás, aki megszokott, mindig ugyanannyi órát dolgozik naponta s várja a week-endet. Szívesebben dolgozik akkord-munkában kora hajnaltól éjtszakába nyúlóan, s a vasárnap számára nem kispolgári munkaszünet, hanem lelkéből fakadó kényszer szerint kell' 6 nap robothajszája után jönni egy napnak, amelyiknek már külön misztériuma van. A magyar ezért valahogy szívből tud ünnepelni. A vasárnap, a tiszta ruha, az énekes nagymise különös varázslattal van rá. Művészi élményt jelent számára. Ezek nélkül a vasárnap számára nem is ünnep. Pl. innen érthető, miért nem szeret „kismisére” járni. Lelkipásztori szempontból igen hasznos lehetne ezt még pontosabban boncolgatni.

További nagy egyformaságváltót látunk a nép életében, ha évi munkáját figyeljük. Tavasztól őszig nagy hajrá az élete, télen ellenben pipál és politizál... Erről azok tanúskodhatnak leginkább, akik tapasztalatból tudják, mennyire nehéz tervszerű munkára nevelni őket a gazdaságilag kihasználatlan évszak idejére. Adottságok és körülmények kölcsönös egymásra hatásából születik meg ez a lelkület.

Városi és tanult ember munkájánál, ahol nincsenek ilyen természetű adottságok, a tudatalatti pótolja azt. Hivatalban pl. mennyiszor látunk nap mint nap precíz pontossággal és következetességgel vezetett könyveléseket. Mások viszont, eltekintve a vétkes hanyagság esetétől, képtelenek ilyen egyhangú, következetes munkára, s a felgyülemlett munka elvégzésének az ellenőrzés előtt 2 héttel ugranak neki. Késő éjtszakába nyúló túlórázásokkal ugyan, de a kitűzött időre a munka mégis készen van. Nekik ez a munkastílusuk. Az előbbi hivatal vezetője nem volt magyar. Az utóbbit ellenben tudat alatt élő ösztöne készíteti arra, hogy szakaszos roham-munkával végezze teendőit. Vagy szintén hányféle példáját láthatjuk ennek különben tehetséges, szorgalmas és jószándékú fiúknál közép- és főiskoláinkon is. Minden jószándék ellenére képtelenek az egyenlőiramú munkára évközben. Ellenben vizsga- vagy szigorlat-készület idejében megsokszorozott erővel tudnak tanulni. Téves, ha csak az örök diák típusát vagyunk hajlandók itt elismerni, aki mindent a végső időre

hagy. A magyar lélek tudat alatt működő, egyhangúságot kizáró tulajdonságával találkozunk itt is. Sőt, még kötetlenebbül, mert nem befolyásolják egyéb szerzett tulajdonságok, mint a felnőtteknél.

Pedagógusok, tudósok ajkáról de mennyiszor elhangzott már a keserű kifakadás: a magyarok nem valók a tudományos kutatásra; érzéketlenek az önképzés iránt. Szemináriumainkban is de mennyi nagytudású és áldozatos lelkű tanárunknak fáradtsága szenvedett már hajótörést. Mindez pedig azért, mert nem tudták megérteni, sokszor faji különbözőségük miatt, vagy nem akarták figyelembe venni a nagy arany szabályt: a magyar lélek tűz-víz ellensége minden egyhangúságnak! Tehát a nevelésben is, a tudományok megszerzésében is, de még az eszmények és célok követésében is. Vagy az eszményeket kell változtatni, ami következetlenség lenne. Vagy pedig változó módszerekkel kell bemutatni ugyanazt az eszményt, de mindig más oldalról. Ez pedig alkalmazott pedagógia lenne.

E jellemvonásunkkal és egyebekkel kapcsolatban föl kell hívunk a figyelmet, nehogy tévedésbe essünk csak erénynek könyvelve ezt el, holott tömértelen nemzeti hibának, nemtörődomségnek, mulasztásnak lett éppen ez a sajátságunk televény melegágya. De mint adottsággal, sőt némely tekintetben elég hátrányos tehertétellel, számolnunk kell. Népünk helyes ismeretére, megfelelő nevelésére az fog vezetni, ha egyformán tekintetbe vesszük mind előnyös, mind hátrányos jellemvonásait.

De honnan eredhet a magyarságnak ez a szokatlanul idegen vonása? Az ok szintén egy másik sajátossággal magyarázható, de olyan, ami több gyakorlati szempontot vet föl: a magyar bravúr-kereső. Minden egyhangúságot szeszélyesen felöltő bravúrosságból szakít meg. Munkát vállalni, dolgozni is bravúrból tud. Ha valójában nem az, akkor azzá teszi. A bravúr-keresésben pedig két mozzanatot találunk, ami magyarázatát adja eljárás módjának. Az egyhangúságot meg kell szakítani, a bravúros tettet végre kell hajtani, hogy felfigyeljenek rá, másrészt pedig a végrehajtott hőstett objektíve akkora értéket rejt magában, hogy az jogosan adhat bizonyos fensőbbbségi tudatot. Az első mozzanat tehát a külső szemlélő felé irányul, a másodikra pedig azért van szükség, hogy az önbizalmat növelje. Ez a nép rendkívül büszke, de a végrehajtott bravúros tett ezen második mozzanatánál fogva. Nevetséges és elkorcsosult formája ennek az a fontossági érzés, ami eltölt egyeseket jelentéktelen hivatali ténykedésükben. Viszont minél egészségesebb a lélek, annál dörömbölőbben érzi a bravúrból származó öntudat szükségét. Ha pedig nem vállalkozhatik ilyenekre, szánalmasan elhagyottnak, tehetetlennek érzi magát. Az egyhangúság lefoglalja életerőit. Ezért a nagy lefojtottság rendszeres munkába tört tanulóinknál, ha nem hagyunk feltörő erők számára mintegy vész-kijáratot akciózások alakjában.

A bravúrkeresés már mi voltánál fogva kizárja a névtelenséget. Ellentéte ez a személytelen, tömegvállalkozásoknak. Győzelmes harcaikat is a magyarok sohasem tömegükkel nyerték. Harcmódoruk sem a rendezett csatasorokba állás volt, hanem az egyéni bátorságon alapuló szabad portyázás. Még ha közös feladatot kell megoldani, akkor is mind egyéni módon akar hozzáfogni. Nem tud névtelen kerék lenni a nagy egészben. Ezért a pártoskodás turáni átka egész történelmün-

kön át. Viszont elindítója is volt sok merész vállalkozásunknak. Aki meg tudja becsülni benne ezt az egyéniséget, személy szerint bíz rá föladatokat, a leghűségesebb, legáldozatkészebb embert tudja belőle nevelni, aki vállalkozik, hogy még a csillagot is lehozza az égről. Ezért munkát, feladatot, leckét is az iskolában személyes megbízatás alapján kell adni. Egyéni felelősséget tételezzen föl és valamiben mindig különbözzék a másoknak adott föladattól. Vagy ha a föladat azonos, legyen lehetősége a személyes kiválóság megmutatására.

Ezek a speciális adottságok pl. sportversenyeknél de sokszor beleszóltak az eredményekbe. Megfelelő pedagógiával beszüggerált lelkesítés, talán csak egy hangsúllyal, hányszor teremtettk kellemes meglepetéseket. Inkább naturális alapon álló egyesületeink módszereikben alkalmazva néhányat ez elvek közül, egész váratlanul olyan lelkiséget eredményeztek egyeseknél, amire mások csak hosszas elitképzés után gondolhattak. Semmi más ez, mint a kegyelem és természet harmonikus összmunakája. Vagyis, mikor ifjúságunk nevelésénél programot adunk, irányítjuk őket, velük foglalkozunk, igen erősen tekintetbe kell vennünk ezeket a speciális faji sajátosságokat is. Érintetlenebb még a lelke az idegen befolyásoktól, eredetibb a reakciója is. Óriási jelentősége van a kérdés gyakorlati alkalmazásának a serdülőkorban. Az eidetikus képesség ekkor éri el a tetőfokát. Következésképpen nagyfokú formaigény fejlődik ki a lélekben. Ha pedig a néptől tanult, tehát eredeti dallam, mozgás és díszítő motívumokkal töltjük meg képzeletét, azok szervesen hatalmas élményáradattá fejlődnek benne. A forrongó képzelet megszemélyesít minden népmesét, megtestesítve lát mozgásokat. Romantikázó lelke egész hevével a misztikum titokzatosságába burkolódzó nemzeti hagyományok felé fordul. Mindez pedig történik a legkritikusabb ponton, a „viharzóna” idejében. Következő lépés ezek tudatosítása. Magával hozza a szociális együttérzés kifejlődését, majd komoly hivatásvállalást a katolikus és magyar társadalomban. Ez hézagos váza egy magyar szempontokat is tekintetbe vevő pedagógiai rendszernek.

De ehhez magyarul nemcsak beszélő, hanem érző nevelőkre van szükség. Mennyi megnemértés, mennyi gyanakvás oszlanék el a nevelők lelkéből, csak próbálnának egy kicsit magyarul érezni. Kevesebb lenne a bizalmatlanság. Megszűnnének a lesújtó vádak: „megbízhatatlan, ingadozó, alattomos, zárkózott, stb.”. Mennyi közömböséget tudnánk megszüntetni pasztorációinkban is, ha értenénk hozzá, hogyan kell ezt az „álmos óriást”, Isten szép magyarját munkára szöktetni. Száraz ténykedések helyett lélekbe markolóak lennének beszédeink és egész liturgiánk a vallásból is művészi élményt csináló magyar népünk számára. Elitnevelő egyesületeink mintha kifelejtették volna az élet ezen naturális részét, melyet pedig a kegyelem szükségképpen feltételez. És mit jelenthetne társadalmi szempontból is, ha népi rétegeink megbecsüléséhez, személyi jogainál fogva egyenlő értékléséhez odasorakoznék még az a tudat is: ez a népréteg az, mely számunkra a magyar szellemet áthagyományozta és ma is még őrzi!

De ki tudja, meddig! Vajjon kétséges-e Isten gondviselését látnunk abban a feltörekvő szellemben, mely minden nép specifikus sajátosságait distingváltan igyekszik kifejleszteni, s kultúráját a primitív állapotból a magas kultúrába fölemelve közkinccsé igyekszik tenni

akkor, mikor az emberiség kollektív tömörülése országhatárok fölött akar egységet alkotni?

Népek életének vagy bukásának titka nem az országhatárok, hanem: tükrözik-e Isten gondolatát.

Kerekes Béla

Községünk vallási szokásai és hagyományai

Népünk a maga vallási életében, történelme folyamán sok, nagyon szép szokást honosított meg, melyek a vallási élet elmélyülését szolgálták, s ahol még megvannak, ma is szolgálják. Sajnos azonban, az utóbbi évek-évtizedek alatt igen sok feledésbe ment közülük. A nagy változások, egész társadalmi rétegeket megmozgató átalakulások különben sem kedveznek a mult hagyományainak, de ha e mellett még mi sem igyekszünk átmenteni és az újjáalakuló világba beépíteni ezeket az értékeket, sok olyan szokás megy veszendőbe, melyek évszázadokon keresztül alkalmasak voltak népünk hitéletének ébrentartására.

Annak bizonyítására, hogy egyetlenegy községben is milyen sokféle népszokást lehet még manapság is találni, ismertetem saját községemnek, a jelenleg szlovák területen levő, de színmagyar és teljesen katolikus Somodi községnek vallási szokásait és hagyományait.

Az adventi időszak a nép szemében a tél beköszöntésének ideje. „Ne a kalendáriumot nézzed ilyenkor, — mondják a falubeli öregek — hanem a kántorbőjtöket!” Ebben van is valami igazság. Az adventi kántorbőjt idején kap rendszerint hótakarót a mező, a tavaszi kántorbőjt szelek hozzák a meleget, a pünkösdi kántorbőjt körül kezdődik a kánikula és a szeptemberi kántorbőjttel köszönt be az ősz.

A roráté-ra hívó harangszóra megelevenedik a két utcából álló két kilométer hosszú község. A felvég és alvég népe lámpással a kezében siet a keményre fagyott sáron vagy frissen esett havon a falu közepén magasan kiemelkedő templom felé. Főként az asszony-nép szereti a rorátét, nem is igen marad el, legfeljebb disznóöléskor.

December 15-én kezdődik a Szentcsalád szálláskeresése. Kilenc család összeáll és esténként felváltva fogadják be egy-egy napra a Szentcsalád képét. A szokott imákat rendszerint a családanya végzi. Azon a napon egy szegényt lát el a család étellemmel. A mult év telén öt csoportban 45 család fogadta be a Szentcsaládot községünkben és adott ételmet a szegényeknek. Ez a különben eléggé elterjedt szokás tehát szociális vonatkozásban is figyelmet érdemel. Sokszáz, sőt sokezer szegény jut az egész ország területén egy napi étlemhez e szokás révén.

A karácsony igazi közösségi ünnep. Alig esteledik be, a gyerekek máris elkezdik a „kántálást” kettesével, hármasával. Őket követik a cigányok, akik csak oda mennek, ahol biztosan kapnak valamit. A cigányoknak „gúnárnyak” jár, ahogyan nálunk a mákosgubát hívják. A gyerekek pénzt vagy almát, diót, mogyorót kapnak, sőt a plébános úr — a nép nyelvén „főúr” — néha még szőlőt is ad. A felnőtteknek már csak köszönet jut. Tréfásan kiszólnak hozzájuk: „Mért

nem gyűttetek hamarabb? Már elfogyott a gúnárnyak!" Ugyanis minálunk a felnőttek is járnak énekelni. Karácsony éjtszakáján nem illik lefeküdni, még a lustábbja is csak ruhástul szundít egyet éjfélig. Amikor elhal a gyerekek és cigányok éneke, a legények, leányok és asszonyok „összeszedelőzködnek” és gyertyával a kézben — ezt fűjkálják a huncutabb legények — énekelnek minden ablak alatt. Úgy igyekeznek, hogy második harangszóra ($1\frac{1}{2}$ 12-re) bejárják a falut. Az öregebbek akkor már a templomban énekelgetik a szép és régi karácsonyi énekeket. Felváltva kezdik az éneket és egészen „beharangszóig” hol az asszonyok „zendítenek rá” egy-egy énekre, hol a legények, hol a leányok kezdik meg a maguk kedvenc karácsonyi énekét. Az éjféli misén, a „Szentcsalád miséjén” legények vagy nagydiákok ministrálnak. Zsúfolásig megtelik az elég tágas templom.

A pásztor-misére már kevesebben jönnek, de még így is sokan dicsekedhetnek, hogy ott voltak mind a három karácsonyi misén. Délutánra is jut látnivaló. Akkor járnak a betlehemesek: egy angyal, két pásztor, egy öreg, és a gyermekek réme: a „kecskés”. A táncmulatság másodnap van, első nap nem illik táncolni. Karácsony harmadnapja is „üdnep”.

Vízkereszt napján ügyelnek arra, hogy ne maradjon szenteltvíz nélkül a ház. A gazdasszony első dolga, szentmiséről jövet kimenni az istállóba és meghinti a teheneket is szenteltvízzel, hogy jól tejeljenek. Mindjárt a Vízkereszt utáni napokban a plébános a harangozó és két ministráns kíséretében bejárja a falut és minden lakóház belsejét megszenteli. Közben a harangozó krétával felírja az évszámot és Gáspár — Menyhért — Boldizsár nevének kezdőbetűit (19+G+M+B+48) az ajtóra. Néhol még a régi is megvan, csak az évszámot kell kijavítani. 34 év óta — a jelenlegi plébános otléte óta — mindössze egyetlen esetben történt meg, hogy volt család, amelyik nem kívánta a házszentelést. Szentelés idején gyűjtés van a szeminárium javára.

A gyertyaszentelői gyertyát minden égzengéskor meggyújtják, betegség, halál esetén is jelentős szerepe van.

Bálázs-napkor a torokszentelésen kívül almaszentelés is van. A nagyanyák gondja, hogy ilyenkorra még maradjon egy-két alma. Kell is dugdosnia a huncut unokák elől. Mindenkinek jut egy szelet alma torokfájás ellen, még az idegent is megkínálják.

Nagybőjt péntekjein délután keresztiúti ájtatosság van a rozsnyói püspökség tulajdonát képező kastélykertben. A stációs képeket a fákra függesztik és így végzik a kereszttutát. Az erdei kápolnánál szentbeszéd is van az ájtatosság végén.

A virágvasárnapi barkából a gyermekek mindjárt a szentelés után lenyelnek egy szemet, a felnőttek ugyanezt otthon teszik meg titokban. A gyermekek még versenyt is üznek belőle, ki nyelt le többet.

Nagyhét első napjain rendbehozzák a temetőben a sírokat. Amikor Krisztus Teste a sírba kerül, ne legyen gondozatlan elhunyt szeretteink sírja, vélik a hívek nagyon helyesen.

A szentsír díszítése különös gonddal történik. Egy Amerikába szakadt falunkbéli magyar évtizedek óta minden évben jelentős összeget küld haza azzal a céllal, hogy a szentsírt az ő virágai díszítsék. A Kassáról hozatott virágok aztán méltó keretet képeznek az Oltári-

szensség körül, a családok pedig régi beosztás szerint közös szentségimádást végeznek a szentsírnál. Egyszerre 10—12 család térdel: gyermekek, szülők, nagyszülők vegyesen.

Érdekes szokás van nagyszombaton. Amikor Glóriára megszólalnak a nagycsütörtökön elnémult harangok, a gyermekek és lányok gyorsan a patakra rohannak megmosakodni, addig, amíg a harang szól, hogy szeplősek ne legyenek. Az Úrnapja községünk egyik legkedvesebb ünnepe. Különösen azok örülnek, akiknek a háza előtt „oltárka” van. Egymással versengenek: kié lesz a legszebb az idén? A szomszédok is szívesen segítenek a lombsátor fonásában, vagy már hajnalban kimennek az erdőre nyírfáért. A házak előtt ugyanis két sorban fákat állítanak fel, hogy az utca képe ünnepélyesebb legyen. Az úrnap körmenet még eső esetén sem maradhat el, legfeljebb várnak egyideig, míg eláll az eső.

Két fogadott ünnepe is van a községnek. Az egyik május elsején annak emlékére, hogy valamikor régen, ezen a napon leégett az egész falu; a másik pedig augusztus 6-án, amely napon a villám beütött az egyik búzakeresztbe és elhamvadt a falu egész termése. Azt már senki sem tudja, mikor történt a két tüzeset, de a két ünnepet jobban megünneplik, mint a vasárnapot. Szentséges mise van ilyenkor és tűz ellen is énekelnek.

Sarlós Boldogasszony napján fűszentelés van a templomban. Kakukkfűvet, tisztesfűvet, fodormentát szenteltetnek a hívek. Ezt tesz azután a beteg párnája alá, a halott koporsójába és néhány szálát belekevernek a borjas-tehén szénájába is, hogy az ellés sikerüljön.

Kármelhegyi Boldogasszony napja szintén jelentős községünk hitéletében. Ebbe már bekapcsolódik az egész környék, és már előző napon elindulnak „proseccióval” a jó néhány órányi járásra levő búcsújáróhelyre: Barkára. A reggeli szentmiséről Veni Sancte-val indulnak és a közbeeső templomokba is betérnek egy-egy rózsafüzér tizedre és egy Mária-énekre. A búcsújáróhelyre érve korán nyugovóra térnek vagy le sem pihennek, mert éjjélkor már a temetőbe mennek, ahol keresztutat végeznek és szentbeszéd is van.

Szeptember 8-ának, Kisasszonynak előestéjén virágdíszbe öltöznek a gyertyákkal kivilágított ablakok a szokásos körmenet idejére. Maga a plébános is a nép közé vegyülve vesz részt a körmeneten; ott van az egész falu és énekelve-imádkozva járják be a községet.

Megjegyzésre méltó az is, hogy egyházközségünknek van egy fiók-községe. Bár nem a mi plébániánkhoz tartozik, mégis községünket tekintik pátrónusuknak. Az alig 600 lelket számláló kisközségnek csak a fele katolikus, mégis ennek a 300 hívőnek is van már temploma. Somodi adott nekik követ a templomépítéshez, fuvarosaink segítették behordani az építési anyagokat, sőt templomi felszerelésük nagyrésze is tőlünk származik. Mária nevenapja utáni vasárnap minden évben processio indul tőlünk hozzájuk és viszi az egyházközség ajándékát. Így kaptak már oltárképet, csillárt, kelyhet, misekönyvet, betlehemet és miseruhákat; mindig olyant, amilyenre legnagyobb szükségük volt. Utánzásra méltó példa arra, hogyan siethetünk a rászoruló egyházközségek segítségére.

Körülbelül 15 évvel ezelőtt gyönyörű kerítést kapott a temető és a közelében vízgyűjtő ciszterna létesült. Azóta kora tavasztól Halottak-

napjáig virágokkal vannak tele a sírok. Halottak estéjén krizantém-erdő az egész temető. Különös virág ez a krizantém. Legkorábban hajt ki, de legkésőbbben virít: magábaszívja a tavasz minden nedvét, a nyári nap minden hevét és az őszt minden harmatát, hogy az első téli dér-csípés végezzen vele.

November 11-én van községünk búcsúünnep. A lakosság már jóelőre találhatja: „Vajjon az idén milyen lovon gyűn Szent Márton? Fehéren-e vagy feketén?” Rendszerint feketén jön, vagyis sáros, esős az idő akkoriban, nagyritkán azonban hó is esik ilyenkor.

Az egyházi év végére érve, érdemes megemlíteni, hogy községünk templomában emberemlékezet óta minden vasárnap és ünnep délutánján — tehát nemcsak az ú. n. sátoros ünnepeken — magyar nyelvű vesperás van. A nép nagyon szereti és nem engedné kiveszni. A gyermekek között pedig alig lehet rendet teremteni, mindegyik ministrálni akar, illetve nem is annyira ministrálni, hanem inkább a bárszonyszékben ülni. Még érdekesebb és ritkább szokás, hogy a nagybőjti vasárnapokon vesperás helyett az 50. bűnbánati zsoltárt éneklük. Természetes ezek után, hogy a Lamentatio is megvan nagyhéten.

Igen sok és érdekes szokás fűződik a halálhoz és a temetéshez. A halál beálltakor kinyitják az ablakot, hogy a lélek könnyebben kitaláljon a szabadba, letakarják a tükröket, hogy a halott ne lássa meg magát benne, megállítják a faliórát, elhívják a halott-kémet, aki azzal vizsgálja meg, nem tetszhalott-e az illető, hogy gombostűt szúr a talpába. Szerintük ez a legjobb és legolcsóbb bizonyíték. Az öltöztető asszony kapja a halott ruháinak egy részét, a többin a rokonság osztozik. Este imádkoznak, éjjel virrasztanak a halott mellett. A virrasztást még a háborús elsötétítés idején is komolyan vették. Így történt meg 1944 őszén az alábbi eset. — A főjegyző kelleténél jobb hangulatban ballagott hazafelé éjjél után a szövetkezetből, amikor az egyik ablakból egy kis fénysávot vett észre. Dühbe gurult, hogy az elsötétítést nem tartják be, és az ablak felé tartott. De nagyon erősen talált sétatbotjával bezörgetni, hogy a rozoga ablak keretestül-mindeztől beesett a szobába. A virrasztók ijedten ugrottak szét, azt hitték, hogy bomba robbant. Azonban a főjegyző is kijózanodott és meg sem állt hazáig. Csak másnap tisztázódott a dolog, de a főjegyző máig sem akar tudni az esetről.

Mint a temetéssel kapcsolatos érdekességet ismertettem a legény vagy leány temetését. Minden legény és leány ki szokta kísélni elhunyt társát a temetőbe. Egy legény és egy leány vőlegénynek és menyasszonynak öltözve kíséri a koporsót. A vőlegény kezében kard van, melynek hegyére citromot tűznek, a citrom mellé puszpáng-ágat tesznek s ezt gyász-szalaggal kötik át. Amikor a koporsót leengedik a sírba, a legény „suhint” egyet a karddal, — ez jelenti a halál kaszájának suhintását — és az elhunyt jelképe, a citrom sírba hull. A citrom és puszpáng a fiatal életet jelenti.

Ezek a szokások mind a mai napig megmaradtak községünkben. Csak a fontosabbakra tértem ki, pedig az élet egész területe tele van ilyenekkel, és nincs ünnepe az évnek, amelynek ne lenne valami helyi sajátága.

Ha egy község népszokásaira és hagyományaira fényt akarunk deríteni, nem hagyhatjuk figyelmen kívül közmondásait, szólás-mon-

dásait és esetleges helyi legendáit, mondáit sem. A rövidség kedvéért csak egy legendát és néhány időjósító regulát ismertetek.

— Első szent királyaink idején olyan sok falu és város keletkezett, hogy hirtelenében még nevet sem tudtak adni mindegyiknek. Az Úr Jézus sietett ebben is a kereszténnyé lett magyarok segítségére. Szent Péterrel együtt leszállott a földre, hogy nevet adjon a sok névtelen községnek. Valahányszor az Úr mondta a község nevét, Szent Péter szorgalmasan feljegyezte. Így jutottak el a mi környékünkre is és éppen esteledett, mire Somodiba értek. Krisztus Urunk elfáradván, nem akart tovább menni. Ám Szent Péter tovább indult, mert már csak egy névtelen község volt hátra a Bódva völgyében.

Az Udvozító erre utána kiáltott:

— Állj!

Szent Péter azt hitte, hogy a Mester ezt a nevet szánta a hegy lábánál meghúzódó falunak és azt a szokott módon felírta.

Ezért hívják máig is „Áj”-nak ezt a községet.

Befejezésül a nálunk ismertebb időjárási regulákból kötök egy csokorralalót.

Arról már volt szó, hogy Szent Márton előtt találgatják: „Vajjon fehér lovon gyün-e vagy feketén?”

A karácsonyi időjárás a nép szerint Katalintól függ. „Ha a Katalin lotyogós, a karácsony kopogós.” És fordítva: „Ha a Katalin kopogós, a karácsony lotyogós.”

„Ha Gyertyaszentelőkor a veréb inni tud a kerékvágásból, el kell tenni még az ízéket is.” (Ugyanis hosszú lesz a tél, takarékoskodni kell a takarmánnyal.)

„Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince!” (Az olvadás jelenti, hogy ősszel jó szőlőtermés lesz.)

„Dorotya rogyantya” (... a havat).

„Szent György csalja ki a földből a kígyókat.” Ez a nap a gyermekeknek is nagy örömet hoz. Ekkor engedik őket először mezítláb az iskolába. Alig lehet akkor bírni velük az iskolában. — „Nem jó anya az, aki Szent György előtt mezítláb engedi el a gyereket!” — mondják a faluban.

„Péter-Pál veti a gombát” — azért a nép esőt kíván ilyenkor.

„A Kéteboldogasszony (Nagy- és Kisboldogasszony) közötti tojás húsvétig eláll.”

*

Ez az árpádkori alapítású község mindmáig megtartotta kizárólagosan magyar és katolikus jellegét. És ezt elsősorban hagyománytiszteletének, valamint ősi szokásaihoz való ragaszkodásának köszönheti.

Temploma az ostrom idején tönkre ment. Messze-távolból is szembeötlő karcsú, fehér tornya — nincs többé. Házainak nagyrésze

bombázás és tűzvész áldozata lett. Jó, öreg plébánosa, — aki azon a helyen 34 évig állt őrt és nem engedte kiveszni az ősrégi szokásokat — nem bírja sokáig... Magyar papra talán már nem is lesz szükség.

Nincs ugyan — hála Istennek — minden községnek olyan tragikus sorsa, mint Somodinak; de igenis: minden községnek múlthatatlanul szüksége van arra, hogy lakosai le ne térjenek arról a kitaposott útról, amelyen ők évszázadokon át jártak. Ez az út pedig a vallási szokásokon, népi hagyományokon vezet keresztül, ez forrasztja egyggyé egy-egy falu népét, ez fűzi elszakíthatatlan szálakkal Egyházához és hazájához a falvak-tanyák lakóit.

Juhász Péter
Kassa-egyházm. áldozópap

Schnattner Szigfrid O. S. B.: *Minden napunk istenszolgálat*. Korda kiadása. Kis alakban, 216 lap.

A kis mű előszavát már közöltük a Papi Lelkiségekben. Az ott vázolt célkitűzést valósította a szerző. Ime, itt van előttünk egy egészen újszerű papi naptár. Nemcsak azt mondja, hol állunk az évben; hétfő van-e vagy szombat, — hanem ennél sokkal többet: *minden napunk istenszolgálat*. S ezt minden nap elmondja nekünk. Változatosan, fordulatosan, könnyedén, mindig másként. De nemcsak fogalmazásban, tartalomban is napról-napra újat hoz: a papi élet széles területéről majd ezt, majd azt.

Üttörő vállalkozás volt ez. Érezzük, hogy a szerző nem csekély munkája van benne. Megköszönjük ezt a paptestvéri szolgálatot.

A könyvecske nagyon elfoglalt lelkipásztorok számára elmélkedő anyagnak is kínálkozik.

Dr. Gigler Károly: *Találkozásunk Istennel*. Szent István-Társulat kiadása. Nyolcad alakban, 180 lap.

A lelkigyakorlat mély igazságait dolgozza föl az író elmélkedő lélekkel. Világosság, közvetlen hang, gyakorlatiasság jellemzik. A mennyei Atyához való gyermekded viszonyt és Jézus szerető követését mélyíti el.

22 elmélkedést tartalmaz. Egy bevezető és egy befejező elmélkedéssel éppen ötnapos lelkigyakorlat anyagát adja. Az alapvető igazságok mellett naponként hoz egy elmélkedést a lelki élet legfontosabb gyakorlatairól.

Demeter István: *Föl, a hegyekre!* Elmélkedések. — Szalézi Művek. Kis alakban. 208 lap.

150 kis elmélkedés sorakozik föl előttünk. Papi lelkek tápláléka. Csupa lendület, olykor sodró erő! Képzelete előnyösen színezi. Beállításai élet-szerűek. Jól fogja a lelkiség és a lelkipásztori élet problémáit.

Olvasmányok is kellemes, elmélkedésnek termékenyítő, serkentő.

Alkalmas arra, hogy nagyon elfoglalt papoknak elmélkedő hangulatát, kedvét megteremtse.

Prohászka papnevelői utasításai

1904. április 3. Húsvétnapján. Alleluja!*

A búcsúzás nehéz óráiban írom e jegyzeteket; néhány vonás ez mindössze, mely nem ad teljes képet, de a léleknek elég, hogy rajtuk eligazodjék s a szellemet fölismerje.

Teljesen a hitből s a kegyelemből akarunk élni s a kispapokat a természetfölötti életre nevelni; azért mindenekfölött sürgetjük a hitből való életet, s ami arra vezet, az elmélkedést, önmagábatérést, összeszedettséget, bensőséget, áhítatot, önfegyelmézést, önmegtörést s örvendező, készséges Jézus-szeretetet.

A spirituálisnak kell a kispapokban e szellemet nevelnie.

Hivatás kevés van, értem ezalatt a határozott, igaz, 13-próbás hivatást; a hivatást itt neveljük. Azért meg kell nyernie és föl kell lelkesítenie a kispapokat. Bánják jól az I. évesekkel; verjen beléjük lelket, mert ingadoznak is és kelletlen is az életük; a tanulmányok, kivált a latin nyelv miatt izetlenek. Legyen irántuk jószívű; értse meg elszontyorodásukat, csüggedésüket; értse meg, hogy elhagyatottaknak érzik magukat, tele hon- és világ-vággal. Ne bizalmatlankodjék irántuk, s ne adjon sokat leveleikre, melyeket írnak s kapnak, ha esetleg megtudja tartalmukat. Ők chaotikus, rendezetlen, fájós lelkek. A betyárokat ne tartogassa vissza, ha ki akarnak mindjárt menni, de a jóézésű ifjakat tartogassa; higgye el, van az egyházmegyének most több kitűnő papja, kik ki akartak lépni s én nem engedtem nekik; biztattam őket, szeretettel, nyájasan bántam velük, s íme most örvendek neki.

A reverendát néhány jó szó kíséretében szentelje meg s adja át nekik, s azután hívja magához egyenkint s ismerkedjék meg velük. Az ujoncoknak, valamennyinek, teológusnak és gimnazistának vasárnap este 1/2 7-kor konferenciákat tart az aulában, s tanítja őket mindenre: gyónni (általános gyónás!), imádkozni, olvasót s keresztutat, megismerteti Jézus Szíve tiszteletét, a skapulárét; kiterjeszkedik az észszerű testnevelésre, pl. Hufeland Makrobiotika révén; a tisztaságot, fegyelmet még e részről is ajánlja, az önfertőzést üldözi; az aktus heroikust, a szentmisehallgatást minden csínja-bínja szerint ismerteti; az Oltáriszentség-látogatást, a gyakori áldozást, a lelkiolvasást ajánlja!

Nem nyugszunk addig, míg a kispapok a kegyelem állapotában nem élnek habitualiter. Gyónásra buzdítani s nekik azt megkönnyíteni

* Az esztergomi spirituális hagyatékból közli dr. Erdős Mátyás lelki igazgató. Hálával vesszük ezeket a „jegyzeteket”, melyek sebtiben papírra vetve is hűen tükrözik Prohászka lelkét. (H. D.)

iparkodjunk. A teológusokat arra kell nevelni, hogy hetenkint járuljanak a szentáldozáshoz.** A közös szentáldozásokat tartsuk meg (lajstromuk ki van függesztve a kápolna mellett), csak ha több áldozási nap torlódnék össze, pl. Jézus Szíve péntekje s más ünnep, akkor nem kell valamennyi áldozást szorgalmazni. Szokásban van itt az engesztelő szentáldozás, s azt egy kispap rendezi, s átadja azután munusát másnak; ugyancsak ő rendezi a „tiszteletőrséget” s az adorációkat.

Az Oltáriszentség iránti tiszteletet tőlünk telhetőleg mozdítsuk elő; maga a szentmisehallgatás s annak jó módja mily fontos a ker. életben. Sanctusig énekelni szoktak (de nem nagyon szépen), kommunio után szintén. Vigyázzon, hogy lehetőleg pontosan jöjjenek misére (ebben is van több bibe; többen ki-kijárnak a meditáció végén; nem akartam megtiltani, hogy ne tegyék, lehet okuk rá, de módjával); ne orgonáljon mindig ugyanaz, mert akkor sokat veszít; a mise utáni imákat ne hadarják... S a papok szépen misézzenek. A kispapok jól ministrálnak.

Nagy súlyt fektetni a rítusra is. A Ceremoniarum Magister igen fontos személy a házban. Most ez igen jól van berendezve. Úgyes, buzgó ifjakat kell erre kiszemelni. Vigyázzunk a bazilikában is, még arra is, hogy hogyan állnak s tartják a kezüket, s mit olvasnak s hogy ne szórakozzanak. A sekrestyében fölöltözködve ne beszélgessenek, forduljanak a credenz felé s legyenek csendben.

A kispapok sorban segítik a sekrestyéseket itthon, hogy tanulják meg a ruha-kezelést s a pap-öltöztetést, ezért ők öltöztetik a spirituálist.

A ceremóniák már képzik a jövőendő misézőket, azért arra is nagyon figyelni, hogy hogyan állnak, járnak, forognak; nagy gonddal tanítani a IV. éveseket a liturgiára s rítusra. Ezért hetenkint két órája van a spirituálisnak, melyben ritust tanít; breviáriumot, misét, misszálét és rituálét: sorban átvenni. (Bona, Gühr, Chaignon, Maning jó szolgálatot tehetnek.) A breviáriumban ne tanítsa külön a rubrikákat, hanem vegye át practice az officiumot. A misét illetőleg vegye át először Gühr „Das hl. Messopfer”-t, azután szintén practice mutasson meg mindent s gyakorolja az egyesekkel. A rituálét vegye át; mindent mutasson meg, hogy kell purifikálni, hogy kell a szentostyát a lunulába tenni, hogy kell betegnél viselkedni, hogy kell abszolválni ab excommunicatione etc. ...! Figyelmeztetni, hány teljes búcsút nyerhetnek, ha hetenkint gyónnak majd mint papok s bizonyos imákat recitálnak; kitévő erre „Der Priester am Altar” gyűjteménye a függelékben!

A gyóntatók kiválasztásában vigyázzon, de a kispapoknak nagy szabadságot adjon; beszéljen néha a gyóntatókkal, hogy mit sürgesse: tisztaságot, önmegtagadást, szeretetet. A fölszentelendőtől habituális megmaradást és életet a grátiában; ebben hajthatatlanok legyünk. A máshonnan jött fölszentelendők, szinte jobb, ha illetékes papjaiknál gyónnak, mert mit csináljunk ily jöttmentekkel az utolsó órákban az ordináció előtt?

** Akkor ez is nagy dolog volt. A gyakori szentáldozás jóval ezután kezdődött. (H. D.)

Status gratiae habitualis és absentia vitii gravis: e nélkül ordnálni nem lehet!

Az ordinációra készüljön, s vigyázzon a püspökre is, kivált a kézkiterjesztést illetőleg!

S ő, mi mindent tegyen a IV. évesek buzdítására, kivált az utolsó húsvéti és az ordinációbeli szent lelkigyakorlatokban!

Itt elhallgatok, mert ide próféták kelleneek.

*

A meditációt mindenekelőtt sürgesse. Tanítsa az I. éveseket külön meditálni (kitűnő P. Roothaan: De arte meditandi, megvan magyarul is P. Tóth Mikétől); tartson erről néha exhortációt. Az I. éveseket legjobb külön a IV. múzeumba gyűjteni reggel $\frac{1}{2}$ 6—6-ig, mi alatt a többiek meditálnak a kápolnában; este addig a múzeumban végezzék az imát is; ne jöjjenek pontokra. Főleg kezdetben, mikor este valamennyinek a pontokat adjuk, legyünk világosak, s egyszerű tárgyakat vegyünk föl. Nem baj, ha jegyzik maguknak a pontokat.

Sürgesse az úgynevezett kollokviumokban is a meditációt; ezeket a kollokviumokat mindegyikkel tartsa meg külön-külön; s mondassa el magának, hogyan meditálnak, imádkoznak, éreznek, mily önmehtagadásokat végeznek, hogy érintkeznek egymással, hogy beszélgetnek, s mindegyikkel-e? mily röpimákat, adorációkat tartanak? értenek-e a búcsúnyeréshez, jószándék fölkeltéséhez?!

Kollokviumokat tartson, elsősorban az I. évesekkel, de azután mindegyikkel; egyiket mindjárt kezdetben; a többit, ahogy lehet.

Figyelmébe ajánlom a fürdőt. Ne használjanak nagyon meleg vizet. Használjanak úszó nadrágot. Legyen gondja, hogy ne rongyolódjanak el. Csavarják ki, akasszák föl, hogy száradjanak. Ne legyen ez a hely bűnvesztély!

Lelkigyakorlatok mindjárt októberben tartatnak. Okt. 4-e körül. Olvasmányokat jelöljön ki azokra, a refectoriumba s a kápolnába, a rendet pedig írassa le; a húsvéti exercíciumokra a rend nyomtatva van.

*

Lelkiolvasmányokat ajánlja s használja a Rodriguezt, Scaramellit (megvan most magyarul is), Philotheát, Lelki harcot, Jézus Szíve követését (Arnold—Szombathy), a Szentek magyar életrajzát, s gyarapíttassa az új e nemű publikációkkal a könyvtárt. Ismertesse meg a kispapokkal is a jó könyveket, hogy legyen meg nekik a Kempis Tamás, Philothea s valami meditációs könyv. Legyen gondja, hogy jó imakönyveik legyenek, kivált mindjárt ujonckorukban; Caeleste Palmarium, Ker. Ifjúság imakönyve, Schlör Clericus orans, Adjutorium, Wolkenberg: Jézus Szíve a kegyelmek napja s hasonlók. —

Esténként $\frac{3}{4}$ 7-kor több napon lelkiolvasmány van a múzeumokban; én olvastam. Más is olvashat; sőt külön-külön is az egyes múzeumokban lehet a lelkiolvasás. Ami jobb, az győzőn mindig!

Az áhítatos bensőséget neveljük bennük mindenekelőtt; a szentáldozást nagy szeretettel végezzék s a grat. actiót 7-ig húzzák ki; menjenek ki egyszerre. Magyarázzon nekik néha imákat is (ezt már az újonckoknak való esti konferenciákban is ajánlom), pl. Memoráret, O Domina mea, Transfige dulcissime Jesu, Adoro Te devote, Salve regina s másokat. A tiszteletőrséget mint az összeszedettség s az en-

gesztelés gyakorlatát ajánlja. — Vasár- s ünnepnap egy-egy órai adorációt tartanak sokan; a farsang három napján s zöldcsütörtök éjjel is (mily fölséges látvány!). Vegye föl őket a Jézus Szíve Társulatba, a skapuláréba (akik a tiszteletőrségbe fölvetetnek, azokat külön Jézus Szíve Társulatba nem kell fölvenni).

Jézus Szíve péntekén sűrűsse a közös szentáldozást, s tartson nekik Jézus Szívéről többször meditációt, kivált az első pénteken. — Minden csütörtökön szentséges-mise van, de az első péntek előtti csütörtökön nincs, hanem a péntekre tétetik át. Este pedig $\frac{3}{4}$ 7-kor van litánia s engesztelő ima Jézus Szívéhez!

Az első pénteken, hacsak nem duplex I., II. classis, Jézus Szívéről misézhet, cum Glor. et Credo; ajánlja föl talán épp ezt a misét a kispapokért s mondja meg azt nekik. Pünkösdi napján este fényes litánia s a szemináriumnak följajánlása Jézus Szívének.

A Szent Szűz iránti áhítatot is sűrűsse nagyon. Kezdetben gondja legyen rá, hogy legyenek olvasóik s azokat ne hevertessék a padban, hanem zsebükben hordják. Olvasót minden szombaton közősen imádkoznak (ne hadarva!), s jelezzük s hirdetessük ki az intenciót a főduktor által az olvasó előtt, pl. az Egyházért, az ifjúságért, szüleinkért, a húsvéti gyónókért, a családokért...

Májusban minden este litánia van $\frac{3}{4}$ 7-kor. Április 30-án, május 31-én, valamint szombatokon s esetleges ünnepek előtti estéken ünnepélyes litánia van vagy $\frac{1}{2}$ 7-kor vagy fél 9-kor, amint lehet.

Májusban a meditáció többször a Szent Szűzről legyen; s üljék meg nagyon a Szepl. Fogantatás ünnepét is. Ezt oktávával üljük. Dec. 8-tól fogva este mindig litánia van, s 14-én solemnis Vespera este $\frac{1}{2}$ 7-kor; ezt, valamint másnap, dec. 15-én a misét a Rektor tartja.

Szent József napja előtt novénát ülnék; Szent József oltárán litánia van s utána a főoltáron áldás! Márc. 19-én nagymise! A spirituális tartja.

Szent Imre napján, Szent Tamás napján, Veni Sanctén nagymise, a Rektor tartja. Szent Tamásnak vecsernyéjét is ünnepélyesen tartjuk 12-kor délben; ezt is a Rektor végzi.

Május elsején nagymise van; a spirituális celebrál!

*

A vakációra lássa el jó tanácsokkal. Hasznos erre fölhasználni a Szent Alajos-ájtatosságot, melyet a hat utolsó vasárnapon tartunk. Adjon nekik olvasni jó könyveket vagy ajánljon nekik.

Az újmisések iránt nagyon érdeklődjék: „esto illis pater et sacerdos”. Bár lehetne befolyunk a dispoziciókba, hogy ne egy idegen ember rázza ki a kalapból a neveket, hanem olyan, ki a lelkek javát, mindenekelőtt az újmisések lelkének biztosításában, gondolja

*

A betegeket szeresse, s látogassa meg minél többször az infirmáriát. Tudakozódjék hogylétük s kívánságaik után, ha netalán valamire rászorulóknak. — Legyen gondja, hogy imádkozzanak, s hogy a duktor is végezze az imákat. — Ha hosszabb ideig betegek, gyóntassa meg őket, hogy áldozzanak. Oly csúnya dolog az, ha a papok vagy kispapok soká betegek, s kevésszer vagy egyáltalán nem áldoznak. Vajjon nem lehetne-e az infirmáriában, ha többen vannak, lelkiolvas-

mányt tartani, s hangosan egy félóraig fölolvastatni pl. Skupoliból a betegség idejére való hangulatokról, azt utódomnak figyelmébe ajánlom.

Kívánja meg, hogy értesülése legyen az infirmáriában lévő betegekről, márcsak azért is, hogy a reggeli meditációról hiányzókat ellenőrizhesse. Ez egy pont, melyet szigorúbban kell venni, mint ahogy én vettem, — belátom s mea-culpát mondok. Aki rosszul érzi magát vagy elalszik, s a meditáción meg nem jelenhet, az köteles a spirituálisnál ezt bejelenteni. De ellenőrzés is kell hozzá. — Jobb ellenőrzés volna, ha mindegyik a saját maga meghatározott helyén tartaná a meditációt a kápolnában s ha azt a duktorok is ellenőriznék!

Legyen gondja arra is, hogy a betegeskedők, kik könnyen tehetik, az infirmáriából is a misére, pl. hét óraker járjanak.

A spirituális vezeti valamikép a szemináriumi alapítványos miséket is; különösen annyiban, amennyiben a tanárok közt való esetleges új felosztásukra ügyel. Az alapítványos nagymiséket ő végzi; ilyeneket (itt felsorolja az alapítványos miséket) ... Misézzék többször a kispapokért, s azt, valamint ezeket az alapítv. nagymiséket hirdesse ki mindig a kápolnában s értesítse a ceremónáriust s a sekrestyést s az orgonistát.

A Szemináriumok gyarapodásának titka*

A P. L. második számában Várkonyi Fidél S. O. Cist. főiskolai tanár úr hivatkozott volt hittanárunk áldásos működésére, amelynek eredményeképpen Alma Materünk, a balassagyarmati Balassa Bálint-gimnázium padjai közül a papi hivatások szokatlan nagy száma nőtt ki. Szeretett „Karo bácsink” lelkes, odaadó munkáját talán a volt intézetünk 1939—40. évi évkönyvének búcsúcíkke jellemzi legjobban, melyet szószerint leközlök:

„Az idei iskolai év gimnáziumunkban egy szomorú hírrel kezdődött. A V. K. M. ugyanis Blázsik Károly hittanárt 35 évi eredményes munkásság után november 1-ével nyugdíjazta.

Azért mondjuk, hogy szomorú hír, mert mind a szülők, mind a diákok annyira nélkülözhetetlennek találták üdvös működését, és 35 év alatt annyira hozzászoktak biztoskezü neveléséhez, éleslátású tanácsaihoz, hogy nehezen tudják elképzelni ezek szünetelését, főleg mikor a mult századból ebbe a századba hajló hosszú időn át is anyai nagybátyja mint plébános vezette a város lelkiügyeit és elkényeztetett bennünket e családban uralkodó szellemnek ránk történt kisugárzása.

Blázsik Károly a középiskolában a kalocsai jezsuitáknak, az esztergomi szemináriumban a szentéletű és tudós Prohászkanak neveltje. Ezekről nyert lelki telítettséggel kezdte meg pár évi káplánkodás után nálunk, szülővárosában áldásos működését az ifjúság nevelése terén,

* Ez az írás 1942. tavaszán készült. De akiről szólt, megtudta, s egy kedves, alázatos levélben kérte, hogy ne írjunk róla. Ezt a kérést nem lehetett megtagadni. — Bizonyára nem tévedek, ha úgy vélem, hogy a Megboldogult nem ellenzi ez írás közlését, sőt levelének nyilvánosságra hozását sem. (H. D.)

ami a békebeli liberális világban a szabadgondolkodás szele által dagasztott vitorlák lefékezésében meglehetősen erőfeszítést igényelt. Azt a szervező erőt, amelyet a kat. legényegylet és az általa alapított keresztény szociális egyesület vezetésében oly sikerrel alkalmazott, magával hozta a gimnáziumi ifjúság közé. Csakhamar megalapította intézetünk Mária-kongregációját, később ezzel párhuzamosan a Férfiak Mária Kongregációját, majd — 25 évvel ezelőtt — a gimnáziumi cserkészcsapatot, amelyet vármegyénk vezéralakjáról, néhai Scitovszky János alispánról nevezett el. Ezen a két szárnyon vezette a gimnázium szellemi irányát és röpítette a nagyvilágba azt a bátor, hitvalló hazafias új nemzedéket, amely kezéből kikerült.

Szociális buzgóságáról az a sok kis- és nagydiák tudna sok érdekeset mondani, akiket titokban támogatott, ha szigorú lakatot nem tett volna ajkukra.

Mint Jézus Szíve szerinti pap, nem felejtkezett meg a Megváltó kijelentéséről, hogy az aratás sok, de a munkás kevés. Otven papot nevelt az Egyháznak, ami egymagában is ékesszóló bizonyítéka annak a mély hatásnak, amelyet tanításával és vonzó példájával gyakorolt az ifjúságra. Bíboros főpásztorai ezt az apostoli buzgóságot többszöri kitüntetéssel ismerték el.

Hosszú munkálkodását a világháború szakította meg, amely alatt főleg az olasz fronton, a járványkórházakban, majd az egyik hegyidandárnál fejtett ki olyan odaadó működést, hogy (a háború utáni években tett) utazásunk alatt, most is szeretettel emlegették a „Don Karlo unghereset”, az igénytelen, kedves, a szerencsétlenekkel együttérző magyar papot.

Egész életén át egy kitűzött főcél lelkesítette, hogy közelebb hozza nekünk Isten országát. Ennek a célnak elérésében nem ismert fáradságot, nem volt nehéz semmi áldozat. Mindenkit munkatársának tekintett — vagy maga ajánlkozott munkatársnak — a szent cél érdekében. Így tett a szalézi rendnek Balassagyarmaton történt letelepülése idején is.

Mivel a lélek ismerője volt, ahhoz mindig gyöngéd szeretettel közeledett. Ezt mindenki megérezte benne. És ezért vált közkedveletté a társadalom minden rétegében. Sikereiért, az általa létesített tradíciókért áldjuk, mivel tudjuk, érezzük, hogy nem fog tudni fiaitól elszakadni, tanácsait, segítségét továbbra is kérjük, várjuk. S hogy erre minél tovább alkalma lehessen erőben, egészségben, nyugalmas életére Isten bőséges kegyelmét kérjük.”

A hálás tanítvány, az ő indítására papi hivatást nyert Úr katonája azonban tovább szövi az évkönyv szavait és óhajt még néhány bensőséges szót mondani a sok papi hivatás ébresztőjéről, valamenyünk jószágos atyjáról.

Hittanári munkáját a szeretet jellemezte. Közvetlen szelíd papi lelkiületéből minden diákja megérezte, hogy igazi lelkeséget hordozó pappal van dolga. Szobája mindig tárva-nyitva volt a magasabbrendű lelki élet után szomjazó diák számára. Idejét, pénzét, könyveit diákjaira áldozó egyénisége sokunk lelkében ébresztette fel a hivatás kegyelmét. A papi hivatások ápolását a kongregáció és cserkészcsapat által eszközölte, az ott alakult baráti kör, a közös apostoli munka nem egy diák szívében lobbantotta fel a félve pislákoló bizony-

talán lángot Krisztusért lobogó nagy szent tűzzé. Működésének koronája az, hogy gimnáziumunknak 1908-ban megtartott első érettségije óta 52 felszentelt papot nevelt az Úr Jézusnak és ezenkívül még 12 növendéke készül a szemináriumokban hivatására. Feltűnő volt, hogy a Mária-kongregáció 25 éves jubileumi évében nyolc primícia ékesítette a nagy évfordulót.

A papnevelés szent ügyében az Úrtól kapott örömeit most úgy igyekszik meghálálni volt hittanárunk, hogy a papnevelésért fáradozik és hoz személyes áldozatokat is. Kérésére dr. Drahos János prototárus kanonok, esztergomi érseki helytartó az 1941. év októberének esztergomi papi konferenciáján vetette fel az indítványt, hogy a papság és a hívek Borromei Szent Károly, a papnevelés védőszentjének pártfogása alatt fogjanak össze, különösen a szegény hivatásoknak a szemináriumokba való segítésére. A tetszéssel fogadott indítványt a Bíboros Hercegprímás úr jóváhagyta és elrendelte a Borromei Szent Károly-alap létesítését. Ennek első nagyobb adománya a balassagyarmati öregdiákok jubileumi gyűjtése: 1000 pengő volt, amelyet volt hittanárunk nevének megörökítésére szántak. Ezt az összeget, amely hittanárunk rendelkezésére volt bocsátva, ő az esztergomi szeminárium Borromei Szent Károly-alapjába utalta át.

Szerénységére jellemző, hogy amikor az egyik primíción megkérdezték módszere felől, azt mondta, hogy senkit direkte vagy indirekte nem irányított a papi hivatás felé. A presbiterek nagy számát a palóc nép egyházhűségének tulajdonította. Igaza volt abban, hogy senkit rá nem beszélt a papi hivatásra, de indirekt módon egyéniséggel, anyagi segítséggel, hittanóráival, főleg kiváló pedagógusaink, Tóth Tihamér, Várkonyi Fidél, Gacs János stb. beszédei és lelkigyakorlati által hathatósan közreműködött abban, hogy a balassagyarmati gimnázium sok szép papi lélekkel gazdagította Egyházunkat.

Úgy érzem, mind az ötvenkettőnek és az utánunk következőknek hálája száll szeretett hittanárunk felé, és gyakran emlékezünk meg papi hivatásunk ébresztőjéről és ápolójáról szentmiséinkben.

Ez a kis megemlékezés is figyelmeztessen arra, hogy mindannyiunknak apostoli lelkülettel kell dolgoznunk a jövő papi nemzedékért.

Egy volt tanítvány

A LEVÉL

Főtisztelendő Péter!

V. I. lelkész, kedves volt tanítványom (aki otthon kegyetlen, nehéz harcot vívott meg szent hivatásáért) faggatásomra elárulta, hogy miért keresi életrajzi adataimat. Kiindulópontja a tudakozódásnak a drága jó Várkonyi Fidél S. O. Cist., többszöri lelkigyakorlatos atyánknak a papi hivatás gátlásairól szóló cikke volt, amelyben megemlíti 40 paptanítványomat. Ő nagy jószágában ezt a számot tekintélyesnek tartja egy állami és eléggé vegyesvallású gimnáziumban. Nekem a legkisebb az érdemem abban, hogy a jó Isten kegyelme ennyire ránk nézett. Az én gyenge, szürke személyiségem (erről biztosíthatom Főtisztelendőségedet, ha meg se nézi Kalocsán töltött 2 évem bizonyítványait) nem volt alkalmas arra, hogy vonzzon, hogy hiva-

tásokat keltsen. Az eredmény: a jó palóc nép vallásosságának érdeme és a jó Isten kegyelmének üdvös hatása. Nyugalomba küldetésemkor (1939) ténylegesen 49 volt leprimíciázott tanítványaimnak a száma. Azóta az 50-ik, 51-ik és az 52-ik is az oltár elé állott. A jubiláris primíciám emlékképét a gimn. tanulók szép jubiláris ajándékára, a pacifikáléra vésett felirattal tisztelettel mellékelem. P. Rozmán S. J. spirituális úr közbenjárására a veszprémi püspök úr áldotta meg azt, és a szentelési szentmise alatt az oltáron állott. A húsvéti szünidő utáni első előadási napon a balassagyarmati gimnáziumnak ismételte meg primíciáját. Ezen manuductora és szónoka dr. báró Kray Pál tb. kanonok, plébánosunk volt. Utána a gimnázium jubiláris ünnepélyt rendezett, amelynek szónokai, szereplői a papi hivatás fönségét fejegették.

Ismétlem: nem vagyok méltó arra, hogy ezekből nekem érdemeiket kovácsoljanak és kiszkerkessenek. Ha más lett volna a hittanár, az talán 120 primíciát is tudott volna produkálni.

Ha iparkodtam lelkiismeretesen dolgozni, az a kalocsai mintának szolgálai utánzása iparkodott lenni (megfelelő milió nélkül és kevés munkatárssal). Ott láttam, hogy a lelkiatyák és tanárok — akik szétválaszthatatlanul személyes egységet alkottak, a nap minden szakában rendelkezésére álltak a tanulóifjúságnak. Még nem voltak a kötelező (később elaludt) játékdélutánok, és Kalocsán együtt játszottak a tanár urak diákjaikkal. Nem túlzok, ha azt mondom, hogy a Ft. tanári kar egyetemi tanári színvonalon állott és a gimnazista a legnagyobb bizalommal minden feszélyezettség nélkül közeledhetett feléjük. A jó Isten áldja meg őket!

Működésem elején azért is kellett küzdeni, hogy nov. 1-től ápr. 1-ig corpusban járjanak a fiúk szentmisére. Pedig az igazgató hangos katolikus és több papnak jó barátja volt. Az említett összekülönbözést nagyon megharagudott reám és majdnem kitöretette a nyakamat. Nemsokára elhagyta a feleségét, majd polgári házasságot kötött. Összeütközéseink voltak a diákbálok miatt. Az utóbbinál pár évi próbálkozás után nekem adott igazat. Sajnos, papi helyesléseket is kapott az én merev álláspontom miatt. Szegény hosszú, nehéz betegség után, amelyben igaz bűnbánattal vette fel a szentségeket, halt meg. — A tánciskola kérdésében a kalocsai álláspontot próbáltam érvényesíteni. Ebben a dologban pár derék katolikus tanárral a tornatanár volt legjobban mellettem. Bár igazán nem volt buzgó katolikus: saját élményei alapján pszichológiai és phisiológiai képtelenségnek tartotta, hogy ezt a dolgot éppen a forrongó kamaszkorra teszik.

Mikor a nemrég elhunyt szerencsétlen Sztranyavszky földművelésügyi miniszter főispán lett nálunk, ki akarta a kezemből vetetni a cserkészetet. Ilyenekbe is beleavatkozott és közben a felekezeti békét és türelmet hangoztatta. Ez már 1920-ban történt. Békében orszgy. képviselőnk volt. Szégyenlem, ha visszaemlékezem arra, mikor ő, a luteránus főember elküldte az akkori (természetesen kat.) kultuszminiszter levelét egy plébánoshoz. Ez volt a levél szövege: Kedves Barátom! Örömmel értesítelek, hogy Ófelsége főkegyúri jogánál fogva előterjesztésemre N. N. — X. Y.-i plébánosnak, *pártfogoltodnak* a

Szent....-ról nevezettvölgyi c. apátságot adományozni méltóztatott. Fogadd stb....

Ugye, ezek az idők nem fognak visszatérni?

De hová tévedtem! Mennyit locsog össze egy vénember! Pedig csak egyet akartam és akarok kérni: a szilenciumot nem létező érdeimeiről. Tessék ezt megtenni! Úgyis elég jóvátennivalóm, elég mulasztás és egyéb hiba terheli lelkemet. Kegyeskedjenek buzgó mentóikba foglalni, hogy ha az Úr Jézus örök bölcseségének és irgalmának úgy tetszik: kegyeskedjék nekem ehhez időt, erőt és kegyelmet adni.

Mély tiszteletemet kifejezve és annak tolmácsolását a Főtiszteendő Kollégium előtt kérve vagyok

Budapest, 1942. V. 25.

alázatos szolgálja:
Blázsik Károly ny. hittanár

Most jelent meg P. Szeghy Ernő kármelita atya kitűnő fordításában:

LELKI KENYÉR

c. 4 kötetes, elmélkedéseket tartalmazó mű I. kötete. Megrendelhető: Kármelita Rendház, Győr. Ára: 20.— forint.

A mellékelt csekklapon előre fizetve: 17.60 forint postaköltséggel együtt.

„... a közvetlen és szívélyes atyai hang, az egyszerű, keresetlen gondolatmenet kölcsönöz ennek az elmélkedési könyvnek különös vonzóerőt és különbözteti meg feltűnő módon más, ilyen természetű művektől. Az elmélkedő imának sok olyan híve van, aki nem szereti, ha csőstül döntik rá a tudományt, vagy lépten-nyomon szellemes gondolatokkal lepik meg, vagy pedig a keresztény élet és erkölcsi törvény elleneivel hozzák össze. Jobban szereti a keresetlenséget, egyszerűséget, közvetlenséget, mint a sziporkázó gondolatokat, tudományos értekezéseket, vagy az ismeretek csillogását. — A tökéletességre törekvő lelkeknek ezt a szükségletét kívánja ez az elmélkedési könyv kielégíteni.” A kiadó előszava.

„Valódi „lelki kenyér” minden komoly keresztény ember számára. Nem szellemeskedik franciásan, nem csapong modern elnagyoltsággal, nem csiklandoz mesterkéltné újdonság-ingerrel, — hiszen nem akar ínycsok-falat, vagy színes krém lenni, csak egyszerűen kenyér, lelki kenyér. Viszont mint kenyér, — nem válik utolsó fogássá és igénytelen köznapi eledellé a lélek táplálásában! Jogot formál az örök kenyér jussára, melyet sohasem lehet megenni, — de a rejtett manna szerepére is, mely minden egyszerűsége és igénytelensége ellenére is képes a szívet extatikus boldogságra gyujtani.”

Vass József tanítóképzői hittanár, Újszeged, bírálata.

Kéziratban a további 3 kötet is készen!

Ne zárkózzunk el

a nagy teendő előtt, hogy magyar papságunknak rendkívüli kegyelmeket kell szereznie jövő életéhez.

Ebben nyújt nagy segítséget a papságnak

„A nyáj a pásztorért“

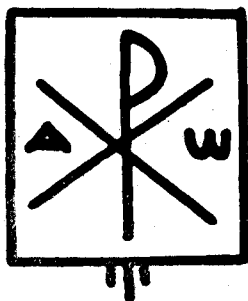
éim alatt buzgólkodók értékes táborá.

Ahol ezek buzgólkodnak, támogassuk őket.

Ez előtt ne zárkózzunk el!

"SIC LVCEAT
LVX VESTRA=
CORAM HOMI-
NIBVS, VT...GLO-
RIFICENT + PA-
TREM+VESTRVM!"
MATH.5./16/.

„VT SINT VNVM, SICVT
ET NOS” IOANN. 17./11/.

EGYSÉG.

Rovatvezető: Kardos József eszt. Bp. központi.

Signum magnum . . .

Amikor a mindennapi zsolozsmában újra felcsendül a Magnificat, vajjon gondolsz-e arra, hogy most nemcsak a te lelked ujjong meny-nyei Édesanyád örömekeivel, hanem a kegyelem csodálatos „erősítője” az egész teremtett világ diadalénekévé fokozza gyenge emberi hangodat. És ezt az ujjongó, diadalmas örömet még fokozottabban érezheted, ha kicsit lélekkel gondolod végig az Immaculata ünnepének zsolozsmáját.

Mint valami hatalmas zenekar diadalmas nyitánya csendül meg az Apokalipszis szava: *Signum magnum apparuit in coelo: Mulier amicta sole et luna sub pedibus eius*... A bombázások apokaliptikus vihara után, az eljövendő büntetések még rettegőbb félelmében tűnik fel az égen, nemcsak a lelkünk egén, de az emberiség, az egész világ felett a Nagy Jel... a napfényesen tündöklő asszony, lába alatt a hold sarlója.

Az emberiség öntudatos életének első lépéseitől kezdve használt jeleket, adott mélyebb értelmet szimbolumoknak. Archeologusok életmunkájával készült vaskos kötetek vezetnek végig a legprimitívebb jeleket az őstörténelem homályáig. Lélekbúvárok és propaganda-főnökök tanulmányozzák és használják fel jelek, jelvények hatását, varázsát napjainkban, szemünk előtt. — A jel sokszor hatalmasabb a szónál, amely elszáll, eltűnik az energia-tengerben. A jelvény hangsúlyosabb, hatalmasabb, erősebb. Merészen szárnyal az ég felé, vagy fenyeget sújtó erejével, vonz diadalmas tisztaságával vagy tüzel harcra izzó ragyogásával.

Az emberek pedig — bár sokan tagadják ma, de a valóság bizonyít — hisznek a jeleknek, jelvényeknek. Vagy az egyiknek vagy a másiknak vagy csalódás, vereség után egy újabbnak. Az emberek hisznek abban, amit az apró jel, jelvény ábrázol, ígér. Az emberek, bármennyiszer csalódtak és csalódnak, mindig újra és újra hinni akarnak valakiben, valakinek.

Tertullián mondja: Crediderit Eva serpenti, credidit Maria Gabrieli. Két egyszerű állítás, egyszerű ténymegállapítás. De ott harsan meg mögötte feléd és minden ember felé a figyelmeztető részlettaga-

dás: te ne higgy ... ne higgy a csábítónak, de *higgy, mint Ő, az igaznak, az Úr jelének, az Úr Erejének* (Gáabri-él!). És okod is van rá, hogy miért és kinek higgy. Mert ait Dominus ad serpentem: maledictus es inter omnia animantia... et mulier conteret caput tuum.

Ne félj, testvérem, mikor reng talpad alatt a föld, akár jövődő küzdelmek remegése borzongat előre, mint ahogy a sinen érzik a messziből dübörgő vonat, akár tombol körülötted a szembenálló és pusztító küzdelem, és sodródsz a jelvények fergeteges áradatában, ne csüggedj el, ne veszítsd el reményedet, bizakodásodat, erődöt, ha fenyegetőn, támadón gyűrűzik is körülötted bármilyen óriáskígyó, hiszen te tudod, látod az égen a diadal jelét.

A jelvény vízió is, diadalmas látomása a jövőnek, a holnapnak. Lehet, hogy mások csak a rémhírek suttogását hallják; lehet, hogy mások csak a propaganda harsonáit hallják; lehet, hogy mások csak a gyűlölet izzását érzik; lehet, hogy mások csak a reménytelenség kétségbeesését érzik; lehet, hogy mások a harcot kiáltják; lehet, hogy mások a pusztulást várják. De a te lelkedben már a béke dala árad, mikor felcsendül himnuszod az Égi Anyának: Virgo singularis, inter omnes mitis... az önmagát pusztító emberiség, a gyűlölettel soha betelni nem tudó vadság között az egyetlen égi Szelídnek csendül meg kérésed: Nos culpis solutos, mites fac et castos.

Az ember szükségképen tér és időkategóriákba skatulyázza életét, minden történést és minden változást. De érzi, hogy a valóság túlcsoordul a kategóriák keretein, és néha vannak pillanatok, kegyelemben gazdag drága gyöngyszemek, amikor sikerül átszárnyalnia, hacsak egy villanásnyira is, az önmaga szabta korlátokon. Ilyenkor megszűnik múlt és jövő, tegnap és holnap, relatívvá válik maga a relativitás, és feltárul a Valóság.

Mites fac et castos... Az isteni Szív életprogramja. A szentatyák könyveket szenteltek megvalósításának módozataira. Megdicsőültek életei bizonyítják lehetőségét és nagyszerűségét. De valamennyinek összegezése szükséges számunkra. Mert hiába a példa, hiába a tanulság, hiába az ideál, ha az én erőm és a te erőd, testvérem, kevés. De a kicsit segíti az omnipotens. *Deus omnipotens, prae-cinxit me virtute... Et posuit immaculatam viam meam.*

Kisgyerekek labdázhatnak, repül a kis piros labda, csörrenve törik be az ablak. Kinéz rajta a mérges felnőtt, riadtan, sírósan csipog a kisgyerek hangja: nem én tettem, ő tette... Mi is szoktunk labdázni az életben szavainkkal, tetteinkkel. Szavaink, tetteink labdájának de sokszor kárt okozó felelősségét de sokszor igyekezzük mi is továbbhárítani: nem én tettem, ő tette. De ha sikerért, jótettért, érdemért jár jutalom, mennyivel nehezebb már áthárítani a másokra, mennyivel halkabb, mennyivel nehezebben csendül meg a hangunk: nem az én érdemem, nem én tettem, ő tette. — Legalább lelki életünkben legyenünk őszinték. Alázatunk és hálaunk hangja készségesen, mosolyogva vallja be mindenkinék: nem én tettem, Ő tette, az Úr tette velem. Én csak megértettem, megismertem.

In hoc cognovi, quoniam voluisti me... quoniam Tu voluisti me. Én csak megértem, s te is értsd meg testvérem, hogy az Úr akart miniket. Csak Neki köszönhetem, hogy non gaudebit inimicus meus super me. Megígérte, hogy nem fog győzni a kígyó, nem fog örvendezni

bukásomon az ellenség. Nem tesz vakmerővé ez az ígélet, mert hiszen nem az én erőm, nem a te erőd, tudásod diadalmaskodik. Konstantin tudta, hogy a jelnek köszönheti győzelmét. A pogányok ezért engesztelték áldozatokkal szellemeiket. A modern ember ezért dobta oda egyéniségét, értelmét a Führer-prinzip molochjának. — A mi szavunk csak konklúziója, záradéka lehet ennek a kis következtetésnek: Ő tette, én megismertem, megértettem, tehát...

Exaltabo Te Domine, quoniam suscepisti me... A Magnificat örvendező hálájával mondj köszönetet. Még úton vagy, de már célhoz értél; még tombol a harc, de te már győztél; még pompázik az ellenség és új csatákat hirdet, de te már tudod a pusztulását; még nem bízik benne senki, még elérhetetlen messzeségben sokszor egyre távolodónak látszik, de te már tudod a remény diadalát. Már újra benne vagy a tér és idő, a mindennap ezernyi keserű relativitásában, de lelkedben és lelkemben megmarad a valóság meleg emléke, csendje: *quoniam suscepisti me*.

Egyre fenségesebben ragyog diadalfényében a *signum magnum*. A *versiculus* ugyan nem jelez a végén *alleluját*, de *allelujásan* szárnyal lelked köszöntése: *Immaculata Conceptio tua, Dei Genitrix Virgo — Gaudium annuntiavit universo mundo*. Amíg a Spengler-utódok halálról, pusztulásról kárognak, amíg embermilliók kétségek és remények, tervek és gyűlölködések sodrában vívódnak, amíg körülötünk (sőt sokszor kicsit mi magunk is, hacsak egy-egy percre is), aggodalmasan és majdnem kétségbeesve nézünk a holnap elé, addig a lelkekben szóljon egyre erősebben, egyre biztosabban, egyre bátrabban az öröm hangja. A Magnificat öröme, az Unnep öröme. Minden ember öröme. Az örök karácsony békéje, nem békevágya, hanem béke-tudata, béke-teremtése csendül előre ebben az örömben. Ez az öröm kiárad, ez az öröm adni tud. Ez az öröm már nem harcol, nem kételkedik, nem gyűlöl és nem vár.

Testvérem, ugye látod a nagy jelet, ugye érzed varázsát, ugye érzed hatalmát, ugye érzed, hogy ez a jel mássá tesz; ki utána indul, mássá lesz. *Trahe nos — signum magnum — Virgo Immaculata — post te curremus, in odorem unguentorum tuorum*. Vonzz minket, mindnyájunkat, lendíts minket, új utunkra, életünkre.

fr. Péntek Domonkos ofm. cap. Bp.

Balatonberény, 1947 jún. 25

Autónk fordultas, néha életveszélyes útszakaszok után késő este megérkezett Balatonberénybe. Tájékozatlanok lévén az Egyházközségi otthon hollétéről, a sötétben atyáknak szólított kispapok iga-zítanak útba.

Másnap megkezdődik az élet, de még mindig érkeznek. Számbavesszük egymást. Fehérvár kitett magáért. A tábort rendező Veszprém sem igen maradt el. Itt van már Eger, Vác, Várád, Szeged, Pannónia, Zirc. — Festői látvány tárult a szemlélő elé az otthon terraszáról, a végeleáthatatlan magyar tenger. És ez a szeder-indákkal befuttatott terrasz és otthon sok mindent mesélt nekünk, hogy miért

hívott, lát szívesen és bocsát el bizakodóan. Mert tudta, hogy megértjük célját, ráeszmélünk, mennyire fontos a falu ifjúságával hozzáértően foglalkozni.

Napi cél: szellemi és testi gyarapodás. Előbbiről kitűnő előadók: Kerényi József, P. Polgár, Szappanyos Béla, dr. Farkas György, Balassa András, Babóthy Ferenc gondoskodtak. Utóbbi miatt gondnokunknak okoztunk fejtörést: hogyan lehet semmiből valamit elővarázsolni.

Tábori cél: a falusi ifjúság megfogása és kézbentartása. Egyházközségi otthonunk most megfordította rendjét, nem ifjakat oktat, hanem ifjú vezetőket, hogy tudjanak vezetni ifjakat.

A veszprémi püspök úr látogatása nagy örömet jelentett számunkra. Kedves szavakkal üdvözölte az együttes kispapságot egyházmegyéjében. A sajátos dunántúli szellem találkozására és szétáradására legyen ez a tábor, — mondotta — s a hajdani anyaegyházmegyből egy célért lelkesedő szívvel menjünk vissza egyházmegyéinkbe. S jövőre, amikor nagyobb méreteken szeretnénk megrendezni az A. C. segítségével e tábort, e tábort elindító célért lelkesedő kispapságot nagyobb számmal várjuk egyházmegyéinkbe.

Reggelenként szentmisére a plébániatemplomba jártunk. Majd megtöltöttük a kis falusi templomot. Esténként, mikor már minden elcsendesedett s nem hallhattunk mást, mint a magyar tenger morajlását, akkor felhangzott a puncták után a Salve Regina lélekemelő csengése. És mi énekeltünk legszebb érzéseinkkel, az erdő pedig elnyelte, majd továbbította és visszaadta a hangot. És eljutott egészen a faluig ez a dallam, és a pihenni készülő nép felfigyelt: a kispapok most imádkoznak, imádkozunk mi is velük.

És az erdő talán még most is érzi és zengi a hangot: Salve Re-gi-na. A mi emlékünken pedig élénken élnek a pár nap kedves emlékei, és a terveket gyűjtjük, jövőre ismét találkozunk Balatonberényben.

Gál Ferenc III. é. Székesfehérvár

Találkozás a Szeplőtellel

Őszintén megvallom, sokáig nem értettem szeplőtelen fogantatásod titkát Szűzanyám. Tudtam a kiskatekizmus egyszerű meghatározását: Az áteredő bűn csak a Boldogságos Szűz Máriára nem szállott át. Tudtam, de nem értettem. Mikor az Üdvözlégy Mária „malasztal teljes” szavait mondogattam, sejtelmem sem volt arról, hogy e szavak kiváltságod legnagyobbikát fejezik ki. De tiszteltelek éppen úgy, mint a Duns Scotus előtti századok, melyek nem ismerték az előremegváltás tanát: de vallották, hogy Isten anyja csak szeplőtelen lehet. Magyar őseink nemcsak kódexeinkben fejezték ki a szeplőtelen fogantatásban való hitüket, hanem már a 14. századtól kezdve templomokat és szobrokat emeltek az IMMACULATA tiszteletére. Jó magyar néped 1854. dec. 8. — a dogma kimondása óta — kedves ünnepként üli meg ezt a napot. Matyó leányaid zarándoklatban vonulnak e napon mátraverebélyi búcsújáráhelyedre, én is felidézem most találkozásomat a Szeplőtellel.

Kongreganista gyűlés volt. Nem mindennapi. Este, égő gyertyákkal a kezünkben, hatalmas fák alatt, Mária-kép előtt. A gyertyák imbolygó fénye nem világította meg teljesen vonásaidat, de a Rólad szóló, aki szeplőtelen fogantatásodról beszélt, tiszta képet adott nagy kiváltságodról. Legelső és legnagyobb vagy a megváltottak között, Sántátipró Asszony, Nálad teljes volt a kegyelem; bűnnek még árnyéka sem ért, egészen szép vagy. Ment voltál az áteredő bűn következményeitől, minden kísértéstől és büntől. Milyen hatalmas is vagy Te, mikor ez a kiváltságod felülmúlja az összes angyaloknak és embereknek nyújtott minden kegyelmet, Csak Krisztus emberi lelke múl felül. Minden teremtmény eltörpül melletted. Tehát fordulhatok én Hozzád? Én a bűnben fogant az Immaculatához, kísértésekkel bajlódó a Malasztal Teljeshez? Csodálni tudlak csak, követni nem. Megérted-e nehézségeimet, gyarlóságaimat, terheimet? IGEN. Az isteni szeretet helyezett ilyen magasra, alkotott ilyen szépnek, az Atya lányának, a Fiú anyjának, a Szentlélek templomának. A dogmák fényében csodállak, bizalmamat is beléd helyezem. Hatalmas vagy, Sántátipró, irgalmas vagy és a bűnösök menedéke, mert Isten után Te szeretsz legjobban bennünket, Te, kit Isten legjobban szeretett a teremtmények között, hogy Fiadnak méltó segítője légy a megváltásban és a megszentelésben. A gyertyák csönkig égtek, a gyűlés véget ért. De értelmem kinyílt és azóta hódol előtted: Szeplőtelenül Fogantatott.

Mint azóta sokszor, ma is arra kérünk, életünk vezércsillaga, Téged, kit göcseji népünk Földtiltó Boldogasszonynak nevez, Te segíts minket, hogy beleszédüljünk Isten jóságába a Te csodálatos képeden keresztül, elfordulva a földiektől egészen, és eljegyezve a papi hivatásra, illő komolysággal járjunk Szent Fiad nyomdokain, oltalmad alatt bűn nélkül és szűzen.

Bart Jenő (Győr)

Hasonlóságunk

A természet rendjében ugyanazon Édesanyának a fiai csodálatosan hasonlítanak egymáshoz és mégis mindegyik más, egymástól tökéletesen megkülönböztethető.

Hasonlókép a természetfölötti életben Mária legkiválóbb fiai, a szentek, egyenkint mindegyik sajátos módon, máskép alakították magukban a jámborságot, mégis kézzelfoghatólag ugyanazon anya nevelését tükrözik. Ezt elmondhatjuk azokról is, akik a Szent Rendalapítók, Szent Világi papok lelki iskolájába járnak.

Végeredményben mindnyájan ugyanazon Édesanyának gyermekei vagyunk, akinek legfőbb gondja, hogy fiai szeretetben összeforranak az Elsőszülöttel, Jézussal és egymással.

„MIHI ENIM VIVERE
CHRISTVS EST”.EP.AD PHIL.4

LELKISÉG.

Rovatvezető: Dallos Ödön S. S.
Péлитöldszentkereszt, u. p. Bajót, Esztergom.

Ime az Úr szolgálóleánya

Ex Homilia IV. Sancti Bernardi abbatis super „Missus est”.

(Luc. I 32—38.)

Szent Szűz! Hallottad a nagy eseményt, s a módját is megtudtad; mindkettő csodás, mindkettő boldogító. „Örvendezzél, Sion leánya, ujjongj, Jeruzsálem leánya!”¹ Mivel hallottad az ujjongó öröm szövegét, halljuk örömtől repeső válaszodat; vágyódunk utána, hogy megtört alázatunk öröme lendüljön. Hallottad, mondom, a ténnyt, és hit-tél; higgy az esemény lefolyásának megismert módjában is. Hallottad, hogy fogansz és fiat szülsz; nem ember, hanem a Szentlélek erejéből. Az angyal várja a feleletet; itt az ideje, hogy visszatérjen Urához, aki küldte. Várjuk tőled, Úrnőnk, az irgalom szavát mi is, kikre ránehezedik az ítélet keserves végzete; de ím fölkinálják neked üdvözülésünk zálogát. Most út szabadulásunk órája, ha beleegyezel. Isten örök Igéje teremtet mindnyájunkat, mégis pusztulás vár reánk; válaszdokra van szorítva üdvösségünk reménye, hogy új életre ébredjünk.

Szent Szűz! E választ kéri tőled könnyes szemmel Ádám, irgalomra szoruló utódaival együtt a paradicsomból száműzöttek; ezt kéri Ábrahám, Dávid, ezért esdekelnek a szentatyák, a te atyáid is, akik a halál árnyvilágának lakói; az egész világ lábaid elé borulva vár; méltán várja, tőled függ a nyomorúság vigasza, a száműzöttek kiváltása, az elítéltek szabadulása. Ádám fiainak, az egész emberi nemnek üdvössége. Felelj gyorsan, Szent Szűz! Úrnőnk, mondd ki a szót, melyet a föld, az alvilág, az égiek serege vár! Maga a mindenek Királya, amennyire vágyainak gyönyöre voltál, annyira vágyódik beleegyező szavadra: hozzákapcsolta a világ üdvözítését. Akinek tetszettel csendes hallgatásodban, méginkább tetszeni fogsz neki fölhangzó szavában, hisz Ő Maga kiált le az égből: „Ó, asszonyok szépe, hadd hal-

lom felém csengő szavad!''² Ha hallatod feléje csendülő szavad, üdvünk napkeltére nyitja meg szemed.

Mondd, vágyaidban nem ezt kerested, nem ez után sóhajtoztál? Nappalaid, éjtszakáid imáiban nem ez után pihegett a kebled? Mitévő leszel hát? Te vagy az, akinek az ígéret szól vagy mást várjunk? Egyedül te és senki más; te vagy — mondom — a megígért szűz, a várakozók vágya; szentéletű atyád, Jákob, a halál ráboruló árnyékában téled remélte az örök életet, midőn így szólt: „A te szabadításodra várakozom, Uram!''³ Maga az Úr, királyunk öröktől fogva úgy tervezte, hogy benned és általad valósítja meg a földi világ üdvöztetését. Miért reméled mástól, amit neked kínáltak föl? Miért várod, hogy más hozza azt, ami általad immár megvalósul, csak ki kell mondanod az igent, csak válaszolnod kell!

Felelj hát gyorsan az angyalnak, sőt az angyal által az Úrnak! Mondd ki az igét, és vedd az Igét, mondd ki szavadat, és fogadd az isteni Igét; ejtsd ki a röppenő szót, és karold át az örök Igét! Mit késlekedel? Miért remegsz? Higgy, szólj, és fogadd Őt magadban! Legyen az alázat férfiasan bátor, a szemérem bátran bizakodó; nem volna helyénvaló, ha a szűzi egyszerűség megfélemlene az okosságról. Te okos Szűz! Ebben az egy dologban ne félj, a mondhatnám vakmerő fellépéstől, mert ha kedves is a csendben megvonuló szemérem, itt most szükségesebb a szóra hajló készség. Te boldog Szűz! Tárd ki hitre szívedet, nyisd szólásra ajkadat, fogadd Teremtődöt méhed szentélyébe! Aki után az egész világ eped, szíveden kopogtat. Mi lesz, ha várakozásod alatt elsuhan téled, s fájó szívvel kell keresned újra lelked szerelmét!

Lendülj, szárnyalj, nyisd meg ajkadat; lendülj hiteddel, szárnyalj áhítatod szárnyán, tárd ki szavaddal az élet kapuját!

S e szavakra nyílt meg ajka: „Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!''⁴

S. O. Cist. Budapest

¹ Zak. 9, 9. — ² Ének. 8, 13. — ³ I Mózes 49, 18. — ⁴ Luk. 1, 38.

Máriával egy napon át . . .

Lelkiatyám heti jófeltételnek szánta a Szűzanyával való kapcsolataim elmélyítését. Nehéz volt, de megérte a fáradságot. A mariológia igazságait átélni, túlhaladni érzelmeken és ajakimákon; teljesen eltelni Máriával: hálás munka, gyümölcsöző fáradozás. A példa a leg-hathatósabb apostoli fegyver. Máriás kispapból lesz a máriás pap és ennek hatására máriás hívők.

Elindulok Máriával egy napon át . . .

Felkeléskor Laudetur hangzik ajkamon; feleletre: Ave Maria in aeternum, amen. Elmondom immár 20 éve a régi kis imát, mely így zárul: Szűz Mária, Jézus Anyja, Te mindnyájunk anyja vagy; óvj meg engem minden bajtól, kísértésben el ne hagyj, amen. Öltözködöm. Megigazítom skapulárémat: Mária édes gyermeke vagyok; erre figyelmeztet Mária ruhája. Elmondom a hozzáfűződő napi Üdvözlégyet tisztaságom megőrzéséért.

A *kápolnában* a primába kezdek. Nem véletlen, hogy minden hora elején Ave is van; hogy mint mindig, az imádkozó Egyház reggel is közbenjárását kéri.

Elmélkedés elején az égi Szűz segítségét is kérem. Unnepeim gondolataim körülötte forognak, de gyakran szerepel mint eszmény és segítség hivatásomról, tisztaságomról, apostolságomról tárgyaló megfontolásaimban is.

Szentmise. Soha nem felejttem el Mária, hogy szeplőtelen fogantatásod indítja el Megváltóm működését. Te voltál az első, az előre megváltott, de *Társmegváltó* is vagy; Jézus mellett voltál mindig és vagy is. Közbenjárás érettünk és kiosztod isteni Fiad kegyelmeit. Mikor az Úr szent Testét köszöntöm hajlékomban, Téged hívlak segítségül hálát mondani, kérni és jó elhatározásokat tenni. Bünnélküliséged és erényeid vonzanak, veled indulok napi munkámra, Neked ajánlom szememet, számát, fületem és egész valómat.

Az *előadások* előtt a Szentlélek segítségével mellett a Jó Tanács anyjának segítségét kérjük.

Angelus után délben a Memorare-t imádkozom. Sohasem hagytl magára senkit, aki segélyedet bizalommal kérte; tapasztaltam én is, — a nap másik felében is újra csak reád hagyatkozom, hivatásom nevelő Anyja.

Rózsafüzér. Tiszta dogmatika, titkaiban megváltásunk, megszentelődésünk mélységeiben járunk. Lehet-e Jézusnak kedvesebb, mint „Szent Anyjának” dicsérete, és Máriának nagyobb öröme, mint „gyümölcsének” magasztalása?!

Adoratio. Hódolok az Eucharisztíának, imádom a teljes Szentháromságot. Nem távozom még. Köszöntöm a Szentháromság legkedvesebb leányát is, az Úr testének első Szentség-hordozóját. Az én utam: per Mariam ad Jesum.

Studium. Scabellum lesz, agyam fáradt. Képedre nézek és elmosolyodom. Hűség! Egy fohász, egy dal és tovább tanulok, segít Mária.

Immár a nap leáldozott. A completorium Salve Reginájában adok hálát Neked. Majd anticipálok. Aperi Domine, adiuva me Maria. Mindig a Virgo potens képére tekintek ilyenkor. Elűzöm az álmot, elhajtom a földi képeket, imádkozom Jézus előtt Máriával. Sorban elalszanak a villanykörtek, csak az örökmécs világít. Elkészülök a halálra is... és búcsúzom: odafönt találkozunk, színről-színre is; Mária, Édesanyám, képeddel alszom el és a mennyországról álmodom.

Bauer Károly Mihály Győr

A Szentírás

keveset mond Máriáról. Amit mond, azt is szűkszavúan mondja: *pólyába takarta, jászolba fektette...*

Mit jelentenek e szavak egy hitetlen, egy pogány számára? Vagy egy nemkatolikus keresztény számára? Nem sokat. Még ha nem is tartják Máriát közönséges asszonynak... De az Egyházban működik a Lélek, Aki föltárja az Írás értelmét; az Ő megvilágosító kegyelme nélkül hiába olvassa az Írást az ethiops Kandaké udvari tisztje...

egy Voltaire, egy Gandhi. De még az Egyházhoz tartozók közül se mindenki számára tárul föl a Szentírás gazdagsága... „Ne adjátok a szent dolgokat ebeknek, s ne vessétek gyöngyeiteket a sertések elé”... (Mt. 7, 6.) „Elrejtetted ezeket a bölcsék és tudósok elől és kinyilatkoztattad a kicsinyeknek.” (Mt. 11, 25.) Az Írás gyöngyei és kincsei csak azok számára jelentenek gazdagságot, akik Istent őszintén keresik, akiknek a lelke fogékony, tiszta, alázatos.

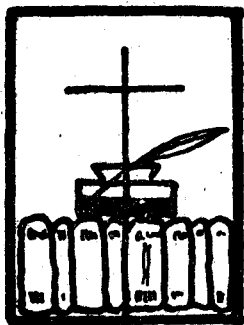
Aki ilyen lélekkel közeledik az Íráshoz és iparkodik a föntidézett szavak mélyére hatolni, annak a szemei előtt csodálatos dolgok tárulnak föl. *Mi történik tulajdonképpen itt*, amikor a Szentszűz életet ad egyszülött Fiának, pólyába takarja, jászolba fekteti?... *Itt megy végbe a világ kezdete óta lehetséges legnagyobb hódolat Isten előtt*, a legtökéletesebb istentiszteleti tény, amelyet teremtmény mutat be Teremtőjének. Most adja Mária a mindenkinek Adományozójának a legkedvesebb és legnagyobb ajándékot: a megtestesült Istenembert. Kezébe tétetett le a Gyermekek sorsa: a világ üdvössége. S mit látnak meg és hová ragadtatnak el gondolatban a szentek, egy Szent Bernát, egy Sziénai Szent Bernardin? „Hiszem, megbocsátja nekem az Isten, hogy így gondolkodom a Szent Szűzről: — mondja Szent Bernardin — Mária többet adott Istennek, vagy legalább annyit, mint Isten adott az egész emberi nemnek...” S így vigasztalásunkra elmondhatjuk: „Mária miatt Isten kötelezve érzi magát arra, hogy többet tegyen értünk, mint amennyit nekünk kell tennünk Érte.”

Ugyanezek a szentek *itt látják megvalósulni a tökéletesség legmagasabb fokát*: a tevékenység és a kontempláció legteljesebb harmóniáját, amelyre a szentek közül is kevesen jutnak el. „Mária egy személyben volt Márta és Mária. Márta, amikor Jézust pólyába takarta, jászolba fektette, Egyiptomba vitte s visszahozta; Mária volt, amikor „mindezen ígéket (a pásztorok szavait) szívében forgatta”. (Lk. 2, 20.) — (Szent Antal). „Nem hanyagolta el a sürgést-forgást a házi dolgokban, de mindenekelőtt vigyázott az egy szükségesre: „diligens unum, quamvis multa perficiat. Propter unum, desideria coacervat in unum, homini uni vel pluribus se subicit propter unum; praecepta decem vel duo reducit in unum una in uno, una ab uno, ut in aeternum fruatur uno” (Szent Bernardin).

Itt megy végbe a legtökéletesebb szeretetaktus, a természet és a kegyelem legteljesebb együttműködése... Soha anya úgy nem szeretette fiát, úgy nem aggódott érte, nem gondoskodott róla, mint Mária, sőt még a föld összes anyái együttvéve sem. Nem volt hozzá hasonló anya a szülésben, nem az anyai szeretetben sem (Ubert. de Casali). És ennek a természetes szeretetnek és a természetfölötti szeretetnek tárgya ugyanaz az Isten.

Most becsukom az evangéliumos könyvet, becsukom szememet... Mint akit Isten a papságra hívott meg, úgy elmélkedem tovább. Már ott is megáll az eszem, ha az Isten szeplőtelen Anyjának juttatott nagy kiváltságra gondolok. De ha azt fontolom meg, hogy valami egészen hasonló, félelmetesen nagy hivatása van a leggyarlóbb papnak is a Krisztus Teste körül, akkor egyenesen szédülnöm kell... Végso következtetésem csak az lehet, hogy a jövőben a Szentszűz lelkületével fogom ellátni szolgálataimat a Legszentebb körül.

K. K. Ofm. V. é. Szombathely

"DOCETE OMNES
GENTES" MATH. 28. /49/.

ÖNKÉPZÉS.

Rovatvezető: Wöllner Ferenc S. O. Cist.
Budapest, Horánszky-utca 6.

A Szeplőtelen Fogantatás Duns Scotus János műveiben

A Ferencrend a Szeplőtelen Fogantatás hirdetője volt alakulásától kezdve. Amit a Rend tagjai kezdetől fogva vallottak, tudományos megalapozottságot Scotusnál nyert. „Kockázat nélkül lehet azt mondani, hogy a Ferencesek és nevezetesen Scotus nélkül Szűz Mária koronájában ez a legintimebb drágakő még most sem ragyogna teljes kicsiszoltsággal.” (Schütz: Titkok tudománya, 258. o.)

Nem lesz felesleges tehát, ha a magyar kispapság is megismeri a Doctor Subtilis et Marianus tanítását a Szeplőtelen Fogantatásról.

Először ellenvetést hoz föl: az Úr Jézus mindenkinek Megváltója, tehát Szűz Máriáé is. Éppen ezért neki is volt bűne.

A Szeplőtelen Fogantatást tagadó véleményt Fia kiválóságával lehet megcáfolni, aki Megváltó, Közbenjáró, Közvetítő volt. A legtokéletesebb közvetítő ugyanis a közvetítés lehetséges legtokéletesebb módját is alkalmazza egy bizonyos személyt illetőleg, akinek közvetítője. Tehát Krisztus a közvetítés legtokéletesebb módját alkalmazta egy személlyel szemben. Közvetítésének legtokéletesebb foka pedig Máriát illeti. De ez a legtokéletesebb mód nem lett volna meg, ha nem érdemelte volna ki az eredeti bűntől való mentességét. Ezt háromféleképpen igazolom: a megbocsátó Isten részéről, a megbocsátott rossz részéről és végül a kiengesztelést nyert személy lekötelezettségéből.

Az első igazolás megvilágítására egy példát hozok föl. Valaki megtámadva királyát, annyira megsérti, hogy a király a sértő minden természetes fiának is tulajdonítja ezt a sértést. Ez megbocsáthatatlan lesz, hacsak egy ártatlan nem ajánl fel a királynak tetszőbb és kedvesebb engesztelést, mint amekkora bűn volt a sértés. Így tehát, ha valaki a királynak tetsző engesztelést ajánl föl, megszerzi a megbocsátást a gyermekeknek. Mégis minden gyermekben meg lett sértve a király, jöllehet ezt a sértést megbocsátja a közvetítő érde-

meire való tekintettel. De ha ez a közvetítő legtökéletesebben meg tudná nyerni a király tetszését, egy gyermeket illetőleg megakadályozná azt, hogy annak a gyermeknek is tulajdonítsa a sértést. Ez ugyanis tökéletesebb, mintha a neki tulajdonított sértést bocsátja meg. És ez nem lehetetlen, mert a sértés nem a gyermek saját vétke, hanem csak mástól hárult rá. Ebből a példából így lehet bizonyítani. Az a legtökéletesebb engesztelő, aki egy bizonyos személynek nemcsak a tulajdonított bűn bocsánatát nyeri meg, hanem még azt is megakadályozza, hogy az a bűn neki tulajdoníttassék. Mert ha a megsértett személyt engeszteli ki, ez nem a legtökéletesebb engesztelés. De tételünkben Isten nem tulajdonítja az eredeti bűnt a léleknek cselekedeti bűnül, hanem csak benne-levő bűnnek. Tehát *Krisztus legtökéletesebben nem engesztelte volna ki a Szentháromságot Ádámtól gyermekeire szállt bűnért, ha nem tudta volna elérni azt, hogy legyen Ádám gyermekei között legalább egy, akinek a Szentháromság ne tulajdonítsa ezt a bűnt.*

A második igazolás kétféle lehet. A legtökéletesebb közvetítő minden büntetés eltörlését kieszközli. De az eredeti bűn nagyobb büntetés, mint Isten látásából való kizárás, mert a bűn az értelmes természet legnagyobb büntetése az összes büntetések között. Tehát ha Krisztus legtökéletesebben kibékített bennünket Istennel, kiérdemelte ennek a legsúlyosabb büntetésnek eltörlését valakinek, és ez csak Anyja lehetett.

Az igazolás második formája ez: Krisztus inkább az eredeti, mint a tényleges bűn eltörléséért járt közben. A szenvedés, megtestesülés stb. szükségességét általánosan az eredeti bűnnek tulajdonítják. Azt mindenki föltételezi, hogy oly tökéletes közbenjáró volt, — Máriára gondolj — hogy Őt megőrizte minden tényleges bűntől, tehát az eredeti bűntől is.

A harmadik bizonyítás: A kibékített személy nincs legtökéletesebben lekötelve a közbenjárónak, ha nem kapta meg tőle azt a legnagyobb jót, amit csak megkaphatott általa. De az eredeti bűntől való mentességet, melynek őt is érnie kellett volna, megszerezhetette a közbenjáró. Tehát senki sincs a legszorosabban lekötelve Krisztusnak, ha senkit sem őrzött meg az eredeti bűntől.

Ellene lehet vetni, hogy éppúgy le van kötelve az a személy is, akinek megbocsátja bűneit, mint az, akit előre megőrzött az eredeti bűntől, amint Szent Lukácsnál is olvassuk: „Akinek többet bocsátanak meg, jobban szeret.” Erre Szent Ágoston válaszát felelem: „A meg nem engedett bűn éppúgy meg van bocsátva, mint a megengedett bűn.” Sőt nagyobb jótétemény valakit előre megőrizni a rossztól, mint megengedni, hogy a rosszat elkövesse és utána attól megszabadítani. (Op. Oxon. L. III. D. 3. Q. 1.)

Nyilvánvaló, hogy a Szent Szűznek is szüksége volt a Megváltóra, mert minél nagyobb jót kap egy személy a közbenjáró által, annál inkább rászorul a közbenjáróra. De a Szent Szűz a Közbenjáró által a legnagyobb jót kapta meg, amit csak Az kiérdemelhetett és csak a Közbenjáró által kaphatta azt meg, mert nem önmagától, hanem Krisztustól kapta az eredeti bűntől való mentességet. A Szentháromság csak Krisztus előre látott vagy tudott és elfogadott érdemei miatt nem engedte meg, hogy rászálljon az eredeti bűn. Tagadom azt

a következtetést, hogy nem volt bűne, tehát szüksége sem volt Szent Fiára. Azért szorult rá ő is Szent Fiára, mert Az mentette meg minden bűntől. (Reportatio Trecensis L. III. D. 3. Q. 1.)

Az ellentétes tekintélyek cáfolására a következőket hozom föl. Szent Pál azt mondja: Ádámban mindnyájan vétkeztünk. Szent Ágoston ellenvetése: Krisztus nem volt természetes Gyermeke, ezért nem volt lelkén eredeti bűn, Szűz Mária természetes gyermek volt, tehát eredeti bűnben született. Azt felelem: A Szent Szűz is, amennyiben természetes módon született, magára vonta volna az eredeti bűnt, ha a Szent Lélek meg nem őrizte volna előre Szent Fiára való tekintettel. (Reportatio Barcionensis L. III. D. 3. Q. 1.)

Mit tartsunk tehát Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatásáról? A kérdésre azt felelem: Isten megtehetette, hogy egy pillanatig sem vagy csak egy pillanatig szálljon rá az eredeti bűn, vagy azt, hogy csak hosszas bűnviselés után tisztítsa meg. Ezek közül melyik történt meg? Isten tudja! *Ha az Egyház és a Szentírás tanításával nem ellenkezik, a méltóbbat adjuk meg Máriának.* (Op. Oxon. L. III. D. 3. Q. 1.)

Fr. Paskai Pacifik ofm.
II. é. Gyöngyös

Az egyetlen orvosság

Kiadványunk hasábjain, megbeszéléseinken sokan, számtalanszor és változtatatosan szóltak az Onképzőkörök válságáról, a közösségi élet nehézségeiről, valamint ezeknek gyógyítási lehetőségeiről. Mindnyájan érezzük, hogy az „egység” akkor éri el célját, ha a kegyelmi és fegyelmi egység gyakorlatban is megvalósul, sőt ezenfelül sikerül közös munkacsoportokba összefogni egyes szemináriumokon belül és az egész országban is a magyar kispapságot. Egyesek megpendítették a munkaközösségek gondolatát is, melyek a közösségi élet felé haladó (illetve visszakanyarodó) Egyház szellemének is megfelelnek. Lépések is történtek ebben az irányban, pl. szakosztályokra osztották az onképzőköri munkát vagy egy témán dolgozott az egész közösség. Ennek gyümölcsei voltak a Központi Szeminárium könyvfordításai (jellegesen Guardini: Der Herr c. művét fordítják), így adták ki az esztergomi kispapok NÉPI IRODALOM címmel akkoriban (1942—43) szinte egyetlen tájékoztató füzetüket a népiség zavaros fogalmaiban botorkáló olvasóknak. Egyes szerzetesrendekben eddig is együtt dolgoztak az azonos szakot elsajátító tanárjelöltek; másutt irányított, szabályos munkamegosztással dolgozzák bele magukat egy-egy kérdéssorozatba a kijelölt csoportok tagjai. Tehát már történtek lépések Szemináriumokban, Egyházirodalmi Iskolákban, szerzetesközösségekben, sőt katolikus egyesületi vonalon is. Az A. C. szervezete is a munkaközösségek szellemében van megszervezve.

Nincs szándékomban az eddigi eredményeket felsorakoztatni és bírálatot mondani. Kezdhethném a saját portánkon, a K. E. munkaköreiben. A hibákat nagyon is látjuk, az orvosság megtalálása most számunkra a sürgető feladat. Hogy nekünk elsősorban szenteknek kell lennünk, ez nem vitás. A szent pedig korszerű, bármennyire is

ellentmond kora embereinek, szokásainak, véleményeinek. A szociális pap a ma és a jövő papja. Kell a papi szaktudás, kell az általános műveltség (kicsit mindenhez érteni), de aki mindezek birtokában egyedül áll és indul harcba, kis eredményeket várhat csak. Szegeden a munkaközösségek alapozási kérdéseiről tárgyalva az a vélemény alakult ki, hogy ma, a szellemi élet differenciálódásának korszakában szellemi óriások magános harca szélmalomharc az anyaggal és ellenfelekkel egyaránt. Jelenünk és jövőnk egyaránt az állandóan működő, életünk minden vonalát behálózó munkaközösségek felállítását sürgeti. Besnyőn kimondotta az egyik előadó, hogy a totális katolicizmus pillérei csak totális katolikumot élő papok lehetnek, — a Krisztus Misztikus Testét építő papnak szolgálata: élés a Misztikus Testben, élő tag munkája a többi taggal szoros kapcsolatban, a papi, sőt már a kispapi élet minden életmegnyilvánulásában.

Hogyan? Ekkor került kezembe a „*Jövő francia papjainak havi munkafüzete*”, a Servir, melynek számaiban az egész papnevelést forradalmasító ÉQUIPE-ek neveléséről tárgyalnak. Beleolvasva láttam: ez az, amiről mi beszéltünk és ami ott évek óta megy, ami a K. E. eszméinek gyakorlati megvalósítására alkalmas, — magyar viszonyokat figyelembe véve — ami egyetlen orvossága Onképzőkörünk változásainak, éppenúgy, mint önnevelésünk tapogatózásainak, amely valósítja egyszerre a kegyelmi, fegyelmi és munka-egységet egyaránt, amely korszerű és idézi az első századok keresztényeinek életét, amely kis- és nagytehetségűt egyaránt tud használni a közös munkában, amely szentet faraghat nemcsak megélőiből, hanem szemlélőiből, környezetéből is. Jelen cikkünk ismerteti hátralévő részében az ÉQUIPE fejlődési fokait, egy-két általános szempontot, példát.

Az *első lépést* így jellemezhetjük: Elmélyülés a tanulásban. Az ÉQUIPE csoportot, rajt, munkaközösséget jelent. 7—8 kispap, aki együtt tanul azonos tárgyat, megosztják maguk között az auctorok kikeresését, a jegyzetek sokszorosítását, a nehézségek megmagyarázását. Van egy csoportvezető, az irányít. Ilyen csoport megalkotása nem volt nehéz, sokszor (magyar viszonylatban is) egy-egy kurzus, osztály adva van. Csak tudatosan folyt a munka, nem volt aki kimaradt volna a munkából, *mindenki dolgozott* és a hasznát mindenki élvezte; mindenki értett mindent és tudta az anyagot. Ez a módszer már kezdetben kiterjedt a liturgiára (asszisztentia), prédikáció tanulására, gyakorlására, szociális körök munkájára, hitoktatás elsajátítására, egyházirodalmi körök szakosztályaira. (Kijelölt vezető és tagok, *mindenki dolgozik!*)

A *második lépés* megadta a halálos dőfést mindennemű egoizmusnak. Egy foglalkozásuk vagyunk, az egy hivatásért dolgozók nem ismernek lehetetlent. Egyik szerényképeségű teológus önbizalmát veszítve így szól csoportvezetőjéhez: „Hiszi, hogy lesz belőlem subdiakonus?” „Egyedül nem, de Isten kegyelmével és a mi segítségünkkel, igen!” A szellemi össz munka csodálatos baráti szeretetet mélyített el az ÉQUIPE tagjaiban. Közösén dolgoztak, de együtt brevistek, adoráltak és — ha jött csomag — uzsonnáztak is. Egy család, testvéri szeretet apró hétköznapi eseményekben is.

A *harmadik lépés* a közösség szolgálatának tudatát erősítette meg. Vagyok valaki, szólt valaki, én magyarázom el a filozófiát, va-

gyok valaki, szólt a másik, ajkamról lesik a gregorián dallamokat, nem vagyok semmitérő, én irányítom a szeminárium tisztántartását — emlegeti a harmadik, nélkülem nehéz volna itt az élet — mondja a negyedik, a villanyszerelők vezére. Szolgálom a közösséget, adok, amit tudok, teszem, amit képességeim és erőm engednek, ott, ahol legjobban használhatják. És én is kapok, vizs a közösség magával, nem maradhatok le se szellemiekben, sem lelki vonalon. Nehéz a szeminárium anyagi helyzete, segítünk mi kispapok és átvesszik a tisztántartást tisztogató osztagok, csak nagytakarításokra jön külső segítség. Teológusok mosogatnak, javítják a villanyt, vágják a fát, művelik a kertet. Napi egy órát jelent ez egy-egy személynek, ennyit áldoz a közösségért, de viszont jobbízú az étel, több pénz jut könyvre, élelemre, ruhára, zene- és sportszerekre.

A *negyedik lépés* hosszú lépés volt. Felrajzolódik az ÉQUIPE harcosai előtt a jövő: hazánk missziós terület, misszionáriusokra van szükség, közösen kell dolgoznunk kint is. Jobban megmaradunk lelki- leg, könnyebb a pasztoráció. És már a vakációkban együtt él és dolgozik a szemináriumokban összeszokott ÉQUIPE-eknek népe.

Ötödik lépés. Az ÉQUIPE csak eszköz, — a cél: felépíteni a Corpus Christi Mysticumot. Ennek tudatában egyre lelkiebb lesz a munka, kegyelmesebbek az együttdolgozók, kispapok és papok. A tanár is beáll dolgozni, de együtt teniszeznek tanítványaival, és közösen mondják a zsoltármát és rózsafüzért is. Kegyelmi, fegyelmi és munkaegység a Corpus Christi Mysticum szellemében.

(Folytatás következik. Hozzászólások a szerkesztőnek küldendők.)

Közzétette a Külföldi Hírközpont munkaközössége.

A nyelvhelyesség szempontjai

Szép a puszta, de szépségeit sűrű fátyol fedi. Petőfi gondolata ez a pusztáról, de nyelvünkre alkalmazva is igen találó. Legcsodálatosabb kulturtermékünk — nyelvünk — arca is szeplős, homályos, fátyolos. Lebbentsük föl a fátylat, hogy belesodálkozhassunk nyelvünk szépségeibe.

A rengetegbe kiáltó szó elhangzott Szegeden. Azóta nyomtatásban is megjelent a cikk, melynek feladata, hogy ráirányítsa figyelmünket édes anyanyelvünkre. Ha szépnek, hasznosnak, szükségesnek tartjuk az idegen nyelvek tanulását, akkor honi nyelvünk kicsiszolása egyenesen kötelességünk. Rozsdás fegyverrel nem harcolhatunk.

A cél megláttatása nem volt hiábavaló. Bizonyítják ezt az innen-onnan érkező levelek, melyek az eszközök megmutatását is kérik. A helyes eligazítást nehéz megadni, az eligazodást nehéz megtalálni. A kérdés mellett nincs egységes állásfoglalás. A véleménykülönbség általában két táborra oszt bennünket. Az egyik természetesen nyelvi jelenségnek mondja a felburjánzó magyartalanságokat. Kiírtásukra semmit sem tesz, mert — gondolja — ahogyan jött, úgy lassan el is tűnik. Ezek a kényelmesek, akik sajnálnak minden betűt, amit a nyelvhelyességről írnak. — A másik tábor talán buzgólkodóknak nevezhetném. Kegyetlenül üldöznék minden idegen szót, minden idegen szó- és mondatfűzést. A legkisebb hibából is mindjárt a nemzet romlására következtetnek. Máról-holnapra szeretnék ezek nyelvünket megtisztítani minden salaktól.

A követendő helyes út itt is középen van: ne kicsinyeljük le a veszedelmet, de ne legyünk szigorúan követelők és aggodalmasak. Küzdjünk, de küzdelmünk jelszava a türelem és megértés legyen. Így, ha komoly ügyszeregettel, hozzáéréssel és megértéssel dolgozunk, nem esünk túlzásba.

A nyelvhelyesség főbb szempontjai a következők:

1. Nyelvünk szeretete.
2. Kimerítő, részletes magyar nyelvtan vagy nyelvvédő könyv gyakori olvasgatása. (Balassa József: A magyar nyelv könyve, Bp., 1943.)
3. Nyelvérzékkel párosult szépérzék (festők, költők előnyben).
4. Mindenkor elismerten jó írók olvasása. (Arany, Petőfi, Mikszáth, Eötvös, Tóth B., Gárdonyi, Gyulai, Méra, Kosztolányi stb.)
5. Széleskörű irodalmi munkásság. Sokat, sokat írni (levelezés, cikkek, beszédvázlatok stb.), hogy leírt gondolatainkat ellenőrizhessük.

Fr. Márky Marót oím.
Gyöngyös.

Szentelt rögök énekelnek!

Pogány Koppány vérét beitta,
Harcát István e földön vívta
A szent hitért. Gizella itt font
Arany-ezüst szálakból vásznat,
Napsugarakból nappalástot.

Bakonyi szellő kapta szárnyra
Imáját s vitte égbe. Szálla
Bajor szívnek magyar imája.
Isten, védj e népnek hazáját,
Boldogítsd népét, óvd királyát!

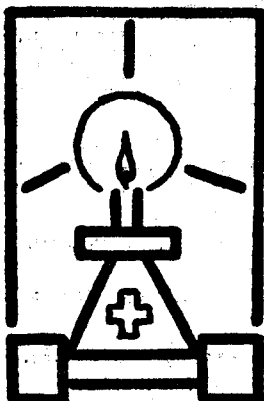
A lilium itt szökkent szárba
Imre lelkében. Itt, a várban
Hangzott el az a nagy ígélet:
Vadóc népemért végy el engem,
Uram! Tiéd a testem-lelkem!

A szent barát, a néptérítő
Csanádi püspök, megbékítő
Nyugalmat itt lelt zord vadonban.
S álmodott véres pálmaágról
És egy égi, egy jobb hazáról.

Szent királylány első imáját
Itt csacsogta el. Titkos vágyát
Még súgta rétnek, völgynek, dombnak:
Jó Isten, áldást adj e népre,
Békét — s engem fogadj el érte!

Imát mond itt mindenik dombhát.
Régi hősekről régi nótát
Dúdol a mérges bakonyi szél.
Szentek jártak régen e tájon . . .
. . . Lábam bátran nyomukba vágom!

R. B. Veszprém.

"ET LVX IN TENE-
BRIS LVCET" IOANN. 1./5/.

APOSTOLI ÉLET.

Rovatvezető: Kun László hajdúdorogi pn. Budapest. Központi.

Tota pulchra es . . .

(X. Pius „Ad diem illum...” enciklikája alapján.)

Határozott programmal indult el X. Pius, századunk első pápája. A kor tele volt ellentétekkel, politikai és társadalmi kérdések vártak megoldásra. Volt hely, ahol vérzett Krisztus Teste. A kor tetteket kívánt, krisztusi szeretetből fakadó tetteket. Ezt fölismerte a Szentatya és ezért kiáltotta bele a büszke, önmagába bizakodó világba: „Omnia instaure in Christo.” De hozzáfűzi: Krisztust a „legbiztosabb és legrövidebb úton kell megközelítenünk, Mária által, mert isteni gondviselésnek látszik, hogy Jézust Mária kezéből kapjuk.” A Szeplőtelen fogantatás kihirdetésének 50. évfordulója volt az alkalom, hogy megértesse velünk, mit jelent számunkra a Szűzanya, mit jelent számunkra a Szeplőtelen Szűz.

„Mindenképen illet, hogy az eredeti bűn szeplőjétől teljesen ment legyen, és a kigyó felett teljes diadalt arasson az olyan Tiszteletreméltó Anya, aki a világ Megváltóját hordozta szívében — idézi emlékezetünkbe az „Ineffabilis Deus...” Bulla szavait a Szentatya, amely a Szentírás Máriáját mutatja be. Azonban nem a földi élet a Szűzanya igazi életútja. Ha igazi életútjába be akarnánk tekinteni, Isten szemével kellene bírunk és az örökkévalóság homályába kellene behatolnunk. Az Úr első eljövételében Krisztus volt előtérben, a Szűzanya visszavonult, alig szerepelt. A második eljövételében Isten a Szűzanyát is meg fogja ismertetni (Szent Grignon Lajos).

Isten elsősorban eszményképnek akarja élénk állítani Öt. Korunk a tömegember kora, mely nem akar nagy eszményeknek hódolni, mindent le akar sülyeszteni a maga színvonalára. A Szűzanyát Isten élénk állítja, mert szükségünk van büntelenségre, magasságra és szeplőtelenségre, ezért szükségünk van Máriára, aki Isten szentségét tükrözi vissza. „Isteni törvény, hogy akik az örök boldogságra törek-szenek, azoknak Krisztus szentségét kell követniök. De mivel akkora

a mi gyarlóságunk, hogy ilyen nagy példakép fenségétől könnyen meghátrálunk, a gondviselő Isten más példaképet állított elénk, amely Krisztushoz annyira közel van, amennyire csak az emberi természet eljuthat és amely a mi gyarlóságunknak is jobban megfelel" — írja a Szentatya.

A földön csúszik a mai kor embere. „Sokan tagadják, — írja a Szentatya — hogy az ember bűnbe esett és méltóságáról valaha le-taszított. Koholt dolognak mondják az eredeti bűnt. Ebből következik, hogy nincs helye Krisztusnak, sem az Egyháznak, sem a kegyelemnek életünkben, egyszóval a hitnek egész rendszere le van döntve." Ez a 20. század emberének önistenítése. Így akarják Istent, Egyházat a világból kiiktatni. Elénk áll a Szűz, Ő a kegyelem csodája. Odaáll a magabízó ember elé és hirdeti, hogy van természetfeletti világ, és hirdeti, hogy hatalmas az Isten, fölötte áll a világ, ész, akarat, emberi erőinek. „Akik hiszik és vallják Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatását, azok következképpen megengedik, hogy szükség van az emberek megújítására Krisztus, az Evangélium és az Egyház által" — vonja le a következtetést a Szentatya. Halálos sebet mérve ezzel korunk eretnekségeire, folytatja: „Ez gyökeresen kiirtja a racionalizmust és materializmust, és megmarad a keresztény bölcseségnek és az igazság megvédésének a dicsérete."

Egy kép tárul szemünk elé még, amely Isten irgalmát mutatja be a Szűzanyán keresztül. Isten a paradicsomban örök ellentétet vetett a kígyó és a Szűzanya közé. Ez az idők végéig fog tartani, sőt fokozódni. Isten nagy erőt adott a Szűzanyának, hogy ezt a büszke szellemet legyőzze, összetörje, széttiporja. Ott áll a magasban „Mulier amicta sole... et in utero habens clamabat parturiens". A Szentatya ezt fűzi hozzá: „Igy látta Szent János a Szűzet, az örök boldogságba érkezve és mégis titokzatos szülésben. Miféle szülésben? A miénkben, akik még a számkivetésben vagyunk és Isten szeretetére és az örök boldogságra törekszünk. A Szent Szűznek ez a fáradozása azt a vágyat és szeretetet mutatja, amellyel az égi trónon állandóan örködik és állandóan serénykedik, hogy a választottak száma beteljék. Az ilyen könyörgés sohasem hiábavaló, mert Isten Tőle semmit meg nem tagad, mert Ő a leghatalmasabb közbenjárója a földnek. Ennyire irgalmas az Isten, hogy a Fiú mellé, „qui semper vivit ad interpellandum pro nobis", odaállította Anyját, a Könyörgő Mindenhatóságot, hogy mi is tiszták és kifogástalanok legyünk Krisztus napjára."

„Senki sincs ennél a Szűznél, aki hatásosabban tudná az embereket Krisztushoz kapcsolni. Krisztus szavai szerint „az az örök élet, hogy megismerjenek Téged, egyedül igaz Istent, és akit küldöttél, Jézus Krisztust". Mária által Krisztus és Isten ismeretére eljutva könnyebben tudjuk követni azt az életet, amelynek forrása és kezdete Krisztus" — írja a Szentatya. Így megerősödik hitünk a Szűzanya által a természetfölötti világban és Isten hatalmában, fölbuzdulunk a tisztaság szeretetére és a szeretet gyakorlására, és az Ő könyörgésére támaszkodva megerősödik Isten irgalmába vetett reményünk. Ezek istenfiúi életünk alaperényei.

A Szűzanya adott bizalmat, célt, lelkesedést, mint a jövődő Megváltó Anyja az Ószövetségnek. Az Ő szűzi méhéből kaptuk Krisztust. Ő száll harcba korunk eretnekségei ellen is, folytatva a bűnbe-

eséskor elkezdett harcot. Nem szűnik meg értünk könyörögni sem most, sem a jövőben, mert a „mysterium iniquitatis” tovább tart. Biztat bennünket a Szentatya: „Ne legyen lelkünkben bizonytalanság. Mária látásakor megengesztelődik Isten és kegyelmez. A Szeplőtelen Szűz előttünk lebeg az Isten és ember közt létrejött béke tanújaként.”

Fr. Tibold Attila O. S. B.

Mi a rajpasztoráció?

Az ÉQUIPE-mozgalom egyre szélesebb hullámokat vet. Nemcsak Belgiumban határozták el egyes szemináriumok bevezetését, nemcsak az olasz „Fucina Apostolica” (olasz szemináriumok K. E.-szerű összefogó mozgalma) érdeklődik a francia példa részletkérdései és eredményei iránt, nemcsak az Északamerikai Forum, a jugoszláviai UNIO (mindkettő kispap-szervezet) vette fel a francia kispapok lapjával, a Servirrel a kapcsolatot az ÉQUIPE-sek tárgyában, hanem az argentinai „Electos” kispap-újság is ezekről írogat, erről tárgyaltak a nemrég lezajlott francia-belga kispaptalálkozón, és figyelem tapasztalható magyar körökben is.

Mi köze az ÉQUIPE-nek a rajpasztorációhoz?... Csak annyi, hogy a szemináriumi équipes, munkaközösségek kint az életben, a pasztorációban is működnek és erre készít elő Franciaországban a francia érsekek és püspökök által Lisieux-ben felállított új szeminárium azok részére, akik rajokban kívánnak élni és pasztorálni a külvárosokban vagy egyes elpogányosodott vidékeken. Csak felszentelt papokat vesznek ide fel, és átgyúrnak egészen a pasztorációra a szemináriumokban szerzett equipe szellemet. (Lásd az Onképzés rovat „Egyetlen Orvosság” c. cikkét.) Az itt kiképzett papokon kívül is vannak rajokban dolgozó papok, különböző, jórészt most keletkezett belmissziós társaságokban. Ilyenek pl. Párizsban a „Párizsi Misszió”, vidéken „Vidéki Missziós Testvérek” és a népi tömegekhez készülők, kik a „Szeretet Fiainak Intézetében” nevelődnek stb. Közös élet, közös munka. Rendelkeznek a világi pap rugalmasságával és élvezik a közös lakás, lelki élet és munka előnyeit. A rajpasztoráció keletkezésének okai részben nálunk is megvannak. Franciaország missziósterület, mondotta ki bátran Godin abbé. (FRANCE PAYS DE MISSION c. óriási sikert aratott könyvében.) A munkásnegyedekben is könnyebben boldogul egy-egy raj, mint egy-egy ember. (Lásd a roulette-misszionáriusok munkáját múlt számunk „Ez a szeretet” c. cikkében.) Ha valahol, akkor a mai pasztoráció sokágú és idegeket morzsoló hajszájában szükséges, hogy legyenek többen, kik a terhet viselik, a munkát megosztják, egymást segítik, biztatják. Az összetartozás nagy hatással van a csoportok tagjainak lelkiületére is. Hihetetlen alázatosságra van szükség, ha több pap egy-egy munkát azonos módszerrel akar elvégezni, mert vita nincs, az élet rohan, tenni kell, Krisztus parancsa nógatja őket, nincs idő „egyéni” szórakozásra, ábrándozásra. A leleményességnek és apostoli buzgóságnak, testvéri áldozatnak tág tere nyílik. Munkásnak lenni egy-két évig, erre van idő; — jó befektetés. Pap és levélhordó egy személyben, szerencsés dolog; ez valóságos állandó családlátogatás, jóhírhordás, vigasztaló körút, szervezési vonalerősítés egycsapásra. Ha valaki kidől, van ki gondoljon rá,

társai nagy szeretettel alaposan kipihentetik. A lelki összeszedettséget a havi elvonulások biztosítják; egymásnak lelkiatyjuk, problémáikat, gyónásaikat rendben és szépen megoldják. A rajok „rajokban” feltűnően bátrak — nyilatkozott valaki. Hát igen, ezt is csak így lehet. Más, ha valaki egyedül szól, és más, ha őt társa áll mögötte. Közösen mennek vitaestre, gyűlésre is, no meg környezettanulmányozásra. Több szem többet lát. A jövő útja a rajpasztoráció. Reméljük, kikel néhány elvetett mag a magyar talajon is.

Albert Braems
teológus, Merville, Franciaország

„Kedves Fiam! Vedd ezt a keresztet! . . .”

1942 június. Érettségi a bajai cisztercita-gimnáziumban. A gimnázium igazgatója odasúgja az elnöklő jezsuita atyának, amikor Kráhl József vizsgázik: „Jezsuita szeretne lenni. Már volt is fenn a Manrézában jelentkezni, de nem merik felvenni, mert beteg a szíve!”

„Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek” — ígérte az Úr Jézus tanítványainak. Nem ugyanez történt-e a bajai gimnáziumnak ezzel a jeles bizonyítványú diákjával is, hiszen 1944—1945. pokoli telén a legmegrázóbb, legszörnyűbb napokban már jezsuita talárisban találjuk őt Budán, amint a Manrézában vigasztalja az elhagyottakat, otthonukból kiűldözötteket, heteken át mindennap kenyeret koldul az éhező menekülteknek. Rendtársaival levágja és szétosztja a rászorulóknak a kóborló, sebesült lovakat. Ápolja a betegeket, temeti a holtakat. És mindez azért, mert: „éheztem és ennem adtatok, hajléktalan voltam és befogadtatok engem, mezítelen voltam és ruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem . . .”

Mennyi áldást kívántak ezekben a szomorú napokban erre az egyszerű, fiatal szerzetesre, amikor pedig oly gyakori volt a káromlás és az átkozódás!

1946 májusában szüleit ártatlanul kiköltöztették Németországba. Néhány hónap múlva dolga akadt szülőfalujában. Ekkor elment meglátogatni az új lakót, aki az ősi hajlékot elfoglalta. Az új gazda büszkén és megilletődve mutatott neki egy nagy rajzlapot: „Nézze, kedves tisztelendő úr, milyen jó emberek voltak azok, akik előttünk itt laktak. Ezt az írást hagyták az asztalon: „Tiszta szívből kívánom a jó Istentől, hogy aki ebbe a házba be fog költözni, itt teljesen **BOLDOG** legyen!” Látja, tisztelendő úr, nem tudná az ember elképzelni, hogy olyan ember, akit igazságtalanul üldöztek ki otthonából, ilyen szépet tudjon kívánni” — mondta az új gazda.

Amikor ezt Szegeden elmesélte, szerényen hozzáfűzte: „Én írtam azt a rajzlapot, amikor drága jó szüleimnek el kellett menniök. Tiszta szívemből kívántam mindazt, amit írtam.”

És ezt a fiatal, alig 23 éves szerzetest búcsúztatta október 12-én a kalocsai ifjúság. Ez a fiatal szerzetes, akit először elküldtek és nem vettek fel a Jézus Társaságába, mert szíve gyenge volt, P. Forró Ferencsel együtt vette át Kalocsán a missziós keresztet, hogy az agyonfőtört lelkeknek Kinába megvigye az örömhírt.

Ezt a hősieś áldozatot, amelyet Kráhl József hozott, amikor a legnagyobb parancsot, a hitterjesztés szent parancsát követte; érezte

meg Lukács Karcsi, az általános iskola VII. o. tanulója, amikor társai nevében e szavakkal búcsúzott Kráhl-tól: „Amikor itt most Ontól társaim nevében búcsút veszek, kifejezem nagy-nagy csodálkozásomat és megbecsülésemet a kedves tisztelendő úr iránt, hogy nem vár még néhány évig, amikor talán könnyen el tudna menni még egyszer és utoljára búcsút venni kedves szüleitől, hogy még egyszer odacsókolja forró hálacsókját arra a jóságos édesanyai, édesapai kézre, hanem már most az első alkalommal siet a missziókba, hogy minél előbb a lelkek szolgálatába állhasson. Igen, ezt értjük mi, vagy legalább is megsejtjük ifjú szívünkkel: a Krisztus szeretete úzi, hajtja Ont, az Úr Jézus, aki oly nagy szeretetre méltó!”

Igy érezte meg egy kisdíák a teljes, tökéletes áldozatban, a legmegrendítőbb, legfenségesebb férfi-tett misztériumában a világhódító kereszténység lényegét: a szeretetet.

És amikor ezt a pár tényt mozaikszerűen itt a „Kispapegység” lapjain megemlítem, akkor távolról sincs szándékomban, hogy Kráhl-nak népszerűséget akarjak szerezni. Méltatlan lenne ez öhözzá, hiszen rég leszámolt ő már mindezzel, amikor oly buzgón és állhatatosan imádkozott Kaszap Istvánhoz azért, hogy gyógyítsa meg szívét. Már akkor sokkal nagyobb, sokkal fenségesebb eszmék égtek szívében!

XII. Pius pápa ezt írja a legmodernebb, Krisztus titokzatos Testéről írt Enciklikában: „Ebben a nehéz órában, amikor annyi fájdalom kínozza a szíveket és oly sok szomorúság gyötri a lelkeket... különösen emlékezzünk meg azokról, akik az Egyház terjesztésén fáradoznak!”

Ezt kéri a Szentatya minden katolikus hívőtől. De mennyivel inkább vonatkozik ez ránk, magyar kispapokra, — akik évek óta állandóan imádkozunk egymásért — amikor közülünk megy valaki a legszentebb eszmény szolgálatára, „hogy elvigye az Úr nevét a pogányokhoz!”

Érző szívű ember csak imádságos lélekkel tud résztvenni esküvőn, mert itt dől el két lélek boldogsága. Ugyanilyen meghatott és imádságos lélekkel álltak az oltár előtt az összes kalocsai egyházmegyes kispapok és jezsuita magiszterek, amikor Kráhl, egy közülük, magyar kispapok közül forró, halálos, örök szeretetét rácsókolta a megváltás szent jelére, a keresztre, mert ekkor nem két, hanem száz és száz lélek boldogságáról, mégpedig örök boldogságáról volt szó. Meghatott lélekkel kulcsoltuk imára kezünket érte, mert ekkor lett valóság hosszú évek sok imája, egyetlen szent vágya.

Ugyanakkor azonban szent büszkeség is volt a szívünkben, hogy közülünk, magyar kispapok közül tett méltóvá a jó Isten valakit a legnehezebb, legszentebb munkára: Isten-országának terjesztésére!

Ennek az ifjú magyar kispap testvérünknek október 12-én a keresztet adták e szavakkal: „Kedves fiam! Vedd ezt a keresztet. Ez legyen apostoli utaidon elválaszthatatlan társad, gyámolítód a veszedelemben, vigasztalód a munkában. Ez legyen erősséged életedben és halálodban!”

Mennyi imára, szeretetre van annak szüksége, aki örökre eljegyezte magát a kereszttel, akinek a világtörténelem legsúlyosabb misztériuma, a kereszt „elválaszthatatlan társa”, „gyámolítója a veszedelemben”, „vigasztalója a munkában”, „erőssége életében és halálában”!

Cizmazia Rezső S. J.

"QVAM BONVM...
HABITARE FRATRES
IN VNVM". PS. CXXXII. 1.

ÉLETÜNK.

Rovatvezető: Király István S. J. Szeged, Kálvária-u. 39.

Egy modern kispapeszemény

Bartoss Barna (1926—1947).

Élete: 1926 január negyedikén született Resznekén, Zala megye egy kis határmenti falujában, mint szüleinek első gyermeke. 1936-ban Keszthelyre költöznék s itt az apa előbb jegyző, majd főjegyző lesz. Ugyanez év szeptemberében Józsikát a premontrei gimnáziumba iratják. Még mint kisdíák belép a cserkészcsapatba s ott a kellő ki-képzés megszerzése után segédtisztként jelentős szerepet visz. Gimnáziumi tanulmányainak végeztével 1944-ben két barátjával a pre-montrei rendbe lép. Alig egy hónappal az érettségi után, június 6-án Csornán magára ölti a rend fehér ruháját és — most már Barna test-vér — megkezdí a noviciátust. Nagy akaraterővel kezdi önmagán a szükségesnek vélt reformok megvalósítását, és szerénységével, szol-gálatkészségével kivívja mindenki szeretetét. Újoncve végén mindig makkegészséges szervezetét kellemetlen baj támadja meg, s ő mind-ezt türelmesen viseli. E mellett lappangó cukorbad is sorvasztja, de ezt az orvosok — különös módon — csak két héttel halála előtt ismerik föl. Kórházba kerül. Itt két hetet tölt és viselkedésével általá-nos rokonszenvet kelt környezetében. Így méltón fejezte be a rövid kispapélet lelki munkáját és magasságokba törését. Egészsége már a javulás útjára lép, mikor váratlanul diftéria hatalmasodik el rajta és szívet is megtámadva, kioltja nemes életét 1947 január 2-án.

Mint diák: Közepes tehetségű tanuló. Rövidnadrágos éveiben vidám kedélyű, pajkos kisdíák, s nem riad vissza a kisebb-nagyobb fiús csínytevésektől. Felsős éveiben komolyabb, zárkózottabb lesz, de a derűs jókedvet továbbra is megőrzi. Ettől kezdve azonban a tanu-lást komolyan veszi s páratlan szorgalma már sejteti a kispapévek nagy akaraterejét. Szívvel-lélekkel rajong cserkészcsapatáért, pa-rancsnokáért és a cserkészszemélyért. A kapcsolatot velük később is fenntartotta, s mint kispap is részt vett csapatának táborozásán. A diákéletet általában elég jól ismerte, látta árnyoldalait, sok társának

lelki sivárságát, bukdácsolását is, de lelkében élt az igazi diák-eszmény, s az ifjúságról jó véleménye volt.

Ezt a felfogást magával vitte a szemináriumba is. Eszménye nem a „Tanár úr”, hanem az ideális cserkész-pap, aki Don Bosco elveit vallja. Nevelői hivatására gyakorlatilag is készült. Az előjárók engedélyével már a kispapévekben foglalkozni akart a sekrestyén kívül is a ministránsfiúkkal: „Hogy már most tettekből megmutassam az Úr iránti szeretetemet, a ministránsfiúkat fogom közelebb vinni Hozzá. Nem a magam magasztalására, hanem hogy a fiúk méltóbbak legyenek az oltár körüli funkciókra...” írja feljegyzéseiben. A Gondviselés azonban másként döntött.

Kispapévei: Mint egész lelki életének rúgója, elsőként szembe-tűnik nagy akarateréje. Tisztában van önmagával: „Istenem... Te tudod, milyen sok gyarlóság van bennem” — írja önmagáról. Majd másutt: „Prohászka Ottokár, hol vagyok én a te lelkes kispapságotól?” De mindjárt hozzá is teszi: „Pedig, ha török, ha szakad, nem leszek átlagember!”

E gondolat élteti akkor is, ha újra kell kezdenie, mert tudja, hogy „amíg tudok újra kezdeni, addig nincs veszve minden”.

Bár az aszkézist szívügyévé teszi, nem orrlógató aszkéta, derűs kedélye megóvja a ferdeségektől. A nélkülözés napjaiban velünk együtt tudott ábrándozni a „jó polgári kosztról”, mégis főleg azóta állandóan szeme előtt lebegett jóföltétele: „Ételben önmegtagadás.” Erényeinek gyakorlásában is szerény: „Mindent megtenni, de semmit a látszatért”, s ezt az elvet százszázalékig meg is valósította.

Mindezt pedig az apostolkodás szent vágyával. Ismeri a nagy igazságot: „Másokra csak úgy hathatok, ha a belsőm telítve van. Bensőleg mélyülni.”

Szenvedése: Ez volt a kohó, ahol nemes lelke megtisztult a földi salaktól. Testi szenvedéseiről már szoltunk, még csak annyit, hogy soha jajsztól nem hallottunk tőle. Ez áll a kórházban töltött hetekre is. Talán a szenvedéseknél is súlyosabb kereszt volt számára a lelki megpróbáltatások keresztje. Kezdetben a nagy összeütközés idealizmusa és a reális élet között, később pedig, mikor ezen már fölülelemkedett, kínzó önvizsgálata, az aggályosság. De bár nagyon szenvedett tőle, mégis alázattal tudta mondani: „Legyen meg az Úr akarata”, s meg is találta az orvosságot: „az ima és a meditáció az, amely újra a magasba emel”. Határtalan bizalommal szenvedésében is a transzcendens szempontokat keresi: „Isten tudja, miért kell mindezen átmennem.” Keresztjének érdemszerző voltáról gyakran gondolkodik, s a konklúzió mindig csak ez: „Örömmel kell elviselnem, ha meggondolom, hogy milyen hatásos a bűn letörlésére, a Krisztus iránti szeretet bizonyítására és testvéreim épülésére.”

Halála és temetése: 1947, az újesztendő küszöbén lépett a nagy-útra. Január 2-án délelőtt tízkor hörögni kezdett és beállt a végső harc. Még itt sem tétlen. Vele van jó magisztere, s felváltva mondja vele a rózsafüzért. Így fonja a dicsőség koronáját és fohászokkal is ékesíti azt. Ezalatt otthon az oratóriumban a Mindenszentek litániája száll a testvérek ajkáról és szívéből érte. Délután 2 órakor e szavakkal: „Jézusom, bízom benned. Legyen meg a te akaratod”... eszméletét veszti és tíz perc múlva a lélek nagy harciosa örökre elpihen.

Modern kispapeszmény. Napjaink nagy szenvedéseiben velünk

élt és megmutatta, hogy bármikor és bármilyen körülmények között is lehet szentként élni. Ott kezdte ő is, ahol mi kezdtük, a lelki élet alapjainál, és közöny s gáncsolás ellenére is eljutott az életszentség szűzi ormaira.

E néhány vonással elsősorban mint kispapot igyekeztünk bemutatni őt; mint szerzetes sem volt kisebb, a hármас fogadalom nagyszerű életében is utat mutatott.

Szent kötelességünk, hogy gazdag szellemi örökségéből legalább egypár gyöngyszemet közkinccsé tegyünk. Talán egykor sor kerül az egészre is.

Kovács Endre O. Praem.

Külföldi levelesládánkból

Képeslap Lille-ből. (Küldi: Sz. L. Franciaországból.)

Lelkigyakorlat. „Nagyon boldog vagyok. Csak gondolkodom l'abbé Prévost sokatmondó szavain: Nagyot kell a ma papjának haladnia, — a világ is igen rohan — *de maradjon mindig Krisztus papja!* Minden lehetséges, csak akarni kell, és igen szeretni az Istent, és kép-mását, az embert. Nem birtokolni (avoir) kell a híveket, *hanem szeretni!* (Ez a pap elmúlt 50 éves!) Önöket misszionáriusoknak hívta az Isten, ebben különböznek tőlünk, *de mi ezt szeretjük önökben* és teljes erőnkkel támogatjuk. Ha valaki egy lelket megment, már érdemes volt hivatására. Egy perc Isten-közelség egy megélt szentmisén a híveknek többet ér, mint rekedtre kiabálni egy színpadot!”

Munkaközösségek: megalakítva a villanyszerelők, festők, konyhaedénymosogatók, nyomdászok, muzsikások stb. csoportjai. Napi egy órát vesz igénybe, de a közösségre hasznos és egyénenként is sok jó háramlik mindenkire. Napirendünk néha 3—4 óra szabad-időt is hagy, *de kötelező szabadidő nincs!* Elöljárók nemigen ügyelnek arra, ki mivel tölti el üres perceit. Mint minden percért, ezekért is maga felel mindenki Isten előtt.

A szellem jó. Folyosón szigorú szilencium. Gyakorlatban is. Épületes látni a közösen zsolozsmázó tanárokat és teológusokat. Nemcsak a tanulásban nem maradhat le senki, de lelki téren is sodor előre az összefogó testvérek egymást ösztökélő példaadása...

Svájci sorok:

SITTEN (Lauber Kaspar). Már szeptember 2-ától folyik a tanítás. Csak 25-en vagyunk, pedig tartományunk, Wallis, erősen katolikus. Heti 25 óránk van, persze latinul megy a tanítás. Nálunk csak 2 óra pasztorálás van egy héten, de 3 évig tanítják. Most éppen a Katolikus Akció szervezési ügyeit tárgyaljuk, erősen a Corpus Christi Mysticum szellemében. Ifjúságunk neveléséről is sok szó esik. Nehéz dolog ma korszerűen pasztorálni, össze kell fognunk kint, az életben is, elsősorban egymás között és a laikusokkal is. Csak közös erőfeszítéssel építhetjük Krisztus birodalmának épületét. Távolabbi céljaink is vannak. Egy nemzetközi kispapszervezet létesítése. Már a „levegőben lóg”, majd ha erjedésbe jön, írok róla.

LUZERN (Schmidlin Lorenz). Kétheti katonáskodás után okt. 15-én megnyitotta kapuit az egyetem. Katonaélményektől hangosak

a folyosók, nehéz újra megszokni az egyetem nyugalma. Sokan az idősebbek közül bejárnak az első kurzusnak tartott apologetikus előadásokra. Erns professzor nagyon is időszerű fejtegetéseit pár éve még nem vették komolyan. A dogmát Erns prof. adja le heti két órában a II., III. és IV. kurzusok részére. Sok a nehézség... ja, a gráciát nem olyan egyszerű nekünk sem. Nálunk volt a missziós világkiállítás és kongresszus, és nincs állandó missziós tanszékünk!... Valami magántanári óraadások azért lesznek; idővel ezt a kérdést is egészen komolyan szeretnénk venni. Papi karakterológia?! Ilyen kifejezetten nincs ugyan, de a papi hivatásról beállított heti előadások erre is kitérnek. Elég gyakorlati és a III. kurzusnak kötelező. Van egy szabadon látogatható kurzusunk: „Sprachtechnischer Kurs”. A leglátogatottabb. Nem csoda! Igen érdekes Frei prof. tárgya. Beszél szóképzésről, hangszabályozásról, helyes lélekzésről, gyakorlatban is bemutatja. Azután a mozdulatok és a korszerű előadás sok csinja-binja.

Németországi levélrészlet. (Waldher Paul, Tübingen.)

Egyetemünk ma elsők között áll. Guardini és Karl Adam tanítanak. A 170 teológus jórésze 30-on felüli. Civilben járunk és szobánk hideg. Vizsgálunk szóban és írásban történnek. Nemcsak Guardini és Adam remek előadásai emelik a nívót, hanem Steinbüchel, Geiselmann is félelmes tudásukkal és szigorukkal. Este 10-ig szabad kint lenni, de a mai „pap-anyag” nem ér rá sokat sétálni. Lelkesedésünk mellett tudásunk fényével akarjuk a lelkeket meghódítani. Van hely, ahol 35 községet pasztorál egy plébános! Legnagyobb ellenfelük mégsem a tér, hanem a nyomor. Ez szedi áldozatait. Missziósok leszünk, a hit-hirdetők elszántsága ég bennünk. Hideg szobában, de izzó lélekkel készül az életbe a jövő német papsága.

Végy részt az enciklikás pályázaton!

TUDNIVALÓK:

1. **Résztvehet:** minden kispap.
2. **Tárgy:** bármilyen pápai körlevél vagy rádiószózat.
3. **Földolgozási forma:** teljesen szabad; egyedüli feltétel: népszerűsítő legyen, bármely rétegű közönség számára. Ez utóbbi a pályaművön jelölendő.
4. **Díjak:** I. XII. Pius pápa nagy fényképe, keretben.
II. Új Psalterium.
III. Koszter atya: Lépcsőima c. könyve.
5. **Beküldés módja:** jelíges (külön zárt borítékba téve a név és cím, és erre a borítékra ráírva a jelíge).
Címe: Fr. Pálmai Godofréd bencés, Pannonhalma. (Győr vm.)
Határideje: 1948. április 30.
6. **Bírálbizottság:** pannonhalmi bencés ft. Atyák.

Helyreigazítás.

Előző számunkban *Ez a szeretet!* címmel lehozott közleményünk aláírásába tévedés csúszott bele. Írásunk nem Eugène Martique, Merville levele, hanem más források alapján íródott.

A közleménnyel kapcsolatos kérdésekre lapunk későbbi számaiban visszatérünk. E. Martique levelének szó szerinti közlése a Külföldi Hírközpont körlevelében történik meg.

(Szerkesztő.)

A PAPI LELKISÉG 18. SZÁMÁNAK

T A R T A L M A:

Papi jellem — férfijellem. — Erőss Alfréd (1)
A szép jellem. — Fenyvessy Jeromos (15)

Lelki élet:

Mária. — K. J. (27)
Az Úristen nevelési rendszere. — Ernő Atya (33)
A tökéletesség köteléke. — Varga László (38)
Milyen a jó pap. — A. Méndez Medina (46)

Jópásztori szellem:

Xavier lelkesége. — K. K. (49)
A vigasztaló Krisztus követségében. — Krämer Tamás (58)
Apostolok Anyja. — B. T. (67)

Onképzés:

Levél a hittudósokhoz. — Papini (71)
Summa Theologica. — Sacerdos (80)

Egység:

A közösség isteni gondolata. — Juhász Gergely (83)
A nagy feladat. — Gratry (87)

Confiteor:

A lelki választás. — L. B. (89)
Miből él a falusi pap? — L. B. (93)
Napsütéses Indiában. — Polgár István (95)

Liturgia:

A legújabb pápai körlevél. (100)
Nova Nativitas. — Faggyas Edvin (101)
Mint a gyermekek. — Söveges Dávid (104)
Röpmákat a szentmiséből. (111)

Szerzetespap:

A világban élők tökéletességi intézményei. — Drahos János (112)
Depaul Szent Vince kibontakozása. — Janisch Mihály (115)

Magyar népünk papja:

Hagyományaink és nevelés. — Kerekes Béla (124)
Községünk vallási szokásai és hagyományai. — Juhász Péter (131)

Szeminárium:

Prohászka papnevelői utasításai. (137)
A szemináriumok gyarapodásának titka. — V. I. (141)

Kispapegység: (147)

Beküldött könyvek: (82, 88, 99, 136, 145)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS

fasciculus XVIII.

S U M M A R I U M:

Argumentum praecipuum: *educatio christiana positiva characteris.*

Articuli fundamentales:

Character sacerdotalis — character virilis. (1)
Character pulcher. (15)

Vita spiritualis:

Maria. (27)
Ratio educandi divina. (33)
Vinculum perfectionis. (38)
Qualis sit bonus sacerdos? (46)

Spiritus boni pastoris:

Spiritualitas Xaveriana. (49)
In legatione Christi consolantis. (58)
Mater Apostolorum. (67)

Studium:

Epistola ad Theologos. (71)
Summa Theologica. (80)

Unitas:

Idea divina communitatis. (83)
Opus grande. (87)

Confiteor:

Electio spiritualis. (89)
Ex quo sacerdos ruralis vivat. (93)
Ex diario missionarii Indorum. (95)

Liturgia:

Encyclica novissima Pii XII. (100)
Nova Nativitas. (101)
Sicut parvuli. (104)
Praeces jaculatoriae ex Missae Sacrificio desumptae. (111)

Sacerdos regularis:

Instituta saecularia perfectionis. (112)
Evolutio Sancti Vincentii de Paul. (115)

Sacerdos populi Hungarici:

Traditiones nostrae et educatio. (124)
Consuetudines religiosae et traditiones cujusdam loci. (131)

Seminarium:

Documenta quaedam educationis clericorum a Prohászka relictæ. (137)
Qua potissimum ratione numerus clericorum augeri queat. (141)

Unio levitarum. (147)

Libri in redactionem missi: (82, 88, 99, 136, 145)

